

קובץ
גם אני אודך

בעניני ל"ג בעומר

קובץ א'

עזרי מעם ה'
גמליאל הכהן רבינוביץ
מח"ס גם אני אודך
ופרדס יוסף החדש על המועדים

אייר תשפ"ב



© כל הזכויות שמורות

יו"ל ע"י

מכון "גם אני אודך"

הערות והארות יתקבלו בשמחה רבה

להרב גמליאל הכהן רבינוביץ

ת.ד. 539

בני ברק

טל: 052-7128536

7128536@gmail.com

סדר וציאוד: י"ח



תוכן ענינים

גנוזות

מֶרֶן הַגֵּר"ח קִיבֶּסְקִי זצ"ל

תשובות מֶרֶן הַגֵּר"ח קִיבֶּסְקִי זיע"א בעניני ל"ג בעומר [שהשיב להגאון רבי מתתיהו גבאי שליט"א] א

הגאון רבי ישראל פסח פיינהנדלר זצ"ל

לקחת עצי ל"ג בעומר של ילדים בלי רשות משום גזל ג

מאמרים שונים בהלכה ובאגדה

כ"ק מֶרֶן הַאֲדַמוּ"ר מִקְרַעַטְשֵׁנִיף שֵׁלִיט"א

דרוש ל"ג בעומר ה

הגאון הגדול רבי אברהם יפה שלזינגר שליט"א

ל"ג בעומר ח

הגאון הגדול רבי מתתיהו דייטש שליט"א

השייכות בין נשמת משה רבינו ע"ה לנשמת רשב"י זי"ע יא

הגאון הגדול רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א

בנידון ברכת הגומל לאלו שניצלו מאסון הר מירון במתחם תו"א ל"ג בעומר תשפ"א [ומה הדין לקטנים שניצלו] כא

הגאון רבי אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ שליט"א

האם להלבין פני חבירו הוא בגדר יהרג ואל יעבור – במשנתו של התנא האלקי רשב"י כט

הגאון רבי אשר אנשיל שוורץ שליט"א

מאמרים שונים בעניני רשב"י ול"ג בעומר לג

הגאון רבי יעקב אהרן סקוצילס שליט"א

בענין בחור ישיבה אבל אם מותר להשתתף במדורת ל"ג בעומר ביחד עם כל הישיבה מו

הגאון רבי חיים שלום הלוי סגל שליט"א

שאין לזלזל בכהנים הנוהגים להיכנס למערת רשב"י עפ"י המסורת שבידיהם מזקניהם מט

הגאון רבי ישראל רוט שליט"א

בענין אסון מירון ל"ג בעומר תשפ"א סא

הגאון רבי חיים רוטר שליט"א

בענין ל"ג בעומר פא

הגאון רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א

תשלום שכירות דירה במירון בל"ג בעומר פו

הגאון רבי משה חליוה שליט"א

אם מותר לומר לבנו שישן בשבת על מנת שיהא לו כח לנסוע למירון במוצאי שבת צ

הגאון רבי רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא שליט"א

מאמרים שונים בעניני רשב"י ול"ג בעומר צב

הגאון רבי מרדכי אלמקיים שליט"א

אמר ל"ג בעומר האם יכול לספור בברכה קה

הגאון רבי אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א

האיך היה לרשב"י יין לקידוש במערה ופת לסעודת היום והמסתעף מזה לכל מי שאין לו יין ופת לקידוש והבדלה קו

הגאון רבי חיים מלין שליט"א

מאמר בענייני 'בל תשחית' מנהג שריפת הבגדים במדורת ל"ג בעומר עם פסקים ותשובות ממוח"ז מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א קיט

הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א

הדרכתו של רשב"י קמב

הגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א

בדיני עלייה לאתרא קדישא מירון בל"ג בעומר תשפ"ב קמו

הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

האיך אכל רשב"י במערה מהחרובין הרי היה ערלה קע

הגאון רבי יקותיאל פיש שליט"א

רבי שמעון בר יוחאי היה ניצוץ משה רבינו קעד

הבה"ח מנחם מנדל הכהן רבינוביץ נ"ו

בירור שיטת רבי שמעון כלפי שמן ורד בשבת קצה

גְּנוּזוֹת

מִרְיָן הַגֵּר"חַ קֵּנִיבְסְקִי זצ"ל
בעל דרך אמונה

תשובות מִרְיָן הַגֵּר"חַ קֵּנִיבְסְקִי זיע"א בעניני ל"ג בעומר [שהשיב להגאון רבי מתתיהו גבאי שליט"א]

ובן אשכנז מוזמן לחתונת בן ספרד, אם מותר לו להשתתף. וכן להיפך בזמן שלבן ספרד אסור כיום ל"ג בעומר אם מותר להשתתף.

תשובה: יסתכל.

ובשו"ת שרגא המאיר ח"ו ס' צ"א כתב שישתתף רק בחופה, וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק ח"ד ס' פ"ד, אולם בשו"ת אגרות משה ח"א ס' קנ"ט כתב להתיר להשתתף עי"ש. ובס' תשו' הגר"ח ח"ב עמ' תשמ"ד השיב ע"ז מרן שליט"א יש מקילין, ובס' דולה ומשקה עמ' קצ"ג השיב ע"ז זו שאלה ישנה. וע"ע בתשובות והנהגות ח"ד ס' קכ"ח ובהליכו"ש עמ' שס"ג. ובשו"ת רבבו"א ח"ו ס' רפ"ט, ובס' אשרי האיש פס"ה ס"ל ובשו"ת חת"ס או"ח ס' קמ"ב אסור.

הכנסת ספר תורה בל"ג בעומר

שאלה:

אם מותר לעשות בימי הספירה הכנסת ס"ת חדש בכלי זמר

אמר היום ל"ג בעומר

שאלה:

מי שאומר לחבירו בליל ל"ג בעומר אל תאמר וידוי שהיום ל"ג בעומר, אם יכול לספור בברכה

תשובה: צ"ע.

ועיין בדעת תורה ס' תפ"ט ס"ה ובכף החיים שם סק"ל שיכול לספור בשו"ת שאילת יעבץ ס' קל"ט שלא יצא. ועיין בבאר היטב ובשערי תשובה ס' תפ"ט סק"ו ובס' מצות ספירת העומר פ"ג ס"ח ובס' וספרתם לכם ס' כ"ד. ובספר גם אני אודך תשובות ידידי הגאון רבי משה חליווה, חלק ב' סימן ו', ובשו"ת מקדש ישראל ספירת העומר ס' ל"א.

השתתפות בנישואין אחרי ל"ג

בעומר שאסור לו

שאלה:

אחר ל"ג בעומר שהספרדים עושין חתונה, והאשכנזים לא עושים,

תשובה: בל"ג בעומר.

ועמש"כ בגדר השמחה בל"ג בעומר
בס' ברכת שלמה עמ' תמ"ב.

ובשו"ת קרן לדוד או"ח ס' קי"ט כתב
דשרי. וע"ע בשו"ת חבלים
בנעימים ח"ד או"ח ס' י"א.

להקדים תגלחת קטן לל"ג בעומר

שאלה:

הרוצה לעשות תגלחת לבנו בל"ג
בעומר במירון ועדיין לא הגיע
לגיל שלוש אם יכול להקדים שמובא
מהחזו"א לא להקדים

תשובה: לא שמעתי.

**עוסק בתגלחת חלאקה אם פטור מן
המצוה**

שאלה:

העושה חלאקה בל"ג בעומר אם יש לו
פטור דעוסק במצוה פטור
מהמצוה

תשובה: אינו עושה מצוה אלא נמנע
מעבירה.

ל"ג בעומר פנים חדשות

שאלה:

ברמ"א ס' תצ"ג ביום ל"ג בעומר
מרבית בו שמחה, א"כ ל"ג
בעומר יהא פנים חדשות לשבע ברכות
תשובה: לא.

בתשו' והנהגות ח"ב ס' רמ"ו הביא
מהחזו"א שלהקדים התגלחת
מזיק לזכרון עי"ש. ובס' דרך שיחה
ח"א עמ' שע"ג דאפשר להקדים. וע"ע
בשו"ת מהר"ם בריסק ח"ב ס' צ"ח
ובשו"ת תורת יקותיאל ס' מ"ז ובשו"ת
מאור יהושע ס"ב ובשו"ת דברי בניהו
חכ"ג ס' נ"ב ובס' אוצר הקונטרסים
ח"ב קונטרס החלאקה עמ' מ"ב. וכן
בס' אורחות רבינו עמ' רל"ג בשם
הקהילות יעקב דאין להקפיד להקדים
התגלחת. וכן בס' פניני שיח תשו'
שע"ד השיב מרן שלא שמע זה.

הגאון רבי ישראל פסח פיינהנדלר זצ"ל
בעל אבני ישפה

לקחת עצי ל"ג בעומר של ילדים בלי רשות משום גזל

כ"ח אייר תשס"ג

לכבוד הרב גמליאל ב"ר אלחנן הכהן
רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט

אשר שאל בענין ל"ג בעומר שרגילים
הילדים לאסוף עצים, אם מותר
לאדם לקחת אחד העצים לשמושו, או
שמא יש בזה משום גזל.

לא ידעתי למה חשבת שיהיה מותר
להשתמש בעצים אחר שהילדים
זכו בהם. כבר הבאת דברי המשנה
בגיטין נ"ט והוא נפסק בשו"ע חו"מ סי'
ע"ר סע' א' שיש במציאת חש"ו משום
איסור גזל משום דרכי שלום, והיינו
שהוא איסור גזל מדרבנן. אבל נוסף על
זה הרי כמעט כל הילדים של להם
הורים, וכאשר הילד יש לו הורים הרי
מציאתו הולכת לאביו וכמבואר שם סע'
ב'. ואם כן בגלל שאיזה אדם צריך עץ
להשתמש בו איך יותר לו לעבור על
דברי חז"ל ולגזול מן הילד או מאביו.

ושמא יש לומר שאף שהילד ודאי
מקפיד ורוצה העצים לשריפת
ל"ג בעומר, אבל אביו אינו מקפיד כי
הוא רוצה שאנשים יוכלו להשתמש

בעצים ולא לכלות אותם באש. וכל אחד
היה אומר שאין לשרוף דבר שאפשר
להשתמש בו לאיזה שימוש בתוך הבית
כיון שהוא בל תשחית, ורק עצים שאין
להם שמוש אחר שורפים בל"ג בעומר.
וכיון שרובא דרובא של הילדים יש להם
אבא ומציאתם הולכת לאביהם, הרי זה
כאילו שאביהם מסכים שהם יקחו את
העצים לשימוש שלהם ואין מקפידים
באופן זה משום איסור גזל.

אבל סברא זו אינה ברורה, שהרי כיון
שנוהגים רבים לעשות מדורה
בל"ג בעומר, למה שאביו יסכים לתת
את העצים של בנו עבור אדם אחר. כיון
שבנו מצא את העצים ראשונה ורוצה
לקיים בזה את המנהג הידוע של מדורת
ל"ג בעומר, לא נוכל לומר שברור הדבר
שאביו מסכים לתת את העצים לאדם
אחר. אולי הוא יסכים אם יבקשו ממנו
אבל אין הדבר מובן מאליו שיהיה מותר
לאדם לקחת עצים אלו בלי לבקש
רשות.

וכבר הבאנו במקום אחר בשו"ת אבני
ישפה שכיון שאנחנו פוסקים
שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש,

ממילא אינו די שהוא מבין שבעל הבית מסכים שיקח את הדברים, אלא צריך רשות מפורשת ממנו. וכל שכן כאן שלא ברור כלל שהוא יסכים לכך. ולכן ברור הדבר בעיני שאסור לשום אדם לקחת מן העצים של ל"ג בעומר כיון שכבר זכו בהם הילדים או אבותיהם. ואסיים בברכה נאמנה לו ולכל בני ביתו, ישראל פסח פיינהנדלר

מאמרים שונים בהלכה ובאגדה

כ"ק מרן האדמו"ר מקרעטשניף שליט"א

דרוש ל"ג בעומר

זיע"א בעבודתו הקדושה ברשפי אש להבת שלהבת ב"ספירת העומר" ובשירת "בר יוחאי" בל"ג בעומר, ובהכנתו לכך עוד כמה ימים קודם. איך שהיה סופר הספירה, ומזמר 'בר יוחאי' בהתלהבות גדול ובהדגשת כל אות ואות, מתוך חיבוב המצוה.

חזינן מהכא את גודל חיבוב הצדיקים את עבודת השי"ת ומצוותיו, ואע"פ שיש בזה עמל וטורח להצדיק, עכ"ז מקיים הוא המצוה ברוב התלהבות ושמחה. ועל דרך זה אפשר לבאר הפזמון בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך. בר יוחאי רומז להצדיק, נמשחת שהוא "נמשח" להיות מנהיג בדרך ה', ולהיות מופרש ומובדל מכל הבלי העוה"ז, כמו הכהן גדול שנמשח להיות כה"ג, שהיה מופרש מכל ענייני עוה"ז לעבודתו הקדושה, מפרישין אותו מביתו ללשכת פלהדרין שבעת ימים קודם יוה"כ, ערב יוה"כ עם חשיכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה, ובליל יוה"כ לא היו מניחים

בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך, בר יוחאי מושב טוב ישבת יום נסת יום אשר ברכת במערות צורים שעמדת שם קנית הודך והדרך, בר יוחאי אשרי יולדתך אשרי העם הם לומדך ואשרי העומדים על סודך לבושי חשן תומיך ואורך.

נראה לבאר דהנה אומרים אנו בכל יום, "אשרינו כשאנו משכימים ומעריבים בבתי כנסיות ובבבתי מדרשות וכו'" דעל עצם הענין שאנו משכימים ומעריבים לעבודת ה' יתברך אומרים אנו "אשרינו", ועל אחת כמה וכמה שאנו שמחים ומאושרים על כך אשר אנו משכימים ומעריבים "בבתי כנסיות ובבתי מדרשות", ועל אף שעולה זה לנו בעמל וטורח עם כל זה אנו שמחים ומאושרים מכך מתוך אהבתנו אותו יתברך ועבודתו. הדבר דומה לאב אשר טורח ועמל כדי לראות את בנו ולשהות במחיצתו, ועל אף שהדבר כרוך בדמים ובדמים תרתי משמע, עם כל זה יעשה האב הכל כדי לראות את בנו. וכן ראינו אצל אאמו"ר

למחבואות ולמערות ונחבא מפני הדברים אשר יכולים להפיל אותו ממדרגתו, שם קנית הדרך והדרך, עי"ז קונה "הוד" שמחה ויופי מבפנים והדר ושמחה ויופי מבחוץ, כידוע שכשארם שרוי בשמחה ניכר זה עליו מבחוץ שפניו יפים וזוהרים, ורח"ל להיפך באדם ששרוי במרה שחורה ניכר זה עליו מבחוץ. וזהו (משלי ל"א, כ"ה) "עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון", "עוז" רומז לתורה "והדר" זה מצוות ומעש"ט, שע"י שעוסק בתורה ובמצוות "ותשחק ליום אחרון" מזה בא לשמחה גדולה.

ובזה אפשר לפרש ענין מידת ל"ג בעומר שהוא הוד שבהוד, שלא די שיהיה ליהודי שמחה מבפנים שצריך שיהיה לו גם שמחה מבחוץ, ולזה זוכה רק ע"י ששומר עצמו שיהיה שלם ותם ובל יהיה בו פגימה, כאתרוג הזה שהוא פרי עץ הדר.

ועוד י"ל הוד שבהוד שלא די שיהיה דואג לעצמו שיעסוק בתורה ועבודה, אלא שידאג גם ל"הוד" לאחרים. ועל פי זה אפשר לפרש מאמרם ז"ל (סוכה נב.) "כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו", "כל הגדול מחברו" זה הצדיק "יצרו גדול" צריך להתגבר על יצרו באופן היותר גדול משאר בני אדם, ולמה זה לפי ש"הימנו" שבני אדם לומדים ממנו דרך בעבודת ה'.

אותו לישן (יומא פ"א, א' ג' ה'). וכפי ששח ה"אהבת ישראל" זיע"א שאפי' אם רוצה לחטוא אינו יכול, מפני שהגבאים שומרים עליו. וזהו אף הסיבה שהצדיק צריך לשמור עצמו מן החטא, לפי שאחרים לומדים הימנו. ואע"פ שמצד החסיד צריך שיהא מאמין בכל ליבו לרבו, כמבואר בספה"ק תלמידי הבעש"ט הק', לא רק כשרואה את רבו עובד ה' ומסגף עצמו תמיד, אלא אפי' שרואה את הצדיק רק יושב ואוכל, ואינו רואה אותו עובד את ה' ולא שומע מרבו שום הדרכה בעבודת ה', אעפ"כ צריך להיות עם אמונה שלמה. אבל מכל מקום "הצדיק" מצד עצמו, מכיון שבני-אדם לומדים ממנו עבודת ה', צריך הוא להיות מופרש ומובדל מהגשמיות ומהבלי עוה"ז יתר על שאר בני"א (כנ"ל בר יוחאי נמשחת). ואע"פ שזה עולה לו בטורח מרובה אשרין מאושר הוא ושמח מזה, ועוסק בשמן דרומז על תורה וחכמה עילאה, ובקדושה יתירה בששון דרומז למילה (מגילה ט"ז:), יותר מחברין שאר ישראל. וזהו בר יוחאי מושב טוב ישבת יום נסת יום אשר ברכת ממערת צורים שעמדת שם קנית הדרך והדרך, בר יוחאי הוא הצדיק, מושב מלשון תשובה ישבת תשובה כפולה יותר משאר בני"א, ומיום, מהדברים הנראים בהירים כאור יום שהם הדברים הגשמיים הנוצצים, נסת יום אשר ברכת, נס ובורח הצדיק מהם. במערת צורים שעמדת, שנס

וזהו בר יוחאי בנו של הצדיק העובד ה' אשרי יולדתך שמאושר בזה שנולד מצדיק קדוש וטהור כזה, ולכן צריך הוא להמשיך דרכו ומורשתו להנחיל לבני ישראל את תורת ה' ועבודתו שיהא אשרי העם הם לומדיך שמלמד לעם ה' ותלמידיו ומנהיגם לדרך ה', ואשרי העומדים על סודך שמלמד אותם סודות וחכמת התורה. לבושי חושן ולפיכך הוא מרובה בגדים, וצריך להזהר ביותר שלא ישקע בדברים הגשמיים, תומיך, ככהן גדול שיום טוב היה עושה בצאתו "תם" ושלם מן הקודש, ואע"פ שעלה לו זה במאמצי כוחות הגוף והנפש, "ואור" היה עושה זאת בשמחה ואור מיוחד. וזהו בר יוחאי הצדיק, נמשחת בזה שממשיך לאחרים תורה ועבודה, אשריך מתמלא הוא מזה בשמחה של מצוה.

ויובא בזה מה דאיתא (שבת לג.) נפקו (כשיצאו רשב"י ובנו ר"א מן המערה) חזו אינשי דקא כרבי וזרעי וכו' כל מקום שנותנים עיניהם מיד נשרף, יצתה בת קול ואמרה להחריב עולמי

יצאתם חזרו למערתכם וכו' (לאחר י"ב חודש) יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם, נפקו, כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר (שהיה מוחה מקומות ע"י נתינת עיניו בהם) הוי מסי ר' שמעון וכו'. ויש לבאר פלוגתתם שרבי שמעון סבר שצריך שיהיה לבני ישראל כל טוב ואז יעבדו את השי"ת, אולם רבי אלעזר סבר דאפי' אם הכל נשרף והכל בצער צריך לעבוד את השי"ת מתוך הדחק. ולפי שרבי שמעון המליץ טוב על ישראל שיהא להם כל השפעות טובות וברכות טובות לכן עולזים ושמחים הכל ביום זה. ומ"מ דברי ר' אלעזר אינם בטלים, כמו שכשיש מחלוקת ב"ש וב"ה, דברי ב"ש לא בטלים, וכן שיטת ר"א אינה בטלה, וזה גם דרך בעבודת ה', אבל מוטב שיעבדו בני ישראל ה' יתברך מתוך הרחבת הדעת דקדושה, ויהא רעוא מן שמיא שנזכה לעבוד את השי"ת מתוך כל טוב ושמחה ונחת. [דרוש שאמר כ"ק מרן האדמו"ר שליט"א בל"ג בעומר שנת תנש"א, בקרית קרעטשניף רחובות יצ"ו]

הגאון הגדול רבי אברהם יפה שלזינגר שליט"א
מח"ס שו"ת באר שרים ו"ח רב אב"ד גענף ורב דקהל "בצל החכמה"

ל"ג בעומר

(א) בל"ג בעומר שהוא יומא דהילולא (יום הזכרון) של רבי שמעון בר יוחאי, מחבר הזוהר הקדוש. יש להתעמק באחת מאימרותיו בש"ס. מצינו בש"ס מסכת כתובות סוף פרק המדיר (דף ע"ז ע"ב) בזה שהגמרא מספרת שרבי שמעון בר יוחאי פגש ברבי יהושע בן לוי, ושאל אותו האם הקשת נראתה בימך. כידוע הקשת ניתנה כסימן שהדור היה ראוי למבול כמו בדור המבול, אלא כיון שהקב"ה הבטיח שיותר לא יביא מבול על העולם, עשה זאת בצורה של, "את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ והיה בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן וזכרתי את בריתי אשר ביני ובניכם ובין כל נפש חיה בכל בשר ולא יהיה עוד המים למבול לשחת כל בשר" (בראשית ט-י"ג, ט"ו). ולכן כאשר נראתה הקשת אינו סימן טוב, היות וזה מראה שהמצב הרוחני של הדור הוא בכי רע כי היה מגיע להם מבול, אלא שהמבול לא מגיע כאמור לעיל, כי הקב"ה הבטיח שיותר לא יאבד את העולם (רש"י שם פסוק י"ד). ולכן שאל רשב"י את ריב"ל האם נראתה הקשת בימך ?, כלומר

כשאתה חי בדור הזה רצוני לדעת, האם אתה מגין על הדור בצורה כזו שגם הקשת אינה נראתה, כלומר, שבזכותך לא מגיע כלל מבול על הארץ, וע"ז ענה לו ריב"ל כן, הקשת נראתה, וע"ז אמר לו א"כ אתה לא בר ליואי, כלומר אתה לא כל כך גדול כבר ליואי.

(ב) הנה היום גם היום זכרון של רבינו הרמ"א, והוא נפטר בשנת ה' אלפים שנת של"ב (ארבע מאות שלושים ושש שנים) והוא מפרש את הגמרא הזאת לדרכו ודבריו הובאו בדברי השל"ה הק'. אך י"ל ולפרש לפי מסורת ממרן החת"ס סופר שביאר, שיש קשת בטומאה, והם ר"ת, ק'נאה ש'נאה ת'אוה, ולהמתיק את הקשת לטובה, צריך קשת של קדושה כי קשת גם ראשי תיבות, ק'דושה ש'ם ת'ורה. ועל זה אנו מתפללים בסוף תפלת שמנה עשרה עשה למען קדושתך עשה למען שמך עשה למען תורתך והיינו, כנגד התאוה יתגבר בקדושת ישראל כמו שרש"י מפרש בהתחלת פרשת קדושים, "קדושים תהיו" כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, (רש"י

ויקרא י"ט-ב'). כנגד מדת השנאה ובפרט עון שנאת חנם שהיא החריבה את בית המקדש והגלתה אותנו מארצינו כמבואר בחז"ל במסכת יומא (ט' ע"ב) בית שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות ובגמילות חסדים מדוע חרב ?, מפני שהיתה בו שנאת חנם. ובעונותינו הרבים עדיין השטן של שנאת חנם מרקד בינינו ומרבה חללים, לכן יש להתגבר במדת השלום שעל זה רומז שמו הקדוש של ה', שהרי אמר הקב"ה ששמו שנכתב בקדושה ימחה על המים כדי להשכין שלום בין איש לאשתו כמאמר חכמינו במסכת סוטה והיינו "שם". ומדת הקנאה יש להמתיק על ידי מדת הקנאה בקדושה כמו קנאת סופרים תרבה חכמה.

ג) והנה נגד ג' אלו מכוונת תפלת אלוקי נצור כנגד התאוה שהוא מקור מושחת לעון פגם הברית הנקרא "רע" כמו דכתיב (בראשית ל"ח-ז') ויהי ער וגו' רע בעיני ה' כידוע, וכנגדה יתגבר בקדושה בפרט בקדושת הפה כידוע שברית כרותה לשפתיים מכוונת כנגד ברית מילה (מילה בגמטריה 85, פה, בגמטריה 85) ושתייהן צריכין תקון בימי העומר, שאנו מתפללים ביהי רצון לפני ספירת העומר, לטהרינו מקליפותינו ומטומאותינו ואנו מתפללים נצור לשוני מרע הידוע, ושפתי מדבר מרמה, כי קדושת הלשון היא גדר ערוה ותאוה.

נגד מידת הקנאה אנו מתפללים לזכות לקנאה של קדושה קנאת סופרים תרבה חכמה, וזה אנו אומרים בתפלה הנ"ל, פתח ליבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי כי אך בתורה ובמעשים טובים נרדוף ונתחרה איש ברעהו, ונגד מדת השנאה אין צריך לומר ולהתפלל שלא נשנא איש את רעהו שנאת חנם ח"ו, אלא אפילו מי ששונא לנו ח"ו, גם כן לא נרצה להרע לו, ולא נבקש קלקלתו, אך על זאת נתפלל שכל החושבים עלינו רעה הפר עצתם וקלקל מחשבתם שלא ירעו לנו, וכנגד אלו אמר בתפלה, עשה למען קדושתך-זו גדר תאוה, עשה למען שמך-שנמחק בקדושה בשביל השלום, וכנגד מדת הקנאה עשה למען תורתך ונשתמש במידת הקנאה בקדושה בקנאת סופרים תרבה חכמה. וזו הפיכת הקשת בטומאה קנאה, שנאה, תאוה, נהפוך לקשת בקדושה קדושה, שם, תורה. וזה שאל רבי שמעון בר יוחאי את ריב"ל האם נראתה הקשת בימך, ענה לו כן, הקשת של קדושה נראתה בימי, והבן. והנה ידוע שבל"ג בעומר יש מנהג לירות בקשת, וזאת לזכר רבי שמעון בר יוחאי שהקשת לא נראתה בימיו, או לזכר הפסוק "ללמד את בני יהודה קשת" (שמואל ב' א' י"ח) שנלחמו ר"ע רבו של רשב"י, וגם רשב"י, ברומאים. והפסוק הנ"ל מסיים "הנה כתובה על ספר הישר". ובגמרא ע"ז (כ"ה ע"א)

נאמר שספר הישר, הוא ספרם של
אברהם יצחק ויעקב שנקראים ישרים.
ולכן את המלחמה האמיתית אפשר
לנהל בקשת, והיא הקשת של התורה.
והיא כידוע קשת הנראת בענן כאשר
הרגליים כלפי הארץ, והוא מצב
של שלום שהרי אי אפשר לירות במצב
שכזה והבן.

הגאון הגדול רבי מתתיהו דייטש שליט"א
 רב ואב"ד רמת שלמה ירושלים ומח"ס שו"ת נתיבות אדם

השייכות בין נשמת משה רבינו ע"ה לנשמת רשב"י זי"ע

ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, אמר להן למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם. שוב מה כתיב בה, לא יהיה לך אלהים אחרים, בין עמים אתם שרויין שעובדין עבודת גלולים. שוב מה כתיב בה, זכור את יום השבת לקדשו, כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות. שוב מה כתיב בה, לא תשא, משא ומתן יש ביניכם. שוב מה כתיב בה, כבוד את אביך ואת אמך, אב ואם יש לכם. שוב מה כתיב בה, לא תרצח לא תנאף לא תגנוב, קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם, מיד הודו לו להקב"ה וכו'.

והנה י"ל, דהן אמת שהמלאכים לא היה להם תשובה על כך שאין ביניהם עבודת כוכבים או קנאה או יצר הרע וכדו', אך עדיין ביכולתם להשיב תשובה ניצחת כי ניתן ליתן להם פנימיות התורה והוא תורת הסוד, אשר זה לכאור' שייך גם למלאכים, ויש בזה סודות עמוקים ונשגבים כידוע ליודעי חן, ואולי לא שייך ללמדם לבשר ודם.

כתב בספר סמיכות חכמים (הקדמה, דף קמ) להגה"ק רבי נפתלי כץ זי"ע בזה"ל, הובא במקובלים שמושה בשעת עלייתו זכה לנשמת רבי שמעון בר יוחאי, והרמז הוא שבית שב"י ששבה והשיג, נשמת שב"י נוטריקון ש'מעון ב'ן יוחאי עכל"ק, וראיתי בכמה ספה"ק שמבארים השייכות והקשר עליון הפלאי בין הני תרי מלאכין קדישין.

ואענה חלקי בזה לבאר שייכות נשמת משה רעיא מהימנא לנשמת רשב"י זי"ע, בהקדם דברי הגמרא (שבת, דף פח ע"ב, פט ע"א) אמר ריב"ל, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם וכו', אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה וכו', אמר לפניו רבוננו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה (שמות, פרק כ, פס' ב) אנכי

א. מתוך דברים שהשמיע הרב שליט"א בשולחן לחיים לאחר מעמד ההדלקה ביום ל"ג בעומר שנים תשע"ט – תשפ"א, ונערך ע"י מכון נתיבות אדם, ותשוא"ח להם שזיכו אותנו בדברי תורה נשגבים אלו.

לכן הצטרף נשמת רשב"י לנשמת משה רבינו, כי רבי שמעון אמר להם שהוא בקדושתו וטהרתו הנוראה ילמד את בני ישראל רזין רזין, תורה נשגבה ורוממה זו של פנימיות התורה, ולאחר שיגלה את תלמידיו בתורה זו ויחקק בספר הזוהר הק' אזי ילמדו אותו כל בני ישראל, וכי לא תישכח מפי זרעו.

השייכות בין חג השבועות ליום ל"ג בעומר

עוד זאת מצאתי רמז נפלא לקשר בין חג מתן תורתנו ליום ל"ג בעומר, דהנה ברעיא מהימנא (פר' בהר) מונה נ"א מצוות השייכים לכהנים לויים וישראלים בעניין עבודת בית המקדש, ומצוה ל"ג הוא להקריב קרבן מוסף בשבועות, ונראה דבא לרמז השייכות בין מספר ל"ג לחג השבועות, שיום ל"ג בעומר הוא בחינת חג מתן תורה - קבלת תורת הסוד שגילה רשב"י זי"ע ביום קדוש ונשגב זה.

וכע"ז רמז זה, למספר ל"ג, היה מרגלא בפומיה דכ"ק מו"ח זצ"ל דברי הרה"ק רבי יהושע מדז"קוב זי"ע, שכתב בספרו עטרת ישועה (מועדים, ל"ג בעומר, ד"ה טעם) וז"ל, טעם למנהגן של ישראל לגלח בני ג' שנים, ובארץ ישראל בל"ג בעומר הלולא דרשב"י על הציון הקדוש, מהפסוק (ויקרא, פרק יג, פסוק לג) 'והתגלח' כתוב ג' גדולה, לרמז כי בעת שנתגדל הילד ונעשה ג' שנים אז צריך לגלחו,

והפסוק הזה הוא פסוק ל"ג, להורות שמגלחין אותו ביום ל"ג בעומר, והוא מקור טהור למנהגן של ישראל, עכ"ל.

רשב"י לימד וגילה שכל יהודי ויהודי יכול להתרומם ולהתחזק ע"י לימוד התורה

ובהמשך לזה אפשר להוסיף, שנתנית התורה היה מעמד נורא ומרומם עד למאוד, משה רבינו ע"ה עלה להר סיני גבוה מעל גבוה, ומשם למד ולימד את התורה לבני ישראל, עם הכנה מרובה שלוש ימים והוסיף יום אחד מדעתו וכו', ובקולות וברקים, ולמותר לציין המעמד הנורא של 'קבלת התורה'.

ואילו תורת הסוד שלמד רבי שמעון בר יוחאי, היה עמוק עמוק בתוך מערה נואף כהיום הזה - בפקיעין - צריכים לרדת מאות מדריגות בכדי להגיע לאותה מערה קדישא, כל גופו היה מונח בתוך הקרקע והיה מכוסה בעפר, וכך היה במשך שנים עשר שנים, והרי זה מבהיל על הרעיון, אלא רשב"י רצה להשפיע ולהזריח בלב כל יהודי באשר הוא לדורי דורות, שאף יהודי שנמצא למטה למטה, עמוק עמוק מי ימצאנה, גם ממצב איום שנמצא בו שם יושפע עליו אור התורה והקדושה ותחזירנו למוטב.

וזה אפשר וראוי על ידי לימוד הזוהר הק', לקבוע בו חוק קבוע, ועצם הלימוד בספר קדוש זה - אף באמירת

המילים גרידא - מרומם את נפש האדם למעלה למעלה.

חיזוק בענין לימוד זוהר הק' ביום השבת

והזמן היותר ראוי ללימוד זוה"ק, הוא בשבת קודש, וכפי שמצינו לגאון הדורות החוות דעת זי"ע שציוה כן בצוואתו לבניו (אות ג) וז"ל, גם בכל שבת תקבעו ללמוד שיעור בזוהר הקדוש, עכ"ל.

ועי' מדבר קדמות להחיד"א (מערכת ק, אות יא) שכתב בשם גורי האריז"ל שבימות החול יש ללמוד הלכה, ובשבת קבלה, ושם בהגהות פאת קדמה האריך בזה כ"ק מו"ח זצ"ל ובין הדברים ציין לדברי היעב"ץ בהגהותיו (גיטין, דף ס ע"א) שכתב ולא היו מעיינין בימות החול אלא בדינין והלכות, ובשבת לא היו עוסקין בדינין והלכות דתקיפי למגמרניהו, אלא בדברי קבלה שקדושת היום מסייעת להשכיל ולהבין בחכמה הנעלמה, עכ"ל היעב"ץ.

וכן נהגו הרבה חסידים ואנשי מעשה, שקבעו חוק לימוד זוה"ק ביום השבת, וכן ראיתי אצל כ"ק אאמו"ר זצ"ל, וכן נהג בקביעות כ"ק מו"ח זצ"ל כי כן נצטוה מפי זקינו הגה"ק משאץ זי"ע.

והנה כשהבאתי את הספר הליכות משה של כ"ק מו"ח זצ"ל לידיד נפשו מנוער המקובל הגאון הצדיק רבי יעקב

מאיר שכטער שליט"א, עיין בו, וראה מש"כ שם (פרק טז, סעי' יג) כי בבוקר יום השבת קודם התפילה נהג רבינו זצ"ל לומר פרקי תהלים, ולמד זוהר הק' דף אחר דף.

ואמר רבי יעקב מאיר שליט"א ווארט נפלא לקשר ענין אמירת זוה"ק ותהלים ביום השבת, איתא מהרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע (ליקוטי מוהר"ן תנינא, תורה עג) מי שרוצה לזכות לתשובה יהא רגיל באמירת תהלים, כי אמירת תהלים מסוגל לתשובה.

והרי נודע, כי יום השבת הוא זמן של תשובה, כמ"ש התנא האלוקי רשב"י זי"ע (שבת, דף קיח ע"ב) אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים, נמצא שכאשר עושים תשובה ביום השבת הרי זה מקרב את הגאולה, ולפ"ז נפלא ההנהגה לומר תהלים ביום השבת דייקא, כי ע"י אמירת תהלים יתעורר לתשובה ביום השבת.

והוא הדבר לענין לימוד זוהר הק' בשבת, דהרי איתא בזוה"ק (פר' נשא) כי בספרא דא יפקון מן גלותא, הרי שזה ג"כ סגולה לקירוב הגאולה, וכן זהו סגולה לתשובה, כמו שמצינו שנהגו חסידים ואנשי מעשה ללמוד זוה"ק בחודש אלול כדי להתעורר לתשובה ותיקון המעשים, ויש כו"כ ראיות שלימוד הזוהר הוא סגולה לתשובה.

ועל כן, מה מאוד הנני נהנה לראות שרבי משה זצ"ל קיים שניהם, הן לימוד זוה"ק והן אמירת תהלים - בעצם יום השבת, עכ"ד הגרי"מ שליט"א.

הענין של רשב"י זיע"א שנגלה דווקא בדורות האחרונים ע"י האר"י הק' ז"ל

הלום נודע שאדונינו האר"י הק' זיע"א גילה את אורו הגדול של התנא האלוקי רשב"י זיע"א, ועיקר ההתעסקות בענינו של ר' שמעון ובכלל בספר הזוהר הק' הוא בעיקר במאות השנים האחרונות.

ובאמת הרבה תמהים ושאלים, למה לא נתגלה האור הבהיר של ספר הזוה"ק בדורות הקודמים כבזמן ביהמ"ק, למה דייקא בתקופת האריז"ל נתגלה אור גדול זה.

אלא התשובה לכך היא, בהקדם דברי הרמב"ם שכתב שאם החמה היה קצת קרוב לכדור הארץ מיד היינו נשרפים ח"ו, הוא הדבר כלפי הזוה"ק, אם היה מתגלה בדורות הקודמים שהיו בחינה של 'דור שלם' - וכדמובא בדברי הגר"א ז"ל שאין לנו שמץ של השגה ביהודי שאכל קדשים בזמן הבית - היה שבירת הכלים מחמת האור הגדול הטמון בזוה"ק, לכן דווקא נגלה האי ספרא קדישא לדורינו דור יתום, שאנו מתרחקים מדור דעה, הדור של חורבן בית שני, ומתקרבים לגאולה המקווה,

לכן מאיר הזוה"ק והתנא הקדוש ר' שמעון להאיר את הדרך נלך בה בעקבתא דמשיחא.

הטעם להדלקת 'מדורת אש' | דברי רבינו זצ"ל שטעמו משום 'כל הלומד תורה בסתר מכריזין עליו בגלוי' | נראה לבאר שעיקר המהות של ל"ג בעומר הוא 'פלאם פייער' [אש מתלקחת] |

והנה זכינו מקודם להדליק את המדורת אש לכבוד התנא האלוקי רשב"י זי"ע, וקיימנו בזה 'מנהג ישראל תורה' מדור דור. ואמנם נאמרו בזה הרבה טעמים עפ"י נגלה ועפ"י נסתר בספה"ק, יש שכתבו שעושים כן משום זכר לדבר דאיתא שבשעה שיצא רשב"י מהמערה כל מקום שהסתכל בעיניו היה נשרף. ויש שהביאו סמך לזה מדברי הזוה"ק שכשלמד ר' שמעון בתוך המערה היתה אש מתלקחת מסביבו.

וטעם נפלא שמעתי מכ"ק מו"ח זצ"ל שהרי רשב"י זיע"א למד תורה בסתר במשך י"ג שנה מוחבא בתוך מערה, וזכה שנתקיים בו 'כל הלומד תורה בסתר תורתו מכרזת עליו בגלוי' שביום ההילולא שלו משיאין משואות בקריות חוצות ובזה מכריזים על גדלותו של רשב"י זי"ע, והביא מכאן ראיה שהענין של 'תורתו מכרזת עליו' מתקיים גם לאחר פטירתו של הצדיק והתלמיד חכם הממית עצמו באהלה של תורה.

אך חשבתי להוסיף טעם לדבר, שמדליקים מדורה משום שכל המהות של יום ל"ג בעומר הוא 'פלאם פייער' [אש מתלקחת].

כל הענין של ר' שמעון, כל הענין של הוד שבהוד, כל הענין של תלמידי רבי עקיבא, הכל זה 'אש מתלקחת'. איך בוער האש, זאת אין אנו יודעים, אמרנו אחכמה והיא רחוקה מאיתנו, אך כל אחד - אפילו אחד שאינו 'חכם' גדול - יודע שצריך לפחד מאש, כשבוערת אש יודעים שמהו מתרחש. וכמו שהענין של יום הקדוש הוא 'יום תשובה ועינוי', כך הענין של ל"ג בעומר הוא 'יום של אש'.

ספירת 'הוד שבהוד' | יבואר ד'הוד'
הוא שורש הדינים אך רשב"י הפך
את הדין לרחמים | מידת הדין נובע
מעצבות ורשב"י מטהר אותנו
מקליפה זו | כי לא תשכח מפי
זרעו' ס"ת 'יוחאי' | גילוי זה מתגלה
ביום ל"ג בעומר

הנה הספירה של ל"ג בעומר הוא 'הוד שבהוד'. ומבואר בספרי קבלה שספירת 'הוד' הוא מידת הדין, וא"כ כשסופרים 'הוד שבהוד' הרי שזה תוקף הדינים. אך מאידך גיסא, יום ל"ג בעומר הוא יומא דהילולא, כמ"ש עולו אתי ואתכנשו להילולא דרשב"י, ו'הילולא' משמעותו שמחה ואורה. וא"כ לכאורה סתרי אהדדי, מהו 'הוד שבהוד', מידת הדין או הילולא ושמחה.

אלא נראה הפשט בזה, דהן הן הדברים. הסוד הגדול של התנא האלוקי רשב"י זיע"א הוא להפוך מידת הדין לרחמים, להמתיק את הדין בשורשו (עי' שער הכוונות, ספירת העומר, דף פו ע"ד, ודף פז ע"א. וע"ע בספה"ק מאור ושמשי, רמזי ל"ג בעומר ד"ה ויאמר. ובדרשות חת"ס דף רעט), וכמ"ש בגמ' (סוכה, דף מה ע"ב) יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין, משום שר' שמעון המתיק את הדין לרחמים, ובכוחו הגדול האיר באור עצום את הפסוק 'כל היום דוה' והפכו ל'הוד', דהיינו מלישנא בישא של 'דוה' ללישנא קדישא של 'הוד', והיום שאנו סופרים 'הוד שבהוד' מתגבר ביותר מידת הרחמים בזכותו של האי תנא קדישא, ובזכות זה נעשה יום קדוש זה ל'הילולא דר' שמעון'.

ובאמת איך מהפכים את הדין לרחמים, אלא מבואר בספה"ק ש'מידת הדין' נובע ממידת העצבות, דע"י שהאדם נכנס לעצבות ומרה שחורה נעשים קליפות רח"ל וזה מרחיקו מהקב"ה ח"ו, וזהו קליפת הדין. ור' שמעון בכוחו הגדול מקדש ומטהר כל יהודי כאשר הוא מהקליפות הנוראות שמשרים עליו את מידת הדין, ומעלה אותנו בכוחו הנורא למידת הרחמים.

וכפי שכתבו בספה"ק ליקוטי מוהר"ן ובדברי יחזקאל שהס"ת של הפסוק 'כי לא תישכח מפי זרעו' הוא השם 'יוחאי', הוא ניהו אביו של התנא

לכרם שביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל וכו' תניא רבי שמעון בר יוחאי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו. ולכאורה תמוה מאוד דהרי ישבו שם כל חכמי ישראל ומעיני כולם נעלם פסוק זה מהתורה"ק מלבד ר' שמעון שהזכיר להם זאת, אתמהה.

אלא הביאור בזה, דהנה זה ברור שכל התנאים הקדושים בוודאי נגלה לפנייהם כל התורה הק' וסודותיה, אלא חכמי ישראל שבאותו הדור ישבו בצוותא ודנו על העברת התורה מדור דור, וכשהביטו אל הדורות הבאים וראו למול עיניהם את הצרות הנוראות שעתידיים לעבור על כלל ישראל, וילאה הכתב והזמן ולא יכלו מלמנות הצרות הנוראות שפקדו את עמינו בימי משך הדורות, ורק בדור האחרון עם המלחמה הנוראה [מלחמת העולם השנייה] שנשארו שנים ממשפחה ואחד מעיר ה"י, - ונמנו וגמרו החכמים שעפ"י דרך הטבע עתידה תורה שתשתכח מישראל, משום שלא יוכלו להחזיק בה לזמן ארוך מחמת קושי השיעבוד והגלות.

מיד קם ר' שמעון ואמר, הן אמנם שעפ"י דרך הטבע עתידה תורה שתשתכח מישראל, אך אני לוקח על עצמי את העול הגדול והעצום שלא תישכח מפי זרעו, ואף בכל הגלויות הנוראות והשחיתות האכזריות ה"י תהא התורה קיימת בכלל ישראל ביתר שאת

קדישא. והנה רש"י הק' בפירושו על הפסוק 'כי לא תישכח מפי זרעו' כותב שביום שאמר השי"ת 'ואנוכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא' בו ביום נאמר הפסוק 'כי לא תישכח מפי זרעו'.

וביאור הדבר כפי שאמרנו, שכאשר יהודי נכנס לעצבות ומר"ש,

בחינה של 'הסתרה', בזה רח"ל נכנס לשערי הקליפות והדינים, - בו ביום נאמר 'כי לא תישכח מפי זרעו' דהיינו מפי זרעו של יוחאי [שזה הס"ת של הפסוק], משום שר' שמעון מכניס כוח בכל יהודי להתמודד מול הקשיים וצרות הפוקדות אותו רח"ל, וע"י שאנו מתחזקים באמונה וביטחון אנו זוכים להיכנס לשערי רחמים ורצון ועי"ז זוכים לראות ישועת ה' עין בעין.

וגילוי זה - שאפשר להפוך מידת הדין למידת הרחמים, ולהמתיק את הדין בשורשו, - מתגלה ביום ל"ג בעומר, ובו ביום מסוגל ביותר להמשיך ישועות והשפעות טובות הן במילי דשמיא והן במילי דעלמא, כיד ה' הטובה.

ביאור פלוגתת רשב"י וחביריו אם

עתידה תורה שתשתכח מישראל |

יבואר דר' שמעון לקח על עצמו

לדאוג שלא תשתכח תורה | ר"ש

היה עמוד הזיכרון | לפ"ז יבואר

הטעמים של 'חלאקה' 'זריקת חץ

וקשת' 'מדורת אש'

א"תא בגמרא (שבת, דף קלח ע"ב) וז"ל, ת"ר כשנכנסו רבותינו

ועז, וח"ו שתשתכח התורה מלומדיה
והוגיה בטהרה.

ודייקא רשב"י זיע"א זכה להנחיל את
התורה לשעה ולדורות משום
שהיה היפך השכחה, וכמ"ש שר'
שמעון אמר על עצמו שהוא זוכר את
עצמו בהיותו במוח דאבוה, וכיון שהיה
'עמוד הזיכרון' הכניס והחדיר את
זיכרון התורה בכל דור ודור עד דורינו
אנו, ונמצא שאם אנו זוכים בשנה זו
ללמוד ולהתייגע בדברי תורה הר"ז
בזכותו דהאי תנא קדישא.

ולפ"ז אפשר ליתן טעם לשבח למנהג
שעושים 'חלאקה' ביום הילולא
דרשב"י בציונו הקדוש, משום
שכשהילד נעשה שלוש שנים והאב
זוכה להתחיל ללמדו תורה, מיד נוטל
האב את בנו לציונו של ר' שמעון
להודות לו ל כך, משום שרק בזכותו
אנו זוכים בדורינו אנו ללמוד תורה
מתוך שמחה וחיות דקדושה.

ואפשר להוסיף, שלכן נוהגים במנהג
'חץ וקשת', דהענין של הקשת
הוא, שכל כמה שמושכים את ה'קשת'
כלפי פנים כך ה'חץ' נזרק למרחק רב,
וכך היה אצל ר' שמעון, שבכוחו הגדול
פעל ועשה למשוך מלעילא את סודות
התורה הנוראים וע"י כך נשמרת התורה
הק' למרחק רב - לדורות עולם.

וזה גם הענין שמשיאין משואות ביום
זה, דמתחילה מדליקים גפרור קטן

ומשליכים זאת לתוך המדורה ועי"ז
נעשה אש גדולה ועצומה שנראה
למרחקים. והוא הדבר היה אצל התנא
האלוקי רשב"י, שהניח את היסודות
לאש התורה והדליק, ובזכות פועלו
העצום האש והאור הגדול נמשך
לדורות הבאים.

וב"ה שזכינו להדליק את המדורה
לכבודו של התנא האלוקי,
ולחסב לסעודה של מצוה, ובוודאי
שזכות זו תאיר בעדינו להיוושע בדבר
ישועה ורחמים.

תוקף קדושת היום מפי זקיה"ק
מצאנו זי"ע | הענין של נסיעה
למירון ביום ל"ג בעומר | מה נורא
המקום הזה | סיפור נס מאמה של
מלכות הרבנית ע"ה | לאוקמי
שכינתא מגלותא'

וכפי שאמרנו שכבר האריכו בספה"ק
בגודל מעלת יום זה, וידוע
שזקיני הקדוש מרן מצאנו זי"ע גילה
את הסוד של יום ל"ג בעומר לנכדו
הרה"ק רבי משה מראזוואדוב זי"ע,
שהתבטא 'שום יום בשנה לא טוב לי
כמו ביום הקדוש הזה ל"ג בעומר'. ועוד
מובא שהרה"ק רבי אברהם מקאליסק
זי"ע היה טובל בצפרא דיום ל"ג בעומר
ואמר בלהט 'הרינו מקבל עלי קדושת
היום', והדברים נוראים.

מסתמא מתעתד כל אחד מבני החבורה לנסוע לאתרא קדישא מירון לפקוד את הציון הקדוש. [ראשית כל מילתי אמורה לבחורים היקרים שיחיו, להיזהר ללכת רק בדרך מהדריין, ולהשתדל לשהות רק במתחם הציון והחצר ולא להסתובב בכל המתחמים שמסביב, ודי למבין הענין בזה. ובאמת שגם לאברכים ובעה"ב אין מה לחפש בשאר המקומות מלבד הציון הקדוש והחצר, ובוודאי שעיקר מעיין הישועות ביום נשגב זה הוא בעיקר בציון הקדוש ובחצר הסמוך אליו].

ובוודאי מי שזוכה להיות על הציון הקדוש ולעורר רחמי שמים על הכלל והפרט הוא דבר גדול מאוד, וכדאיאתא בשער הכוונות ענין מנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג בעומר על קברי רשב"י ור"א בנו אשר קבורין בעיר מירון כנודע, ואוכלין ושותין ושמחין שם, אני ראיתי למורי [האר"י] ז"ל שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג בעומר הוא וכל אנשי ביתו וישב שם ג' ימים ראשונים של השבוע ההוא, ע"כ. ובספר משנת חסידים (מסכת אייר) כתב, מי שדר בארץ ישראל מצוה לעלות לקבר רשב"י.

אך צריך לזכור את מש"כ הגאון רבי שמואל העליר זצ"ל רבה של צפת (ספר כבוד מלכים) שמרנא האור החיים הק' זיע"א בהגיעו לתחתית ההר מירון ירד מהחמור והיה עולה על ידיו ועל רגליו וכל הדרך היה גועה וצועק 'היכן

אני השפל נכנס למקום אש להבת שלהבת קוב"ה וכל פמליא של מעלה הכא' והדברים מבהילים מה נורא המקום הקדוש הזה.

וזאת מודעת בכל הארץ שהמקום מסוגל לכל מיני ישועות והשפעות טובות, ועיני ראו ולא זר כשהתרחשה צרה חמורה ה"י אצל אחד מצאצאי כ"ק אאמו"ר זצ"ל, ונסעה אז אמי מורתי הרבנית הצדקנית ע"ה לציוה"ק במירון ביום ל"ג בעומר ושפכה שמן אל תוך המדורה כששפתותיה מרחשין בתפילה ושפכה דמעות כמים על הצרה שניחתה על המשפחה, וממש נתערבו דמעותיה עם השמן... וביום שלמחרת עברה הצרה כלעומת שבאה ולא ייזכר עוד, ויהי לפלא גדול. ובטוחני שבאמתחת כל אחד מהיושבים כאן עובדא של נס שנתרחש באתרא קדישא מירון.

ואמנם מן הראוי לכל אחד להתפלל שנזכה לאוקמי שכינתא מעפרא, ונזכה לגאולת ישראל. ושמעתי מכ"ק מו"ח הגה"צ זצ"ל שבשנות נעוריו היה במירון יחד עם הגה"ק רבי יעקב חי זריהן זיע"א רב העיר טבריה שהיה גאון קדוש וצדיק, וכבר היה זקן מופלג ונשאוהו על כתפיים, ומיד כשהגיע על הציון הניח ידיו הקדושות ואמר 'לאוקמי שכינתא מגלותא, לאוקמי שכינתא מגלותא' ויצא את המקום... וכבר אמר רשב"י עצמו בספרא דא יפקון מן גלותא'.

**עובדא מופלאה מיהודי יקר שהשיג
כל צורכי החתונה בזכות אמונה
תמימה ובכוחו הגדול של רשב"י
זי"ע | השקית-ניילון שהתמלאה
במירון...**

ואסיים במעשה מופלא במעלת סגולת
ל"ג בעומר וגודל כוחה של
אמונה פשוטה וטהורה, מה ששמעתי
מ'בעל המעשה', ידידנו הרה"ח ר'
אברהם וולס שליט"א מיקירי תושבי
שכונתינו הק', העוסק בצורכי צדקה,
והוא בעל אמונה וביטחון באופן
מופלג, אשר בדידיה הוי עובדא דלהלן:

בחודש סיון שנת תשע"ג זכיתי להשיא
את בתי תחי', וכמובן שהייתי
זקוק להון רב בכדי לגשת לחתונה
בשלוה וברוגע, וכמו כל יהודי כשר
התפללתי להשי"ת והאמנתי בלב שלם
שימציא לי כל צורכי החתונה בשלימות
הראוי'.

ביום ל"ג בעומר תשע"ג, כחודש לפני
החתונה, נסעתי לאתרא קדישא
מירון בערב ל"ג בעומר, ונטלתי עמי
שקית ניילון ריקה. בהגיעי לציון
הקדוש, הנחתי יד אחת על הציון, וביד
השנייה החזקתי ספר 'תהלים', וסיימתי
מרישא ועד גמירא בעמידה, במשך כמה
שעות. כשסיימתי, כופפתי ראשי על
הציון, ואמרתי בהאי לישנא: ר'
שמעון!, אני צריך לחתן את בתי בעוד
חודש ימים, ואני צריך נסים גדולים.
הנה הבאתי עמי שקית ניילון אשר

בתוכה אאסוף 'מעוה הכנסת כלה', ואני
מאמין בלב שלם, והנני סמוך ובטוח
שיתמלא בה כדי צורכי כל החתונה,
וכבר עכשיו אני מודה לך שבזכותך
יושיענו השי"ת שאוכל להגיע בשלוה
לשמחת החתונה של בתי תחי'.

כשסיימתי לדבר, שתיתי קצת משקה
ואכלתי קימעה, ונעמדתי
מתחת לשער החיצוני שכתוב עליו 'כי
לא תישכח מפי זרעו', ועמדתי שם עד
השעה אחת בלילה עם השקית,
ולמחרתו של יום עמדתי שם במשך
כמה שעות.

במוצאי ל"ג בעומר, קשרתי את השקית
בקשר איתן ואמיץ, ולא בדקתי
את תכולתו ולא היה לי שמץ של מושג
כמה כסף יש שם, אך הייתי בטוח
במאה אחוז שיש שם כל צורכי
החתונה, כי הרי זה מה שביקשתי מר'
שמעון...

כשבאתי לביתי, הנחתי בזהירות את
השקית בארון העליון,
ומכאן ואילך לא היה לי שום דאגה
מהחתונה הקריבה ובאה.

ביום החתונה, אחר שלבשתי את
השטריימל והבעקטיטשע,
עליתי אל הארון ונטלתי משם את
ה'שקית'... ויותר מזה לא לקחתי אף לא
שקל אחד וכמובן לא פנקס צ'קים...
ונסעתי לאולמי 'תמיר' שם נערכה שמת
הנישואין.

אברהם הנ"ל, שבכל פעם שיוצא לנסיעה אומר 'מזמור לתודה', וכן בשונו בשלום לביתו אומר 'מזמור לתודה', ואכן זה מנהג טוב וראוי, והרבה עשו כן ועלה בידם ישועות והשפעות גדולות].

בבואו למירון, פנה לדרך 'מהדרי' והתחיל לעלות בהר, והנה הוא רואה צועד למולו את הרה"ח ר' דוד קלצקין שליט"א מעיה"ק ירושלים, ולפליאתו הגדולה הוא מבחין שר' דוד אוחז בידו כובע [אותו סוג כמו שלובש ר' אברהם] בנוסף לכובע שלובש בראשו. ר' אברהם ניגש אליו ושואל אותו: 'וכי למה צריך שני כובעים'?! וענה לו, שהיות שבשנה שעברה באמצע הריקודים נאבד לו הכובע, לכן לקח עמו כובע נוסף לשעת הדחק...

ויה"ר שנזכה בקרוב ממש לגאולתינו ופדות נפשינו, וכ"א יפעל ברוחניות ובגשמיות, בני חיים ומזוני רויחי ברחמים וחסדים אמן.

כשנגמרה שמחת החתונה, והייתי צריך לשלם לכולם, פתחתי את ה'שקית', ושילמתי מתוכה ל'אולם' ל'קייטרינג' ל'צלם' ל'בדחן' ל'הסעות' ולשאר צורכי החתונה, וכן חלקי ב'שכירות' הדירה למשך חצי שנה. ובכלות כל התשלומים, הבחנתי שנשארו כספים בתוך השקית, ומיהרתי לחלקם - שלושת אלפים לאחי שיחי' ושלושת אלפים לגיסי שיחי' שעמדו קודם נישואי צאצאיהם, משום שהבטחתי לר' שמעון שאני צריך את הכסף לצורך 'הכנסת כלה' ולא רציתי להשתמש בזה לדברים אחרים... ע"כ המעשה המופלא שסיפר לי הרב ר' אברהם וולס שיחי'.

והוסיף לספר, שבדרכו לאתרא קדישא מירון, עף כובעו [קאפעליטש] מחוץ לרכב, והיות שנסע בכביש מהיר לא היה סיפק בידו לעצור ולקחת את כובעו, אך שם ביטחונו בה' שימציא לו כובע אחר במירון, ואמר על כל קאפיטל 'מזמור לתודה' [וכך מנהגו של ר'

הגאון הגדול רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א

חבר הבר"ץ דק"ק קרית צאנז נתניה וראש הכוללים
ומראשי כולל ש"ס ומח"ס שו"ת ישיב יצחק מ"ח חלקים ועו"ס

בנידון ברכת הגומל לאלו שניצלו מאסון הר מירון במתחם תו"א ל"ג בעומר תשפ"א [ומה הדין לקטנים שניצלו]

אבל האברכים שהי' להם סייעתא
דשמיא וכשראו המצב הולך
ומחמיר הלכו משם רגעים קודם א"צ
לברך ברכת הגומל בשם ומלכות רק יש
להם לברך בשם ומלכות שיאמרוהו
בהרהור כשיטת הגה"ק מבוטשאטש
כדלהלן, ומ"מ יתנו איזה דבר לצדקה
או יעשו דבר מצוה להודות ולהלל
שניצלו (כעין שכ' הערהו"ש והמ"ב
או"ח סי' רי"ט ובמ"ב סי' רי"ח
כדלהלן).

בעיקה"ד אמרתי אעבור פרשתא דא
וזאת החלי בעזהשי"ת.

בעיקר נידון דידן יש לדון בכמה וכמה
דברים:

א. האם ברכת הגומל הוי מה"ת והאם
גם בפני עשרה הוי מה"ת.

ב. והאם ברכת הגומל רק על ד' דברים
המוזכר בגמ' או גם על ש"ד.

ג. בחשש סכנה קרוב או רחוק אי יש
לברך ברכת הגומל עם או בלי שם
ומלכות או בהרהור.

ד. והאם יש חילוק בין ברכת הגומל או
ברכת הנס בכה"ג.

ערש"ק פר' אמור ל"ג למטמונים תשפ"א

לכבוד מכובדינו מאד נעלה הרב הגאון
המפורסם הרב זאב וקסברגר שליט"א
דומ"ץ קרית צאנז טבריה

קבלתי שאלתך שנשאלת מאבר"ך
מאנ"ש הרב ב. מק"צ טבריה
שהי' במתחם תו"א בשעת האסון
והרגיש חנק גדול ובעזהשי"ת בסופן
של דבר ניצל בנס אי צריך לברך ברכת
הגומל.

וכמ"כ נשאלתי מעוד אברכים חשובים
שהי' שם בשעת האסון במתחם
האסון וכשראו כמה רגעים קודם האסון
שהמצב מתדרדר הי' להם סייעתא
דשמיא לילך משם ואחר כמה רגעים
אירע האסון אי יש להם לברך ברכת
הגומל.

ובעיקר הדין שהיות שהי' סמוך לכניסת
השבת והתשובה דחופה אמרתי
לכם שבמצב השאלה הראשונה
שהאברך הי' שם ממש בשעת האסון
בשעת הנפילה ודוחק גדול והרגיש חנק
גדול והאברך הנ"ל הוא אופי חלש
וניצל בנס הדין דצריך לברך ברכת
הגומל בשם ומלכות.

ה. והאם ברכת הודאה שלא במקום צורך הוי ברכה לבטלה.

ו. והאם קטנים שניצלו חייבים לברך.

ז. והאם מותר לברך ברכה זו בהזכרת השם דרך נדבר בכל אופן.

ועוד שאר דברים שיתבהרו בהמשך התשובה בעזהשי"ת.

מקור הך דינא בברכות (נ"ד ע"ב) אר"י א"ר ארבעה צריכים להודות יורדי הים הולכי מדבריות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים וכן פסקו הרמב"ם פרק י' מהלכות ברכות (הלכה ח') וטור ושו"ע או"ח סימן רי"ט (סעי' א').

האם רק על ארבעה דברים מברכים הגומל או על כל נס

בעיקר הך דינא כבר דנו הקדמונים האם רק על ד' דברים שמוזכר בש"ס ברכות (נ"ד ע"ב) מברכים הגומל או גם על שאר ניסים וחשש סכנה יש לברך ברכת הגומל, ופליגי בזה האבודרהם והריב"ש וכן הביאו הב"י או"ח סי' רי"ט (סעי' ט') ע"ש בב"י שהביא בשם האבודרהם מש"כ בזה.

וכתב עוד יש אומרים שארבעה בלבד צריכין להודות אבל אחרים שבירכו היא ברכה לבטלה וכן פסק ה"ר שם טוב פלכו בשם התוספות דאלו הארבעה דוקא והוא הדין בכל מקום שמזכיר התלמוד מספר עכ"ל.

ב. אבל הריב"ש כתב בתשובה (סי' של"ז) שצריך לברך וכו' וכיוצא בניסים אלו כל שכן שצריך להודות ולא הוזכרו הארבעה בכתוב אלא מפני שהם מצויים תמיד בדרך מנהגו של עולם ברוב האנשים וכל שכן הנעשה לו נס וניצול ממיתה עצמה שהרי קבעו עליו ברכה אחרת לברך כשיעבור עוד במקום ההוא ברוך שעשה לי נס במקום הזה וכל שכן תמיד שניצל צריך הוא להודות כדרך הארבעה שצריכים להודות ולא שיפטר מברכת ההודאה בברכת שעשה לי נס שחייבוהו וכ"ה באריכות בספרי שו"ת ישיב יצחק חלק ל"ט (סי' ט"ו) ועיין בעין יעקב עוד אריכות בזה.

ובשו"ע או"ח שם (סעי' ט') ג"כ הביא המחלוקת הנ"ל וכתב הני ארבעה לאו דוקא דהוא הדין למי שנעשה לו נס כגון שנפל עליו כותל או ניצול מדריסת שור ונגיחותיו או שעמד עליו בעיר אריה לטרפו או אם גנבים באו לו אם שודדי לילה וניצול מהם וכל כיוצא בזה כולם צריכים לברך הגומל, ויש אומרים שאין מברכין הגומל אלא הני ארבעה דוקא וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות ע"כ, וכ"ה בברכ"י כמש"כ בשע"ת שם..

ובט"ז שם (סק"ז) כ' ע"ז אבל ראיתי נוהגין הרבה כסברא ראשונה שהיא דעת ריב"ש (סי' של"ז) ומסתבר כן דכל סכנות נכללו בהולכי מדבר דנקט בגמרא.

וכעי"ז כ' המ"א שם (סק"י) ונ"ל דמי שהלך בדרך אפילו שלא במקום סכנה ובאו עליו ליסטים ולהורגו וניצול מברך עיין סעי' ז'. ועכשיו נהגו לברך על כל מי שנעשה לו נס, וכן כתוב בלבוש, ע"כ. ע"ש בא"ר (סקט"ו) וכן פסק הב"ח.

י"א דגם שיטת המחבר כדיעה א'

זקני הגר"א פסק שם (ס"ק כ"א) דסברא ראשונה ס"ל דנקט הני מפני שהן מצויין יותר ברוב ולכן מברך על כל נס ברכת הגומל עם שם ומלכות. וכן כתב הפרמ"ג דדעת השו"ע כסברא הראשונה.

שיטת השו"ע הרב והגה"ק מבוטשאטש

וכן פסק בשו"ע הרב בלוח ברכה הנהנין פרק י"ב (סעי' י"ג) דהמנהג שמברכין על נס כשהי' בחשש סכנה הגומל בשם ומלכות וכן חזר וכתב שנית השו"ע הרב שם בסדר ברכת הנהנין פרק י"ג (סעי' ז') דכן המנהג דברכת הגומל לא רק על ד' דברים רק על כל חשש סכנה

וכן כתב הגאון הק' מבוטשאטש באשל אברהם מהדורא תנינא דנוהגים לברך הגומל על כל הצלה אם ניצול רגלו מלהישמט או מלהישבר גם אם בארכובה תחתונה מ"מ י"ל שלא היה יכול לסבול הצער ובפרט שאם היה

נתפס רגלו להישמט אולי היה השמוטה בקולית למעלה ושייך ברכת הגומל. היטב.

הצלה מרעם שהורג חיות בשדה

וכ' שם דכן יש לברך הגומל על הצלה מרעם שהיה אצלו בסמוך והורג בהמות י"ל פשר שאם היה אז בדרך יותר מפרסה מביתו והיה בשדה אז שהספרדים יצ"ו נוהגים לברך הגומל על כל דרך גם שלא היה סבה נגליית בחשש כיון דאירע ג"כ רעם שהיה כפשע בינו כו', ואילו היה בזמן מעט אח"כ היה הוא שם י"ל לברך גם במדינות אלו וכו' ע"ש לשונו הזהב כדרכו בקודש.

ניצול מהיזק גוף וממון או ממכה של חלל - גדר ברכה לבטלה

ובאשל אברהם מהדורא קמא שם סי' רי"ט כתב אחד נפלה עליו חביות יי"ש וניצול מהיזק בגוף ובממון. לפי הנהוג עכשיו לברך הגומל על כל הצלה כמ"ש הט"ז (סק"ו) והמג"א (סק"י) בשם הלבוש ז"ל אין ספק בזה וכו'.

והלשון של הברכה הוא באמת מצד עצמו תמיד כי טובות השי"ת אינם פוסקות רגע בפרטות מכל אחד ואחד ולזה נכון לכו"ע לברך ברכה זו כנהוג.

נפל אבן מהחומה בזמן שלא הי' אדם עובר שם

וכ' שם הא"א אודות ברכת הגומל כשהיה יש לברך בהרהור, אבן נוטה ליפול מחומתו במקום דדשו בה רבים ונפל בזמן שלא היה שם איש הי' נראה לברך על זה הגומל. אך מצד שלא היה האחריות רק על א' מבין כל רבים וכו' ההולכים עדיף להרהר הברכה בכזה הוא על צד היותר טוב.

השבים משבי צבא המלחמה

וכ' שם הא"א השבים משבי לצבא המלחמה נראה שיברכו בלי שם ומלכות רק יהרהרו בלבם השם והמלכות שזה בכלל שבי דעסקי נפשות, ע"ש עכ"פ מהלך שיטת רוב גדוה"פ דיש לברך על כל ניסים כאלו שניצל ממיתה ברכת הגומל בשם ומלכות.

אלו שהצליחו להסתלק משם קודם שאירע המפולת - התקנה בזה

בנידון השאלה השניה אלו שראו הדוחק והי' להם סייעתא דשמיא וברחו קודם המפולת לשיטת הגה"ק מבוטשאטש מעיקר הדין הי' לדון ולומר דגם אלו שהי' להם סייעתא דשמיא בשעת האירוע שראו הלחץ זה הדחק וברחו משם וניצלו כרבים השואלים לענין ברכת הגומל להא"א הי' צריך לברך ומ"מ יש לברך ברכת הגומל, ושם ומלכות בהרהור, ויש עוד תקנה שאם יש א' שהי' שם בשעת

האירוע וניצל מהדוחק בנס יברך ויוציא לכל הספיקות כגון שאלו שברחו משם דקות אחדות קודם והבן.

בלא שם ומלכות אינה בגדר ברכה

ובעיקר אי מברכין בשם ומלכות או לא הערוך השולחן סי' רי"ט (ס"ק י"ב) פסק כדיעה א' לברך בשם ומלכות וכ' ובאמת בלא הזכרת שם ומלכות אינה ברכה כלל, והאחרונים כתבו שיש לברך על כל דבר סכנה כשניצול הימנה וכן המנהג הפשוט ואין לשנות (לבוש (ס"ט) וט"ז (סק"ז) ומג"א סק"י) וגם עתה המנהג כן.

דרך נדבה אם מותר לברך גם בהזכרת השם

בחוות דעת יור"ד סי' ק"י דיני ספק ספיקא (סק"כ) כתב דאדעתא דנדבה מותר לברך ולהודות אפילו בזהכרת ה'. דרק אדעתא דחוב אסור. ומטעם זה כתב ללמד זכות על האומרים במעמדות ובקשות ברוך אתה ה' דדוקא דרך חוב אסור. דהא חזינן דהרבה פיוטים וזמירות נתייסדו ונתקנו בלשון ברכה והודאה, בהזכרת שמו, ומה הפרש יש בין ברוך ה' ובין ברוך אתה ה', עיי"ש.

ועיין בשולחן הטהור (קאמרנא) והחזו"א או"ח סי' קל"ז (סעי' ה') דהמג"א סי' רט"ו (סק"ו) כ' דדעת הרמב"ם דמברך ברכה שאינה צריכה דאורייתא, וי"א דאין זה מוכרח, דדרך

הודאה לאו לבטלה היא, ורשאי אדם לנסח תפילה ותהילה להשי"ת ורק דרך ברכה שקבעו חכמים אסור לבטלה עיי"ש.

מִרְנָן זי"ע בשו"ת דברי יציב ח"ז (סל"ה) דן באלו ד' שצריכים להודות לפי מה שסידר בתהילים וכמבואר בברכות (נ"ד) הנ"ל אי נקטו כסדר המסוכנים יותר או המצויים יותר כמש"כ הרמב"ם הל' ברכות פ"י (הל' ח') עיי"ש במעשה ווקח על הרמב"ם אריכות בדברי הפוסקים בזה ושי' הדברי יציב שם (אות ג') דנקט קרא לפי סדר חומר העון שהחטא גורם לו ליכנס למקום סכנה עיי"ש.

ובעיקר הסבר כוונת ברכת הגומל עמש"כ בזה בעין יעקב בברכות שם ובערוה"ש סי' רי"ט (אות ב').

ברכת הגומל לקטנים

ובנ"ד דהי' שם הרבה קטנים וניצלו אי צריכין לברך ברכת הגומל, (א) המ"א שם תחילת סי' רי"ט כ' דקטנים לא יברכו דלא שייך לומר לחייבים טובות דלאו בר עונשין הוא וגם על אביו ל"ש לומר ע"ש גם אין חשש משום שמא בגלגול הקודם הי' חייב ע"ש ובפרמ"ג בא"א כ' הגם בנ"ד דגם בן י"ג עד בן כ' אין ב"ד של מעלה מענישין, מ"מ בב"ד של מטה חייב ודין ד' מיתות לא בטלו ע"ש ע"ש.

(ב) אבל בשע"ת שם (סק"א) מס' לחמי תודה בשם מהר"י באסן שקטן מברך ג) והחיד"א במח"ב כ' דהאב על בנו יברך בלי שם ומלכות

הבאת קרבן תודה וחיוב ברכת הגומל בד' אלו אי הוה חיוב תורה או מדברי קבלה או מדרבנן או רק רשות

האחרונים דנו בחיוב הבאת קרבן תודה ובחיוב ברכת הגומל בארבעה אלו שצריכים להודות שנלמד מפסוקים אלו, אם הוי חיוב גמור הוא או לא, ואם נחשב כדברי תורה או כדברי חכמים, (א) הלבוש או"ח סי' רי"ט (ס"א) כתב שהודאה זו דוד המלך ע"ה צוה עליה במזמור ק"ז ומבואר מדבריו שהוא חיוב מציוויו של דוד המלך.

(ב) ובפרי מגדים (א"א בהקדמה לסי' רי"ט) הביא דבריו והכית מהגמ' ברכות והרמב"ם שהבאת קרבן על נס אינה חיוב מן התורה, ע"ש.

בספק דברי קבלה אי הולכין לחומרא

וכתב הפרמ"ג שכיוון שבספק דברי קבלה הולכים בהם לחומרא כמו בשל תורה (וראה בשדי חמד שהביא מחלוקת הפוסקים בזה), א"כ מי שמספק אם בירך הגומל או לאו צריך לחזור ולברך ומ"מ יברך בלא שם

ומלכות כיון שברכות אינן מעכבות ורק עצם ההודאה מעכבת.

וכמ"כ דן בזה השדי חמד (אסיפת דינים פאת השדה מערכת ברכות סי' י"ב) ועיין בשו"ת מהר"ם שיק או"ח (סי' פ"ח) מש"כ בזה.

אי הוי מה"ת או מדברי קבלה

מרן זי"ע בשו"ת דברי יציב חחו"מ סי' נ"א (אות י"ד) כ' שדנו בזה הפוסקים אי הוי מה"ת, ובלשון הגמ' שם בברכת מנא הני מילי ועי' ביד מלאכי כללי המ' (סי' ת"ל) שהאריך בזה הרבה, והביא מהליכות עולם בשער ב' פ"א דלשון מנ"ל או מנה"מ שייך בדברים שיש להם עיקר מה"ת אבל בדברים שאין להם עיקר מה"ת אומר מאי קראה ועי' ביבין שמועה שם כלל כ"ה ומפקפק עליו ושגם הגאון מוהרא"ם שדא נרגא בהאי כללא עיי"ש, וכ' שם מרן אך לפי ההליכות עולם נכונים דברינו בס"ד עיי"ש. וכ"ה בזה בספרי שו"ת ישיב יצחק חלק ל"א (סי' י"א-י"ב).

מה"ת חייב להודות אבל עשרה או י"ב הוי מדברי קבלה

וכ' שם מרן ולפי דברינו אפשר לומר שמדברי קבלה נתברר דהני ארבעה חיובי הודאה הם בכלל מי שנעשה לו נס, וחייב להודות ולהלל להשי"ת על כל הטוב ההוא מן התורה אולם מדברי

קבלה צריך שיהיו שם עשרה או י"ב, ואם דברי קבלה לאו כדברי תורה דמיינ לענין ספיקא הוי ספק דרבנן להקל ומברך אפילו רק בעשרה, אבל מעיקר החיוב של תורה לא נפטר מכח האי ספיקא, ולכן אין לומר ספיקא לקולא שלא יברך כלל.

ולענין אי מותר לברך ברכת הגומל בלילה כיון דנתקנה במקום זבח עיין שו"ת חת"ס או"ח (סי' נ"א) דס"ל שאין הגומל במקום זבח ויכול לברכו בלילה וכ"ה בהגה' חת"ס בשו"ע שם.

ברכת הנס במקום ברכת הגומל

בשו"ע או"ח סי' רי"ח סעי' ט' עמש"כ שם וזקניי הגר"א שם (ס"ק י"א) כתב שרבינו גרשום בן שלמה כתב שהמברך על הנס אינו מברך הגומל ואמרינן שם ד' צריכין להודות ועי' סימן רי"ט שם וכ' ב"י בסוה"ס ובסימן רי"ט יתבאר שיש חולקין בזה ר"ל שהריב"ש כתב לברך גם הגומל ועי' מג"א שם וסובר לפ"ז שה"ה שמברך על הנס במקום הגומל ואינו מוכרח גם דבריו תמוהין דא"כ כל החולים ויולדות צריכים תמיד לברך וכן יוצאי יריכן וא"כ כל אחד חייב לברך תמיד, ועי' מג"א (ס"ק י"ב) ע"כ.

עכ"פ פליגי בזה י"א לברך על הנס במקום הגומל כמש"כ הרמ"א והגר"א חולק דאין מ"ד כזה שיברך על הנס במקום הגומל.

והפרמ"ג באשל אברהם סי' רי"ט (ס"ק ט') כתב על דין השו"ע דבנעשה לו נס צריך לברך ברכת הגומל דכ' המג"א וכשיגיע למקום שנעשה בו הנס מברך שעשה לי נס במקום הזה, עי' סי' רי"ח ס"ט).

בפעם ראשונה במקום שנעשה לו נס אי מברך רק ברכת הגומל

וע"ז כ' הפרמ"ג שם עי' ב"י תשובת הריב"ש שאין פטור הגומל בשביל ברכה שיברך כשיגיע למקום הזה ברוך שעשה לי נס דשם לו יעבור שם וכ"ה בזה בספרי שו"ת ישיב יצחק חלק ל"ח (סי' י"א) ע"ש, עכ"פ בנ"ד חייבים לברך ברכת הגומל לאלו שהיו שם במצב סכנה וניצולו.

ומ"מ גם לאלו שהי' שם לא במצב סכנה גם באופן דלא חייבים מדינא לברך ברכת הגומל או ברכת הנס כתבו האחרונים (ומובא במ"ב סי' רי"ח ס"ק ל"ב) מי שעשה לו נס, יש לו להפריש לצדקה כפי השגת ידו, ויחלק ללומדי תורה, ויאמר: "הריני נותן זה לצדקה ויהי רצון שיהא נחשב במקום תודה שהייתי חייב בזמן המקדש.

המורם מכל הנ"ל:

בעיקה"ד אי ברכת הגומל הוי מה"ת, כבר דנו בזה הפוסקים, וכן דן בזה מו"ר בשו"ת דברי יציב והאם למדין מיתרו דהוה קודם מ"ת, ודן שם

בדברי קבלה אם דינו כדברי תורה דמיא לענין ספיקא, ונפק"מ בספק אי אמרי' ספיקא לקולא.

ובעיקר הדין אי רק על ד' דברים מברכין הגומל או על כל נס ונס פליגי בזה הריב"ש והאבודרהם ובשו"ע ג"כ הביא ב' הדיעות, ולדיעה הראשונה מברך על כל נס כהריב"ש וכן משמעות המ"א והט"ז הגם שיש חולקים ע"ז מ"מ משמעות הפוסקים כדיעה א' דמברכין על כל נס ונס וכן פסק זקני הגר"א ובשו"ע הרב וכן שי' הגה"ק מבוטשאטש והערוה"ש והמ"ב ולהפרמ"ג גם שי' השו"ע כן.

וביותר מזה הגה"ק מבוטשאטש אפי' הי' רחוק ממקום סכנה והי' כפסע בינו ובין המות ובזמן מועט הי' שם יש לו לברך ברכת הגומל.

והוסיף הא"א בנפל אבן בזמן שלא הי' שם אדם אבל הוא מקום שדשים בו רבים מדינא הי' צריך לברך הגומל ומ"מ ע"צ היותר טוב יהרהר הברכה בלבו ולכן לאלו שהי' להם סייעתא דשמיא וכשראו הדחק הנורא רגעים אחדים קודם הסתלקו משום יש להם לברך בלי שם ומלכות.

אבל כ"ז דרך חיוב אבל דרך נדבה שיטת החו"ד דיכולים לברך גם בהזכרת השם, ובנידון דידן יש עוד תקנה אם יש א' שמחוייב לברך יוציא את כולם.

ולענין קטנים שהי' שם הם עצמם להמ"א פטורים וי"א דחייבים והחיד"א הביא שאביו יברך בלי שם ומלכות ולכן עדיף כנ"ל שיצאו ע"י אחרים או יתנו דבר מה לצדקה כמש"כ הפוסקים.

הגם שדנו אי מהני לברך ברכת הנס במקום הגומל לאלו החייבים לברך מ"מ להלכה יברכו ברכת הגומל וכמש"כ המ"א וזקיני הגר"א.

ומ"מ בפעם שניה כשחוזר שם יברך ברכת הנס כמבואר בשו"ע סי' רי"ח, ובעיקה"ד אי מותר לברך ברכה דרך נדבה שי' החו"ד דמותר לברך ולהודות .

תבנא לדינא:

לאלו שהיו שם במקום סכנה ונדחקו או נפלו והרגישו חנק והיה חשש

סכנה יש להם לברך ברכת הגומל בשם ומלכות.

אבל לאלו שנמלטו וברחו משם קודם שאירע האסון הנורא יברכו בלי שם ומלכות כמש"כ הגה"ק מבוטשאטש דשם ומלכות יברכו בהרהור ואם יש מי שחייב לברך יוציא אותם.

וכמ"כ הקטנים שהיו שם לא יברכו רק ישמעו ממי שחייב לברך.

ומ"מ כ"כ דגם אלו שלא חייבים לברך יפרשו לצדקה כפי השגת ידם ויתנו ללומדי תורה וכמו שהביאו המ"ב וש"פ.

ל"ט למ"ט מונים תשפ"א לפ"ק הנלענ"ד כתבתי המוקירכם מאוד יצחק שמואל שכטר

הגאון רבי אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ שליט"א
מח"ס מועדי קדשיך וש"ס

**האם להלבין פני חבירו הוא בגדר יהרג ואל יעבור - במשנתו של
התנא האלקי רשב"י**

א. בפרשת וישב (בראשית ל"ח, כ"ד - כ"ה) כתיב ויהי כמשלוש חדשים, ויוגד ליהודה לאמר, זנתה תמר כלתך, וגם הנה הרה לזנונים, ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף, היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר, לאיש אשר אלה לו, אנכי הרה, ותאמר הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה **בגמ'** (סוטה דף י' ע"ב) מקשינן "והיא שלחה אל חמיה לאמר, לאיש אשר לו אנכי הרה" (ולא שלחה לו לאמר, ממך אני הרה, והרי סימנין שלך, רש"י), ותימא ליה מימר (למה לא אמרה תמר לשליח, אמור לו שממנו אני הרה, ואלו סימניו, רש"י).

ומתריצינן (סוטה שם, ברכות דף מ"ג ע"ב, כתובות דף ס"ז ע"ב, ב"מ דף נ"ט ע"א) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילבין פניו ברבים. מנלן מתמר, שנאמר (בראשית ל"ח, כ"ה) היא מוצאת, והיא שלחה אל חמיה לאמר, לאיש אשר אלה לו אנכי הרה.

ב. ובגמ' (כתובות דף ס"ז ע"ב) מבואר, שמר עוקבא ואשתו עשו כן הלכה למעשה, שנכנסו לתנור בשביל לא לבייש עני. דז"ל הגמ' (שם) מר עוקבא הוה עניא בשיכבותיה (בשכונתו של מר שם).

(רש"י ברכות), ואע"פ שהיו מוציאים אותה לשריפה (רש"י כתובות, ב"מ), כדכתיב (שם) היא מוצאת (ורבנו חננאל גריס מוצת בלא א', כדכתיב (איכה ד', י"א) ויצת אש בציון (תוס' כתובות ובבא מציעא שם ד"ה דכתיב), הגם שבתורה כתיב מוצאת עם אלה, אבל אנו אומרים מוצת, שהאלף נחה ואינה נקראת (מהרש"א סוטה שם), שהיתה קרובה לאש כבר, תוס' ב"מ שם) לא גילתה הדבר (רש"י כתובות), ולא שלחה לו אלא ברמז (תוס' ב"מ שם), לאיש אשר אלה לו אנכי הרה (רש"י ברכות ב"מ), אם יודה ויגלה הוא מעצמו את הדבר, יגלה (רש"י ברכות, כתובות, סוטה, ב"מ), ואם לא יודה (תוס' ב"מ שם) ולא יגלה (רש"י כתובות) אשרף, ולא אלבין פניו (רש"י ברכות), ולא תגלה את הדבר (רש"י סוטה), ולא היתה מפרסמן (תוס' ב"מ שם).

ב. ובגמ' (כתובות דף ס"ז ע"ב) מבואר, שמר עוקבא ואשתו עשו כן הלכה למעשה, שנכנסו לתנור בשביל לא לבייש עני. דז"ל הגמ' (שם) מר עוקבא הוה עניא בשיכבותיה (בשכונתו של מר שם).

ואילו בהדיא לא אמרה, אלו הסימנין של יהודה הם, ולו אני הרה

אתה נותן מעות לעניים, והם טורחים וקונים סעודה (רש"י), ולכן לא נשרפו הכרעיים שלי).

ומקשינן בגמ', ומאי כולי האי, פירש רש"י למה להם (למר עוקבא ואשתו) לברוח ולכנס לתנור. ומתצינן, דאמר רבי שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילבין פני חבריו ברבים (ולכן נכנסו מר עוקבא ואשתו לתנור חם).

ג. ובמדרש תנחומא (פרשת ויגש סימן ה') "ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו, ויקרא הוציאו כל איש מעלי" (בראשית מ"ה, א') אמר רבי שמואל בר נחמן, לסכנה גדולה ירד יוסף, שאם הרגוהו אחיו, אין בעולם מכירו, ולמה אמר "הוציאו כל איש מעלי", אלא כך אמר יוסף בלבו, מוטב שאהרג ולא אבייש את אחי בפני המצרים.

וב"ה ברבנו בחיי (שם) וז"ל: ולמה אמר "הוציאו כל איש מעלי", אמר מוטב שאהרג ולא אלבין פניהם ברבים.

ד. ודע דבתוס' (סוטה דף י' ע"ב ד"ה נוח) מבואר דאיסור הלבנת פנים הוא ביהרג ואל יעבור, כדברי רשב"י "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבריו ברבים" (ולא נכלל הלבנת פנים ביחד עם עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכת דמים, כיון שהם

עוקבא היה גר עני) דהוה רגיל (מר עוקבא) כל יומא, דשדי ליה ארבעה זוזי (הכניס לו כל יום ארבע זוזים) בצינורא דדשא (חור שבמפתן, וציר הדלת סובב בו, רש"י), יום אחד אמר (העני) איזיל איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא (אלך לראות מי עושה לי טובה זו), ההוא יומא (אותו היום שנתן העני לכו לדעת מי נונתם לו, רש"י), נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא (מר עוקבא נשאר בבית המדרש יותר מהרגלו, ואשתו הלכה לבית המדרש לקראתו), אתיא דביתהו בהדיה (הלך מר עוקבא עם אשתו לבית העני, להכניס לו הארבע זוזים), כיון דחזיוה דקא מדלי ליה לדשא (העני ראה שמכנסים לו כסף במפתן הבית), נפק בתרייהו (יצא העני לראותם), רהוט מקמיה (מר עוקבא ואשתו ברחו מהעני), עיילי לההוא אתונא דהוה גרופה נורא (נכנסו לתנור שהיה שם גחלים רותחים), הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא (נשרפו קצת הכרעיים של מר עוקבא), אמרה ליה דביתהו (אשתו של מר עוקבא, אמר אליו) שקול כרעיך אותיה אכרעי (שים רגליך על רגלי כדי שלא ישרפו), חלש דעתיה (של מר עוקבא, שנשרפו קצת הכרעיים שלו), אמרה ליה (אשתו של מר עוקבא למר עוקבא) אנא שכיחנא בגויה דביתא (עניים מוצאים אותי (תמיד) לפיכך זכותי גדול, רש"י) ומקרבא אהנייתי (הנאתי מזומנת (להם), שאני מחלקת לחם ובשר ומלח, אבל

מפורשים בתורה, והלבנת פנים לאו מפורש הוא).

גם הרי"ף (ב"מ פרק ד' דף ל"ג ע"א) והרא"ש (שם סימן כ"ב) הביאו הלכה זו, שאיסור הלבנת פנים הוא ביהרג ואל יעבור.

ה. וכן הוא להדיא בשערי התשובה (שער שלישי, מדריגה תשיעית ס"ק קל"ט) וז"ל: אבק הרציחה, הוא הלבנת פנים, כי פניו יחוורו, ונס מראה האדם, ודומה אל הרציחה (ב"מ דף נ"ח ע"ב), וגם צער ההלבנה מר ממות, ועל כן אמרו רבותינו ז"ל, לעולם יפיל אדם עצמו לכבשן האש, ואל ילבין פני חברו ברבים, ולא אמרו כן בשאר עבירות חמורות, אכן דימו אבק הרציחה אל הרציחה, וכמו שאמרו "כי יהרג ואל ירצח", ודומה לזה אמרו "שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים".

ולמדו זה מענין תמר, שנאמר (בראשית ל"ח, כ"ה) "היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר, לאיש אשר אלה לו, אנכי הרה" הנא אע"פ שהוציאה לישורף, לא גילתה כי היתה הרה מיהודה, שלא ילבין פניו (וכ"ה בארחות צדיקים שער ג' שער הבושה).

ו. והבט וראה לשונו של החינוך (סימן ר"מ) שלא לבייש אחד מישראל, וזה העון יקראו רבותינו ז"ל מלבין פני חברו ברבים. שורש המצוה, ידוע לפי

שהבושת צער גדול לבריות אין גדול ממנו, ועל כן מנענו האל מלצער בריותיו. - ואמרו ז"ל על דרך אזהרה בענין זה, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש, ואל ילבין פני חברו ברבים, מנא לן מתמר שלא רצה להלבין פני חמיה לאמר בפרסום שממנו היא הרה, ולולי שמצאה הערבון והודיעה הדבר ברמז, היתה נדונת בשריפה, ולא הלבנה פניו.

וכ"ה בשל"ה (תורה שבכתב פרשת וישב דרך חיים תוכחת מוסר ד"ה לאיש) וז"ל: לאיש אשר אלה לו אנכי הרה" אמרו רז"ל "מוטב לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש, ואל ילבין פני חברו ברבים" ראה עד היכן מגיע עונש ההלבנה, ואפילו להציל נפשות לא ילבין, ואף בדבר אמת, וכמה וכמה ילמוד אדם מוסר (עכ"ל).

וכן כתב הפר"ח (מים חיים הלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה א') על דברי הרמב"ם (שם) דעל שלוש עבירות עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכת דמים, יהרג ואל יעבור, הוסיף הפר"ח וכן הלבנת פנים, כדאמרין בגמ' (הנ"ל) נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילבין פני חברו ברבים, וכבר כתבו התוס' (סוטה דף י' ע"ב ד"ה נוח) דהא דלא חשיב לה בהנהו שלוש עבירות, משום שאינה מפורשת בתורה, ולא נקט אלא עבירות המפורשות (עכ"ד).

ז. והטעם שנקט רשב"י לשון זה "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילבין פניו ברכים", כתב מעון הברכות (הובא בשפתי חכמים, ובית יוסף בגמ' ברכות שם), לפי שאש של עולם הזה, הוא רק אחד מששים מאש של גיהנם, והמלבין פני חברו יורד לגיהנם, ועוד כי המאבד עצמו, ומקצר מעשים טובים שהיה יכול לעשות, מ"מ יש בידו עכ"פ מעשים שעשה עד הנה, אבל המלבין פני חברו, מאבד כל זכיותו, כי זולתו יורש חלקו.

הגאון רבי אשר אנשיל שוורץ שליט"א מח"ס מעדני אשר

מאמרים שונים בענייני רשב"י ול"ג בעומר

איך יכול להיות שרבי שמעון בר יוחאי סבירא ליה שחג קבלת התורה הוא רק יום אחד כדי שלא יתבטל ממלאכה?

יש להקשות: מדוע חג מתן תורה שהוא חג שמקשר אותנו בית הקב"ה לעם ישראל ע"י נתינת התורה הוא רק יום אחד, משא"כ שאר ימים טובים הוא שבוע שלם

הנה התנא האלוף רבי שמעון בר יוחאי מתקשה בקושיא בספרי פרשת ראה פסקא ק"מ ותירץ: רבי שמעון אומר פסח וחג שאין עונות מלאכה, עשה זה שבועה וזה שמונה, עצרת שהיא עונת מלאכה אינה אלא יום אחד בלבד מלמד שחסך הכתוב לישראל.

יש להקשות: הרי רבי שמעון בן יוחאי אומר ברכות ל"ה ע"מ ב' אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורח בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמ ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו', ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן,

שנאמר ואספת דגנך, ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר ועבדת את אויבך וגו', א"כ איך סובר שהסיבה שחג השבועות הוא רק יום אחד בגלל שלא יתבטלו ממלאכה, הרי הוא סובר שרצון הבורא שלא יעשו מלאכה רק אחרים, כך מקשה בספר תולדות האדם על הספרי

מעדני אשר נראה לתרץ: ע"פ מה שהקשו הראשונים והארכתי בזה באריכות בספר מעדני אשר חלק ג' פרשת בחקותי דהרי בגמ' מנחות צ"ט ע"ב איתא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים מצות לא ימוש, ותירץ בשדה חמד חלק ב' ע"מ נ"א כאן קודם בת קול כאן לאחר בת קול דהנה כשיצא רבי שמעון עם בנו מן המערה וראו אנשים שחורשים וזורעים אמר מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה כל מקום שנתנו עיניהם מיד נשרף כמבואר בגמ' שבת ל"ג ע"ב ומשמע ודאי שסובר שמן הדין מחויב ללמוד כל היום שאם לא כן מה חרי האף הגדול הזה ליתן עיניהם ולשרוף המקומות, אטו מפני שאין עושין המצוה בעלמא ראויים הם

מחר ללמוד שאי אפשר להשלימו אם לא תלמוד היום כמאמר המשנה מסכת אבות פרק ב' משנה ה' ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה.

באיזה יום בשנה היה רבי שמעון בר יוחאי מתפלל?

הנה כתב ברבינו יונה ברכות ח' ע"מ א' דמצאנו שרבי שמעון בר יוחאי לא היה מתפלל אלא משנה לשנה.

ובשו"ת שואל ומשיב מהדורה תליתאה חלק ג' סימן נ"א תמה עליו: לא מצאתי לפי מיעוט זכרוני ועיין בגמ' שבת י"א דאמרו על רשב"י שתורתו אומנתו, אבל לא נזכר שלא התפלל רק משנה לשנה.

יש לחקור מתי היה היום האחד שהיה רבי שמעון מתפלל

הנה בספר האשל מערכת ט' אות א' הביא בשם האחרונים דיום האחד בשנה שהיה רבי שמעון מתפלל היה בתשעה באב, משום דבאמצע השנה לא היה מתפלל משום דהיה תורתו אומנתו כמו שמבואר בגמ' שבת י"א אבל בתשעה באב שאסור ללמוד תורה, היה מתפלל, ואף שיש דברים הרעים שמותר ללמוד אותם, היינו דווקא בלימוד מתוך ספר בלי שום חידוש דבר, משא"כ רבי שמעון בר יוחאי שהיה לומד בעל פה סברות ע"פ הקבלה המסורה בידם, לימוד כזה אסור גם בדברים הרעים, אך לכל הפחות לא נקרא בתשעה באב תורתו אומנתו שלא יצטרך להפסיק

לקנס גדול כזה ולכלות ממונם עד שיצאה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חזרו למערתם ואז נתקרה דעתם וחזרה מסברתם, א"כ אפשר לומר דהא דאמר רבי שמעון בברכות מיירי קודם הבת קול, והא דמנחות מיירי אחר הבת קול,

לפי הנ"ל אתי שפיר, דהספרי מיירי לאחר בת קול שמותר לעבוד ולכן אתי שפיר הטעם מדוע שבועות רק יום אחד.

ובבני יששכר מאמרי חודש סיון מאמר ד' מעלת החג כתב טעם אחר מדוע שבועות הויא רק יום אחד וז"ל נראה לי לפרש טעם אחד מרובא רבבות טעמים עד אין סוף למה חג הפסח וחג הסוכות המה ד' ימים וחג השבועות זמן מתן תורתנו אינו רק יום אחד, והוא לדעתי ג"כ להורות מעלת התורה שהיא למעלה מן הזמן, דהנה ימי הפסח וחג הסוכות חוגגים בכל שנה ד' ימים שבוע שלימה זמן הנברא בז' ימי בראשית, ובכל שנה חוגגים בקביעות יום א' בשבוע ויום ב' ואינך, אם כן כל השנים שוים כזה בקביעות, מה שאין כן חג השבועות יום מתן תורתנו אין לו זמן מוגבל כיון שהוא רק יום אחד, הנה בשנה אחת יחול ביום א' ולשנה אחרת ביום ב' וכיוצא בלי זמן קבוע לחגיגתו, להורות על הנ"ל אשר מעלת יום נתינת התורה אינו תחת הזמן.

מעדני אשר: נראה לתרץ, דבא להורות לאדם שלא יחשוב שיש לו זמן

ובזוהר הקדוש פרשת ויקרא ח"ג דף י"ח ע"א משמע שהיום האחד שהתפלל רבי שמעון היה בראש השנה דאיתא התם רבי אלעזר ורבי אבא הוו יתבי, אמר רבי אלעזר, חמינא לאבא ביומי ראש השנה ויום כפור, דלא בעי למשמע צלותא מכל בר נש, אלא אי קאים עליה תלתא יומין קודם, לדכאה ליה דרבי שמעון הוה אמר הכי בצלותא דהאי בר נש דאנא מדכנא אתכפר עלמא, וכל שכן בתקיעת שופר, דלא מקבל תקיעותא דבר נש, דלאו איהו חכים למתקע ברזא דתקיעא, חזינן להדיא דרבי שמעון התפלל בראש השנה.

מדוע רבי שמעון בר יוחאי שהיה תורתו אומנותו פטור מהתפילה?

איתא בגמ' שבת י"א דרבי שמעון בר יוחאי וחבריו שתורתם אומנותם פטורים מהתפילה **יש** להקשות: מה הסברא שבגלל שתורתו אומנותו פטור מהתפילה, כך מקשה ביטב פנים שבת שובה אות ל"ה בשם הרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זצ"ל, וכן באוצרות דברי יציב שבת י"א **איכא** כמה תרוצים

א. כוונת הגמ' ע"פ מה דאיתא במדרש ב"ר א' א' על הפסוק משלי ח' ל' "ואהיה אצלו אמון" אל תקרי אמון אלא אומן, אמר התורה אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה וכמו כן אצל רבי שמעון בר יוחאי וחבריו היה התורה אומנותן שעל ידי יחודים

וצירופי שמות שבתורה פעלו ישועות בקרב הארץ ולא היו צריכים לתפילה, כך תירץ ביטב פנים שבת שובה אות ל"ה בשם הרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זצ"ל.

ב. דתלמיד חכם דתורתו אומנותו אי אפשר לו לעמוד על זמני התפילה שהרי באהבתה ישגה תמיד, משלי ה' י"ט ואינו מבחין בין יום ללילה מרוב דביקותו בה' ובתורתו, לכן פטרו אותו מתפילה, וכמו שסיפר הדברי חיים מצאנז זי"ע שכשנדפסו תשובות נודע ביהודה והובאו לפני הברוך טעם כשעה קודם מנחה, נטלם לעיין בהם בחדרו שבעליית הגג אשר שם היה דרכו ללכת כשלא היה חפץ שיטרידהו, ולא היה שום אדם רשאי להיכנס לשם וצוה לתלמידיו שימתינו מלהתפלל מנחה עד שיצא מחדרו ועלה לחדרו ושקע בעיונו וחיבר אז את הגהותיו על ב' חלקי שו"ת נודע ביהודה, ותלמידו הוחילו עד בוש, וכשהעריב היום התפללו מנחה בלעדיו בליל ברירה, והיו נעורים כל הלילה כדי שיתפללו עם רבם תפילת ערבית, וסברו שמסתמא יתפלל שתי פעמים שמ"ע, וסמוך לעלות השחר כשלא יכלו עוד להתמהמה התפללו ערבית, וכן עשו שלשה ימים שהמתינו עליו בתפילתם עד קרוב לסוף זמן התפילה, וביום השלישי סמוך למנחה ירד הברוך טעם לביהמ"ד ושאלם אם כבר התפללו מנחה, כך תירץ מרן הדברי יציב זי"ע

מה יעץ רשב"י למי שרוצה לפעול
ישועות אצלו ואינו יכול להגיע אליו
לציון במירון כמו השנה?

יש לחקור השנה שרבבות עמך בית ישראל לא יהא להם הזכות להגיע לציון הרשב"י במירון ביומא דהילולא איזה דבר אפשר לעשות ולפעול ישועות אצל התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחי **איתא** בגמ' יבמות צ"ז עמוד א' אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר.

ובעיון יעקב שם כתב כמה רמזים נפלא לחידושו של רבי שמעון בר יוחאי: מהא דאיתא בפסוק קהלת ז' י"ב "החכמה תחיה את בעליה" הכוונה מי שמחדש חידושי תורה אפילו כשמת זה מחיה את הבעלים, וזה גם הכוונה בפסוק משלי ד' כ"ב "חיים הם למוציאיהם" שע"י כן אומרים שמועה מפיו ותחיה את בעליה, וכן בפסוק תהלים פרק מ' ס"ק י' "בשרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא" כלומר שעל ידי שאמרתי הדבר בקהל רב יאמרו דבר בשמי על כן שפתי לא אכלא שיהיו דובבות בקבר.

ובשו"ת פנים מאירות בהקדמה כתב רמז נפלא להאי מאמר מהפסוק בפרשת חוקת "זאת התורה אדם כי ימות באהל" פירש זאת התורה יש לה מעלה "אדם כי ימות" אף שמת,

הוא באהל בית המדרש, דאומרים שמועה מפיו ושפתותיו דובבות בקבר.

הנה בספר חסידים סימן רכ"ד כתב וכל האומר דבר שמועה מפיהם של הצדיקים הם מתפללים עליו שם ומליצים טובה עליו.

ובהקדמה לספר חדושי בני יששכר כתב דלפי דברי הספר חסידים הנ"ל אפשר לפרש דזה כוונת רבי שמעון בר יוחאי, כל תלמיד חכם שאומרים שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בעולם הבא, היינו שמתפלל בעד זה האיש וממליץ טוב בעדו.

מעדני אשר: נראה לפרש לפי דברי הספר חסידים הנ"ל, מה שמזמרים "תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו" דהכוונה שהתורה שלו שאנו לומדים זה מגין עלינו שהוא מתפלל עלינו, א"כ בפרט בזמן שאנו נמצאים עכשיו שאין אנו יכולים לעלות לציון הקדוש לפעול ישועות, אבל אנו יכולים לפעול ישועות ע"י הלימוד בתורתו של רבי שמעון.

ובמיוחד ביומא דהילולא אם רוצים שיפעל צריכים לקיים מה שביקש כמבואר בגמ' גיטין ס"ז ע"מ א' שנו מדותי, וברש"י למדו תורת, שמדותי תרומות מתרומות מדותיו של ר"ע, וברש"י בחרתם ותרמתם מתוך עקרי משניותיו של ר"ע והיינו ברירה אחר ברירה.

**איך התפלל רבי שמעון בר יוחאי
שמאדמה יצא כסף הרי איתא בגמ'
שהמטריח את קונו נענש?**

איתא במדרש רבה פרשת פרשת פקודי
פרשה נ"ב מעשה בתלמיד אחד
של רבי שמעון בן יוחאי שיצא חוצה
לארץ ובא עשיר והיו התלמידים רואין
אותו ומקנאין בו והיו מבקשים הן
לצאת לחוצה לארץ וידע רבי שמעון
והוציאן לבקעה אחת של פגי מדון
ונתפלל ואמר בקעה בקעה מלאי דינרי
זהב התחילה מושכת דינרי זהב לפניהן,
אמר להם אם זהב אתם מבקשים הרי
זהב טלו לכם אלא היו יודעין כל מי
שהוא נוטל עכשיו חלקו של עוה"ב הוא
נוטל שאין מתן שכר התורה אלא
לעוה"ב הוי ותשחק ליום אחרון.

וכן איתא בגמ' ירושלמי ברכות פרק ט'
רבי חזקיה בשם רבי ירמיה כן הוה
רבי שמעון בן יוחאי אומר בקעה בקעה
התמלאי דינרי זהב והיתה מתמלאה.

יש להקשות: מהא דאמרינן בגמ' תענית
כ"ד ע"מ ב' על רבא שהתפלל שירד
גשם בתמוז, וכמעט שנהרג בלילה בגלל
"מי איכא דמטרח קמי שמיא כולי
האי", ושם עמוד קודם מסופר על בנו
של רבי יוסי דמן יוקרת שאמר תאנה
תאנה הוציא פירותיך ויאכלו פועלי
אבא", וכששמע זאת אביו, אמר לבנו
שגרם "אתה הטרחת את קונך להוציא
תאנה פירותיה שלא בזמנה, ייאסף שלא
בזמנו, א"כ איך הכניס רבי שמעון בר

יוחאי עצמו להאי סכנה, כך מקשה
בספר מילי דחסידותא להרה"ק
מבוטשאטש סימן תשצ"ד, בשם הרה"ק
רבי משה לייב סאסוב זצוק"ל

ומתריץ באופן נפלא: שאני בבקעה
דאופן הוצאת דינרים מבקעה
לולי השי"ת הרי אי אפשר ושם מבטחו
רק בהקב"ה לכן אין בזה חשש, משא"כ
גידול התאנה לפני זמנו זה דבר שיכול
לקרות כמו דאיתא בחז"ל שבת ל' ע"מ
ב' שעתידה אילנות שתוציא פירות בכל
יום, א"כ בטח קצת גם על הטבע וזה
דבר טירחא לכן נענש, כך תירץ הרה"ק
רבי משה לייב סאסוב זצוק"ל בספר
מילי דחסידותא להרה"ק מבוטשאטש
סימן תשצ"ד, מתוך דרשה בהיכל
השעורים במירון ל"ג בעומר שנת
תשע"ט.

עוד מתרץ שם: דחוץ לזמנו חמור יותר
מחוץ למקומו, דהרי פיגול חוץ
לזמנו חייב כרת, משא"כ חוץ למקומו,
עי"ש באריכות מה שמסביר בדרך
דרוש, לכן זה יותר טירחה וחמור.

**האם לפי שיטת רבי שמעון בר
יוחאי יש חיוב לומר כמה שיותר
פעמים ביום פרשת הקרבנות?**

בפרשתן כ"ג י"ט ועשיתם שער עזים
אחד לחטאת ושני כבשים בני
שנה לזבח שלמים

איתא בגמ' זבחים דף ו' עמוד ב' ר'
שמעון אומר שעירי עצרת למה

הן באין, על טומאת מקדש וקדשיו, נזרק דמו של ראשון, שני למה קרב, על טומאה שאורעה בין זה לזה, אמור מעתה, ראויין היו ישראל להקריב קרבנותיהן בכל עת ובכל שעה אלא שחיסך הכתוב.

וברש"י שם חסך מעונותיהם ולא דקדק אחריהם לפי שחס על ממונם, וחבירו בגמ' מנחות דף ע"ו מפני החיסכון, ומפרש מאי מפני החיסכון התורה חסה על ממונם של ישראל.

וכן איתא בספרי בפרשתן פרשה י' ס"ק י"ג אמר רבי שמעון על מה שני כבשי עצרת מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו אם כיפר הראשון על מה השני בא ומכפר על טומאה שאורעה בין זה לזה אמור מעתה כך היו ישראל צריכים בכל שעה אלא שחיסך הכתוב את ישראל.

יש להקשות: מדוע לא חיסך נמי ברגלים ושם כן מביאים כמה קרבנות, כך מקשה החתם סופר במסכת שבועות ט' ע"מ א'

ותירץ: משום שהם ימי דין, ומשנה שלימה שנינו ראש השנה ט"ז ע"מ א' בד' פרקים העולם נידון, ולכן לא חיסך אז מפני שהם ימי דין וצריך להביא חטאת וביותר בשעת הקרבת המוספים שאז התגברות הדינים כידוע ליודעים.

אך מקשה החתם סופר: בראש חודש מאי דין איכא, בשלמא ברגלים

כבר שנינו שבאותן פרקים העולם נידון, משא"כ בראש חודש לא ידענו מה היה לו, ומדוע לא חסך הכתוב בקרבנות

ומתרץ: אלא על כרחך צריך לומר משום שמיעוט הירח תלוי במעשינו שאלו היינו שבים בזה החדש אזי היה אור הלבנה כאור החמה כמו שהיתה קודם מיעוטה ולכן בכל ראש חודש מתעורר הדין על שגרמנו אריכות זמן בחסרון הלבנה והיה בידינו להשלים חסרונה וכיון שנתונים בדין לא חיסך וצריך להביא על טומאת מקדש וקדשיו באשר שראוי היה להביא כל שעה אלא שחיסך.

יש לחקור האם לפי שיטת רבי שמעון יש ענין ללמוד כמה שיותר פרשת קרבנות של קרבנות שמכפרים, דהרי איתא בגמ' לעיל שרבי שמעון סבירא ליה שמן הדין היו ראויין היו ישראל להקריב קרבנותיהן בכל עת ובכל שעה אלא שחיסך הכתוב משום שהתורה חסה על ממונם של ישראל, א"כ פרשת קרבנות שאין עולים כסף ואיתא בגמ' מנחות ק"י ע"מ א' כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, א"כ יש חיוב כמה שיכול ביום לומר פרשת הקרבנות כדי לכפר העוונות או דילמא אין חיוב.

הנה בדברי יואל פרשת צו כתב דבר נפלא על מה שכתב רבי שמעון בספרי מובא ברש"י שם על הפסוק "צו את אהרן" אין צו אלא לשון זרוז מיד ולדורות, אמר ר' שמעון ביותר צריך

הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס, דכוונתו לומר שבמקום שיש חסרון כיס והתורה לא חייבה להביא הרבה קרבנות משום שהתורה חסה על ממונם של ישראל, אבל מכל מקום פרשת קרבנות שאין בזה חסרון כיס זרזה התורה לומר כמה שיותר פעמים כדי להתכפר העוונות, דהרי לפי שיטת רבי שמעון יש חיוב כמה שיותר להביא קרבנות, וזה גם מדויק בפסוק "צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה" מזה ילפינן בגמ' דכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, על זה אומר רבי שמעון ביותר צריך לזרז על אמירת פרשת הקרבנות במקום שיש חסרון כיס שאי אפשר להביא קרבנות, אבל התורה עולה חייב ללמוד ולא רק בזמן הזה אלא גם בזמן הקרבנות.

מדוע פסקו תלמידי רבי עקיבא מלמדות דווקא ביום ל"ג בעומר יום השמחה של רבי שמעון?

הנה איתא בגמ' יבמות ס"ב עמוד ב' אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמש, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה, תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת, מלשון הגמ' משמע שפסקו מלמדות בשבועות.

אבל בטור אורח חיים הלכות פסח סימן תצ"ג כתב יש מסתפרים מל"ג בעומר ואילך שאומרים שאז פסקו מלמדות תלמידי רבי עקיבא.

וכן במאירי יבמות ס"ב עמוד ב' כתב קבלה ביד הגאונים שביום ל"ג בעומר פסקה המיתה ונוהגים מתוך כך שלא להתענות בו וכן נוהגים מתוך כך שלא לישא אשה מפסח עד אותו זמן.

ובחידושי אגדות למהר"ל יבמות דף ס"ב עמוד ב' כתב דלכן מתו דווקא עד עצרת: כי הזמן הזה מפסח ועד עצרת מורה על כבוד התורה, ומדרגת התורה שהיא מתעלה עד שער החמישים, ולפיכך הספירה ז' שבועות מדרגה אחר מדרגה, והם לא נתנו כבוד לתורה לנהוג כבוד זה בזה, ולפיכך מתו מפסח ועד עצרת דוקא, והיו מתים שלא היו נותנים כבוד הוא מספר זה דהיינו ל"ב יום ובל"ג בעומר פסקו, אף על גב דאמר שמתו מפסח ועד עצרת, מ"מ הגזירה פסק בל"ג בעומר שלא חלו יותר רק אותם שחלו מקודם ל"ג בעומר מתו לאחר ל"ג בעומר.

הנה בשפע חיים פרשת ויחי שנת תשל"ט ע"מ רכ"א הקשה מדוע דווקא ביום ל"ג בעומר פסקו תלמידי רבי עקיבא למות, וכן הקשה בשם משמואל על ל"ג בעומר.

ומת"ץ דבר נפלא: כי ביום זה הוא יום שמחתו של רבי שמעון בר יוחאי שבו ביום סמך אותו רבי עקיבא

כיון שזה הנחית עליהם, כזה מכה קשה, מורי ורבותי בואו נתבונן איזה דבר הנחית עלינו כזה מכה קשה עשרים וארבע אלף תלמידי רבי עקיבא מתו, ממה מתו מה הנחית את המכה הקשה לא מגיפת הקרונה רח"ל אלא בגמ' מבואר שהדבר שהנחית עלינו את הטרגדיה הנוראה זה לא נהגו כבוד זה בזה, לכן אנו מתרחקים מדבר זה, ומליצים זכות על כל יהודי ונוהגים כבוד בכל יהודי וזה יגין עלינו.

מדוע נעשה אדם נאמר רק בשביל רבי שמעון בר יוחאי?

בפיוט של בר יוחאי מזמרים "נעשה אדם נאמר בעבורך"

יש להקשות: מדוע דווקא בשביל רבי שמעון נברא האדם.

איכא כמה תרוצים

א. על פי מאמר חז"ל עירובין י"ג שני שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו, נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, ופירש המהרש"א מכות כ"ג ע"מ ב' את הלשון "נמנו וגמרו" שמנו וספרו את תרי"ג המצוות, ומצאו שהמצות 'עשה' הם רמ"ח, ומצוות 'לא תעשה' הם שס"ה, ואם כן הרי ה"לא תעשה" מרובים על ה"עשה", וקרוב האדם

עיין פרי חדש סימן תצ"ג שו"ת טוב עין סימן י"ח משנת חסידים מסכת אייר סיון אות ד' ו' ולמדו תלמידי רבי עקיבא לנהוג כבוד זה בזה כפי מידתו של רבי שמעון בן יוחאי שהוא עמד כל ימיו ללמד זכות על ישראל ולהמליץ טוב בעדם, כמו שדרש, סוטה מ"ב ע"מ א' על הפסוק דברים כ' ג' "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם" אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, אמר להן הקב"ה לישראל, אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית, אי אתם נמסרין בידם, דהיינו שלימד זכות אפילו על הפחות שבישראל שאפילו אם אין בו שום זכות רק אמירת שמע ישראל, כדאי הוא להיוושע בכל טוב, בזה תיקן רבי שמעון בר יוחאי את הפגם של תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה בזה.

ומסיק השפע חיים דבר נפלא: ולכן עושים יום טוב ביום ל"ג בעומר שבו פסקו למות כדי לזכור ענין זה שהם פסקו למות מחמת שלמדו מרבי שמעון בן יוחאי לנהוג כבוד זה בזה ולדון לכף זכות את כל אשר בשם ישראל יכונה.

מעדני אשר: נוהג אני לעורר בדרשות הרי הדבר ידוע שכשמשפחה רח"ל עוברת טרגדיה מאיזה דבר כל המשפחה מתרחקת מהדבר שהנחית עליהם את הטרגדיה הנורא, דרך משל ילד שנסע עם אופנס ונהרג רח"ל המשפחה בחיים לא יסעו עם אופנס

ילדים כר' שמעון, וזהו המכון "נעשה אדם נאמר בעבורך, וזה גם הפירוש במה שאומרים בסוף הפיוט בר יוחאי אשרי יולדתך, אחרונים.

מדוע רבי שמעון לא התפלל מיד על הזוג שלא היה להם ילדים?

הנה איתא בילקוט שמעוני פרשת בראשית המתחיל ברמז א' מעשה באחד שנשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אתון לקמיה דרבי שמעון בן יוחאי בעי למשבקה אמר לה כל חפץ שיש לי בתוך ביתי טלי אותו ולכי לבית אביך אמר ליה רבי שמעון בן יוחאי כשם שנזדווגתם מתוך מאכל ומשתה כך אי אתם פורשים זה מזה אלא מתוך מאכל ומשתה, מה עשתה עשתה סעודה גדולה ושכרתו יותר מדאי ורמזה לשפחותיה ואמרה להן טלו אותו לבית אבא, בחצי הלילה ננער משנתו א"ל היכן אני נתון אמרה לו לא כך אמרת לי כל חפץ שיש לי בתוך ביתי טלי אותו ולכי לבית אביך וכדו' אין לי חפץ טוב ממך וכיון ששמע ר' שמעון בן יוחאי נתפלל עליהם ונפקדו.

יש להקשות: מדוע לא התפלל רבי שמעון מיד כשבאו לפניו, ורק אח"כ.

יש שתרצו: שראה כזה מדריגה של אהבת ישקרל היה בטוח שזה יביא בטח ישועות

לעבור על מצוות התורה יותר מאשר לקיימם, ולכן נמנו וגמרו שנוח לו לאדם שלא נברא, כדי שלא יעבור על מצוות התורה, אולם, לפי דברי רבי שמעון בן יוחאי שאמר סוכה מ"ה ע"מ ב' יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין, יוצא אם כן, שנוח לו לאדם שנברא, כי אפילו אם ח"ו יכשל ויעבור על מצוות התורה, רבי שמעון בן יוחאי יכול לפטור אותו מן הדין. ולפי זה יש לפרש את דברי הפיוט כך "נעשה אדם" הקב"ה אומר בראתי את האדם על אף שלכאורה נוח לו לאדם שלא נברא, דהרי קרוב האדם לעבור על התורה יותר מאשר לקיימה כנ"ל, אבל עם כל זאת ברא הקב"ה את האדם ואמר "נעשה אדם" משום 'נאמר בעבורך, בעבורך רבי שמעון בר יוחאי שאמר יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין, כך כתב בספר בן איש חי.

ב. ע"פ מה דאיתא בגמ' מכות י"ז ע"מ ב' אמר רבא דילדא אימיה כר' שמעון תיליד ואי לא לא תוליד,

וברש"י דילדא אימיה כר' שמעון תוליד, כל שאמו יולדת תבקש רחמים יהי רצון שיהא כר' שמעון, דברי הגמרא אלו הם המקור מה שאומרים נעשה אדם נאמר בעבורך, דהלא רבא קאמר דילדא אימיה כר' שמעון תוליד ואי לא לא תוליד, וא"כ כל המטרה של "נעשה אדם" זה שיהיו

מדוע התחבא רבי שמעון בתחילה בבית מדרש הרי זה מקום הראשון שיחפשו אותו שם?

איתא בגמ' שבת ל"ג ע"מ ב' דהרומאים גזרו שמעון שגינה יהרג, אזל הוא ובריה, טשו בי מדרשא, כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי, כי תקיף גזירתא א"ל לבריה נשים דעתן קלה עליהן דילמא מצערי לה ומגליא לן אזלו טשו במערתא.

יש להקשות: הרי בודאי בראשונה יחפשו את רבי שמעון בבית המדרש שהרי שם עיקר שהותו, וא"כ מעיקרא מדוע התחבא שם, כך מקשה בפרשת מרדכי על העיון יעקב שבת ל"ג ע"מ ב', וכן הפני מנחם תולדות ע"מ ק"נ.

איכא כמה תרוצים

א. הכוונה שהטמין עצמו בקדושת התורה וזאת היא הדרך לכל איש ישראל להינצל בכל ההסתרות ובכל המצבים, כך תירץ בפני מנחם

וכעין זה איתא בתפארת שלמה פרשת בראשית על מה שאמר אדם הראשון להקב"ה "ואירא כי עירום אנכי ואחבא" והקשה האלשיך הקדוש איך שיך להחביא את עצמו נגד הקדוש ברוך הוא אם יסתר איש במסתרים, ותירץ עפ"י מ"ש בגמ' שבת דף ל' ע"ב אצל דוד המלך ע"ה כשנאמר לו כי

ביום השבת תמות היה לומד כל היום כי התורה מגינה ומציל. וזה ג"כ באדם הראשון שנגזר עליו ביום אכלך ממנו מות תמות היה סבור כי באותו יום ימות. לכן היה לומד כל היום וזה ואחבא בתוך התורה לכן נהפך עליו לטובה יומו של הש"י אלף שנים.

ב. בימי רבי שמעון היתה גזירה שלא ללמוד תורה כדמוכח בגמ' ראש השנה י"ט ע"מ א', ובמעילה י"ז ע"מ א' והיה מקום בית המדרש במקום סתר ונחבא שם רבי שמעון והיה חושש רבי שמעון דילמא כשיצערו את אשתו תגלה אותו ועל ידי זה יתגלה גם מקום ביהמ"ד, כך תירץ בספר פרשת מרדכי על העיון יעקב שבת ל"ג ע"מ ב'.

מדוע רבי אלעזר בנו של רבי שמעון התחבא במערה הרי הוא לא היה בכלל הגזירה?

יש להקשות: בשלמא רבי שמעון נאלץ היה לשהות במערה כדי להינצל מצפוני המלכות שזממו להרגו, אבל רבי אלעזר בנו שלא היה עליו שום חטא ועוון והיה יכול לחיות עם משפחתו ולשבת וללמוד בבית המדרש, ומדוע בחר לעצמו לחיות ולשהות בתנאים קשים להסתפק בחרובין ובמים לשבת בתוך עפר, כך מקשה בלב ישראל בפרשתן להגאון המפורסם רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, וכן בספר ואני תפלה חלק ב' מאמר מתן תורה.

איכא כמה תרוצים

א. רבי אלעזר היה לו תשוקה עזה ללימוד התורה ולא היה מוכן בשום פנים ואופן להיפרד מאביו רבו הגדול, וכדאי היה לו לסבול את כל היסורים, לסבול פרישות של שנים רבות, להיות מובדל ומופרד משלוות ביתו מחיי משפחתו, ומחבורת החכמים משוב בני אדם, ולחיות בהתבודדות וביסורים, אך ורק מן הטעם שהיתה לו תורת אביו יקרה לו, ומזה נלמד אני כמה שצריכים לעמול בתורה אף עם זה מגיע ע"י צער וקושי, כך תירץ בספר ואני תפלה חלק ב' מאמר מתן תורה, וכן בלב ישראל בפרשתו.

מעדני אשר: אפשר דזה כוונת הגמ' סוכה מ"ה ע"מ ב' ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי ראיתי בני עלייה והן מועטין, אם אלף הן אני ובני מהן, אם מאה הם, אני ובני מהן, אם שנים הן, אני ובני הן, דהכוונה שיהא בני עליה שילמדו עם כזה מסירות.

ב. לא רצה להשאיר את אביו לבד במערה, ולצאת ולבא כל יום לא רצה שפיחד שיעלו על עקבותיהם כמבואר בגמ' שבת ס' דאלו שמתחבאים במערה מפחדים על כל אחד שיוצא שפתאום יתגלו, לכן הלך עם אביו לשם, מעדני אשר.

ג. ע"פ מה דמבואר בגמ' תענית ז' ע"מ א' מכות י' ע"מ א' אמר ר' יוסי בר

חנינא מאי דכתיב חרב על הבדים ונואלו חרב על שונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בד בבד בתורה ולא עוד אלא שמתפשין עצמן שנאמר ונואלו ולא עוד אלא שחוטאין כתיב הכא ונואלו וכתוב התם אשר נואלנו ואשר חטאנו, לכן ביקש רבי שמעון מבנו שישאר איתו, מעדני אשר.

מדוע רבי שמעון כעס על יהודה בן גרים

הרי מילתא דמתאמרא באפי תלתא אין בזה לשון הרע?

איתא בגמ' שבת ל"ג ע"מ ב' ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון בן יוחאי ורבי יודא בן גרים הוי יתבי, והיה ר' שמעון בן יוחאי מזלזל במעשה העכו"ם, ואמר שכל מה שמתקנים בעולם מרחצאות שוקים גשרים הכל עושים לכבוד עצמם, הלך יהודה בן גרים וסיפר דברים ונשמעו למלכות ופירש רש"י שם ד"ה וסיפר סיפר דברים לתלמידיו או לאביו ולאמו, ולא להשמיע למלכות וגזרו על ר' שמעון בן יוחאי הריגה. ותחלה הטמין ר' שמעון בן יוחאי ובנו את עצמם בבית המדרש, ולבסוף אמרו נשים דעתן קלות דלמא מצער להו המלכות להודיע באיזה מקום אנחנו מוטמנים וע"י קלות דעתן יגלו, ולכך ברחו והטמינו את עצמם במערה שגם נשותיהם לא ידעו מקומם ומבואר שם לבסוף כשיצאו מן המערה פגע בר' יהודה בן גרים והענישו ר' שמעון בן יוחאי ונח נפשיה.

יש להקשות: מדוע כעס רבי שמעון בר יוחאי, על יהודה בן גרים שסיפר, הרי איתא בגמ' ערכין ט"ז עמוד א' אמר רבה בר רב הונא כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא, לית בה משום לישנא בישא, מאי טעמא חברך חברא אית ליה, וחברא דחברך חברא אית ליה, וכיון שרבי שמעון אמר את דבריו לפני שלשה שוב ליכא לישנא בישא דזה בודאי יגיע אל המלכות, א"כ מדוע הרג רבי שמעון בר יוחאי את יהודה בן גרים, כך מקשה הפרי מגדים בספרו ראש יוסף שבת ל"ג ע"מ ב', וכן החפץ חיים הלכות לשון הרע כלל ב' בבאר מים חיים אות י"ב, וכן באות י"ט.

איכא כמה תרוצים

כל ההיתר שדבר שנאמר באפי תלתא שמותר לספרו, הוא דווקא באנשים שיש חשש שיעבירו הדברים, אבל אם זה היה בפני אנשים יראי אלוהים שנזהרים מאיסור לשון הרע ממילא אין דבר זה עשוי להתגלות ואסור מהתורה לספר אח"כ דבר זה לאחר ואפילו אם רק אחד מהשלושה היה איש ירא אלהים שנזהר מלשון הרע גם דינא הכי דתו ליכא שלשה מפרסמים, ולפי זה ניחא מה שהעניש רשב"י ליהודה בן גרים אף שהוא דיבר באפי תלתא משום דהרי הדיבור היה בפני גדולי הדור ובהם לא שייך כלל האי היתירא, כך תירץ החפץ חיים הלכות לשון הרע כלל ב' בבאר מים חיים אות י"ב.

ב. כיון שרבי יוסי שנכח שם שתק בודאי היה נזהר גם כן מלגלות הדברים לספר המעשה כאשר הוא וכמו שהיה לבסוף שנענש גם כן ע"י המלכות עבור זה ששתק, וא"כ כיון שרבי יוסי לא היה מגלה חשיב שרשב"י דיבר רק בפני רבי יהודה בן אלעאי ויהודה בן גרים וליכא היתירא דבאפי תלתא, כך תירץ החפץ חיים הלכות לשון הרע כלל ב' בבאר מים חיים אות י"ט.

ג. אף על גב דהוה כאן שלשה לבר מר"ש בן יוחאי ולית ביה משום לישנא בישא ומ"מ על ידו נשמעו למלכות ועיין ר"ן ולכאורה משמע קצת דכל ישראל ערבים זה לזה חוץ לה"ר, כך תירץ הראש יוסף שם

מדוע רבי שמעון בר יוחאי לא שנה דברים שהקב"ה שונא אותם?

איתא בגמ' נדה ט"ז עמוד ב' אמר רבי שמעון בן יוחאי ארבעה דברים הקדוש ברוך הוא שונאן ואני איני אוהבן, הנכנס לביתו פתאום, וברש"י דלמא עבדי מידי דצניעותא ואין צריך לומר לבית חבירו, ועוד שלשה דברים עי"ש.

ובמסכת דרך ארץ רבה פרק ג' כתוב לעולם אל יכנס אדם פתאום לבית חברו, וילמדו כל אדם דרך ארץ מן המקום שעמד על פתח הגן וקרא לו לאדם, שנאמר בראשית ג' ט' ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו איכה.

יש להקשות: כיון שהקב"ה שונאם, מדוע רבי שמעון לא שנא אותם, כך מקשה המהרש"א שם, וכן היעב"ץ וכן בערוך לנר, וכן בעיון יעקב.

איכא כמה תרוצים

א. אפשר שאין אלו מילי דפריצותא כדאי לעבור על לאו דלא תשנא אחיך, כך תירץ המהרש"א שם.

ובהגהות יעב"ץ שם הקשה על המהרש"א: מדוע לא שנא אותם רבי שמעון בר יוחאי, הלא משנאיך ה' אשנא,

ובעיון יעקב שם הקשה על המהרש"א: א"כ איך עבר על מצות עשה שיותר חמור דדוחה לא תעשה, וכל שכן עשה דואהבת לרעיק כמוך דהוא כלל גדול בתורה.

ב. דהקב"ה שונא הארבעה דברים רק כשעושה אותם בקביעות, משא"כ אם עושה אותם באקראי אין הקב"ה שונאם, בא רבי שמעון ומזהיר אפילו על אקראי, כך תירץ היעב"ץ שם.

ג. הנה שנאה אצל הקדוש ברוך הוא, הוא כדכתיב ורשע ואוהב חמס

שנאה נפשו וכמו דפירשתי במקום אחר מה דכתיב העורים והפסחים שנואי נפש דוד, דיש חילוק בין שנאת לב לשנאת נפש, דשנאת לב היא תלוי ברצון האדם ולכן הזהיר הכתוב שתמשול על לבבך ולא תשנא את אחיך בלבבך אבל שנאת נפש היא מה שבטבע נתעב ונגעל להנפש ולכן נקראו העורים והפסחים שנואי נפש דוד שנפשו געלה אותם וזה ענין שנאה אצל הקדוש ברוך הוא שמגודל קדושתו והתרוממותו כל הטומאות וכל מדות המגונות געלה נפשו בהם ולכן נאמר ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו וכן ג"כ מה שנאמר הכא הקדוש ברוך הוא שונאם שהם דברים מגונים שהקב"ה בקדושתו גועלם, והנה הקדוש ברוך הוא חפץ מישראל והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני שנשוה לו בקדושה ואז גם מה שמתעב הקדוש ברוך הוא יהי' תועבה לנו, וזהו שאמר רשב"י כאן בענותנותו לא הגעתי במעלת הקדושה כל כך שגם לי דברים הללו לתועבה עד שגעלה נפשי בהם אבל מכ"מ התקרבותי במקצת עד שמכ"מ איני אוהבן, כך תירץ בערוך לנר שם.

הגאון רבי יעקב אהרן סקוצילס שליט"א
מו"צ וראש כולל להוראה ירושלים ומה"ס אהל יעקב

בענין בחור ישיבה אבל אם מותר להשתתף במדורת ל"ג בעומר ביחד עם כל הישיבה

לכבוד הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ תשובה:
שליט"א,

והנה נלענ"ד שבכה"ג שפיר יש לבחור
על מה לסמוך להשתתף במדורת
ל"ג בעומר ביחד עם רבני הישיבה
והבחורים, ונבאר בקצירת העומר טעמי
ונימוקי בזה. ידוע מה שהכריע ברמ"א
(סימן שצ"א סעיף ב') מנהג דידן שאין
לאבל לאכול בשום סעודה בעולם כל
שנים עשר חודש מחוץ לבית. להלכה
כל זה היינו לבני אשכנז, ואילו לבני
ספרדים, כל שאינה סעודת שמחה אלא
סעודת מצוה כגון סעודת נישואין של
יתום ויתומה וכיוצא, מותר לספרדים.
וביסוד דיני השתתפות בשמחות כבר
הארכנו בזה באריכות בכל צדדי הסוגיא
בספרי הדל אהל יעקב פסקי הוראה
חלק א' ואכמ"ל.

נחלקו הפוסקים אם סעודה שעושים
בימי חנוכה או סעודת בר מצוה
וסיום מסכת או פדיון הבן וחנוכת הבית
הם סעודת מצוה או לא, ויש מקילים
בזה כמ"ש בנו"כ ובגליון מהרש"א
(סימן שצ"א). וכבר כתב בספר גשר
החיים (פרק כ"א סעיף ח' אות ה') שכל

הסתפקת בגדר השתתפות במדורות
ל"ג בעומר לאבלים בתוך
השנה, וספרתי לך שכתבתי על זה
תשובה בעבר, ובקשת שנעביר את
התשובה והנה התשובה:

בס"ד ל"ג בעומר תשפ"א

לכבוד ידיד נפשי הגאון רבי איתן ירמיהו
רובין שליט"א ראש ישיבת בית מדרש
דגריעטנעק ניו יורק אחדשה"ט,

בדבר השאלה החשובה שהתעורר
בישיבה הקדושה אודות בחור
חשוב שרח"ל נמצא בתוך י"ב חודש על
אביו ע"ה, והיות והישיבה הקדושה
נוסעים למקום לחגוג כמנהג ישראל
לכבוד התנא אלוקי רבי שמעון בר
יוחאי, הסתפקת, האם מותר לבחור
שהוא בתוך השנה לנסוע לשם
ולהשתתף שם ביחד עם כל הישיבה,
ואמרתי מחמת אהבת ידידי היקר נכתוב
לכם תשובה קצרה במה שעלה בידי
בס"ד.

בושם זצ"ל כשהיה אבל החמיר לעצמו לא להשתתף במסיבה אפילו עם האדמו"ר. ומאחר שקיימא לן שהלכה כדברי המיקל באבל, קבלתי להורות מגדולי ההוראה שאם נמצא מח' בין פוסקי זמנינו וב' הצדדים כותבים סברות חזקות בסוגיא, שפיר ניתן לסמוך על המיקל בהלכות אבלות.

ולכן נלענ"ד שבכה"ג יש מקום להקל בזה ובפרט שהבחור הוא מבני עדות המזרח, ומצאתי בספר הליכות שלמה (פרק י"ז הערה 33) שהורה שמותר לחסידים להשתתף במעמד הדלקת נר חנוכה של רבותיהם גם ב"ב חודש דאבילות, שהרי עיקר כוונתם לראות עצם ההדלקה וגם אין מזמרים שם אלא מעניני דיומא. הרי הבחור הנ"ל שלומד ודר עם חבריו בישיבה בודאי נחשב כחסיד כלפי ראש הישיבה ורבני וחברי הישיבה. וכן יש להוסיף עוד טעם להקל לבני הספרדים, וכן לזה פסק שם לגבי בחור ב"ב חודש דאבילות במסיבת חנוכה שנהוג לערוך בישיבה, היקל הגרשז"א זצ"ל לפעמים לספרדים, כיון דלדידיהו אין אסור אלא בבית המשתה ומסיבות אלו שעורכים בהשתתפות רבני הישיבה אין דינם כבבית המשתה. וכן הגר"מ הלבארשטאם זצ"ל נתן הוראה להקל לחסידים להשתתף בטיש וכדומה כל עוד שיש בזה עליה בעבודת השם וכו'. מכל הנ"ל שפיר רואים שבמקרה שבחור לומד בישיבה וכל הישיבה

כינוסי מצוה כגון ברית מילה, פדיון הבן וכו' אינן בכלל כינוסי מריעות של שמחה. וכל כינוסים כאלה שאין להם משמחים מיוחדים, אע"פ שהשמחה עצמה משמחת רשאי נהאכל להיות שם שלא בזמן הסעודה.

וכל זה איירי בענין סעודת מצוה או אכילה בסעודת מצוה, אולם בנידון דידן לכאורה נראה לומר שהוא דומה למקרים מסוימים במשך השנה שכבר דשו בו גדולי הפוסקים בהכרעותיהם. מעיקר ההלכה היה מקום לומר על פי הנ"ל שאבל אסור להשתתף בשמחת בית השואבה כיון שנערכים שם ריקודים ומחולות עם תזמורת, אולם המיקל בזה גם יש לו על מי לסמוך. וראיתי כן ממרנן הגרשז"א והגרי"ש אלישיב זצ"ל, בספר הליכות שלמה (פרק י"ב הערה 12) התירו לאבל להשתתף בשמחת בית השואבה ולא ירקוד שם. וכן בספר ציוני הלכה (עמוד תקכ"ח) פסק גם כן שמותר להשתתף בשמחת בית השואבה כל עוד שלא רוקד, וחזינן מזה אפילו כשנמצא שם כלי שיר וכדומה.

מיהו היה מקום לצדד להחמיר בזה על פי דברי הפוסקים שהחמירו אפילו לחסידים מלהשתתף במסיבות של אדמו"ר וכו', וכידוע ששאלו הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה חלק ג' יו"ד (סימן קס"א) לגבי השתתפות אצל אדמו"ר בהדלקת נרות חנוכה שהחמיר בזה. וכן בעל הקנה

נוסעים לצורך ההילולא של רבי שמעון
בר יוחאי בל"ג בעומר, יש להקל לנסוע
ביחד עם הישיבה וכמובן שאין לרקוד
איתם אבל יכול להיות נוכח שם.

ואינני מונע מלהוסיף עוד צירוף במה
שפסק מרן הגר"א נבנצל
שליט"א, דלצורך חיזוק הדעת יש מקום
להתיר לאבל תוך י"ב חודש להשתתף
במסיבה כגון מסיבת חנוכה וכדומה,
אפילו כשיש שם תזמורת וטעמו
ונימוקו על פי הצורך מצוה של חיזוק
הדת, היינו שאע"פ שהאבלות משום
כיבוד אב ואם, יש לומר דמותר לצורך
חיזוק הדת שיהיה רק על ידי
השתתפותו, דומיא דנשואי מצוה כמ"ש
הרמ"א (סימן שצ"א סעיף ב'), וכן
נראה מדברי הבדי השלחן (סימן שצ"א
ס"ק ט"ז) שכתב הטעם שהתירו
להשתתף לצורך מצוה משום שאבילות
די"ב חודש משום כיבוד אב ואם ובידם
למחול על זה ומסתבר דמחלי בכה"ג
שבנם יזכה במצוה רבו זו של חיזוק
הדת וכדומה. והכא שמדובר על בחור
בן עליה שרק מחפש לעלות בתורה

ויראת שמים ומחפש להתעלות
בהילולא של אותו תנא, בודאי מצרפין
סברא הנ"ל להתיר לו להשתתף בנסיעה,
ובפרט שזה גופא כיבוד אב שאביו נהנה
לראות שעולה ומתעלה בעבודת הקודש
שלו. ובדרך אגב, בנידון דידן מרן
הגר"א נבנצל שליט"א הורה שאפשר
להקל לבחור להשתתף לשמוע הדרשות
ולהיות ביחד עם הישיבה אע"פ ששומע
שם שירים וריקודים.

העולה לדינא: בחור הלומד בישיבה
ונוסעים כולם עם ראש הישיבה
ורבני וחברי הישיבה להדלקה מיוחדת
לרגל ל"ג בעומר, ושם יהיה שירים וכלי
שיר, מותר להשתתף בנסיעה ואין לו
לרקוד שם. ובפרט לבני הספרדים ניתן
להקל בזה כיון שאין זה שמחה בתוך
בית המשתה כשנתבאר לעיל.

בברכה מרובה

המוקירו ומועריכו

החותם לכבוד כל התלמידי חכמים ועמלי

התורה בישיבה הקדושה

יעקב אהרן סקוצילס

פהעיה"ק תובב"א

הגאון רבי חיים שלום הלוי סגל שליט"א

רב ומו"צ בבית ההוראה דהגרי"מ שטרן שליט"א
ור"מ בשיבת 'כנסת מרדכי' סאדיגורה ומו"ס שו"ת בירורי חיים ועו"ס

שאיין לזלזל בכהנים הנוהגים להיכנס למערת רשב"י עפ"י המסורת שבידיהם מזקניהם

ומכל מקום מצאנו בדברי הפוסקים שכתבו ע"ד הכהנים שנכנסו לשאר קברי צדיקי ישראל, על סמך שקברי צדיקים אינם מטמאין וכמ"ש בקצשו"ע (סימן ר"ב סי"ד) 'יש כהנים הדייטס נוהגין ללכת על קברי צדיקים באמרם שקברי צדיקים אינם מטמאין, וטעות הוא בידיהם, וצריכים למחות להם' ע"כ.

וראה בשו"ת בתי כהונה לרבי יצחק הכהן רפפורט זצ"ל (סימן כ"ג) בזה"ל, על מה סמכו הכהנים להשתטח על קברות הצדיקים [מלשוננו זה חזינן, דכך היה מנהגם], ומ"מ בסוף דבריו כתב 'ורבים גדולים ועצומים ואנכי הרואה הלוח הלכו האישי"ם על קברי הצדיקים, על כן נאלמתי דומיה, ואינהו בקיאי וכך נגלה להם ולדורות ראשונים מסוד ה' ליראיו, וה' יאיר עינינו בתורתו' וכו' ע"כ, הרי לך דלא החליט לאיסורא.

בס"ד יומא תנינא למעשה בראשית לסדר לך לך ג' מרחשון ה'תשע"ח יוד"ר דקדוש ישראל מרוזין זיע"א

כבוד ידידי הרה"ג כהן שדעתו יפה, מלא חכמה ויראה טהורה, חו"ב טובא, שמעתין מתבדרין בבי מדרשא רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א מח"ס גם אני אודך ג"ח ופרדס יוסף החדש ג"ח
אחר מבוא הברכה והשלום

ע"ד שראה קובץ תורני שכתב לזלזל בכהנים הנוהגים מקדמת דנא, להיכנס למערת התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי במירון זיע"א.

תשובה: (א) הנה פשיטא וברירא דמשפחות כהנים המיוחסות שנהגו להיכנס למערת התנא רשב"י, אינו בנין נערים דקאמרי בגמ' (מגילה לא, ב) דהוי סתירה. דכך יש להם במסורת מאבותיהם וזקניהם דבמערת הציון איכא פותח טפח, ואזי הטומאה אינה בוקעת ועולה^א.

א. ועיין רש"י (סוכה ד, א ד"ה הכי גרסינן), ובשו"ת בירורי חיים (ח"ו עמ' קסו ד"ה והשיבו) בזה.

ב. הנה בעל בתי כהונה היה רב אב"ד באיזמיר כארבעים שנה, ובערוב ימיו חזר לירושלים עיה"ק, בה שימש כרב ראשי עד לפטירתו בשנת תקט"ו. שו"ת זה הודפס בשנת תצ"ח.

קבור בה הצדיק הוי איסורא דאורייתא כי הטומאה בוקעת ועולה. וגם מה שכתוב בזוהר (ח"א פר' וישלח) שקברי צדיקים אינם מטמאים, כבר כתב הרה"ג מהר"א אזולאי בספר זהרי חמה, דהאי מימרא משבשתא היא. ע"כ.

וכבר מצינו בשו"ת מהרי"ל (סימן קנ אות ו') שכתב בזה"ל, וקברי צדיקים מטמאים באהל כמ"ש התוס' (בבא מציעא קיד, ב), וכן מוכח בסוכה (כה, ב) גבי מישאל ואלצפן. וכהנים שנהגו ללכת על קברי הצדיקים, אולי נהגו כן מפני שמעירותיהם יש בהם פותח טפח, ומנהג אבותיהם בידיהם, ושכחו את הטעם. ומ"מ אין לסמוך אף על ארונות שיש בהן פותח טפח, לפי מה שכתבו התוס' (ברכות יט, ב) דבעינן שיהיה פתוח מצד אחד [להלן (אות ז' ד"ה וכמו"כ) הרחבנו בזה]. ע"כ.

וכן בשו"ת משפטי צדק להגאון מהר"ש גרמיזאן (סימן עו) נשאל, האם שרי לכהן להשתטח על קברות הצדיקים. והשיב, מה זו שאלה, ומהיכי תיתי שיהיה מותר, והלא גזירת הכתוב היא שהמת מטמא אפילו הוא צדיק גמור, כי מי לנו גדול בצדקות כיוסף צדיקא. ואמרו חז"ל דהא דכתיב (במדבר ט, ז) אנחנו טמאים לנפש אדם, אותם אנשים נושאי ארוננו של יוסף היו. ובגמ' (סנהדרין לט, א) אמר ליה ההוא מינא לרבי אבהו, אלוקיכם כהן הוא שנאמר

ולפי"ז יש להבין מה שהביא בפתחי תשובה (יו"ד סימן שע"ב סק"ב) מדברי הבתי כהונה 'דמה שנהגו איזה כהנים להשתטח על קברי צדיקים אין להם על מה שיסמוכו, ולכן שלא כדין עושין הנוהגין כן' ע"כ. ובאמת בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סימן ס"ד) כתב, לדחות הכרעתו של הפתחי תשובה בדברי הבתי כהונה עיי"ש. וכן כתב בשו"ת פרי הארץ לרבי ישראל מאיר מזרחי זצ"ל (ח"ג יו"ד סימן ז') בזה"ל, ועין רואה למאור עינינו רב כהנא יצ"ו, צלל במים אדירים ואיזן וחקיקר בחיפוש מחיפוש בחכמתו הרמתה, ולא מצא צד היתר בדבר לפום דינא. וסוף דבר הניח הדבר במנהג, ממה שלא ראה מי שקרא עליו ערער, וכתב דאולי נגלה להם מסוד ה' ליריאו. ע"כ.

אין להתיר להיכנס לקברי צדיקים מטעם דאיכא דס"ל דאינן מטמאים

ב) ומאידך בספר דברי יחזקאל משינווא זצ"ל (עמ' קה מדפי הספר) כתב, ומצאתי את עצמי מחוייב בדבר להודיע ברבים, כי מה שיש איזה כהנים המקילים ללכת אל קברי צדיקים, הוא טעות בהחלט, ואין להם כלל על מי לסמוך להקל באיסורא דאורייתא. ומה שאמר אליהו שאין טומאה בתלמידי חכמים, היינו רק ביום מיתתם לטפל בקבורתם, אבל ללכת למערה שכבר

ועוד, שכתב הרא"ש בתשובה (כלל ל') דאליהו לדחותו בדיחוי בעלמא עביד [והיינו הא דאמרין] במדרש משלי הנ"ל באליהו שהיה מתעסק בקבורתו של רבי עקיבא. ובתוס' (ב"מ קיד, ב ד"ה מהו) הובא, דהקשו לו והלא כהן מר, והשיב שהצדיקים אינם מטמאים]. ועיקר הטעם שנטפל בקבורת רבי עקיבא, מפני שהיה מת מצוה שאין לו קוברים [שהיה מהרוגי מלכות והיו יראים לקברו] וכו'. ולפי"ז חלילה שיאמר כן לקושטא דמילתא, כי הלא דבר פשוט הוא זה שהצדיקים מטמאים וכו'. ע"כ.

וכן כתב בשו"ת זית רענן להגאון רבי משה יהודה לייב אב"ד קוטנא זצ"ל (ח"ב יו"ד סימן כו) לדחות האומרים שסומכים שאין טומאה בתלמידי חכמים, דזה אינו אלא בשעת קבורה, ומשום כבודו, אבל לאחר מכן אסור. והרי כהן מיטמא לקרובו, ואעפי"כ לא הותר אלא עד סתימת הגולל. וכן מה שסמכו על הגמ' (ברכות יט, ב) מדלגים היינו על גבי ארונות, משום שרוב ארונות יש בהן פותח טפח, הרי אבותינו ואבות אבותינו מכמה דורות נהגו לקבור בלא ארון כלל, שעיקר המצוה לטמון המת בעפר. ועוד, שברוב השנים ודאי שכבר נרקב הארון וכלה, ונפל שם העפר על פני המת. ולכן נראה לי שיש איסור תורה לכהנים ללכת

(שמות כה, ב) ויקחו לי תרומה, כי קבריה למשה במאי טביל, אמר ליה בנורא טביל, שנאמר (ישעיה סו, טו) כי הנה ה' באש יבוא. ולא אמר ליה צדיק כמשה אינו מיטמא, אלא ודאי דלא שנא וכו'. ע"כ. וכן כתב בשו"ת הלכות קטנות לרבי יעקב חאגיז זצ"ל (ח"א סימן קע"ז) דחלילה לזרעא דאהרן קדישא למישרי למיעל בקבורת הצדיקים, שקבר אין לו טהרה עולמית. ע"כ.

ג) וכן העלה בשו"ת מהר"ם בן חביב הנדמ"ח (סימן קלא) שאף קברי הצדיקים מטמאים כדמוכח בגמ' (ב"ב נח, א – סוכה כה, ב – סנהדרין לט, א) דמכל הני מוכח שהצדיקים מטמאים במיתתם. ומה שהכהנים הולכים לקבורת הצדיקים, אם סמכו על מה שאמרו במדרש (ילקוט משלי סימן ט') שאין טומאה בתלמידי חכמים, הדבר קשה, כיון שמדברי התלמוד בכמה דוכתי מוכח בהדיא דמטמאי, היאך סמכו על המדרש באיסור תורה נגד הגמרא [וכדאיתא בירושלמי (פאה פ"ב ה"ד) שאין למדין הלכה מן ההגדות. וכן כתב בספר האשכול (ח"ב עמ' מז) בשם רבינו האי גאון, שכלל הוא שאין סומכין על דברי אגדה וכו'. וכן כתב בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סימן ל"ו ד"ה ועם זה). וע"ע בתשובות הגאונים – הרכבי (סימן שנג)].

על קברי הצדיקים, ועל קבר רחל אמנו" (ד) וכיוצא בזה בספר פאת השלחן בלי שום צד היתר ע"כ. (הלכות ארץ ישראל פ"ב סי"ח)

ה. א] בספר אדמות קודש (עמ' תרפו) כתב, להלכה אין נפק"מ בין קבר רחל לשאר קברי צדיקי ישראל, ומ"מ יש הבדל מהותי, דאילו קבר רחל הוא קודם מתן תורה, ונחלקו הראשונים האם קבר שקודם מתן תורה מטמא באוהל. משא"כ שאר קברי הצדיקים הוי קבר ישראל המטמא מעיקר הדין. עיי"ש באורך. ב] עוד נימוק להיתירא, כתב בשו"ת ביכורי יעקב לרבי יעקב חי זריהן זצ"ל רבה של טבריה (סימן כ'), מעשה שהיה כשהייתי בעיה"ק ירושלים ת"ו, והלכתי למצבת רחל אמנו בלוויית כמה רבנים לעשות תקון כרת שם, ובכלל היו שם כהנים, ושם שאלתי את פי מעלת הרב החסיד כמוהר"ר שאול הכהן דוויק הי"ו על מה סומכים הכהנים ליכנס למעון הק' של הצדיקים, והשיב שהוא היה נזהר בזה דוקא, ושוב נודע לו שפתח המערה פתוחה לחוץ, ומאותו זמן הוא ואילך הוא נכנס.

בתשובתו חותר למצוא צד היתר להנהגתו של כמוהר"ר שאול הכהן דוויק, וכמו שכתב – ובשובי לעיר הק' טבריא חשקה נפשי להתחקות על דנא פתגם מה אדניו הוטבעו, בתחילה נטה להקל מצד הטעם של קבר שלפני מתן תורה, אך דחה את הדברים כמו שכתב הגאון רבי שמואל סלנט דאיכא ספק ספיקא להחמיר, חדא דאיכא ספיקא דאורייתא להילכתא האם קברי עכו"ם מטמאין באהל. ואף אי נימא דאין מטמאין, אפשר דכל האבות והאמהות הם בכלל 'אדם' ומטמאין באהל. ועפ"י מסיק דנהג כהלכה הרב דוויק שלא היה נכנס תחילה. וכן מסיק להילכתא לאסור את הכניסה אף לקבר רחל וקבר הרשב"י.

ג] ע"ד מה שאמר הרב שאול הכהן דוויק זצ"ל שפתח המערה בקבר רחל פתוחה לחוץ, כבר העיר בספר לציון נפש צבי, דאינו מובן, דהרי אין אנו רואים שום פתיחה כעת לחוץ, ואפילו אם היה כן בזמן הקדום, מ"מ בזמן האחרון בטל כל זה מחמת אורך הימים, ואין אנו רואים שום מערה, ורק קבר ועליו מצבה. ע"כ.

ד] והנה בשו"ת ציץ אליעזר (ח"י סימן א') כתב לאסור את כניסת הכהנים לקבר, עפ"י הגר"ש סלנט ובעל שו"ת זית רענן. ובספר ציץ אליעזר (חט"ו סימן ס"ח) הביא עוד בזה, לפני זמן קצר הזדמן לי לרכוש ספר יקר בשם 'אהבת השם' להגאון הנודע מוהר"ר יצחק אלפיה זצ"ל [שהודפס מכ"ק בשנת תשל"ב]. ונדהמתי לקרוא (עמ' קכח הגה פ"ז) שכתב בזה"ל, והנני רושם לך מה שהעיד לי רבי רפאל ישראל שירזלי, כי בימי אביו הרב רבי יצחק והרב רבי יו"ט ישראל... כשבנו כותלי בית קבורת רחל אמנו והמצבה הגדולה וחזקום ותקנום היטב, חששו להם אלו הרבנים הנזכרים משום כניסת הכהנים לשם, ואם קברי הצדיקים מטמאים אם לאו, ושנויה היא במחלוקתם של ראשונים כמלאכים. ולצאת ידי חובת כל הדעות ולהנצל מדין שמים, ולהתיר להם לכהנים כניסתם לשם בלי שום פקפוק ונדנוד מחשש עבירה, עשו חלל גדול בתוך הכיפה שעל הקבר כדין וכהלכה, וע"ג הכיפה של החלל ההוא בנו להם המצבה הגבוהה הזאת העולה עד החלונות. ומאז ואילך כל הרבנים והחסידים שהם כהנים ומדקדקים על עצמם בכל מין חומרא יתירה, נכנסים לשם בלי שום פקפוק ובאין אומר ובאין דברים. ומזה תדע, כי כל תקנות הראשונים כמלאכים כולם היו נעשים עפ"י הדין וההלכה וכו' ע"כ.

ומ"מ מתחבט בעל ציץ אליעזר, מחד גיסא היאך נעלמה ידיעה מציאותית חשובה ונחוצה כזאת, נעלמה מעיני העדה גם מהדור הקודם שדנו בדבר, ורובם אסרו הכניסה לקבר רחל. ומאידך גיסא, הא מעידים לפנינו באופן ברור שהכל סודר מראש שהכהנים יוכלו להיכנס.

ולמעשה, בחלק ט"ז כתב הציץ אליעזר במענה לרב שהתיר כניסת כהנים לקבר רחל, דלהלכה נשאר הפסק שנתקבל ע"י הגר"ש סלנט ובעל הזית רענן לאסור כניסת כהנים לקבר רחל. וע"ד מה שהעיד רבי יצחק אלפיה 'אולי סברו שלא מספיק מה שתיקנו'. ע"כ.

ה] וראה עוד בקונטרס פתחי טהרה (עמ' כו) שהביא עדות להוראתו של בעל האמרי אמת מגור זצ"ל, ע"ד כניסת הכהנים לקבר רחל. סיפר הרב בונים הכהן לוי, שכאשר היה זקנו הרב מבצעדין זצ"ל בארץ ישראל ביחד עם בעל האמרי אמת מגור, נסעו יחד לקבר רחל, ואתם היה גם המשמש של האמרי אמת

אחת אשר שמה נקבר הרה"צ מטשרנוביל זלה"ה אם מותר לכהנים לכנוס לאוהל. גם השמש המדליק את הנרות הוא כהן וכו'. ומסיק בנחרצות 'לכך כהן המטמא אין לו דין כהן, וישתקע הדבר ולא יהיה נעשה עוד'. ע"כ.

ובמו"כ בהסכמתו של בעל שבט הלוי זצ"ל לספרו של הגר"מ שפילמאן 'לציון נפש צבי' 'ולמעשה, אין ספק ששיטת הסוברים שכהנים אסורים להיטמא היא עיקרית יותר, כאשר מפורש ברש"י (ב"מ פה, ב) ועוד הרבה קדמונים'. ע"כ. וכ"ה בשו"ת דברי יציב (ח"ד סימן רל"א) בזה"ל, 'עכ"פ מי יהין ח"ו להקל כנגד המפרשים הראשונים והאחרונים וכל הפוסקים שכתבו כן להלכה פסוקה בלי חולק, באיסור דאורייתא החמור של טומאת כהנים, ובעונותינו הרבים שאין לנו כהנים בעבודתן ונשאר לנו לפליטה רק קדושת כהונה, עכ"פ לענין טומאת מת, מי יערוב בנפשו להקל ח"ו' ע"כ.

ובן העלה להילכתא בספר חזון עובדיה אבילות (ח"ב עמ' יב ס"ז), אסור לכהן ללכת אל מערת המכפלה, ואל קברי הצדיקים, בטענה שצדיקים אינם מטמאים, שהרי מפורש בהדיא בתלמוד (ב"ב נח, א – סוכה כה, ב) שטומאה

כתב, דיש למחות ולמנוע מנהג איזה כהנים שהולכים אל קברי הצדיקים תנאים ואמוראים וגאונים, באמרם שאין קברי הצדיקים מטמאים, וטעות הוא בידם, כי מי לנו צדיקים גדולים יותר מאבותינו הקדושים ומבואר בגמ' (ב"ב נח, א) שמטמאים. ומי לנו גדול מיוסף הצדיק, דאמרו בגמ' (סוכה כה, ב) שמטמא. ומה שכתוב בזוהר שהצדיקים אינם מטמאים, הוא הגהת תלמיד שכתב כן בגליון, והוכנס בתוך הזוהר ע"כ. וכן בספר בן יוחאי (מענה פח ד"ה ונודיעה) כתב, דדברי הזוהר בזה הם תוספת מאחד מן האחרונים, והוכיח כן. ע"כ.

ובן בספר חכמת אדם בסוף הקדמת שערי צדק כתב, ואשר נשמע שאיזה כהנים נכנסים למערת הצדיקים, באמרם קברי צדיקים אינם מטמאים, הוא מכשול גדול וטעות הוא בידם וכו'. וכל ב"ד מצווים להפריש כהנים אלו, שלא יזידון עוד ע"כ. וכן כתב בקצש"ע (סימן רב ס"ד – הנ"ל) כהנים הדיוטים נוהגים ללכת על קברי הצדיקים, באמרם שקברי צדיקים אינם מטמאים, וטעות הוא בידם, וצריך למחות בהם. ע"כ.

ובן בשו"ת טוב טעם ודעת להגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל (מהדו"ג ח"ב סימן רל"א) כתב, נשאלתי מקהילה

שהיה כהן, ודברו שם ביניהם בקול בענין האם קברי צדיקים מטמאין, ושאל האמרי אמת על מה מדברים, ואמרו לו שמדברים האם מותר לכהנים להיכנס לקבר רחל, ואמר להם איך עולה על דעתכם, ודאי שאסור'. ע"כ.

נוהגת אף בצדיקים, וגזירת הכתוב היא. ולכן יש למחות ביד מי שרוצה להקל בזה, ולהודיעו כי הוא איסור חמור.

ועורך שם כל הנצרך, וכידוע בין לומדי הקבלה משתטחים במרחק' ע"כ.

די לכהנים שיעמדו מרחוק ולהסתכל על מקום גניזת הצדיקים

(ה) וראה באלף המגן (סימן תקפ"א ס"ק קיא) ע"ד כהנים שאין יכולים לילך על קברי הצדיקים, 'די להם שיעמדו מרחוק ולהסתכל משם על מקום גניזת הצדיקים', ונשען בזכותם וכו', אזי בודאי זוכה להמשיך עליו בשלימות כל התיקונים שנמשכין ע"י קדושת קברי הצדיקים, כמו אלו שזוכין להתפלל בהשתטחות על הקבר ממש. וכן היו נוהגין הכהנים שהיו מתלמידי רבי ישראל בעל שם טוב זיע"א. עיי"ש.

לימוד זכות על הנוהגים להקל

(ו) ברם מצינו בדברי הפוסקים שטרחו למצוא לימוד זכות בזה, ה"ה בשו"ת הסבא קדישא לרבי שלמה אליעזר אלפאנדרי זצ"ל (ח"א סימן כ"ג) שכתב בזה"ל, האמנם נראה דכיון דמנהג זה הוא מזמן קדמון, מכמה דורות שנהגו כן להשתטח ספרדים והאשכנזים ולא מיחו בהם, לכן מן הראוי לתור ולחפש כדי ללמד זכות ולמצוא סמך דלא עבדי איסורא. ומ"מ מסיק 'ובכן נראה דאין שום סמך למנהג שנהגו לפי מאי דכתיבנא'. ועכ"ז דמסקנתו לאיסורא, טורח למצוא סמך להיתר שנהגו בו רבים, והוא עפ"י מה שכתבו הראשונים ה"ה הרמב"ן החינוך ורבינו בחיי, כי

ושם (הערה ו') דבגמ' (ב"ב נח, א – הנ"ל) איתא שרבי בנאה היה מציין קברות אבותינו הקדושים, בכדי שיהיה ניכר מקום הטומאה. וכתב הרי"ף בתשובה (סימן שיג) ורבי בנאה דהוה עסיק בציון מערתא, כי היכי דליפרסם מקום טומאה לאבדולי כהני מינה. ע"כ. וכן בגמ' (ב"מ פה, ב) ריש לקיש הוה מציין מערתא דרבנן, כי מטא למערתא דרבי חייא וכו'. ופירש רש"י מציין שלא יכשלו כהנים לעבור ולהאהיל עליהן, שלא תארע תקלה ע"י הצדיקים. ע"כ. ובגמ' (סוכה כה, ב – הנ"ל) אנחנו טמאים לנפש אדם, נושאי ארונו של יוסף היו, או מישאל ואלצפן שעסקו בהוצאתם של נדב ואביהוא חוץ למקדש, מוכח להדיא שהצדיקים מטמאים. ע"כ.

וראה עוד בקובץ מבויעי הנחל (קובץ ל"ז טבת תשמ"א) הובא מכתבו של הגאון רבי יהודה זרחיה סגל זצ"ל רבה של קרית שלום בתל אביב, שהביא עדות מאביו הגאון רבי שפטיה זצ"ל על הנהגתו של הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדוינסק בעל האור שמח זצ"ל 'היה מספר לי שרב רבן של ישראל בעל האור שמח... היה עולה על קברי צדיקים ומחכה על יד השער בחוץ,

הטומאה לא חלה על הצדיקים' שנפשם מסתלקת בנשיקה. ויסוד דבריהם מהזוה"ק.

ולפי"ז מה שהובא במדרש רבה (פר' נח פל"ה) דאליהו זכור לטוב ורבי יהושע בן לוי ישבו ולמדו, והגיעו למימרא מרבי שמעון בר יוחאי ונתקשו בה, אמר אליהו הרי אדון של אותה הלכה קרוב, כלומר קברו קרוב, נכנס אליהו [שהוא כהן] – דהא פנחס בן אלעזר בן אהרן 'הכהן' – זה אליהו[אל מערת רשב"י וכו'], והשיב לרבי יהושע בן לוי 'אין טומאה בצדיקים' אינו דיחוי בעלמא, אלא מעיקר הדין, ודברי רבינו חיים כהן שהובא בתוס' (כתובות קג, ב ד"ה אותו) 'אילמלי הייתי כשנפטר ר"ת, הייתי מטמא לו' אינו דיחוי בעלמא, אלא מעיקר הדין, היינו מפני שאין טומאה בצדיקים.

והוסיף (הסבא קדישא) בזה"ל, 'אשר לפי כל האמור, שפיר עבדו כל הגדולים שקדמונו שלא מיחו לבטל המנהג הזה, כיון שיש להם על מה שיסמוכו לפי דברי כל הראשונים הנ"ל דליכא איסורא כלל, וגם דלפי מה שנתבאר אינו נגד תלמודא דידן וכו', וגם שמפורש כן במדרש רבה שאמר אליהו ועשה מעשה רב, ואין צריך לדחוק דהוי דחויא. ולכן אף שיש חולקים, יש סמך שלא למחות שהמדרש

רבה ופשט דברי הירושלמי מסייעתם. וכמו"כ הביא לדברי הראב"ד שבזמן הזה הכהנים טמאי מתים, ואם מטמאים עצמן אין בזה חיוב מלקות. ויש דיעות דאיסור שאינו חייב מלקות, אף שהוא איסור דאורייתא, לא אמרינן בזה ספק דאורייתא. וכיון שכן 'הוי סניף גדול להצטרף שלא למחות בכהנים ההולכים על קברות הצדיקים. אבל למי שבא לשאול רגיל אני לומר לו שב ואל תעשה עדיף'. ע"כ.

וכשהגיע בעל המנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל לביקור בארץ הקודש, ופגש את הסבא קדישא פרק זמן קצר לפני פטירתו כידוע, וכדהובא בספר מסעות ירושלים – בו מתואר המסע שלו עם קבוצה מתלמידיו לארץ ישראל בחודש אייר ה'תר"ץ (מאמר היום השני), הוא העלה בפניו את השאלה 'ירשני רבינו לשאול דבר לשמוע דעתו, דעת תורה להלכה ולמעשה מענין הליכת כהנים על קבר רחל אמנו, כי יישנו אחד מבני החבורה שבא איתנו לארץ הקודש וכהן הוא העומד כאן לפנינו, שרבים וכן שלימים נוהגים היתר בזה'.

והשיבו: יש לי ע"ז תשובה ארוכה ללמד זכות על הכהנים שנוהגים היתר עוד מאבותיהם תלמידי חכמים ויראי אלוקים לילך על קברות

ו. וע"ע בספר ישמח משה עה"ת (פר' שמיני ד"ה ותצא דף י, ב) שכתב, דבאמת צדיקים אין להם טומאה, אך לא ניתנו לנו להתנהג בדין זה. ע"כ.

אבות ואמהות, ושאר קברי צדיקים. אבל להורות למעשה היתר לכתחילה אינני מתיר לשואלי ע"כ. הרי לך דס"ל להסבא קדישא, דאין להתיר להכהנים לילך על קברי צדיקים. ומאידך, הנוהגים לילך יש על מה שיסמוכו.

העליר אבד"ק צפת. וכן מקובל אצל הכהנים הצדיקים לבית ספינקא שקבלו מזקנם מברעזדאויץ זצ"ל, וכן נוהגים כהיום רבים מזרע אהרן שלמים ויראים, ליכנס לשם. וקבלה זו מפורסמת אצל הרבה מזקני ירושלים ע"כ.

וע"ז הדרך בקובץ מוריה (קובץ שמ"ט עמ' קיח) הביא ממכתבו של הגאון רבי בנימין מנדלזון זצ"ל רבה של קוממיות, אל הגר"ש רוזנטל מרבני צפת ת"ו, ראה בתשובות אבני נזר (חיו"ד ח"ב) שהאריך בכמה תשובות ומחדש שם דברים נפלאים. ושמעתי שבעל תורת חסד ה"ה הגאון מלובלין זצ"ל, לא רצה להתיר, ומעורר גדולים שמעתי כן. אבל העולם נוהגים היתר ולא מוחים, ויכול להיות שמפחדים מכבודם של הצדיקים למחות לבקר קבריהם זיע"א. ע"כ.

וכמו"כ בספר הנפלא אדמת קודש להגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א [שקיבלתי מהמחבר שליט"א] (עמ' תרפ) הובא מאמר שנתפרסם בקובץ אורייתא (קובץ י"ט) מהגאון רבי מרדכי שפילמאן מח"ס ציון לנפש צבי"ה, ובו כתב דבמירון היה הגאון הצדיק המפורסם מו"ה שלמה זלמן עהרנרייך זצ"ל הי"ד משימלוי, והיה עמו נכדו בן בתו הרב הגאון מו"ה יהושע כץ זצ"ל אב"ד סאמבאטהעלי, ואמר לו זקנו הגאון הנ"ל שיכנס לקודש פנימה, ונכנס.

קבר הרשב"י

ז) והנה ציון הרשב"י במירון שאני, כמו שהביא בספר ברכה משולשת (פ"ב סל"א), קבלה מקובלת מגדולי ארץ ישראל שהכהנים נכנסים לציון הרשב"י, משום שהרה"ק ר"א גלאנטי בנה הבנין על קברי התנאים והשאיר פותח טפח, כמו שמקובל מהרה"ק רבי שמואל

וכמו"כ הביא שם משמו של האדמו"ר רבי נחמן כהנא מספינקא זצ"ל [מח"ס שו"ת דעת כהן] שאמר, דלציון הרשב"י במירון מותר לכהנים להיכנס לכל הדיעות, מחמת שהבנין בנוי באופן שהטומאה אינה בוקעת לתוך הבנינים שע"ג הקברים, והוא עצמו שהיה כהן מיוחס מנכדי הגאון בעל קונטרס הספיקות זצ"ל, נכנס על סמך היתר זה"ט.

ז. להגאון רבי מנחם מענדל פקשר שליט"א.

ח. היו"ל בברוקלין תשל"ז.

ט. בימי עלומי זכותי להתפלל עמו בבית מדרשו ברח' רבי יהושע בב"ב, וזאת ע"י שזקני הרב החסיד רבי אליהו ספר זצ"ל נהג להתפלל אצלו ביומי דפגרא, ולקח אותי עמו.

וכשבירר (ציון לנפש צבי) בקרב בני משפחתו של האדמו"ר מספינקא, מצא לכך שני נוסחאות, א] כאשר הבנין נבנה עשו פותח טפח בקבר'. ועפ"י דעת התוס' (ברכות יט, ב) בכדי שחלל טפח יחצוץ בפני הטומאה, אזי צריך להיות פתוח מן הצד. והיינו דכאשר הקבר סתום לגמרי, ויש חלל טפח זה יותר גרוע מאשר אין רווח כלל, ולכן בעינן אף לפתח מן הצד בכדי שלא ייחשב קבר סתום שאינו חוצץ בפני הטומאה.

והמסורת השנייה, שבנין הציון נבנה על גבי כיפין כדמצינו מקורו במתני' (פרה פ"ג מ"ב), והובא בגמ' סוכה (כא, א), דהיו חצירות בירושלים בנויות ע"ג הסלע ותחתיהן חלול, מפני קבר התהום. י"א ע"כ.

וכן הובא בשו"ת מנחת יצחק (חי"א סימן קכט אות א') שמעתי מאת הגה"צ האדמו"ר רבי נחמן כהנא מספינקא זצ"ל ששמע מחותנו זקינו מברעזדאוויץ זצ"ל שהיה חתן הגה"צ מוהר"ם מזידיטשוב זצ"ל שקיבל, דהקבר דרשב"י נבנה באופן שהכהנים יוכלו להיכנס שם. ואמר לי שכן שמע בארה"ק שמקובל כן. ע"כ.

וכידוע שהיה גברא רבה עד למאוד, כדהובא בספרו שו"ת דעת כהן [היו"ל לאחר פטירתו] (סימן ע"ג) מכתבו של בעל הקהלות יעקב זצ"ל אליו עם תוארים מופלגים... נודעתי שכבוד קדושתו פאר מעלתו מגדולי ההוראה ומצדיקי הדור' וכו'. ומבקש ממנו שיעתיר בעדו ומצורף קויטל עם פדיון נפש בזה"ל - 'לוטה פה עשרים לירות ישראליות לכ"ק נא להתפלל בעדי יעקב ישראל בן ברכה. שאזכה לעבוד את השי"ת באמת ובתמים מתוך הרחבה ובלא בלבולים וטרדות'. עיי"ש.

י. וראה בשו"ת אמרי יושר (ח"א סימן ל"ד) בתשובה לק"ק טשרטקוב, שביקשו את חוות דעתו אודות התיקון שרצו לעשות במבנה הציון של האדמו"ר הזקן רבי דוד משה פרידמן מטשרטקוב זיע"א, בכדי שגם הכהנים יוכלו לבוא ולהשתטח על הציון. והנה לאחר שהגאון רבי מאיר אריק זצ"ל הציע את הדרך הרצויה לבנות את הבנין שע"ג הקבר, כתב 'והוא נכון, כי באופן זה ודאי יצא מחשש דאורייתא. ובתוס' הרא"ש (ברכות יט) מבואר, דארונות שהיו מדלגין עליהם מלמעלה היו באופן זה שהיה חלל טפח בין הארון לכון שעליו, והכון היה פתוח מן הצד, ואין בזה משום קבר סתום, ולא משום גולל ודופק' וכו' ע"כ.

יא. וראה בקונטרס תורת כהנים להגאון רבי יצחק אייזיק כהנא שליט"א, שכתב לדחות הני ב' היתירים. ומסיק לאסור את הכניסה לציון. ומאידך כנגדו יצא חיבור 'פתחי טהרה' לרבי משולם פייש הלוי רטנברג, שהוא הערות והשגות על ספר תורת כהנים. וכמו"כ בספר חזקת טהרה להגאון רבי יוסף קדיש ברנדסדורפר שליט"א כתב להגן על המנהג. ומאידך בספר טהרת כהנים כהלכתה, יצא להגן על ספר תורת כהנים הנ"ל, ודלא כהמתירים.

וכן ראיתי את משפ' כהן – זלטיפוליא
לדורותיהם שמקור מחצבתם מנקיי
הדעת בירושלים, ולמעלה בקודש הרב
החסיד רבי לייב כהן זצ"ל מהיראים
והשלמים של עיר המקובלים ה"ה צפת
ת"ו, שנהגו להיכנס להתפלל במערת
הציון דרשב"י עפ"י המסורת שבידם.
וכמו"כ מעכ"ת סיפר על זקנו הגאון
הגדול רבי לוי הכהן רבינוביץ זצ"ל
שהיה מגדולי וצדיקי ירושלים - מח"ס
מעדני השלחן ושו"ת מעדני מלכים
ושא"ס, שכתב תשובה (כת"י) להיתירא,
וכך נהג בעצמו להיכנס. ואין לך מעשה
רב גדול מזה, דכידוע היה ירא שמים

מרבם, דהיה נזהר עד למאוד מכל
נדנוד קל של עבירה, על אחת כמה
וכמה בדברים של דאורייתא.²

העולה מן הדברים: הס מלזלזל בכהנים
הנוהגים מקדמת דנא, להיכנס
למערת התנא האלוקי רבי שמעון בר
יוחאי במירון זיע"א, דכן אית להו
במסורת" מאבותיהם וזקניהם.

בברכה מרובה
חיים שלום הלוי סגל
רב ומו"צ בבית ההוראה דהגרי"מ שטרן
שליט"א
ור"מ בשיבת 'כנסת מרדכי' סאדיגורה
ומח"ס שו"ת בירורי חיים ו"ח ועוד

יב. א] אולם ראה בספר טעמי המנהגים (עמ' רס) שהאדמו"ר בעל ויואל משה מסאטמר זצ"ל, אין דעתו
נוחה מביאת הכהנים במירון. עיי"ש. וכן מסיק הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א בקובץ ובשנה הרביעית
(ח"א עמ' כב אות ד') 'כהנים אסורים להיכנס לתוך הבנין בו נמצא ציונו דהרשב"י. וגם לקטן אסור'. דכן
הוא הכרעת הפוסקים שאף קברי התנאים הק' מטמאים באוהל. ע"כ. וכיוצא בזה בספרו אדמת קודש
(עמ' תרפה) הביא, 'וכן שמעתי כמה פעמים מפי מו"ר מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, לאסור את כניסת
הכהנים לציון הרשב"י במירון'. [ועיין להלן עוד בדעת הגרי"ש זצ"ל בזה].
וכמו"כ הביא שם מקובץ אורייתא הנ"ל עדות מהגר"מ שפילמאן, דברי רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל
שהורה כי להלכה אין כל היתר בכך. וז"ל 'ולמודעי אני צריך, שהלכתי במוצאי שמחת תורה תש"נ ביחד
עם ידידי היקר הרה"ג החסיד המפורסם שמו נודע בשערים ה"ה מו"ה שלמה אליעזר מרגליות מיקרי
ונקיי הדעת בירושלים עיה"ק תובב"א לבקר את הרב הגאון הגדול המפורסם מו"ה רבי שלמה זלמן
אויערבאך זצ"ל, וסיפרתי לו מהמאורע עם הכהנים במירון שנכנסים לבנין שע"ג קברות רשב"י ורבי אלעזר
[בנו], ואמר לנו שנפרסם בשמו שאיסור גמור הוא ליכנס לכהנים לשם כמו על שאר קברי צדיקים' ע"כ.
וכן העלה הגרש"ז זצ"ל בהסכמתו לספרו של הגר"מ שפילמאן 'לציון נפש צבי' הנ"ל, 'אף שכולנו טמאי
מתים, וגם אין לנו בזמנינו אפילו כהני חזקה ברורים לגמרי, מ"מ אין להקל כלל בקדושת הכהונה לא
בדאורייתא ולא בדברבן, ולכן הכהנים הבאים להשתטח על קברי הצדיקים יזהרו מלהקל באיסורי כהונה'
ע"כ.

ב] אולם בספר חזקת טהרה (סימן קמ"ד) להגאון רבי יוסף קדיש ברנדסדורפר שליט"א – הנ"ל כתב,
דלכו"ע אין במערת רשב"י טומאה דאורייתא, כיון דעפ"י הש"ס והראשונים חזקת המערת טהורה
מלמעלה, כיון דהיה קפידא ומנהג לעשותן באופן שלא תהיה טומאה בוקעת מלמעלה מעל גג המערה,
והיינו דאפילו לדעת הראשונים שפירשו דסיבת הטהרה במערות מפני שהכווין היו פתוחין לצד המערה
[כדהובא לעיל דרך ס"ל להתוס' (ברכות יט, ב)], מ"מ גם אם במשך הזמן נסתם צידי פתח המערה, עכ"ז

עדיין חזקת הכוכין פתוחין למערה, וליכא טומאה למערה, ותו לא איכפת לן מה שהמערה עצמה סגורה. וכן כתב הרלב"ח להדיא, וז"ל אהל סתום המקיף את הקבר, חוצץ בפני הטומאה, אפילו אין מקום לטומאה לצאת כלל, דהאהל השני אין לו דין קבר, ואעפ"י שיש בו התפשטות הטומאה אינו קבר. ומה דהצריכו הרבה ראשונים בקבר סתום שיהיה פתוח, דוקא בקבר, משא"כ באהל שיש בו התפשטות טומאה ואינו בתורת קבר, מפני שחסר לו תנאים של קבר חוצץ. ועפ"י יוצא דהמערה הסתומה אין לה דין קבר, כיון שאין בה גוף הטומאה, אלא התפשטות הטומאה, והכוך עצמו הלא פתוח חוץ למקומו לאויר המערה, ואזי אין דינו כקבר סתום המטמא.

ואחר שנתפרסם דבריו אלו, עלה הרה"ג רבי בן ציון קוק שליט"א אל רבו הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל ושאל, האם מכיון דהשתא פתחי המערות סגורות נימא דנפל בבירא כל ההכשר, או נימא הואיל ואכתי פתח הכוך שהוא הקבר פתוח למערה, לא איכפת לן מה שפתח המערה עצמה סתומה. והשיב: בתקיפות ובפשיטות ובבהירות באופן דאינו משתמע לשתי צדדים, שאין סתימת פתח המערה גורע כלום מן הטהרה שלמעלה, ואפילו המערה סתומה, מ"מ כיון שהכוך פתוח למערה דין קבר פתוח עליו וטהור מלמעלה.

והביא עוד מכתב מנכד הגרי"ש זצ"ל - הרה"ג ר' משה ישראלזון שליט"א, שכיוצא בזה השיב לו זקנו לאחר כמה שנים, כמו שהשיב להגר"צ קוק הנ"ל, וז"ל הנני למסור להדר"ג נ"י את אשר זכיתי לשמוע מפ"ק א"ז מרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] ביום ה' פר' תצוה ו' אדר ראשון תשע"א, וזה אשר שאלתי אותו: קבר שיש בו פתח למערה 10 (ריקה) הסמוכה לה, והמערה היא סתומה לגמרי מחלל העולם, האם הקבר נחשב קבר סתום מכיון שאינו פתוח לאויר העולם, והשיבני: ודאי 7 אינו הקבר נחשב קבר סתום, כיון שהוא פתוח למקום אחר, ואין צריך שיהיה פתוח לאויר העולם ע"כ.

ג] עוד הובא שם, דלאחר פרק זמן קצר, סיפר הגר"צ קוק שליט"א דהגיע שאלה אל הגרי"ש זצ"ל בכביש מס' אחד בירושלים מה לעשות בכדי להינצל מטומאה, והורה לעשות אהל חוצץ עם חלל טפה, ולהשאיר פתוח מן הצד. ואזי שאל על אתר הגר"צ שליט"א את מרן הגרי"ש זצ"ל בשעת מעשה, הלא לימדתנו רבינו כסברת הרלב"ח שאין צריך להשאיר שום פתח. השיב הגרי"ש: לא הבנתי את השאלה, נכון, 'אין צריך להשאיר פתוח כלל, ודי באהל חוצץ סתום'.

עוד הובא בקונטרס מרי"ח ניוחח להגרי"ח מ' אביחצירא שליט"א (גליון ש"צ עמ' ד'), דח"א עלה לבית הגרי"ש זצ"ל ואמר לו דהלא רבי בן ציון קוק הנ"ל הוא כהן, וכבר חושב להיכנס לציון הרשב"י במירון, ויש לעצור בידו, דהרואים לא יודעים שההיתר כאן משום דהמערה חוצץ, ויחשבו שההיתר משום דקברי צדיקים אין מטמאין, ויבואו להתיר גם במקום אחר. השיבו הגרי"ש: אין גוזרים גזירות, מה שהוא צודק צודק.

ואמרת לרבי בן ציון קוק שישאל את הגרי"ש זצ"ל, דאולי איכא למיחש שבמשך הזמן כבר נפל החלל שבציון הרשב"י, והגם דרואים בעינים הרבה מערות קבורה שעומדים על תילם ולא נפלו כגון מערת בית הלל וכו', השיבו: למה שנחוש אצל ר' שמעון שנהרס, א"כ מותר. ע"כ.

יג. א] וכבר הארכנו בספר בירורי חיים (ח"ד עמ' תעו אות כד) שהמסורת עיקר טפי מהמקרא, וכמו שכתב הרמב"ם בהקדמה לסדר זרעים בזה"ל, שהפירושים המקובלים מפי משה וכו' אין מחלוקת בהם בשום פנים, שהרי מאז ועד עתה לא מצאנו מחלוקת נפלה בזמן מן הזמנים מימות משה ועד רב אשי בין החכמים, כדי שיאמר אחד המוציא עין חבירו יוציא את עינו שנאמר עין בעין, ויאמר השני אינו אלא כופר בלבד שחייב לתת. ולא מצאנו ג"כ מחלוקת במה שאמר הכתוב (ויקרא כג, מ) פרי עץ הדר, כדי שיאמר אחד שהוא אתרוג, ויאמר אחר שהוא חבושים או רמונים או זולתו וכו'.

וכשתראה אותם בתלמוד מעינים וחולקים זה על זה במערכת העיון, ומביאין ראיות על אחד מאלו הפירושים והדומה להן כגון מה שאמרו במאמר הכתוב פרי עץ הדר, ואמרו (סוכה לה, א) עץ שטעם עזו ופריו שוה, ואמר אחר פרי הדר באילנות משנה לשנה, ואמר אחר פרי הדר על כל מים וכו', 'אבל



ראינו בלא ספק מיהושע עד עתה שהאחרוג היו לוקחים עם הלולב בכל שנה, ואין בו מחלוקת עכ"ל, הרי לן שהמסורת מה שהיו נוהגים מקדמת דנא היא היא הקובעת והמכריעה.

'מנהגי בית אבא כפי המסורת הם הם שפועלים בנפשות הילדים הרכים'

ב[מנהגי בית אבא כפי המסורת הם הם שפועלים בנפשות הילדים הרכים, ושמעתי מהגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, הנה פעמים שאני יושב בבית מו"ח הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל], ואני רואה שמורי חמי מתעסק לדקדק בכל המנהגים ולקיימן כדבעי, וחושב אני לעצמי – הרב אלישיב – כלך אצל נגעים ואהלות, אולם רואים אנו מהכא דאדרבה משתדל ומתאמץ לקיים כל מנהג ומנהג, מאחר דהמנהגים מבית אבא כפי המסורת המסורה לנו מדור דור, הם הם שפועלים בנפשות הילדים הרכים. עכ"ד.

וכבר כתב בשו"ת דברי חיים – צאנז (ח"ב סימן י"ח) בזה"ל, וח"ו אם נשנה איזה דבר ממנהגי אבותינו יהרס ח"ו כל הדת עיי"ש, וברש"י (שיר השירים א, ח) על הפסוק צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים 'בפסיעות דרך שהלכו הצאן וכו' התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקיבלו תורתם [שבכתב ושבע"פ] ושמרו משמרת ומצותי ולכי בדרכיהם'. ע"כ.

הגאון רבי ישראל רוט שליט"א

ר"מ בשיבת "בית רפאל" - באר ישראל" ורו"מ "חקרי משפט"

בענין אסון מירון ל"ג בעומר תשפ"א

יום ראשון כ"ו סיון תשפ"א לפ"ק

מכלכל חיים, ירבה חיים, למעלת כבוד ידידנו המושלם גדול בתורה ויראה, הגאון רבי גמליאל בן הרב א.ד. רבינוביץ שליט"א, מרבני העיר רחובות, ובעמח"ס גם אני אודך, ופרדס יוסף על מועדים.

שמא בזמן שניסה להציל עצמו הרג את אלו שלידו או מתחתיו, בזה שקם והתרומם, וא"כ כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו. וכנהנה עוד ועוד שאלות, וה' יתברך הרואה בעני עמו ישראל יראה את עניינו ויחיש את ישועתו בקרוב.

ע"ד שאלתו – ושאלת עוד רבים ממני, בטרגדיה האיומה בל"ג בעומר דהאי שתא תשפ"א לפ"ק, לא תקפ"ץ, כאשר המוני אנשים נדחסו בתוך שביל אחד, נפלו אחד על השני, כאשר חלקם נפצעו וחלקם נפטרו ה"י, לאחר כמה ימים פנו אלי, חלקם בטלפון, חלקם במכתב, ושאלותיהם המצערות, אחד שאלני, היות והוא היה מאותם אלו שג"כ נפלו בתוך הערבוביא הקשה של המוני האנשים, והוא פילס לעצמו בכוח רב לעלות ולהתרומם, וכך ניצל, דא עקא, שחושש הוא שמא מתוך החוזק שהוא עלה להינצל שמא הוא רמס או חנק את זה שלידו או זה שתחתיו, כך שהוא גרם לו למיתה, האם יש לו חיוב גלות או כפרה.

עוד אחד שאלני, שהוא כהן, וג"כ חושש חוץ מחיוב גלות או כפרה, האם בכלל מותר לו לישא כפיו, שהרי

להשלמות המקרה המקום שקרה, אבאר בקצרה, השביל הוא מעבר ברוחב של כ-3 מטרים, משופע, בעבר היו במקום סלעים ושביל שכמעט אינו עביר. עם השנים, לאחר שנבנתה תוספת חיצונית למבנה קבר הרשב"י בשם 'מרפסת הכהנים', נבנו בשביל מדרגות בטון רחבות יותר, ללא אמצעים המונעים החלקה. המעבר הורחב באמצעות גשר-מתכת, ובסופו גרם מדרגות-אבן ישנות. בשעה 00:45, במהלך ההדלקה במתחם "רחבת תולדות אהרון", החלו רבים מהמשתתפים לצאת מהמתחם דרך השביל המוביל ישירות לדרך מהדירין לגברים, ליציאה ממתחם הקבר. בשביל נוצר דוחק רב שבעטיו רבים התקשו לנשום. חלקם נפלו במדרגות וגרמו לחסימת הציר. העומדים במעלה המעבר לא ידעו על המתרחש והמשיכו

להיכנס אל השביל, וכך נפלו אחד על השני, גרמו למחנק של עשרות אנשים מחוסר חמצן.

הרמב"ם בהרוגי מירון, וא"כ לכאור' יש לדון היטיב שדינו כרוצח.

(א) כתב הרמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש (פ"ג ה"ה) וז"ל: המכה את חברו בלא כלי והמיתו, כגון שהכהו בידו או ברגלו או נגפו בראשו והמיתו משערין כח המכה וכח הנהרג ומקום המכה, אינו דומה דוחף חברו באצבעו לבועט בו ברגלו בכל כחו, ואינו דומה מכהו על לבו למכהו על מתניו, ואינו דומה חלש המכה את הבריא החזק לבריא חזק המכה חלש או חולה, עכ"ל. ובנידוד' היה מקום לכאור' לדון כן, כמו"כ יש עוד לדון עפ"י מה שכתב הרמב"ם (שם, ה"ט), וז"ל: הדוחף את חברו לתוך המים או לתוך האש אומדין אותו אם יכול לעלות משם פטור ממיתת בית דין ואם אינו יכול לעלות חייב, וכן אם כבש עליו בתוך הים או בתוך האש עד שלא נשאר בו כח לעלות ומת חייב אף על פי שאינו הוא הדוחף בתחילה. והוא הדין למניח ידו על פי חברו וחוטמו עד שהניחו מפרפר ואינו יכול לחיות, או שכפתו והניחו בצנה או בחמה עד שמת, או שבנה עליו מקום עד שמנע ממנו הרוח, או שהכניסו למערה או לבית ועישן עליו עד שמת, או שהכניסו לבית של שיש והדליק עליו נר עד שהמיתו ההבל, בכל אלו נהרג עליו שזה כמי שחנקו בידו. עכ"ל, והנה גם בזה בנידוד' יש מזה כמה אופנים של

(ב) ברם, הנה כתב הרמ"א בשו"ע חושן משפט (סימן שפח ס"ב) וז"ל: היה רואה נזק בא עליו, מותר להציל עצמו אף על פי שע"י זה בא הנזק לאחר (נ"י פ' השותפין), עכ"ל. וביאר הערוך השולחן (שם, סעיף יג) וז"ל: כל נזק שבא על האדם אסור לסלק ממנו הנזק באופן שבזה יגיע נזק לחברו דאסור להציל עצמו בשל חברו ואם מציל עצמו בשל חברו חייב לשלם לחברו כמ"ש בסי' עד"ר אבל קודם שבא הנזק רק שרואה שהנזק מוכן לבא עליו מותר להציל עצמו שלא יבא הנזק עליו אף על פי שע"י זה בא הנזק לאחר וכך איתא בירושלמי בהמניח ראה אמת המים שוטפת ובא לתוך שדהו עד שלא נכנסו המים לתוך שדהו רשאי לפנותן למקום אחר משנכנסו אין רשאי לפנותן והטעם דכל זמן שלא בא הנזק אינו מביא הנזק לשל חברו אלא מציל את עצמו שאינו מניח את הנזק לבא אצלו כגון שסותם פתחי שדהו וממילא יבא הנזק למקום אחר אבל כשכבר בא הנזק ומפנהו למקום אחר הלא עושה בידים נזק לאחר ואנסים שהטילו מס על עשרה אנשים פלוני ופלוני וכו' אסור להם לברוח אם ע"י בריחתם יטילו על אחרים דזהו הצלת עצמו בממון חברו אבל אם יודעים שע"י בריחתם יבטל הענין רשאים לברוח [נמק"י פ"ק דב"ב], עכ"ל. וא"כ יש לומר דהכי נמי

בנידו"ד, זה שהרג את הסובבים אותו בעצם לא עשה זה למטרת הריגה, אלא קם כדי להציל עצמו, ודאג שלא יבא לעצמו הנזק הזה של מיתה, א"כ אף שבזה נגרם לאחר נזק המיתה, לא הו"ר ציחה.

ג) ואין לומר דשאני דיני נזיקין מדיני הצלת נפשות, דכבר מצינו גדולי הפוסקים שכן דימו זה, דכתב המג"א (סימן קנו סק"ב) מותר לאסיר לברוח מבית המאסר כשהוא נתון בו בסכנת נפשות, אף על פי שעל ידי כך יגרום צער לחבירו, וראייתו מדאמרינן בשבת (דף לג ע"א) שרבי שמעון בר יוחאי ברח למערה משום דאמר נשים דעתן קלות דלמא מצערי להו ומגלי לן, משמע שמותר לברוח אף שיתכן שאשתו תסבול כתוצאה מבריחתו. וכתב על כך האמרי בינה (או"ח סימן יג אות ה) שמשמע מדבריו לכאורה, שרק אם גורם צער לחבירו מותר לברוח, אבל אם יגרום בזה סכנת נפשות לחבירו, היה אסור לו לברוח. אך למעשה לא נראה לו כן, כיון שהוא מציל את עצמו, ומה לו בזה שיגרום לחבירו סכנה, הוא את עצמו מציל, ומה לו אם יתגלגל בכך סכנת נפשות לחבירו. והביא לזה ראיה מהנימוקי יוסף (בבא בתרא דף ה ע"א מדפי הרי"ף) שכתב בשם הירושלמי, ראה אמת המים שוטפת ובאה לתוך שדהו, עד שלא נכנסו רשאי לפנותם למקום אחר, ולסתום גדר שדהו שלא יכנסו שם אעפ"י שנכנסים לשדה חבירו,

אבל אם כבר נכנסו המים לתוך שדהו אינו רשאי לפנותם למקום אחר, כיון שמוטל הנזק עליו אינו רשאי לסלקו מעליו ולהטילו על חבירו. והיינו דוקא אם עושה מעשה בגוף המזיק לסלקו ולהביאו על חבירו, זאת אינו רשאי לעשות, אבל אם אינו עושה מעשה בדבר המזיק רק להציל את שלו ודאי שרשאי הוא, כ"ש להציל נפשו ולברוח מנין לנו לאסור אף אם ע"י זה גורם סכנת נפשות לחבירו, עכ"ד. הרי דהאמרי בינה מדמה דיני נזיקין דברי הנימוק"י הזה שמשם מקורו של הרמ"א שהבאנו – לדיני סכנת נפשות, הכי נמי לא שנא.

ד) אבל באמת יש לדחות את דברינו, דלא דמי, משום שהתם מיירי כאשר עדיין לא בא הנזק, ומעיקרא מרחיק את הנזק מעצמו, זה התיר הרמ"א, אולם בנידו"ד הוא בפועל ממש הורג את הסובבים אותו, וחונקם, הכל בכדי להציל עצמו, מנלן שזה שרי.

ה) עוד יש לדון ולומר, עפ"י מה שכתב מרן החזון איש (סנהדרין סימן כה) להסתפק, באחד שראה חץ הולך להרוג אנשים רבים, ויכול להטותו לצד אחר ויהרג רק אחד, האם מותר להטותו כדי להציל את הרבים. צדדי הספק יתכן שאין זה דומה למסירת היחיד להריגה כדי להציל רבים, דהמסירה היא פעולה אכזרית של הריגת נפש, ובפעולה זו ליכא הצלת אחרים בטבע של הפעולה, אלא המקרה גרם עכשיו הצלה לאחרים,

בנתכין להרוג את זה והרג את זה פטור, וכן פסק הרמב"ם בהל' רוצח (פ"ד ה"א), ויליף לה מקרא דכתיב וארב לו וקם עליו עד שיתכין לו. וחקר מו"ר רבינו הגדול מרן באבי עזרי הל' רוצח (פ"ה ה"ד) האם הוי דין בשוגג ומזיד בהלכות רציחה, שאם הרג בשוגג פטור, וגם זה נקרא שוגג לגבי השני, או שהוא דין מסויים בהלכות רציחה, שאין חיוב מיתה כל עיקר אם כיוון לדבר אחר, והכוונה לאחר מפקיעה ממנו כל עיקר מעשה הרציחה, מזה שהרג, ורק אם כיון להרוג רק שלא היתה התראה או שאומר מותר הפטור הוא משום דין שוגג, אבל אם היתה כוונה לאחר להורגו או שכיוון לדבר אחר מפקיע ממנו כל מעשה רציחה מזה, אף שאין כאן דין שוגג שהרי באמת הוא נתכין להרוג, מ"מ גזה"כ הוא ברציחה שהכוונה לאחר מפקיעה את החיוב מיתה. ועיי"ש שהוכיח כהצד השני. וסיים מו"ר זיע"א וזל"ק: ומוכח שאם לא כיוון להרוג את מי שהרג, פטור הוא לא משום דיני שוגג אלא הוא הפקעה מכל החיוב ומכל מעשה רציחה, שהכוונה לדבר אחר מפקיע מכל המעשה רציחה, עכ"ל. ומכל שכן בנידו"ד שכל מעשיו היו להצלת עצמו ואשר ממילא נגרם הכא הריגה לאחר, אך עיקר כוונתו זה בכלל למעשה הצלה.

(ח) וראיתי בספר חשוקי חמד למחור מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א

גם הצלת אחרים קשור במה שמוסרין להריגה נפש מישראל, אבל הטיית החץ מצד זה לצד אחר, היא בעיקרה פעולת הצלה, ואינה קשורה כלל בהריגת היחיד שבצד אחר, רק עכשיו במקרה נמצא בצד אחר נפש מישראל, ואחרי שבצד זה יהרגו נפשות רבות, ובזה אחד, אפשר דיש לנו להשתדל למעט אבדת ישראל בכל מאי דאפשר. מצד שני הכא גרע, דהורג בידים ולא מצינו אלא שמוסרין אבל להרוג בידים, אפשר דאין הורגין, ע"ש. והכא בנידו"ד חמיר טפי, א', כי עושה מעשה הריגה בידים ולא רק מטה את החץ, ב', כל הצד של החזו"א להתיר זה רק היכי שגורם בזה להצלת רבים, אולם בנידו"ד שזה רק הצלת עצמו ולא רבים, בזה משמע שגם להחזו"א יהיה אסור.

(ו) אמנם, יש לומר שגם מדברי החזו"א ליכא ראייה להחמיר, דלא דמי, משום שהתם מיירי כאשר עדיין לא בא החץ אליו, ומעיקרא מרחיק את החץ מעצמו, בזה כתב החזו"א רק להצלה דרבים, כי בעצם הפעולה שלך לא מצילה מעכשיו אלא שלא תגיע אליו החץ, אולם בנידו"ד הוא נמצא כבר בעיצומה של הסכנה עצמה, והוא עושה פעולת הצלה לעצמו מה שמחוייב מצד הל' פיקוח נפש שמא כיוון שעושה פעולת הצלה לעצמו ומה שאחרים נהרגים ליכא נידון.

(ז) א"כ לכאור' יש לדון מטעם אחר, דהנה בגמ' סנהדרין (ע"ט.) סבר ר"ש

סנהדרין (עב:) שנשאל במעשה בטייס שנשלח להפציץ פלוגת אויב, ובטעות מפקדו הורה לו להפציץ את הפלוגה העומדת במקום פלוני, בחושבו שהוא פלוגת האויב. אך באמת הפלוגה שהורה להפציץ היא פלוגת היהודים, הטייס התחיל להנמיך כדי להפציץם כפי שהורה לו מפקדו. פלוגה שעמדה בסמוך, הבינו מה שהולך לקרות כאן, והסתפקו האם מותר להם לירות טיל לעבר המטוס ולהפיל את המטוס, כדי שלא יפציץ את הפלוגה, וכך אמנם יהרג טייס אחד, אך יצילו בזה הרבה יהודים, או שמא שב ואל תעשה עדיף, ולא יתערבו, והביא ששמע מחמיו רבינו מרן הגר"ש אלישיב זיע"א, שאין להרוג את הטייס, משום שאי אפשר לקרוא לו "רודף" בשעה שהוא בא להציל את אותם היהודים שלמעשה הורג, ואף מסכן את חייו למענם. והוסיף עוד, שאפילו אם המציל אינו מסכן את חייו אולם מטרתו להציל, גם אז יתכן שאסור להרגו. וכגון אותו מעשה מעציב שאירע בימי החתם סופר (או"ח סימן קעז) במשרתת שהתעלפה וגבירתה מיהרה לשפוך מים לפיה להשיב את נפשה, ומתוך הבהלה טעתה ושפכה לפיה נפט. לו יצוייר שעומד אדם מרחוק ומבחין בטעות של הגבירה הבאה להציל ובפועל הורגת, גם בזה יתכן שאסור להורגה, כיון שהיא עוסקת בהצלתה, וצ"ע. עכ"ל. וא"כ הכי נמי בנידו"ד הוא עוסק בהצלת עצמו וכיוון שעוסק

בהצלת עצמו לא ניתן להחשיבו לרציחה.

(ט) עדיין יש מקום לדון, דהנה כתב הרמב"ם הלכות יסודי התורה (פ"ה ה"ה), וז"ל: וכן אם אמרו להם עובדי כוכבים תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם לאו נהרוג כולכם, יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל, עכ"ל. הרי מבואר, דאין מקום לומר שבכדי להינצל ייהרגו אחרים, וא"כ בנידו"ד נמי לא נתיר לו להרוג את האחרים כדי שהוא ינצל.

(י) ברם יש לומר דהכא שאני, הכא זה שרוצה לינצל נמצא במצב של פיקו"נ עתה, ובכדי לינצל הוא עושה לעצמו פעולה מציל חיים שזה להתרומם ולעלות כדי לצאת מהסכנה, ובזה הוא מחוייב מצד הלכות פיקו"נ, רק בדרך הורג או מונע מאחרים להמשיך את חיותם, זה יתכן דשרי, כי פעולתו היא פעולת הצלה גרידא, משא"כ התם הגויים מצווים עליהם תבחרו אחד מכם שאותו ניקח ואתם תישארו, זה לא הצלה של עצמו להינצל כעת, אלא להינצל כדי שהגוי לא יהרגנו אחר כך, נמצא שכעת הוא לא במציאות של הצלה ממיתה של עתה, אלא מיתה שלא תהיה, בזה הוא דפסק הרמב"ם שזה אסור.

(יא) מה שיש עוד לדון בענין זה, דהנה כתב הרמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש (פ"ב ה"ז) וז"ל: אחד ההורג את

עכ"ל. הרי שהרמב"ן מדמה דיני נזקין לדיני מיתה, ואם אמרין בתר מעיקרא לענין נזקין ה"נ לענין מיתה – והשני יהיה פטור. (ועי' בחי' ר' שמעון בב"ק (סי' ל"א) וחי' הגרנ"ט (ב"ק סי' קכ"ז) אבן האזל הלכות נזקי ממון (פרק ב הלכה יד) ונחלת דוד בב"ק (יז:) בזה.

יג) אולם יש לומר עפ"י מה שכתב הערוך לנר מכות (כב:) וז"ל: נלענ"ד דלא פטרינן שם המכה האחרון אלא בשכבר הוכה מכת מיתה ע"י הקודמין רק שהוא קירב המיתה בזה פטור לת"ק שם, כיון שעכ"פ היה מת, ורק לריב"ב מחייב כדקאמר מפני שקירב את מיתתו, אבל בשלא הכוהו הראשונים מכת מיתה מתחייב לכ"ע האחרון, אף שרק בהצטרפות עם מכות הראשונות היה המכה האחרון מכת מיתה, עכ"ל. מעתה בנידו"ד יתכן שהיו כמה שלא ברור שהיו מתים והוא נתן להם מכת מיתה שבהצטרפות מה שהיה קודם זה גרם למיתה, אבל המכה שבפועל עשתה מכת מיתה זה היה האחרון וא"כ מזה לא ניצלנו.

יד) ועוד, דראיתי בספח"ק אור החיים עה"ת, שמות פרשת משפטים (פרק כא פסוק כט) שחידש שגם למ"ד שכולן פטורין, זה רק בדיני אדם, אבל חייב בדיני שמים, וזל"ק: והועד בבעליו. אמר לשון רבים, נתכוון לומר שאם היו לו ב' בעלים חייבים שניהם מיתה, ולא יהיו כב' שהרגו אדם כאחת שפטורין למאן דאמר (ב"ק כ"ו ב), כי התם

הבריא או את החולה הנוטה למות, ואפילו הרג את הגוסס נהרג עליו, ואם היה גוסס בידי אדם כגון שהכוהו עד שנטה למות והרי הוא גוסס, ההורג אותו אין בית דין ממיתין אותו. עכ"ל. מבואר שמי שהיה גוסס והולך למות והגיע אחר וקירב מיתתו הרי זה פטור ממיתה, נמצא שאין עליו שם רוצח, וא"כ בנידו"ד שבעצם גם מבלעדיו היו מתים, שהרי כולם שם היו במצב של טרם הריגה והוא רק קירב מיתתם, יתכן שאין עליו כלל שם רוצח.

יב) עוד יש מקום לדון ולומר, שנימא בתר מעיקרא, דכיוון דהם עתידין למות, והוא בא והרגם, נמצא שאם נימא בתר מעיקרא הרי כבר הם נחשבים כגברא קטילא עוד טרם הריגתו, וא"כ ייפטר, וכע"ז אמרו בב"ק (כ"ו:): בזרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקבלו בסייף דפטור דבלא"ה היה מת הרי דהמית וקירב מיתתו עם רגע ע"י הסייף שקבלו מאלו הי' נופל על הארץ ועכ"ז הוא פטור לרבנן, כמו כן בנידון דידן. ועי' ברמב"ן במלחמות (פ"ב דבב"ק) בסוגיא של זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל, יישב דברי הרי"ף בדרך אחר דבאמת לא ס"ל כלל דבתר מעיקרא אזלינן, וז"ל הצריך לענייננו, וה"נ משמע סוגיא דרבה בזורק תינוק דהא תלמוד הזורק פטור לדברי הכל והשני בין בשור בין באדם חייב מפני שקירב את מיתתו ואי בתר מעיקרא ראשון ליחייב לדברי כולם והשני פטור,

פטורין ממיתה בידי אדם וחייבים בידי שמים וכאן פטורין ממיתה בידי אדם וחייבים בידי שמים. ובכופר להיותו ממון חייבין אפילו בידי אדם, עכ"ל. וא"כ גם אם נימא דפטור, מ"מ חייב כפרה בכדי לינצל מדין שמים.

טו) ובמה שכתבנו שלכאור' נימא בתר מעיקרא, וא"כ זה שבפועל הרג לא נחשב רוצח, יש לדון בטענה זו, דיש לומר, אימתי הוי בתר מעיקרא, רק היכי כגון שזרק תינוק מראש הגג, שנעשה מעשה הריגה או מעשה זריקה בתינוק עצמו שהפילו – ובא אחר והרגו בסייף קודם שמת, אולם הכא בנידוד' הלא למה הוא נחשב כמת, כי היו כאלו שהיו מעליו או מסביבו והם לאט לאט חונקים אותו אבל לא בידיים, אלא כי מעצם הרבים שנדחסו אחד על השני ואחד ליד השני, נלקח ממנו האויר והחל להיחנק, אך לא נעשה מעשה רציחה עליהם, א"כ יש לומר דדמי למה שכתבו התוס' ב"ק (יז:): ד"ה זרק כלי מראש הגג כו' – נראה דאם זרק אבן או חץ על הכלי ובא אחר וקדם ושברו דפשיטא דחייב ולא שייך כאן מנא תבירא תבר דאי אזלינן נמי הכא בתר מעיקרא לא משכחת בצרורות ח"נ וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו, עכ"ל. ומכיוון שהרמב"ן הנ"ל מדמה נזיקין למיתה, יש לומר דגם נדמה ענין זה, ונימא שאמנם הם היו נחנקים, אך הוא עשה בהם מעשה הוי כרוצח.

טז) ויש לומר, עפ"י מש"כ הקצות החושן (סימן שצ ס"ק א') שהוכיח מדברי הרא"ש, וכן מהטור ושו"ע, וכן מנימוקי" דגם בזורק חץ אזלינן בתר מעיקרא, ומ"ש תוס' דא"כ לא משכחת צרורות, דחה הקצות"ח דאכתי אינו אלא כחו, ואף על גב דכמאן דנשבר דמי כיון דאינו אלא ע"י כחו הלכה דחצי נזק משלם, וכמו בתרנגולים שהזיקו ברוח שבכנפיהם (ב"ק יז, ב) כיון דאינו אלא ע"י כחו חצי נזק משלם, ע"ש. ומכיוון ששיש בזה מחלוקת ושמא כן הוי בתר מעיקרא – תו מספק לא שייך לחייבו כרוצח.

יז) ומה שכתבו התוס', דאי אזלינן נמי הכא בתר מעיקרא לא משכחת בצרורות ח"נ, ק', דהרי בעצם רבא פריך בב"ק (יז:): בשלמא סומכוס, קסבר: כחו כגופו דמי, אלא רבנן, אי כגופו דמי, כוליה נזק בעי לשלם, ואי לאו כגופו דמי, חצי נזק נמי לא לשלם, הדר אמר רבא: לעולם כגופו דמי, וחצי נזק צרורות - הלכתא גמירי לה. א"כ זה בעצם נמי ניתן להק' הקו' נימא בתר מעיקרא וישלם נ"ש – בהכרח שלמה לא אמרינן בזה בתר מעיקרא משום שהוי הללממ"ס מיוחדת שלמרות כל הסברות שצריך לשלם נ"ש בכל זאת ישלם ח"נ, א"כ נימא שבתר מעיקרא ולמה משלם ח"נ רק בגלל הללממ"ס, ומסתבר שכל זה כלול בדברי הקצות"ח, וצ"ב מה יענו ע"ז תוס', עוד צ"ב מה מביא תוס' ראיה לענין בתר מעיקרא של

תשלומי ח"נ או נ"ש לענין זה שמחשיבים את זה לשכור מיד בזריקת החץ, מה ענין זה לזה, והארכנו בזה בס"ד בחידושי המסכתא.

יח) והנה הקצות החושן (הנ"ל) הוכיח מדברי הרא"ש דגם בזורק חץ אזלינן בתר מעיקרא, שכתב בפרק כיצד הרגל (סי' ב') גבי התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י חייב וז"ל, ואף על גב דגבי דרסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר אסיקנא לעיל כרבה דבתר מעיקרא אזלינן, הכא לא אזלינן בתר מעיקרא אלא אחר המקום שנעשה בו הנזק דגלי קרא ברגל ובער בשדה אחר (שמות כב, ד) והביעור היה בחצר הניזק עכ"ל. ואי נימא לחלק בין זרק חץ לזרק כלי א"כ מאי קשיא ליה מדרבה דהא התם התיזה ברה"ר דאינו אלא צרורות והו"ל זורק חץ, אלא ודאי דהרא"ש אינו מחלק בין זורק חץ לזורק כלי, עכ"ל.

יט) ודברי הקצות"ח זיע"א צ"ב טובא, דהנה יש לעי' במה שכ' הרא"ש להק' וז"ל: "ואף על גב דגבי דרסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר אסיקנא לעיל כרבה דבתר מעיקרא אזלינן" וקשיא, היה להרא"ש להביא את השאלה בנוסח אחר, ואע"ג דבזרק כלי מראש הגג וכו' ולמה הביא את הענין של דרסה על הכלי וכו', בהכרח כוונת הרא"ש כך, כל הנושא של בתר מעיקרא או לא זה כאשר ראובן זרק כלי ובא אחר ושברו, שם הנידון אם בתר מעיקרא או לא, אולם בנידו"ד שדרסה

על הכלי ונשבר הלא השבירה היא מכח הזריקה שלו, וממנו היא לבסוף נשברה, בזה ודאי אזלינן בתר מעיקרא, ולא סתם מצד דין בתר מעיקרא, אלא מכל שכן, שהרי באופן שבא אחר ושבר רבה ס"ל בזריקת אבן וכו' שבתר מעיקרא, מכ"ש כאשר הכל נשבר ממנו לבסוף – שאזלינן מעיקרא, ולכן הק' שפיר הרא"ש בהתיזה ברה"ר והזיקה ברה"י ששם כל עיקר הזריקה והשבירה היה מכח הזריקה שלה בלי התערבות של אחר, בזה לכו"ע בתר מעיקרא, וכל דברי התוס' שאין בזה בתר מעיקרא – זה רק כאשר אחר הגיע ושבר כאן באנו לדון מצד דיני בתר מעיקרא או לא.

כ) אמנם, א"כ תקשי מה בכלל תוס' מביא ראייה מדינא דצוררות, "דאי אזלינן נמי הכא בתר מעיקרא לא משכחת בצוררות ח"נ", דהרי גם שם בצוררות אין משהו אחר, אלא רק הבהמה הזורקת, נמצא א"כ שבזה ודאי אזלינן בתר מעיקרא, ומה בכלל תוס' דנים להביא ראייה מזה, הלא שם באמת צריך להיות בתר מעיקרא ומה שבכל זאת משלם ח"נ הוא משום שזה הללממ"ס, ולא דמי לאופן של תוס' שמירי בגוונא של זרק חץ ובא אחר ושבר, וא"כ מה הראיה בכלל משם.

כא) והנה בגמ' בבא קמא (יז:): אי' ת"ש: הידוס אינו מועד, וי"א: ה"ז מועד; הידוס ס"ד, אלא לאו הידוס והתיז, ובהא קמפלגי, דמר סבר: בתר מעיקרא אזלינן, ומר סבר: בתר תבר

מנא אזלינן! לא, בהתיז צרורות ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי, והשתא אם נימא שגם בהתיז צרורות תליא בהך דינא של בתר מעיקרא, מה הגמ' דוחה שהתיז צרורות ואז ליכא למיפשט הך דינא של בתר מעיקרא, הלא עדיין איכא למיפשט אם בתר מעיקרא או לא, אלא ראייה לתוס' שבהתיז צרורות ליכא הך דינא של בתר מעיקרא.

כב) עוד הביא הקצות החושן ראייה מדברי הנ"י פרק כיצד הרגל (י, א בדפי הרי"ף) גבי אשו משום חציו ז"ל, ואי קשיא לך א"כ היכי שרינן עם חשיכה להדליק את הנרות כו', לא קשיא שהרי חיובו משום חציו כזורק החץ שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותו שעה נעשה הכל ולא חשבינן ליה מעשה דמכאן ולהבא, דא"כ הו"ל למיפטריה דאנוס הוא כו', וה"נ אם מת קודם שהספיק להדליק את הגדיש ודאי משנ[ת]לם ניזק מאחריות נכסיו דהא קרי כאן כי תצא אש (שמות כב, ה) כו', אלא כמאן דאדליק מעיקרא ע"ש. ומשמע מזה דגבי חץ נמי הו"ל כאילו אתעבד מעשה, עכ"ל. ודבריו צ"ב טובא, דבנימוק"י לא כתוב שמחשיבים את הסוף בתחילה, אלא שהמעשה נגמר מיד בזריקת החץ, וא"כ אין ראייה לנידוד"ד לחייב או לפטור השובר, שזה נידון אחר לגמרי אם החפץ נחשב כשבור או לא, וצ"ע.

כג) אולם יש לדון ולומר שכיוון שזה נעשה במהירות של כהרף עין על מחשבתו להציל עצמו ולא שם ליבו מה עושה לאחרים, א"כ זה בכלל בגדר הורג בשוגג, שדינו לגלות, ובזה באנו לדון, דהנה כתב הרמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש (פ"ו הי"ב) וז"ל: מי שהיה דולה את החבית להעלותה לגג ונפסק החבל ונפלה על חבריו והרגתהו או שהיה עולה בסולם ונפל על חבריו והרגו פטור מן הגלות, שזה כמו אנוס הוא שאין זה דבר הקרוב להיות ברוב העתים אלא כמו פלא הוא. אבל אם היה משלשל את החבית ונפלה על חבריו והרגתהו, היה יורד בסולם ונפל על חבריו והרגו, היה מעגל במעגלה ונפלה על חבריו והרגתהו, גולה, שנ' ויפל עליו וימת, עד שיפול דרך נפילה, שהרי דרך נפילה מצוי ברוב העתים להזיק ודבר קרוב הוא להיות שהרי טבע הכבד לירד למטה במהרה והואיל ולא זירז עצמו ותיקן מעשיו יפה בשעת ירידה יגלה, וכן כל כיוצא בזה, עכ"ל. ובמה שכתב הרמב"ם לכאן' טעמא דקרא, אשר הוא צ"ב, היטיב ביאר בזה בספר שעורי ר' שמואל מכות (ז). שבאמת לאו טעמא בעלמא אתי הר"מ לאשמועינן, אלא נפ"מ רבתא לדינא. דברפ"ו שם ביאר הרמב"ם חילוקי השגגות וז"ל, שלשה הם ההורגים בלא כוונה, יש הורג בשוגג והעלמה גמורה וכו' ודינו שיגלה לערי מקלט וינצל כמו שביארנו. ויש הורג ותהיה השגגה קרובה לאונס

מסוגיא דלקמן (ט א) אליבא דרבא,
וכמש"כ העל"נ הנ"ל

כד) והנה נידו"ד היה בזה הריגה באופן
של דרך עליה, שהרי בכדי לעלות
הוא גרם למיתה. ברם יש לומר, שהכא
לא הוי דרך עליה, משום דבשלמא
במשלשל חבית, הרי הוא מעלה את
החבית עצמה שהרגה כלפי מעלה,
ולחכי הוי דרך עליה, משא"כ נידו"ד
שהרי האדם עוסק בעליה, מ"מ ההריגה
עצמה היתה בירידה, כי גופו או ידיו
ורגליו שהיו למטה הם לחצו על מי
שמתחתיהם וזה דרך ירידה, וא"כ מצד
דין דרך ירידה יהיה חייב גלות.

כה) אמנם, יש עדיין מקום לדון בכאלו
שהרגו לא באופן של דרך ירידה
אלא באופן הרגיל בשווה, האם בכה"ג
חייב, ובאמת בספרי עיר מקלט (שם)
הארכתי בזה, והבאתי שבערוך לנר
מכות (ז:): דן בזה, וז"ל: במתניתין
ושלא בדרך ירידתו אינו גולה. לא
נתבאר איך הדין אם הרג בשו' כנגדו
שאינן כאן לא עליה ולא ירידה. ולכאורה
מלשון מתניתין משמע דאינו גולה
דדוקא בעינן דרך ירידה וכדיליף מקרא
דויפל. אכן קשה דא"כ ל"ל לקמן קרא
דפתע פרט לקרן זוית דפי' רש"י שבא
כנגדו בסכין, והא אין כאן דרך ירידה.
ודוחק לומר דאיירי שהרגו מלמעלה
למטה, וכן מה דאמרין ביבמות (קכ ב)
דבשחט בו שנים או רוב שנים גולה על
ידו. דוחק שכל זה איירי שהרגו
מלמעלה למטה. ולכאורה הי' אפשר

וכו' ודינו שהוא פטור מן הגלות ואם
הרגו גוה"ד נהרג עליו. ויש הורג
בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון וכו'
ודינו שאינו גולה מפני שעונו חמור אין
גלות מכפרת לו ואין ערי מקלט קולטות
אותו שאינן קולטות אלא המחוייב גלות
בלבד, לפיכך אם מצאו גוה"ד בכל
מקום והרגו פטור, ומה יעשה זה, ישב
וישמור עצמו מגוה"ד, עכ"ל הצ"ל.
ומבואר דתרי גוויי אינו - גולה איכא,
דבקרב לאונס הר"ז פטור ואינו צריך
גלות, אבל הקרוב למזיד גדר פטור
הוא דלא סגי לי' בגלות, ואינו נקלט
להנצל מגוה"ד שיתחייב מיתה על
הריגתו, אלא דינו לעולם כרוצח שמצאו
גוה"ד בדרך והרגו דקיי"ל כר"ה דלקמן
(י:): דפטור עליו. וכ"ה מדוייק בלישנא
דגמ' בב"ק (לב:): גבי הנכנס לחנותו של
נגר, דהוי ס"ד מעיקרא דפטור מגלות
משום דלא דמי ליער וכו', ולבסוף מסיק
אלא אמר רבא מאי פטור מגלות דלא
סגי לי' בגלות, וה"ט דריב"ח משום
דהו"ל שוגג הקרוב למזיד. ומשמע
דבמסקנא אישתני גדר הפטור כיון
דמטעם קרוב למזיד אתינן עלה ודו"ק.
והשתא עפ"י הקדמה זו אזיל הר"מ
ומפרש כל הני מיעוטי דסוגיין איזה
מהם פטור מן הגלות, ואיזה מהם אינו
נקלט ולא סגי לי' בגלות. [וכ"ה עד"ז
בפיר"ח בסוגיין]. וזהו שפירש נמי
בדרך עלי' דאי"ז גזיה"כ בעלמא דאינו
גולה, אלא דמגדר קרוב לאונס הוא,
ונפ"מ דפטור לגמרי וא"צ גלות. ומקורו

לומר כיון דכתיב ואם בפתע בלא איבה הדפו וגו' או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות ויפל עליו וגו', הרי דשני מיני מיתה הוזכרו ע"י דחיפה וע"י השלכה, ובהשלכה כתיב ויפל עליו דילפינן מיני דרך ירידה לכן לא בעינן דרך ירידה אלא היכי דהרג בדרך השלכה ונפילה, אבל היכי דהרג ע"י דחיפה או כלי שבידו לא בעינן דרך ירידה, ולפ"ז בהרג ע"י חץ מרחוק אינו גולה עד שפי החץ נתחב בו בשפוע מלמעלה למטה. עכ"ד. לפי דבריו בנידו"ד ליכא כלל ענין של דרך ירידה, משום שזה לא היה ע"י זריקה או נפילה אלא ממש אחד על השני, ובזה תמיד גולה.

כו) אלא שהערוך לנר דחה זה, וז"ל: אלא דלפ"ז ק"ל מהא דקצב שהי מקצב בברייתא דלקמן דמחלקינן בין דרך עליי ודרך ירידה והתם הקופיץ בידו הוא, אע"כ מוכח לכאורה דגם אם הרג דרך דחיפה כמה שבידו מחלקינן בין דרך ירידה לדרך עליי. עכ"ד, והיינו שהנה חזינן שגם בכה"ג יש חילוק בין דרך עליה לירידה.

כז) והנה, אם נימא כדברי הערוך לנר שהיכא שהוי באופן הרגיל, לא ירידה לא עליה אינו גולה, א"כ יקשה הא דאי במכות (ז:) מן העץ המתבקע, שצ"ל דמיירי בדרך ירידה, וכן הא דאי התם בזורק אבן לרה"ר – באופן שהוי שוגג וגולה, וכן לגבי הרב המכה את

תלמידו, וכן לגבי רופא אומן שהרג בשוגג – בכל הני דאי שגולה אטו צ"ל שמיירי בדרך ירידה דייקא, וזו לא שמענו. בהכרח צ"ל כהבנת הערוך לנר בתחילה, דרק היכי שהריגה היתה מכח הנפילה הוא דבעינן דרך ירידה, שהרי ע"ז נאמר "ויפל עליו" היכי שיש מצב של נפילה – אז בעינן באופן של "ירידה", אבל כל היכא דאי שהוי הריגה בידו או בכוחו ממש, זה מפקיע את דינא דדרך ירידה, וגולה בכל אופן.

כח) ברם, אכתי תקשי סיום ד' הערוך לנר, שהוכיח מקצב שלמרות שהוי בגופו יש חילוק בין דרך עליה לירידה, אכן דברי הערוך לנר צ"ע לענ"ד, דמה מכריחו לפרש שהקצב הרג בעוד הגרון בידו, הרי ניתן לפרש נמי שמיירי שנשמט הברזל מקתו – דלרבנן דרבי גולה, ובזה הוא דמחלקינן בין דרך עליה לדרך ירידה. האמנם שמלשון הרמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש (פ"ו הי"ג) נראה שזה בידו, וז"ל: קצב שהיה מקצב והגביה ידו בקופיץ לאחוריו והחזירו לשבר העצם כדרך שהקצבים עושין, כל שימות בהולכה שהיא הגבהה מלפניו וירידה מאחוריו אינו גולה עליו וכל שימות בהחזרה שהיא עליה מאחוריו וירידה מלפניו גולה, זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה שלא בדרך ירידתו אינו גולה, ואפילו בירידה שהיא צורך עליה אינו גולה, עכ"ל. הרי משמע כהבנת הערוך לנר, וכמש"נ.

שכאמור הני מיירי שהדבר הקודם להריגה היה בעליה או בירידה ורק ההריגה היתה בלא כוונה כלל.

לא רק יש לומר עפ"י מה שכ' בשו"ת באר משה (שטרן) (חלק ד סימן פד) בנידון דכע"ז וז"ל: אבל האמת יורה דרכו דלק"מ על מרן החת"ס זכ"ע, דבשעה שנבהלה מאוד כל מה שעושה הוי בגדר מתעסק וכמו שדן החת"ס באמת בדין מתעסק לגבי אשה זו, והענין מובן, וא"ש. ע"ש, א"כ גם כאן כל מה שעשה הוי בגדר מתעסק מרוב הבהילות. ואם כי ידוע מה שכתבו האחרונים ז"ל שלכאורה פטור מתעסק הוא על דבר שכל החפצא של האיסור הוא עשיתו, אבל לאו שהמצב אסור אין שייך פטור מתעסק, ולכן לא שייך מתעסק על חבלה ורציחה, כי שם העיקר הוא התוצאה של ההריגה, ועי' בקובץ שיעורים (חלק ב' סי' כ"ג) ועוד, ממילא ליכא למימר שהוי בגדר מתעסק, מכל מקום יש לומר שזה עושהו לכל הפחות לשוגג ולא למזיד, מה גם שזה יותר ממתעסק רגיל, כי כאן זה בהילות גמורה ולא שם לב למה שקורה כי הוא עסוק בהישרדותו ולא רואה ולא שם לב מה בכלל עושה.

לב אכתי יש לדון מצד אחר שאין כאן חיוב גלות מעיקרא, דהנה ז"ל הרמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש (פ"ו ה"י) וז"ל: וכן אם נכנס לקרן זוית והמיתו שם בשגגה, או שדחפו בגופו, או שנתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע, או

כט ברם בביאור הלכה שבספר עיר מקלט (שם) הארכנו להביא שלכאו' איכא ראיא אלימתא להערוך לנר, דהנה כתב רש"י כתובות (לה.) וז"ל: דרך עלייה - שהכהו בהגבהת ידו או שחתכו בחרבו מלמטה למעלה. בין דרך ירידה לדרך עלייה - משום דגבי גלות דהורג בשוגג איכא חילוק בין דרך ירידה לדרך עלייה כדאמרי' במכות (דף ז:): כל שבדרך ירידתו גולה דכתיב ויפל עליו עד שיפול כדרך נפילה, עכ"ל. הרי בהדיא בדברי רש"י שגם אימתי שעושה בידו עצמו או בחרב שעושה עם ידו עצמו - גם בזה איכא חילוק בין ירידה לעלייה. אלא א"כ נדחוק שאין כוונת רש"י שההריגה היתה כאשר זה היה בידו, אלא בהגבהת ידו או חרב היינו שהיה משהו בידו ובהגבהת ידו זה נפל לאחוריו וכההיא דקצב, וכן לענין חרב, ועדיין צ"ע.

ל אמנם נראה, דכל מה שכתבנו מעיקרא ליתא, משום שכל הך דינא של דרך ירידה או עליה זה כאשר עצם ההריגה קרה בלא כוונה, רק הדבר שהיה מוקדם להריגה היה באופן של עליה או ירידה, אולם הכא בנידו"ד את המעשה של ההריגה זה היה בכוונה גמורה, רק עשה כן בכדי להינצל, אולם בעליה או הירידה עצמה היתה בכוונה כדי לינצל ותוך כדי הרג, נמצא שעצם ההריגה היה בדעת, ולא בלא דעת, ממילא לא שייך כאן לדון לא מענין דרך ירידה ולא מענין דרך עליה

ובהתאם לכך כמו שפסק הרמב"ם (ריש פ"ו) ויש הורג ותהיה השגגה קרובה לאונס וכו' ודינו שהוא פטור מן הגלות ואם הרגו גוה"ד נהרג עליו.

לד) עוד יש מקום לדון בנידו"ד, דהנה האדם הזה שמציל עצמו ועי"ז חנק והרג, לא ברירא אם הרג מיד או שזה עשה מעשה ורק לאחר מכן הרג, ובזה באנו לדון ממה שכתב הרמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש (פ"ה ה"ב) וז"ל: אין הרוצח בשגגה גולה אלא אם כן מת הנהרג מיד אבל אם חבל בו בשגגה אף על פי שאמדוהו למיתה וחלה ומת אינו גולה שמא הוא קירב את מיתת עצמו או הרוח נכנסה בחבורתו והרגתהו, אפילו שחט בו כל שני הסימנים ועמד מעט אינו גולה על ידו, לפיכך אם לא פרכס כלל או ששחטו במקום שאין הרוח מנשבת בו כגון בית סתום של שיש הרי זה גולה, וכן כל כיוצא בזה, עכ"ל. והבאנו בספר עיר מקלט (שם) אריכות גדולה בענין זה, אם דין זה הוא רק בשוגג, או גם במזיד, והבאנו מה שכ' הכסף משנה וז"ל: ולי נראה שדעת רבינו שלא אמרו ההיא דשחט בו שנים או רוב שנים אלא לענין גלות בלבד דאל"כ לינקוט ברייתא אינו נהרג על ידו וכ"כ שם התוספות דוקא בגלות חיישינן להני טעמי אבל במזיד לעולם חייב ושמא יש שום דרשא גבי גלות כמו שיש חילוק בין גלות למיתה לענין ירידה ועליה, עכ"ל. וא"כ כיוון שביררנו שאינו גדר של מזיד, אלא גדר של אונס

שעלה על דעתו שמותר להרוג, או שנתכוון להרוג את זה והרג את זה, אפילו נתכוון להרוג גוי או בהמה ונמצא ישראל, הרי כל אלו קרובין למזיד ואינן נקלטין, עכ"ל. מבואר שמי שהרג בגופו אינו חייב גלות, נמצא שמעיקרא ליכא חיוב בזה. אמנם באמת בדברי הברייטא (ז): מבואר להדיא שהדפו בגופו כן גולה, עי"ש. וכבר תמהו על הרמב"ם הנו"כ. ועי' בספרי עיר מקלט (שם) שכתבנו מזה.

לג) ברם נראה דלא דמי להכא, דהנה הרמב"ם הביא טעם לדבריו אמאי לא גולה בהדפו בגופו, "הרי כל אלו קרובין למזיד ואינן נקלטין", עכ"ל. מעתה יש לומר שכ"ז באופן הרגיל, הריגה ע"י דחיפה בגופו הוי עכ"פ קרוב למזיד, אולם בנידו"ד אין זה קרוב למזיד, שהרי כו"ע מודו שנידו"ד כלל לא הוי בגדר קרוב למזיד, שהרי זה לא היה הריגה במזיד, וכמבואר לעיל, שמכיוון שהוא עושה פעולות להציל עצמו והוי במציאות של פיקו"נ ודאי לא הוי כלל גדר קרוב למזיד כי אם אדרבה הוי קרוב לאונס ואפילו יותר מזה אונס גמור, שהרי הוא נמצא במצב של פיקו"נ. ועי' לשון הערוך לנר סוכה (ל). אבל מי שעבר באונס משום פקוח נפש ודאי לא מקרי עובר עבירה דאדרבא מצוה קעביד, ע"ש. ועי' עוד כעיי"ז בהפלאה כתובות (יט), ומכיוון שנגדירו כקרוב לאונס עכ"פ, ממילא הפטור שלו מגלות הוא מטעם זה,

או שוגג א"כ יש לדון שכיוון שלא מת מיד ממילא ליכא גם דין של גלות בכה"ג.

לה) אמנם גם אם נימא שבאופן שלא מת מיד, יש עדיין לדון אם בכל זאת צריך כפרה כיוון שסו"ס לאחר מכן מת הנהרג, אולם מבואר בספרנו בס"ד עיר מקלט (פ"ה ס"ק כ"א) בשם ק"ז בשו"ת רעק"א מהדו"ת (סי' ג') ועוד כמה פוסקים, שצריך לעשות תשובה וכפרה על כך, וכעת הוספתי לעיין בשו"ת פנים מאירות (ח"א סי' פ"ה) שבנידונו שגם לא נהרג מיד – כתב שם וז"ל: ע"כ קבעתי לו התשובה מ"ש ברוקח באשה השוכב על בנה והמיתו והתם חשיב כמזידה קצת כמבואר שם ויתודה ערב ובוקר לפני קונו בבכי ויקבע אותו יום שאירע בו המעשה יום בכייה לו לדורות להתענות אותו היום ולומר בו וידוי ותחנונים כיום שמת בו אביו ואין להחמיר עליו יותר מזה כדי להקל על בעלי תשוב' ומסיים שם רמ"א ובתשלום תשובתו אסור לומר לו משם והלאה זכור מעשיך הראשוני ועובר עליו בבל תונו כי לא יזכרו לו עוד ראשונות יעויין שם, עכ"ל.

לו) ועי' בשו"ת רבינו חיים כהן חלק אורח חיים (סימן יח [כ]) וז"ל: ומחמת זה כן אני לענ"ד האיש הנ"ל אשר חייש לתקלה אולי באה לידו, די לו בתשובה קלה כפי שסידר בעל צמח צדק, וסדרתי התשובה בדף הדבוק. וכולי האי ואולי יחונן עליו ד' צבאות

וסרו עונותיו וחטאותיו יכופרו, ויכתב ויחתם בימים הנוראים הבע"ל לכל טוב אכ"ר. דברי הכותב לדעתי הענין היום יום ד' ח"י אלול שנת לא יהא למכשול עון לפ"ק, חיים כהן ראפפורט סדר התשובה ילך על קברו של הנער עם תלתא גברי דסמיכי ויבקש ממנו מחילה. יתענה ארבעים יום רצופים. ולא יאכל בשר ולא ישתה יין בלילה שלפניו ושל אחר התענית. ואח"כ יתענה כל יום ב' וה' משך שנה תמימה, גם כל ערב ראש חודש, ואז לא יאכל רק לפני התענית בשר, אבל אחר התענית כשיהיה ראש חודש רשאי לאכול בשר ולשתות יין, אבל לא דרך שכרות. ולא ילך כל השנה הזאת לשום סעודה ושמחה אפילו לסעודות מצוה וכל שכן לסעודת מריעות. יתענה י' ימי תשובה כל ימי חייו. אבל באלו התעניות שנקבעו לכל ימי חייו רשאי בבשר ויין בלילה. יתענה כל יא"צ של הנער ויעמיד לו נר יא"צ, ואם אפשר יגיד גם קדיש באותו יום אחריו, או יצוה לאחר לומר בשבילו. עשרה ימים דהאידנא אם לא התענה עד הנה בחיוב, אזי יעלו לו בחשבון תעניות הנ"ל, אבל אם בלאו הכי היה עד הנה קביעות להתענות בהם, אזי לא יחשבו בחשבון תעניות הנ"ל, עכ"ל.

לז) ויש לעי', האם יש כאן להתיר להרוג את שוכבים עליו, כיוון שהמה הוויין כרודפים, וא"כ מותר להציל עצמו מהרודף בנפשו של הרודף.

והנה שנינו בסנהדרין (עב:) יצא ראשו אין נוגעין בו, לפי שאין דוחין נפש בפני נפש. [אשה המקשה לילד, והעובר מסכן את חייה, מותר להרוג את הולד, כדי להציל את האם, משום שעדיין לא נחשב נפש, ולכן חיי האם קודמים. ואם הוציא העובר את ראשו, אין נוגעים בו משום שאין דוחים נפש מפני נפש], ומקשה הגמרא ואמאי רודף הוא? [מדוע לא נהרוג את העובר מדין רודף, שהרי רודף אחרי אמו להורגה] ומשני, משמיא קא רדפו לה. וכתב הרמב"ם (פ"א מהלכות רוצח ה"ט) העוברה שהיא מקשה לילד, משהוציא ראשו, אין נוגעים בו, שאין דוחין נפש מפני נפש, וזהו טבעו של עולם, עכ"ד. פירוש העובר אינו עושה זאת מכוחו, אלא מכח טבעו של עולם, ולכן אינו נחשב לרודף.

לח) וכתב בשו"ת אגרות משה חושן משפט (חלק ב' סימן סט) וז"ל: וברמב"ם (פ"א מהלכות רוצח ה"ט) מפורש עוד יותר דהריגת עובר הוא רציחה מממש, שהרי כתב טעם על מה שבמקשה לילד מותר לחתוך העובר שבמעיה כדי להציל את האם מפני שהוא כרודף אחריה להורגה והוא מהדין דחייבה תורה לכל ישראל להציל הנרדף אפילו בנפשו של רודף אפילו כשהרודף הוא קטן ואף כשרודף באונס, עכ"ל. היינו שרודף אפי' באונס הוי רודף. ועי"ש (סי' ע"א) כך. ועי' בחשוקי חמד בבא קמא (ק"ז:) שהביא

מדברי הרמ"א (חו"מ סימן שפח סעיף יב) שכתב שהמזייף זיופים יש לו דין רודף, משמע דלא ס"ל כשיטת התפארת ישראל. ובביאור הגר"א (שם ס"ק עד) הביא מקורות לכך שגם כשאינו מתכוון, בכל זאת שם רודף עליו, עי"ש. כיוצ"ב עי' במנחת חינוך (מצוהר צ"ו, ומצווה ת"ר)

לט) אולם התפארת ישראל (אהלות פ"ז מ"ו) כתב שלכן אסור להרוג את הנולד, משום שהוא לא נתכוון להמית את האם, והוסיף וכתב אף על פי ששבע בן בכרי לא נתכוון להרוג את יושבי העיר, וגם הבא במחתרת אינו מתכוון להרוג את בעל הבית, אבל כיון שבמעשה שהם עושים, יש בזה פסיק רישא שיהרגו, הרי זה חשיב כמתכוון, ואף על פי שגם הולד הוא פסיק רישא שיהרוג, מ"מ שבע בן בכרי, והבא במחתרת, אף על פי שהם אינם מתכוונים, גרמו ברצונם את המעשה שהוא פסיק רישא לסכנה, משא"כ ולד לא גרם ברצונו, ועוד שהגרמא שהם עשו, הוא שלא כדין. ולכן המזייף מטבעות וגורם בזה סכנה לתושבי העיר נחשב לרודף כיון שהסכנה היא פסיק רישא, הרי הוא נחשב כרודף במתכוון, וגם הוא עושה שלא כדין, עכ"ד. לפי הבנת התפארת ישראל, לא הותר דמו של הרודף כי אם לאחר שנתמלאו שני תנאים: א. כאשר הרודף גרם לסכנה מתוך רצון, ואפילו שאינו מתכוון להרוג, אלא שעשה מעשה ברצון, שעל

התפארת ישראל, דברודף בלי כוונה, לא נחשב לרודף.

(מב) ועי' בשו"ת יחל ישראל (סימן קכג) שהביא מתשובות דברי רננה (להג"ר נתן נטע כהנא מאוסטרהא, מגאוני הדור בתקופת הב"ח והט"ז, סי' נח) העלה את היסוד שרודף כזה שאינו ברצונו ומדעתו, כבכי התינוק, הוא כקושי הלידה של הולד, והכל הוא בכלל מה שאמרה הגמ' משמיא קא רדפי לה, וזהו הנקרא טבעו של עולם בלשון הרמב"ם. ורודף כזה מתחייב בדין רודף רק אי הוי עובר שאינו נפש, אבל נפש, אפי' נפש כל שהיא, כבר אי אפשר לדונה בדין רודף כזה. וכעין זה כתב גם בתשובות גאוני בתראי (סי' מ"ה), אבל יעו"ש שדן בזה מכמה מקומות אם רודף מבלי דעת וכוונה כמו תינוק זה איקרי רודף, והרי בגמ' מבואר שאף קטן נידון משום רודף אף על פי שכוונתו ורצונו אינם נחשבים ככוונה ורצון. וצריך לחלק בין הנושאים כמו מקשה לילד ובכי תינוק, לקטן הרודף ממש להרוג את חברו, והיינו דאע"פ שהכל בלי דעת, מ"מ העיקר תלוי בטבעו של עולם כמבואר ברמב"ם, דאם מעשה זה הוא טבע ודרך העולם, א"כ אין התינוק רודף אלא מהשמים רודפים את האם ע"י התינוק, אבל אם עושה הקטן מעשה שאינו בטבעו של עולם, אף על פי שאין לו דעת וכוונה, מ"מ הוא עצמו נקרא רודף, ולא נאמר בכה"ג שרודפים אותה מהשמים, ולכן מתחייב

ידי זה יש פסיק רישא שיהרוג. ב. כשנהג שלא כדין. מעתה, לדברי התפא"י הני אינשי לא הוויין רודפין כלל, שהרי ליכא רצון מצד הנופלים וכן ליכא למימר שנהגו שלא כדין, שהרי זה הגיע כך באונס.

(מ) ומחו' מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א הביא ראייה לשיטת התפארת ישראל, מהא דכתב הרמ"א (חו"מ שפ ס"ד) הכניס חמור בספינה וקופץ בספינה ובקש לטבעו, ובא אחד והשליך החמור לנהר, אם דרך להכניס חמורים בספינה, אז המשליכו חייב לשלם, ואם לאו פטור, דאז החמור מקרי רודף. והקשה הט"ז שאם החמור הוא רודף, אז גם ברישא, שהכניסו בהיתר החמור נקרא רודף, אלא על כרחך שהחמור אינו רודף, אלא בעל החמור הוא הרודף, וכן כתב הש"ך סק"ח. מוכח מדבריהם שאפילו שהחמור מסכן את יושבי הספינה, כיון שהוא חמור ואינו מתכוון ואינו עושה ברצונו, לא חשיב רודף.

(מא) כיוצ"ב עי' ברא"ם וב"גור אריה" עה"ת (ר"פ וישלח), דנקטו בפשיטות דאם אנסוהו עכו"ם לרודף אחר חברו להרגו, לא הוי חשיב בא - להרגך אי לאו דמחוייב ליהרג ע"ז, עיין שם. כיוצ"ב כ' בשטמ"ק בבבא קמא (שם) כתב בשם הר"ר יהונתן: בעל החמור ידע שעסקיו רעים, רודף הוא דחשיב, עכ"ל. משמע דס"ל כשיטת

כמו כל רודף, (וע"ע בסדרי טהרה על המשנה באהלות שם, ובמראה פנים על הירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ט, ובשו"ת שואל ומשיב מהדו"ד ח"ב סי' נ).

דאתאן לנידו"ד נראה לומר שבכלל לא הוויין רודפין, שהרי המה לא עושים בפועל פעולת הריגה, ואינם עושים בפועל משהו אפי' כבכי של תינוק שבכל זאת עושה משהו, אלא הם נפלו מעצמן שלא ממעשה כלל שלהם, וא"כ אין כאן חלות של רודף.

מג) גם יש לומר שבכלל אם לדון את הני אינשי כרודף זה מחלוקת גדולה וכמש"נ, ולכן לא שייך מספק להרוג. עי' בגליוני הש"ס סנהדרין (עג). שכתב מהראשונים ז"ל דאין סברא דספק רודף יהי' ניתן להצילו בנפשו, וכן כ' בשו"ת "אחיעזר" ח"ג (סי' ע"ב אות ג'). וכן פסק בשו"ת אגרות משה (חור"מ ח"ב סימן סט אות ב), אולם עי' בחשוקי חמד עבודה זרה (י:) וז"ל: ולמעשה שמעתי ממו"ח מרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] שאין להרוג רודף אלא אם כן יש חשש רציני שיהרוג אותו, ולא בחשש רחוק. עי"ש. ועי' דברי יחזקאל (סימן כג סק"י) שכ' שאין מצילין הנרדף בנפשו של רודף מספק. וכן בתשובות והנהגות (ח"ג סימן שנח), ועי' שו"ת קנה בושם (ח"ב סי' ק"ט) ג"כ.

מד) והנה לגבי עצם חיוב גלות בזמן הזה, כבר נודע דברי הטור חור"מ

(סי' תכ"ה) שאין בזמן הזה, ועי' שם ברמ"א, ועי' לשון קדשו של ק"ז בשו"ת רבי עקיבא איגר (מהדורא תניינא סימן ג') וז"ל: אף דלענין חיוב גלות אין לנו לדון בזה, דנראה דמעיקר הדין החיוב גלות רק בזמן שיש ערי מקלט שיגלה וישב בערי המקלט, וכמו שנראה כן מלשון הרמב"ם רפ"ה מהל' רוצח, וכנראה דמשום זה לא נזכר בש"ע דיני גלות בכלל ובפרט, עכ"ל. כמו"כ ראיתי בתוס' תוספות כתובות (ל.) בסוף העמוד, וז"ל: והתם בזמן שבהמ"ק קיים איירי מדקאמר ונמצא זה מת וזה גולה, עכ"ל. הרי דבזה"ז ליכא גלות. וכן עי' בחינוך מצוה ת"י לענין מצות גלות כתב ז"ל ונוהגת מצוה זו בזמן שישראל על אדמתן וסנהדרין של ע"א יושבין במקומן המוכן להן בירושלים לדון דיני נפשות, ועי' בתשובה"ג שערי צדק ח"ה ש"ז סי' ל"ח, וז"ל: ערי מקלט כבר הן מפורשות ואין להוסיף עליהן ואין לעשותן בחור"ל וצריכות לכהן גדול כו'. עכ"ל. ועי' ישועות ישראל חור"מ סי' ב. ועי' או"ז ח"א סי' קיב בשם רב שרירא גאון ההורג נפש בזמן הזה אין בידינו לעשות לו מאומה כו' ולא להגלותו. ויש להאריך טובא, ואין כאן מקום.

מה) אמנם, כבר הארכתי בתשובה בס"ד [בענין האסון שהיה בלווייה של מרן הרב ואזנר זיע"א] שהגם שאין גלות בזמן הזה, מ"מ יש חיוב כפרה, וראיתי בשו"ת מנחת יצחק

והצ"צ, ע"ע בכמה פוסקים שציין הבאר היטב (או"ח סי' תר"ג), ובפוסקים שאחריהם, שציין בספר אורחת חיים שם, עכ"ל. הרי דלדינא יש חיוב כפרה ותשובה גם בזמן הזה. ואת דברי המהר"ם ור"ח כהן העתקנו לעיל. ועי' לשון ק"ז מרן בשו"ת חתם סופר (חלק ה' (חושן משפט) סימן קפד) לענין אשה שהרגה הולד בקרוב לאונס, שכ' וז"ל: מ"מ תעשה קצת תיקונים אבל לא להחמיר בתענית ובפרט אחר הלידה וה' הטוב יכופר בכל יא"צ של התינוק בכל שנה תעשה שום דבר טוב לתיקון נשמתו וסר עונה וחטאתה תכופר וה' ירפא שבר עמו וישמח נפש עגומה בשמחת בנים ובני בנים, עכ"ל.

מז ועי' בספר פתחי חושן (חלק ו' (נזיקין) - הערות פרק ב' - נזקי גוף ונפש הערה (נב) שכתב וז"ל: עי' מג"א סימן תרג ובשע"ת שם, ובאורחו"ח והגהות מהרש"ם שם שצינו לכמה וכמה פוסקים שדנו בזה, ומשמע שאפילו במקום שיש צד אונס יש לו לקבל עליו תשובה, עכ"ל, וסיים וז"ל: ואף באונס גמור יש מחייבים לקבל עליו תשובה אלא שבאונס גמור תשובתו קלה, עכ"ל.

מז ברם, מן החובה להדגיש, את מה שסיים בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' ק"ד סק"ו) וז"ל: ושפיר כתב כת"ה, שלחחייב גלות מדינא, פשיטא שעלינו להחמיר יותר, מלמי שאינו חייב רק מחמת חומרא. עכ"ל. וכע"ז כ' הפתחי

(ח"ג סימן קד סק"ו) שכתב וז"ל: והנה בדברי הש"ע, שהביא להלכה דברי הרמב"ן, דרופא ששגג חייב גלות, צ"ע בלא"ה, דהרי אין דרכו של המחבר להביא, רק דינים הנוהגים בזמן הזה, וא"כ הרי כתב בטור (חו"מ סי' תכ"ה) בשם רב נטורנאי גאון דלא דנין דין גלות בזמן הזה, וכ"כ הרמ"א שם, וכ"כ החינוך (מצוה ת"), דמצוה זו נוהגת רק בזמן שישראל על אדמתן, וסנהדרין של ע"א, יושבים במקומם המוכן להם בירושלים, ועיי"ש במנ"ח, וכ"כ בתשו' רעק"א שם, דמוכח כן מדברי הרמב"ם, דאינה נוהגת רק בזמן שיש ערי מקלט, ודוחק לומר דנפ"מ לענין גואל הדם, עי' תומים וקצוה"ח (סי' ב'), ועוד צ"ע, דהרי מדברי הרמב"ן שהועתק בב"י שם משמע דאינו חייב גלות רק מדיני שמים, ולא מדיני אדם, ואמאי לא שמעינן זאת המחבר, וי"ל דקושי' חדא מתורצת בחברתה, דלא הי' צריך המחבר להשמעין דהוי רק מדיני שמים, דמהא בלבד דכתב בש"ע דין שאין נוהגת בזמן הזה, מוכח דל"ה לזה דין גלות ממש, לגלות לערי מקלט, רק דין גלות בדיני שמים, דנפ"מ גם בזמן הזה, לסדר לו דרכי התשובה במשקל הגלות, וכדאיתא הרבה מזה בספרי הבעלי תשובות, וכמבואר בתשו' מהר"ם מלובלין (סי' מ"ג מ"ד), ובתשו' רעק"א (מהד"ת סי' ג'), והר"ח כהן (סי' י"ט כ' כ"א), - ובמה שהזכיר החת"ס (או"ח סי' קע"ז), מדברי מהרי"ל

חושן שהבאנו לעיל. ובנידון דידן שיש הרבה סניפים לפוטרו מעיקר הדין של גלות וכנ"ל, ודאי כל הני חומרות שיחמיר בעניני כפרה ותשובה, זה רק בגדר חומרא אך לא מעיקר הדין.

ולענין השאלה אם הוי כהן אם שרי לו לישא כפיו,

מח) הנה כתב השולחן ערוך אורח חיים הלכות נשיאת כפים (סימן קכח סעיף לה) וז"ל: כהן שהרג את הנפש, אפילו בשוגג, לא ישא את כפיו אפילו עשה תשובה. וכ' הרמ"א: הגה: וי"א דאם עשה תשובה נושא כפיו, ויש להקל על בעלי תשובה, שלא לנעול דלת בפניהם, והכי נהוג (טור ורש"י והרבה פוסקים אגור וב"י), עכ"ל. וכתב המגן גיבורים אלף המגן (ס"ק סח) וז"ל: גם בספק הורג נפש ג"כ לא ישא כפיו גם אם יודע שאמת הוא שהרג את הנפש לא ישא כפיו אפילו אין כהן אחר או עם כהנים אחרים, שו"ת רלב"ח סי' קי"ז, עכ"ל. אמנם עי' בביאור הלכה (ד"ה אפילו בשוגג) וז"ל: אפילו בשוגג וכו' - עיין במ"א שמצדד דדוקא במת מיד הא לא מת מיד אין להחמיר בשוגג שמא הרוח בלבלתו ומת, עכ"ל. וכאן בנידון ד' יש לומר שזה לא שמא, אלא ודאי שלא נהרג מחמתו בלבד, אלא מחמת החנק שהיה כאן. ועוד, דכתב המגן גיבורים אלף המגן (ס"ק סט) וז"ל: אפילו בשוגג. ובשוגג קרוב לאונס אפילו לא עשה תשובה נושא

כפיו, א"ר, וכל שכן באונס להרוג דנושא כפיו, ועיין בפר"ח, עכ"ל. וכן כתב האליה רבה (סימן קכח ס"ק סג) כתב, שבשוגג הקרוב לאונס יש להקל, ורשאי לישא כפיו. אבל הפרי מגדים (באשל אברהם ס"ק נא) כתב לפקפק בזה, והעלה שאפילו באונס יש להחמיר לכתחלה שלא ישא כפיו. ע"ש. אבל אם שב בתשובה, וקיבל עליו שיתנהג בדרכי התשובה ככל אשר יורוהו חכמי ישראל, על שגרם לאיבוד נפש בישראל, באופן כזה יש להקל על בעלי תשובה ולהתיר לו לעלות לדוכן לישא כפיו. וזאת בהסתמך על דברי הראב"ה ורבינו שמחה ורבינו שמשון משאנץ שפסקו שאם חזר בתשובה נושא כפיו. וכן פסק הרמ"א בהגה. וכן הסכים הרדב"ז בתשובה חלק ד' (סימן קכח), שעל כל פנים אם הרג בשוגג ושב בתשובה נושא כפיו. וכן כתב המגן גבורים (בשלטי הגבורים ס"ק כו). וכן פסקו בחיי אדם (כלל לב סימן ה'), ובקיצור שלחן ערוך (סימן ק' סעיף כא). ועוד. ועי' בהגהות מיימוניות הלכות תפילה ונשיאת כפים (פרק טו הלכה ג' אות א') שכתב וז"ל: בפרק אין עומדין אמר רבי יוחנן כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו וכתב ראב"ה דההיא במפורסם להרוג ומפורסם שמועד לכך וכן כתב רבינו שמחה דלא איירי אלא בעומד במרדו, עי"ש, ולפי כל סניפים הללו בהורג בכה"ג ועשה תשובה יש להקל עליו את דרכי התשובה, וכנ"ל.

מט) ובנידון דידן יש לומר שיותר קל, עפ"י מה שכתב בשו"ת יחוה דעת (ח"ה סי' ט"ז) שאף על פי שהרמב"ם והסמ"ג והתוספות והרא"ה והריטב"א, שאפילו חזר בתשובה לא ישא כפיו, וכתב מרן השלחן ערוך שאפילו בשוגג ושב בתשובה לא ישא כפיו. וכן הסכים לדינא הפרי חדש. מכל מקום בשוגג הקרוב לאונס, וחזר בתשובה, הוי כעין ספק ספיקא, שמא הלכה כהפוסקים שתשובה מועילה, ואם תמצא לומר שהלכה כפסק מרן השלחן ערוך, שמא הלכה כדעת האליה רבה והמגן גבורים שבשוגג הקרוב לאונס נושא כפיו. שפיר יש להתיר לכהן כזה לשאת כפיו משום ספק ספיקא, כעין מה שכתב התרומת הדשן (סימן לז), והובא להלכה בבית יוסף (סימן תפט). וכן כתב בכף החיים (שם ס"ק רח). וכע"ז כ' בשו"ת מהרש"ם חלק ה' (סימן ל'). ע"ש, וא"כ בנידו"ד כפי מה שביררנו שההגדרה של אותו אחד הוא הרבה יותר קרוב לאונס מאשר שוגג רגיל, כיוון שכך יכול לישא כפיו.

נ) ועוד עי' בשו"ת מהרש"ם (חלק ה סימן ל') הנ"ל, שכתב, והן אמת כי כשאני לעצמי י"ל דבספק מותר לישא כפיו דהא לחד תי' בתוס' יבמות ז' וסנהדרין ל"ה הוי רק חומרא בעלמא מדרבנן וא"כ פשי' דבספק מותר וגם לתי' ב' הרי נלמד רק מקרא דד"ק וא"כ נהי דד"ק כד"ת (דדברי קבלה כדברי תורה) דמי כדאי בר"ה י"ט מ"מ בספק

אזלי' לקולא וכמ"ש הנו"ב מה"ת חיו"ד סי' קמ"ו ובגליון הבאתי מהר"ן פ"ק דמגילה גבי עיירות ספק מוקפות חומה דמספק לקולא ובט"א דחה דד"ק כד"ת דמי וסד"א לחומרא אבל מד' הר"ן מבואר דס"ל כהנו"ב אך לפמ"ש הר"ן פ"ב דתענית לחלוק על הרז"ה והעלה דמגלה לא הוי מד"ק כלל אין ראי' מזה אבל כבר הביא נו"ב שם מתשו' רמב"ן מפורש כן דבספק ד"ק להקל וה"נ בנ"ד, עכ"ל. וא"כ הכי נמי כיוון שיש לו ספק אם הרג, יכול להקל גם מצד סברא זו.

נא) וזאת התורה העולה בעזה"י, אותם אנשים שמבקשים לידע שמא הם הרגו בזמן שחיפשו להינצל, מעיקר הדין אין להם חיוב כלל, לא רציחה ולא גלות כמו שנתבאר בס"ד, מ"מ יחמירו לשוב בתשובה וסר עוונם וחטאם יכופר, ודרכי התשובה אנו מקילים כמו שכ' מרן החת"ס שהבאנו, להקל בענין זה בזמנינו, ולענין כהן, גם לכתחילה ישוב בתשובה ואז יהיה רשאי אפילו לכתחילה לישא כפים ויברך את עם ישראל באהבה.

וה' יתברך הרואה עני עמו ישראל, ובצרתם לו צר, יאמר לצרותינו די, יחיש את גואלנו, ונזכה ברחמים גדולים להתגלות משיח מצדקנו במהרה בימינו ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים, ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות. הכ"ד מצפה לישועת ה' יתברך,

ישראל רוט

הגאון רבי חיים רוטר שליט"א

דומ"צ ומח"ס ושו"ת שערי חיים

בענין ל"ג בעומר

בס"ד אייר תשע"ח

להסתפר מל"ג ואילך כך מותר לישא
אשה דכיון שפסקו אז מלמות למה יהא
אסור לישא אשה וכו' ורבינו שלא
הזכיר אלא שמסתפרים נקט חדא מנייהו
עכ"ל.

לכבוד ידי"ע הרה"ג רבי גמליאל בן הג"ר
אלחנן הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני
אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים
שלו' רב וכוט"ס

בא אני בזה למלאות רצון צדיק לכתוב
לפאר מעכ"ת כמה דברים, בענייני
ל"ג בעומר

וכן ערך בשלחנו (סעיף א') נוהגים שלא
לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג
בעומר מפני שבאותו זמן [עד ל"ג
לעומר] מתו תלמידי רבי עקיבא וכו'
(סעיף ב') נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג
לעומר שאומרים שאז פסקו מלמות ואין
להסתפר עד יום ל"ד בבוקר וכו' ע"כ
הרי להדיא דנשואין ותספורת דין אחד
להם ופשוט.

א. איתא ביבמות (סב ע"ב) דשנים עשר
אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי
עקיבא וכו' וכולם מתו "מפסח ועד
עצרת" – ועל פי זה כתב בטור (סי'
תצ"ג) נוהגים בכל המקומות שלא לישא
אשה בין פסח לעצרת והטעם שלא
להרבות בשמחה שבאותו זמן מתו
תלמידי רבי עקיבא וכו' ויש מקומות
שנהגו שלא להסתפר, ויש מסתפרים
מל"ג בעומר ואילך שאומרים שאז פסקו
מלמות ע"כ ומנהגם הוא ע"פ המדרש
שמתו מפסח עד פרוס העצרת והוא ט"ו
יום קודם העצרת עיי"ש בב"י.

ב. והנה ענין ריבוי השמחה [עכ"פ
במקצת] בל"ג בעומר מוזכר כבר
בראשונים, ומובא ברמ"א וכדלהלן, ועל
קבר רשב"י ז"ל נהגו להרבות בשמחה
עוד קודם זמן הבית יוסף והוא מנהג
קדום בארץ ישראל ומקובל שהב"י
בעצמו וגדולי דורו היו עולין למירון
מקום קבורת רשב"י וששים ושמחים
ביוםא דהילולא דילי', ועי' בשדי חמד
(ח"ו עמוד 140) שכ' כמה מקורות לזה
וכן בספר טעמי המנהגים, ואעפ"כ לא
ערכו בשלחנו, וזאת מכיון שדרכו
להיות צמוד לכללי הפסיקה [שכ'

איברא דלהנוהגים כן, כמו"כ שרי
לישא אשה מל"ג בעומר
ואילך דהלא ס"ל דפסקו מלמות. אולם
צ"ב מדוע לא כ"כ הטור להדיא, ועי'
בב"י דכ' וז"ל ודע דכשם שמותר

בהקדמתו לב"י ולמנהגים ששרשם בגמ' ומדרשים ולא לשאר המנהגים [וביותר דיש מקומות שכ' להלכה אף נגד מנהג מקומו, וכגון בצורת כתיבת האותיות לסת"ם, ומסתבר דכ"ה בצורת בדיקת הריאה ואכמ"ל] משא"כ הרמ"א שבפריסת מפתו הרחיב להביא ולערוך את מנהגי הראשונים וכבר בזמנו נהגו [בכל מקום] בל"ג בעומר להרבות קצת בשמחה [וכדלהלן].

ג. כתב הרמ"א ובמדינות אלו אין נוהגין כדבריו [דאין להסתפר עד יום ל"ד בבוקר] אלא מסתפרין ביום ל"ג ומרבים בו קצת שמחה וא"א בו תחנון (מהרי"ל ומנהגים).

ובמהרי"ל (מנהגים עמוד קנ"ו) לרוב כת"י כתוב בו של"ג בעומר יום שמחה ומשתה, ובמנהגים דק"ק וורמיישא (עמוד ק' סי' צ"ה) כ' ל"ג בעומר, מסתפרין ולובשין מלבושים חדשים ועושין חתונה וכו' אין האבל אומר למנצח בציבור ואין מתענין בו, ונוהגין לומר תחינות, ברכו בניגון ר"ח בשחרית ע"כ ובלקט יושר (עמוד 97-98) כ' וזכורני שפעם אחת היה מאריך על הישיבה בל"ג בעומר ועל הסעודה וכו' ואכל בכל ל"ג בעומר עם גיסו מוה"ר אברהם קלונזער ז"ל בסעודתו עם הבחורים וכו' וע"ע בדרכי משה.

ד. והחת"ס בשו"ת או"ח (סי' קס"ג) כ' דל"ג בעומר נתחדש ע"י תלמידי

רבינו עקיבא, דהיינו די"א שביום זה סמך ר"ע את חמשת תלמידיו [שער הכוונות] וצ"ע מקורו דהא איתא בירושלמי סנהדרין (פ"א ה"ב) דר"ע סמך את ר"מ ור"ש [ור"מ היה יותר מבוגר מר"ש] ועם כל זה מבואר בבבלי סנהדרין (יד ע"א) דלא קיבלו את סמיכתו, ורש"י כ' על ר' מאיר, דזאת מכיון שעדין היה בחור [וכמדומה שכ"כ באגרת רש"ג] ולכן נאלץ ריב"ב למסור נפשו ולחזור ולהסמך את חמשת תלמידי ר"ע.

ועכ"פ זה ברור דלפי דברי החת"ס ל"ג בעומר הוא יום שמחה של ר"ע וחמשת תלמידיו, וצריכים לשמוח ביום זה עם כולם, וכ"כ הרב בן איש חי ז"ל בסו"ס הלולא רבה שגם לרבי עקיבא יש שמחה ביום ל"ג בעומר, ולכן יושבי טבריה גם המה ילכו להשתטח במערת ר"ע ולשמוח שם, גם עוד ילכו למצבת רבי מאיר בעל הנס אשר גם הוא יש לו שמחה ביום זה, כי הוא מחמשה תלמידים, וכן יושבי צפת ההולכים למירון, אותם שדרכם לחזור ביום ל"ג עצמו צריכים ללכת אצל מצבת התנא הקדוש רבי יהודה בן ר' אלעאי וכו' ע"ש ולפי"ד גם יש ענין להשתטח על קברו של ר' יוסי בן חלפתא [דסתם ר' יוסי, הוא ר"י בן חלפתא וכדמוכח משבת קיח ע"ב, וקברו בצומת חלפתא] אולם לגירסת שער הכוונות ר' יוסי לא היה מחמשת תלמידיו אלא ר' נחמי'.

ד. והנה כידוע ציוני המראי מקומות על הרמ"א אינם ממנו, ועל מש"כ "ומרבים בו קצת שמחה", ואין אומרים בו תחנון, כתב במג"א (סק"ג) דכתב בכוונות [שער הכוונות ענין ספירת העומר דרוש י"ב] שגדול אחד היה רגיל לומר נחם בכל יום ואמרו גם בל"ג ונענש ע"ש עכ"ל וכ"כ בחק יעקב (סק"ה) ובבאר היטב (סק"ד), וע"ע במש"כ בברכי יוסף (סעיף ד').

ובעטרת זקנים כ' ביותר אריכות וז"ל
 "מנהג ארץ ישראל" שנוהגין לילך על קברי רבי שמעון בר יוחאי ז"ל ור' אלעזר בנו ביום ל"ג בעומר והעיד ר' אברהם הלוי שהוא היה נוהג תמיד לומר נחם בברכת תשכון, וכשסיים התפילה אמר לו רבי יצחק לוריא ז"ל משום רבי שמעון בר יוחאי הקבור שם, שאמר לו אמור לאיש הזה למה הוא אומר נחם "ביום שמחתו" ולכן הוא יהיה בנחמה בקרוב, וכן היה שמת לו בנו הגדול וכו' הרי שאין לומר תחנון ביום הזה עכ"ל.

ו. ובעניו נראה דהטעם דהמג"א מביא מקור להא "דמרבים בו קצת שמחה" וכו' מספר הכוונות ולא מספרי הראשונים המהרי"ל ומנהגים וכנ"ל, ובפרט שהרמ"א לא ראה את ספר הכוונות, שהלא כתבם מהרח"ו ז"ל וסידרם לאור עולם בנו מהר"ש ז"ל, דבהם אין טעם מספק למנהג, אלא רק מקור שכך נהגו, וכבר בפמ"ג כ' דאינו יודע הטעם שהקילו בדיני אבילות בל"ג

בעומר [מובא בבה"ל בד"ה יש נוהגים] ולכן כ' מספר הכוונות דמבואר בו דהוי יום שמחתו של הרשב"י זיע"א וע"ע בחיד"א שכ' במורה באצבע יום ל"ג בעומר ירבה בשמחה וכו' ונודע שרצונו הוא שישמחו ביום זה.

ז. וז"ל מהרח"ו ז"ל בשער הכוונות דרוש י"ב, ענין מנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג לעומר על קברי רשב"י ור"א בנו אשר קבורים בעיר מירון כנודע ואוכלים ושותים ושמחים שם אני ראיתי למוז"ל שהלך לשם פ"א ביום ל"ג לעומר הוא וכל אנשי ביתו וישב שם שלשה ימים ראשו של השבוע ההו' וזה היה פעם הא' שבא ממצרים אבל אין אני יודע אם אז היה בקי ויודע בחכמה הזו הנפלאה שהשיג אח"כ... והה"ר יונתן שאגי"ש העיד לי שבשנה הא' קודם שהלכתי אני אצלו ללמוד עם מוז"ל שהוליך את בנו הקטן שם עם כל אנשי ביתו ושם גילחו את ראשו כמנהג הידוע ועשה שם יום משתה ושמחה, גם העיד הה"ר אברהם הלוי כי בשנה הנז' הלך גם הוא שם והיה נוהג לומר בכל יום בברכת תשכון נחם ה' אלהינו את אבלי ציון וכו' וגם בהיותו שם אמר נחם כו' ואחר שגמר העמידה א"ל מוז"ל כי ראה בהקיץ את רשב"י ע"ה עומר על קברו ואמר לו אמור אל האיש הזה אברהם הלוי כי למה אומר נחם "ביום שמחתנו" והנה לכן הוא יהיה בנחמה בקרוב ולא יצא חדש ימים עד שמת לו בן א' וקבל עליו תנחומין

וכתבתי כל זה להורות כי יש שרש במנהג הזה הנז', ובפרט כי רשב"י ע"ה הוא מחמשה תלמידיו הגדולים של ר"ע ולכן זמן שמחתנו ביום ל"ג לעומר כפי מה שביאר לעיל ביום ל"ג לעומר עכ"ל.

ובפרי עץ חיים שער ספירת העומר (פרק ח') כ' מהרח"ו ז"ל, וז"ל

בזמן הזה בענין ההולכים על הקבר רשב"י ור"א בנו במירון בל"ג בעומר אני ראיתי למורי ז"ל זה שמונה שנים שהלך עם אשתו ועם ביתו והיה שם ג' ימים ההם, גם העיד לי הרי"ס ששנה אחד קודם שהכרתי אותו שהלך שם לגלח את בנו במשתה ושמחה בימים ההם, גם העיד לי הר"א הלוי כי הוא היה נוהג לומר נחם בברכת תשכון וכשמסיים אחר התפילה אמר מורי ז"ל בשם ר' שמעון בן יוחאי הקבור שם שאמר לי אמור לאיש הזה למה הוא אומר נחם "ביום שמחתי" לכן הוא יהיה בנחמה בזמן קרוב וכן לא יצא חודש עד שמת בנו הגדול וקיבל כוס נחמה עליו נראה מכל זה שיש שורש ליציאה זו והטעם שמת רשב"י ביום ל"ג בעומר כי הוא מתלמידי רבי עקיבא כנ"ל שמתו בספירת העומר הנ"ל עכ"ל. וכבר נודע דעיקר הנוסח המוסכם הוא גירסת שער הכוונות, דל"ג בעומר הוא יום שמחת רשב"י ולא יום שמת בו רשב"י ואכמ"ל. [ועי' בשערי תשובה (סי' תקל"א) במש"כ להלכה עפ"י דברי הפע"ח הנ"ל].

ח. והיעב"ץ בסידורו כ' עכשיו המנהג פשוט שעושין יום זה יום טוב וכו' מדבריהם, אין אומרים בו תחנון ומרבין בו שמחה וכו', ובחיי אדם (כלל קל"א סעיף י"א) כ' שהוא יום הילולא דרשב"י ולכבודו נוהגים קצת שמחה, ובערוך השלחן (סעיף ז') כ' שמחזיקין היום הזה לקצת יו"ט וגם במנהג שלפניו, ורגילין לקרותו הילולא דרשב"י ובא"י מרבין בתפילה ובהדלקת נרות על קברו הקדוש ואומרים שנסתלק ביום זה וגם יצא מהמערה ביום זה וכו'.

ט. כתב הפ"ת יור"ד (סי' רנ"א סק"ד) דכ' בשו"ת חת"ס יור"ד (סי' רל"ג) בענין ל"ג בעומר שהמנהג בין יושבי ארץ ישראל אשר ממרחק יבואו לעה"ק צפת ועושים יום שמחה להדלקה אין דעתו נוחה בזה ע"ש וטעמיו א') דאין לקבוע מועד שלא נעשה בו נס, ולא הוזכר בש"ס ופוסקים בשום מקום ורמז ורמיזה רק מניעת הספד ותענית, [ומה שפסקו מלמות אין זה נס דהלא כולם מתו ועי' במש"כ בפר"ח ב') גם בהנחה שנעשה בו נס, אולם עדיין ספק בידו אם רשאים לעשותו יום שמחה והדלקה במקום ידוע דוקא שיהיה תל תלפיות שהכל פונים לשם עיי"ש וכבר האריכו לדון ולפלפל בדבריו עי' בשדי חמד (ח"ו מערכת ארץ ישראל אות ו'). [ויל"ע דאפשר דלפי"ד מי שיעלה בל"ג בעומר לעור ציון של אחד מחמשת

תלמידי ר"ע או על ציונו של ר"ע, בזה
כבר א"א לומר דאין דעתו נוחה מזה
וצ"ב].

לחג מתן תורתנו, וכמו שר"ע בעצמו
נמנע מלהיכנס לביתו לאחר י"ב שנה
שלא להפסיק את הרצופות וכדאיתא
בכתובות (סב: סג.).

י. ברם למעשה נהרא נהרא ופשטי,
ובנ"י בכל מקומות מושבתיים א"א
תחנון ומרבים בו קצת בשמחה, ומנהג
אר"י עוד קודם זמן הב"י והאריז"ל
זיע"א לעלות לקבר רשב"י וששים
ושמחים שם, וכן מנהג הספרדים ואנשי
ירושלים והחסידים, וההולכים בשיטת
החת"ס נמנעים מלעלות לקברו בל"ג
בעומר [וחשים לשנות מהוראתו בזה
וידוע בזה כמה מעשים] ומנהג הישיבות
ג"כ למנוע מזה וכמה טעמים לזה והציר
המרכזי שראשי הישיבות חוששים
שלצעירי הצאן זה יגרום ביטול תורה
וימנע את הרציפות במ"ט מונים להכנה

ומצינו בסנהדרין (צח ע"א) ריב"ל
אשכח לאלהו דהוי קאי
אפיתחא דמערתא דרשב"י, וביותר
מצינו במדרש תהילים הנקרא שוח"ט
(מזמור ל"ו) מעשה בריב"ל שהיה
אליהו זכור לטוב עוסק עמו בד"ת והיו
עוסקין במערת רשב"י, ונתקשה ריב"ל
בהלכה אמר לו אליהו מבקש אתה
לשאול אותה לרשב"י, בא ואני מעמיד
אותו לך וכו' עיי"ש.
והנני ידידו דושת"ה באה"ר מצפה לרחמי
שמים במהרה
חיים רוטר

הגאון רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א
מח"ס משנת תפילין, שלהי דקייטא, ויאמר שמואל

תשלום שכירות דירה במירון בל"ג בעומר

את הדירה ב-3000 \$, ואם כן, נכון שהתימחור הכללי לשנה נותר 500 \$ לחודש. אך בחודש זה, אם אשכיר את הדירה לחודש זה, אקבל מחיר גבוה הרבה יותר, וא"כ תשלם לי לחודש זה את מחיר היוקר."

מנגד, טוען השוכר: "אם נביט על שכירות גלובלית לשנה, המחיר הוא 500 \$ לחודש, כולל בחודש אייר. ומדוע שתתמחר לי כל חודש בפני עצמו?"

א נאמר בגמרא (ב"מ קא, ב) ונפסק בטוש"ע (שיב, ה) ש"המשכיר בית לחבירו סתם, אינו יכול להוציאו עד שיודיענו ל' יום מקודם כדי לבקש מקום ולא יהא מושלך בדרך". חז"ל תיקנו תקנה לטובת השוכר, שאם המשך לדור בדירה ללא שסיכמו בבירור שיעזבנה בזמן נקוב, לא יכול המשכיר להוציאו מיד, אלא תוך חודש, כדי שהשוכר לא יושלך לרחוב, ללא אפשרות למצוא דירה חלופית הולמת, וישנם חילוקי מקומות וסוגי שכירויות בהם עליו להודיעו במשך זמן ממושך יותר, של שנה עד ג' שנים, כמבואר שם. ומבואר שם בגמ' שאם הבתים התייקרו, ניתן למשכיר לחייב את

ראובן שכר משמעון דירה במושב מירון ת"ו לשנתיים וחתם עימו חוזה על סך 500 \$ לחודש. בתום השנתיים הומשכה השכירות בסתמא, מבלי שהשוכר והשוכר ישבו וכתבו חוזה המשך. נפסק בהלכה שכאשר השוכר המשיך לדור בדירה ללא שסוכם בפירוש על ביטול המשך השכירות, יכול המשכיר להוציאו מהדירה רק בהתראה של 30 יום קודם (ובמקרים מסוימים, רק בהתראה של שנה או 3 שנים, ראו טוש"ע חו"מ סי' שי"ב), והמשכיר אינו יכול להעלות את תשלום שכר הדירה. ואמנם אם מחירי השכירות התייקרו באזור המגורים, יכול המשכיר להעלות את מחיר השכירות על משך הזמן שהשוכר ישב בדירה ללא שחידש את חוזה השכירות, כמבואר בטוש"ע שם.

וכעת נעסוק בשאלה מעניינת: ראובן התגורר בדירה זו שבמירון מתחילת השנה, מבלי לחדש את חוזה השכירות. בחודש אייר הגיע המשכיר וטען לשוכר: "אכן, מחירי הדירות להשכרה באזור נותרו על 500 \$, אך בחודש אייר, סמוך ונראה ליומא דהילולא דרשב"י זי"ע, ניתן להשכיר

השוכר את התשלום היקר, ופירש רש"י: "שהפסדו ניכר". וכ"פ הטוש"ע שם סעיף ט': "מה שאמרנו שאין המשכיר יכול להוציאו ולא השוכר יכול לצאת עד שיודיענו מקודם, אם הוקרו הבתים יש למשכיר להוסיף עליו ולומר לשוכר: "או שכור בשוויה או תצא".

ויש לדון כנ"ל, האם יוקר הבתים נחשב לפי מחיר שנתי, או שהמשכיר יכול לטעון שאם אכן היה משכיר לו לשנה, היה מחיר כל חודש \$ 500. אך כיון שלא סיכמו על המשך חוזה השכירות והתשלום, א"כ על החודשים הקודמים ישלם לו \$500, אך על חודש אייר, ובפרט בסמוך לל"ג בעומר, יכול להשכירו בסכום של \$3000, ישלם לו \$ 3000, ואם אינו רוצה, אזי שיפנה כעת את דירתו והוא ישכירנה לאחד מהמסתופפים בצל הציון הקדוש בסכום זה. שאלה זו נוגעת למעשה גם בדירות במושבים בצפון ארץ ישראל, שאם משכירים דירה לשנה, המחיר נמוך. אך אם משכירים את הדירות כחדרי אירוח ונאות דשא לתקופת החופשה או 'בין הזמנים', המחירים גבוהים פי כמה.

ב] והנה הגינת ורדים (כלל ג, מא) דן בדיון מקום שמחירי השכירות נותרו על כנם, אך המשכיר השיג שוכר שמוכן לשלם לו סכום גבוה, הרבה יותר מהמקובל, האם נחשב להתייקרו הבתים. וכ' הגו"ר שהדין עם המשכיר, והוכיח כן מד' רש"י הנ"ל, שכ' "והפסדו ניכר", וקשה מה חידש רש"י

בזה. וי"ל דקמ"ל דכל שהפסד בעה"ב ניכר, אע"פ דאינו הפסד לאחרים בעיר, חשוב הפסד ועל השוכר לשלמו. ועוד דדרכיה דרכי נועם וראוי לבעה"ב שיהנה בשלו ולא שיעכב עליו השוכר, שהדירה אינה שלו, ועוד שיש זכות לבעה"ב, כיון שכל תקנ"ח זו נועדה כדי שלא ישליכו את השוכר לרחוב ללא דירה, וכה"ג יד בעה"ב על העליונה, עי"ש.

ואולם בשו"ת מטה יוסף (ח"ב חו"ב ב, הו"ד בפתחי חושן שכירות) חלק עליו וכ' דכל הסברה היא דבנתייקרו הבתים מילתא דפשיטא שהמשכיר לא יניחו לדור בדירתו במחיר הקודם, ומכיון שהשוכר לא סיכם עימו במפורש אחרת- איהו דאפסיד אנפשיה. אך כשכל הבתים לא התייקרו, היה להמשכיר להודיעו ל' יום קודם שהשיג שוכר במחיר יקר ורוצה לפנותו, והשתא המשכיר אפסיד אנפשיה, וזמש"כ רשי דהפסדו ניכר, דהיינו שההפסד ניכר וגלוי לכל ולא רק אצלו.

ג] ויש לחקור בדיון זה, שיסודו מתקנ"ח. האם גדרו כתקנ"ח גרידא, א"ד דאחר שחז"ל תיקנו שא"א להוציא שוכר מדירתו אא"כ הודיעו ל' יום קודם, אזי כעת, אחר התקנה, נחשב שהשוכר חתם בפועל על חוזה שכירות להמשך, כל עוד לא הודיעוהו חודש קודם שיעזוב את הדירה. (ואולם הגבילו זאת בכך שאינו ממש כמי

שעשה קנין וחווה שכירות, בכך שאם התייקר, עליו לשלם ההפרש, ואם נפל ביתו או בית בנו, יכול להוציאו מדירתו בכל עת, ע"ש בש"ס ובטוש"ע הנ"ל). ויש בזה כמה חילוקי דינים העולים מחקירה זו ואכמ"ל.

ד] והנה נפסק בשו"ע (שם ז): "כשם שהמשכיר חייב להודיעו, כך השוכר חייב להודיעו מקודם שלשים יום בעיירות, או מקודם שנים עשר חדש בכרכים, כדי שיבקש שכן ולא ישאר ביתו פנוי; ואם לא הודיעו, אינו יכול לצאת, אלא יתן השכר". והשער המשפט (סק"ב) הקשה אמאי חייב השוכר לשלם כל השכר, והלא חשיב כמזיק בגרמא דפטור בדיני אדם, ע"ש, והפ"ת ציין לדברי עצמו בנחלת צבי שחולק עליו, מהסברא דשאני שוכר שמונח בשכירותו שלא יפסיד את בעה"ב, ע"ש.

והנה לכאור' צדקו ד' השעה"מ, שהרי אכן, כששוכר שכר בית בקנין וחווה, מונח בשכירותו שלא יפסיד את המשכיר, לא במישרין ולא בגרמא, וכמבואר בראשונים באופנים דומים בר"פ השוכר את הפועלים, (עי' ריטב"א גבי השוכר פועלים לשלות פשתנו). אך בנדו"ד הרי חווה השכירות הסתיים כבר, והשוכר המשיך לדור בדירה ללא חווה, קנין או התחייבות, וא"כ לכאור' דינו ככל מזיק בגרמא דפטור.

ואולם נראה דבחקירתנו נחלקו השעה"מ והפ"ת, דהשעה"מ

סבר דכיון שמדין תורה פקעה השכירות בסוף זמן החווה, וכעת השוכר גר בדירה רק מתקנ"ח. א"כ כעת השוכר רוצה לצאת מהדירה, והגם שעבר על תקנ"ח שלא להפסיד המשכיר, א"א לחייבו ממון ע"ז. אך הפ"ת ס"ל דאחר התקנ"ח נחשב שכל עוד השוכר והמשכיר לא פירקו את החבילה, נחשב שהמשיכו את חווה השכירות וקניינו, כאילו סיכמו על כך בבירור, וא"כ דינו ככל שוכר בקנין וחווה, שמתחייב שלא לגרום הפסד למשכיר, גם בהפסד של גרמא.

ה] ויתכן שבזה נחלקו גם הגו"ר והמטה יוסף, דהגו"ר סבר שאין בתקנ"ח זו כי אם רווחת השוכר, אך אם יפסיד המשכיר מכך שיכול להשכירו לאדם אחד במחיר מופקע, הגם שהמחיר בשוק לא התייקר, כבר אינו חייב להשכירו לשוכר הקודם ויכול לתובעו שישלם ביוקר או שייצא מהדירה, דכיון שכל עניינו הוא תקנ"ח, ולא שע"כ חל גם דין בחו"מ שהשכירות המשיכה כקנין וחווה, יד המשכיר על העליונה. אך המע"י סבר שאחר שכך תקנו חכמים, נחשב ששניהם המשיכו את החווה, ולכן רק כשהתייקרו כל הדירות ונחשב לו להפסד לכו"ע, יכול לדרוש ממנו שישלם ביוקר. כיון דבכה"ג בטלה התקנ"ח ובטלה השכירות. אך לא כשרק אדם א' מוכן לשלם מחיר יקר.

[ו] ולדעת הגינת ורדים יל"ע האם לחייב את השוכר לשלם \$ 3000 על הימים הסמוכים לל"ג בעומר, כיון שאם ישנו אדם אחד שמוכן לשלם מחיר יקר, כבר נחשב להתייקרו הבתים, וכ"ש בנדו"ד שכל הדירות להשכרה באזור הוקרו בחודשים בהם ההמונים שוכרים דירות ביוקר רב, וכן בימים הנוראים ובחגים ושבתות מסוימות. ואולם גם לדעת המט"י יל"ע, דאף דכ' שבמקום שאדם אחד בלבד מוכן לשלם מחיר יקר, אי"ז בגדר התייקרו הבתים, מ"מ הכא הרי כל הדירות הוקרו בזמנים אלו, ובזה יל"ד כנ"ל, האם את פרק הזמן ששכר ללא חוזה וקנין, צריך להחשיב כמקשה אחת, או שניתן לדרוש מחיר אחרים על זמני שכירות יקרים בתוך השנה.

[ז] והנה עד כה עסקנו בביאורו של רש"י ז"ל, שפירש דברי הש"ס דבנתייקרו הבתים צריך השוכר להשלים ההפרש משום דהפסד המשכיר ניכר. אולם בפסקי הרי"ד (ב"מ קב, א) ביאר טעמא דגמ' באופ"א, וז"ל: "לא צריכא דאייקור בתי, פי' אם נתייקרו כל בתי העיר, גם הוא מייקר לו ביתו ולא ידור בו כאשר השכירו בזול מתחילה, שאפי' אם היה מודיעו מתחלה לא היה מוצא

כי אם ביוקר", עכ"ל. והיינו שהסיבה שהמשכיר צריך להשלים למחיר היוקר, הוא משום שגם אם השוכר היה מחפש דירה אחרת, היה צריך לשלם כעת את מחיר היוקר וא"כ אמאי שישלם מחיר מוזל.

ולפי"ז בנדו"ד יש יותר מקום לומר שעל השוכר לשלם את מחיר היוקר המקובל בשכירות דירה במירון בימים שלפני ל"ג בעומר, משום שאם היה שוכר כעת דירה, היה משלם גם הוא את מחיר היוקר.

[ח] ואולם נראה שבנדו"ד, כיון שהמשכיר ידע אל נכון שמחירי הדירות בימים אלו יקרים המה, ואי"ז דבר חדש שנתחדש אצלו זה עתה, א"כ היה עליו להודיע מראש לשוכר שבזאת השנה חורג הוא מהסכם השכירות דאשתקד, ונוטל הוא שכר גבוה יותר על תשלום חודש אייר. ומדלא סיכם זאת והמשיך השכירות בלא אומר ודברים כפי ששילם לו השוכר בשנה שעברה, מחיר אחד לכל חדשי השנה כולל חודש אייר, אינו יכול לתובעו לשלם יותר על חודש אייר, כיון ששתיקתו מורה על המשך השכירות באותם התנאים שסוכמו בשנה שעברה.

הגאון רבי משה חליוה שליט"א

מח"ס ענפי משה וש"ס

אם מותר לומר לבנו שישן בשבת על מנת שיהא לו כח לנסוע למירון במוצאי שבת

להדי' אף כשאומר שנת עבור דבר מצוה דיעביד במוצ"ש מדכתב וז"ל בשבת לא יאמר אדם נישן כדי שנעשה מלאכתנו במוצאי שבת, שאסור לומר למחר ואפי' חפץ לכתוב תורה מפני שמראה מה שישן ונח בשבת שעושה בשביל החול אלא יאמר ננוח כי שבת היום, ע"כ.

וחזי הוית במקורות והארות לס"ח הנדמ"ח ע"י הג"ר שמעון גוטמן שליט"א דמייתי מספר חק לישראל להגה"צ רבי ישראל וועלץ זלה"ה גאב"ד בודפסט (סימן מ"ח) דכתב עפ"י דהס"ח הנ"ל דאין לומר בערב פסח דחל בש"ק אישן כדי שאוכל להיות ניעור בלילה ע"ש, וכע"ז מצאתי בארחות שבת (חלק ב', פכ"ב ס"ק קצ"ג) דכתבו דיש ליזהר בזה אף בגוונא דחל חג השבועות במוצ"ש, ועי' היטב בערוך השולחן (סימן ר"צ, סוס"ק א'), ועיקר טעמא נראה כדכתבו בארח"ש (שם) דהוא לצד זילותא דשבתא דאומר "בפיו" שמתכוון בשבת לצורך חול,

כבוד ידידנו הרה"ג מוה"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך וש"ס, שלו' וברכה וכט"ס,

ע"ד שאלתו בל"ג בעומר דחל במוצאי שבת ורוצה ליקח בנו הקטן שיחי' לאי"ט עמו למירון במוצ"ש, דא עקא דאם לא ישן הקטן בש"ק יהיה עייף טובא במוצ"ש אם מותר לומר לו שישן ביוםא דשבתא ע"מ שיהיה לו כח לנסוע במוצ"ש למירון (וזולת שיאמר לו ד"ז לא יחפוץ לישן).

הנני להשיבו אשר נלע"ד דאסור, דהנה כתב הרמ"א ז"ל (או"ח סימן ר"צ, סעיף א') וז"ל ואם רגיל בשינת צהרים אל יבטלנו כי עונג הוא לו (טור) וכתב עלה המ"ב (שם, ס"ק ד') וז"ל אבל לא יאמר נלך ונישן כדי שנוכל לעשות מלאכתנו במוצאי שבת שמראה בזה שנת וישן בשביל ימות החול, ע"כ, ומקור דבריו מהמג"א (שם) והתם מבואר דהוא מהס"ח ועיינתי בספר חסידים (סימן רס"ו) ומצאתי דאסר

ודוק היטב, עכ"פ נראה להדי' דבנד"ד ס"ב, וסימן ש"ז ס"א) דכ' דלומר אלך
פשיטא דאסור לומר בהאי לישנא. לישן ע"מ שאעשה מצוה שרי, ואין האי
ספרא לפני שאדע מקורו וטעמו, וצ"ע] ספרא לפני שאדע מקורו וטעמו, וצ"ע]
[שו"מ במ"ב מהדורת דרשו דהביאו הכו"ח לכבוד התורה ונושאי דגלה,
מס' תורת שבת (סי' רצ"ב) הק' משה חליוה

הגאון רבי רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא שליט"א
מח"ס מריח ניהוה

מאמרים שונים בעניני רשב"י ול"ג בעומר

**ביאור על פטירת רשב"י המובא
בסוף האדרא זוטא מהרה"ג רבי
יוסף משאש זיע"א**

בספר אוצר המכתבים (ח"ג) לרבי יוסף
משאש זצוק"ל מכתב אלף תצ"ד
(עמ' ע-עא) כתב רבי יוסף משאש
זיע"א ביאור על חלק מתיאור פטירת
רשב"י ע"ה המובא באדרא זוטא ואביא
כאן את לשון המכתב בשלמותו, וז"ל:
טבת
לר' חיים ששפורטאס הי"ו, לאלג"ר

מכתב כבודו הגיעני, בו שאל כבודו
לפרש לו מ"ש בסוף האדרא
זוטא, וז"ל ור"א נפל תלת זמנין ולא
יכיל למפתח פומיה, לבתר פתח ואמר,
אבא אבא תלת הוו חד אתחזור, השתא
תנוד חיוותא וצפראן טאסין משתקעאן
בימא רבא, וחברייא כלהו שתיין דמא,
עכל"ה. וכתבת כי חפשת הרבה בפירוש
הזוהר ולא מצאת מאומה, ושאלת הרבה
ואין מענה. ובקשתני לחוות דעתי.

תשובה, הנראה לע"ד בזה הוא כי ר"א
מרוב הצער על אביו הצדיק
שנסתלק מעלמא נפל כמתעלף והקימו
אותו וחזר ונפל פעמים שלש ונטל ממנו
כח הדבור, ואח"כ פתח פיו ואמר, אבא

אבא, תלת הוו, דהיינו יוחאי זקני, ואתה
אבא, ואני, כלנו בתלתא כחדא היינו
מגינים על הדור, ועתה חוט המשלש
נתקן ממנו שנים ונשאר הוא לבדו, והוא
ירא פן תתעורר החיה הרעה שהיא
מלכות רומא עם המלכיות הקטנות
שתחת דגלה שדומין לגבי גבורתה
כצפורים, שהיו שריהם כאלו משוקעים
בתהומא רבא בזכות חוט המשלש, ופן
יתעוררו במעוט הזכות שיצאו ממנה
שנים, וחברייא בשמעם את דבריו זכרו
את מלכות רומא הרשעה ומה שעשתה
לישראל ובכו בכי גדול עד שנתאדמו
עיניהם והיו נראים כשותתים דם,
והנוסח שתיין דמא שכתב כבודו, הוא
ודאי נוסח מוטעה וצ"ל שתתן דמא.

עוד במכתבך הב' אמרת, כי שכחת
להוסיף לבקש לפרש לך מ"ש עוד
שם, קם ר"א ור"א נטלו ליה בטיקלא
דסיקלא, מאן חמא ערבוביא דחברייא,
אתו טריקין ומארי תריסין דכפר צפרי,
והוו בני מרונייא צווחין בקטירין, כמה
פטירין ברקיעא משתככין ביומא דין,
ע"כ.

תשובה, בטיקלא דסיקלא, עניינו ארון
חדש ויפה, מאן חמא
ערבוביא דחברייא, פירוש מי ראה כזאת

מכתבו הבהיר הגיעני, בו שאל כבודו, מדוע קורין לספר הזוהר, זוהר הקדש, מה שאין קורין אפילו לספר התנ"ך?

תשובה, דע בני, כי ספר הזוהר קם עליו ערער בכמה זמנים, מי מחברו, ורבו הדעות, עד כי הרבה החליטו, שהמקובל מהר"מ קורדווריו זצ"ל הוא שחברו, ונתלה באילן הגדול רשב"י זיע"א, מפני שנחבא י"ג שנים במערה כידוע בש"ס, וזכורני שראיתי שנשאל על זה הגאון יעב"ץ אשכנזי, זצ"ל, והשיב שלא יוכל להכריע, ואך הוא ספר מלא דברים טובים יהיה מחברו מי שיהיה, ואמנם ידי זרים שלטו בו, ולקה בחליף, וחסר, ויתר. ע"כ.

א. ואמנם כל העוסקים בקבלה תלו כל חכמתם בו, וממנו שואבים כל קבלותם, ומתחלה היה שמו אצלם מדרש רשב"י זצ"ל, כמו פרקי ר"א, ושוב כדי לחבבו על העם ולהפיצו בישראל, שנו את שמו לספר הזוהר, ע"ש הכתוב (דניאל יב) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וכו' ועוד באו אחרים והוסיפו לו תואר הקדוש להוסיף לו חבה על חבה, כמו שמתארים ספר השל"ה הקדוש, ולאור החיים על התורה, הקדוש, ועוד הרבה, כדי להרים ערכם אצל העם, כדי לקרותם, או לקנותם, או שניהם יחדיו וכן מתארים חברה קדישא, לחבבה, על כל מין חברה, מה שאין כן התנ"ך והש"ס

שהחברים הצדיקים והחסידים והמתונים תמיד במעשיהם ומכבדים זה את זה כ"א כפי כבודו, יהיו עתה בערבובייה בלי סדר ומשטר מרוב הצער שהיו שרויים בו. אתו טריקין ומארי תרסין דכפר צפרי, פירוש באו השוערים והמושלים הגדולים של כפר צפרי להתעסק בו ולהוליכו לקברו בצפרי, והווי בני מרונייא צועקים עליהם בשופרות ובחצוצרות ובכל דבר המשמיע קול לייראם ולבהלם וטרדן ביהו, דחשיבו דלא יתקבר תמן בצפרי. ופירוש כמב פטירין משתככין, דהיינו כמה גזירות קשות ורעות מתבטלין ביומא דין בזכותך, זהו ידידי הנ"ל לפרש בזה בקצ"ר אמיץ מרוב הטרדות ושלוש.

היו"ם ס"ט

ע"כ מכתבו היקר של רבי יוסף משאש זיע"א בביאור סוף האדרא זוטא בתיאור פטירת רשב"י.

מדוע קוראים לספר הזוהר הזוהר הקדוש

בספר אוצר המכתבים (ח"ג) לרבי יוסף משאש זצוק"ל וזיע"א מכתב אלף תרכז הביא כמה טעמים מדוע נקרא הספר הזוהר בשם "הזוהר הקדוש" ואביא את דבריו כלשונם רק אחלק את הטעמים לאותיות, וז"ל:

תמוז תשי"ט להנ"ל (ר' יחיים) (אולי צ"ל יחייא) אדרעי, לווגדא)

והמדרש, שהם תמיד מאז חביבין וקדושים בעיני העם.

ב. וחכמי הישיבות שהיו עוסקים רק בש"ס ובפוסקים, היו לומדים בו שלש פעמים בשנה, שהם ליל ז' של פסח, ליל חג השבועות, ליל הושענא רבה, כמ"ש בספר קריאי מועד, הידוע ללמוד זמנים אלו, ואמרתי בס"ד שבשבילם נאה לו השם זוה"ר שהוא, ז. שביעי של פסח, ו, ששה בסיון חג השבועות, ה"ר, הושענא רבה.

ג. ועוד מנהג פשוט היה בתלמסאן, ובכמה קהלות באלגריין שהיה להם קבע ללמוד בשבת אחר שחרית משך שעה בספר הזוהר, ובכל ליל ששי אחר ערבית, משך ב' שעות. וכן בכל לילי ראשי חדשים, וביום חמשה באייר בכל שנה, היתה ועדה שהיו מחלקים כל ספרי הזוהר ה' דפים, ה' דפים, לכל אחד מבני העיר, פתקאות פתקאות מדף פלוני עד דף פלוני לכל אחד, ומי שיודע ללמוד היה לומד בעצמו, ומי שאינו יודע, היה מוסר הפיתקא לאיזה ת"ח שילמוד בשבילו, ונותן את שכרו ע"פ נדבת לבו, וגומרין, אותו ביום ל"ג בעומר ועושים סעודה קטנה בביהכ"נ הנקראת ע"ש "חברה קדישא" שיש בכל מקום, ואמרתי להם, שבשבילם נאה השם זוה"ר והבן.

ד. ועוד, אמרתי ע"פ דברי המקובלים, שקריאת הזוהר היא כלי זיין נגד היצה"ר, וגם מקרבת הגאולה לעלות אל

הארץ. וזה נרמז בפירוש אותיות זוה"ר. זי"ן, כלי זיין, וא"ו, ווי העמודים דהיינו וו לתלות בה דבר גדול, ה"י דבר גדול עלה, ר"ש כאשר דבר ה' אלהי אבותיך לך אל תירא ואל תחת (דברים א כ"ה).

ה. עוד ע"פ דברי המקובלים, שלמוד הזוהר צריך שיהיה לאט לאט ובכוונת הלב כמי שעולה בהר גבוה ותלול שצריך לשמור על כל צעד וצעד, וכן דרשו הם על הכתוב מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו, זה ספר הזוהר הקדוש. וזה זו – הר. (א"ה ריחמ"א: עוד יש לומר שהוא מלשון הזהר היינו שעל האדם להיזהר בלומדו את הזוהר שיעלה בהר ה' לאט לאט ובמיתון ולא יבוא ח"ו להגשמת הדברים).

ו. עוד זוה"ר בגמיטריא רי"ח שלימודו עולה רי"ח ניחח לפני ה'. זהו מה שיש להשיב לכבודו על שאלתו הארוכה, בדברים ורמזים שהוא אוהב, ושלוש.

אני היו"ם ס"ט

מקבץ שאלות על ל"ג בעומר ועניני רשב"י

הטעם שנקרא ל"ג בעומר בבי"ת ולא ל"ג לעומר בלמ"ד

בשו"ע הלכות ספירת העומר (או"ח סימן תפ"ט סעיף א') כתב לומר היום יום אחד "בעומר" בב',

מעדת אשכנז, כך נעשה). ולכן נקרא בשיגרת לשון העם "ל"ג בעומר".

הרה"ג אליהו ממך שליט"א השיב וז"ל:
אכן ספרדים (ותשמע בדיסקים שלי שיצאו לא מזמן על עניני ספירת העומר) אומרים ל"ג בעומר ואשכנזים ל"ג בעומר.

הרה"ג ישראל חיים בלומנטל שליט"א (ירושלים) השיב וז"ל: יום י"ח באייר הוא יום פטירת הרמ"א. ביום זה פוסקים כמותו ולכן מכנים את היום ל"ג בעומר כשיטתו.

הרה"ג אוריאל שלמוני שליט"א השיב וז"ל: בשו"ע שם לא נזכר כלל "לעומר" ורק בסוגריים הוסיפו "בעומר" (ויש באופן כללי דיונים לגבי הסוגריים שבדברי הרמ"א האם הם ממנו או מתלמידיו) ועי"ש במשנ"ב ס"ק ח' שיש הרבה גורסים לעומר ופשטות אין זה מעכב כלל ועוד שמבואר שם במשנ"ב שאפי' אמירת לעומר או בעומר אינה מעכבת (ולכאור' כן משמע מלשון השו"ע שלא הזכיר בכל הדוג' לתיבת בעומר), וע"כ נראה שהונהג לקרוא ל"ג בעומר ע"י אלו שנוהגים לספור בעומר ואחריהם נמשכו ונראה שאין צריך לחפש בזה טעמים (וע"ד רמז קל אם תיקח ל' של לעומר עם ב' של בעומר יצא ל"ב ועם הכולל הוא ל"ג).

הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס 'גם אני אודך' השיב

ובטו"ז (שם סק"ג) כתב על זה: כן מנהגנו [=מנהג בני אשכנז], אבל בדברי הר"ן סוף פסחים שמביא ב"י נזכר שם לעומר בלמ"ד וכו', יע"ש שהאריך בזה. ומנהגינו הוא לומר "לעומר", וכמ"ש המשנה ברורה (סק"ח) וז"ל וברוב פוסקים הנוסח לעומר, ע"כ. ובשערי תשובה (אות ח') כתב על האומרים "לעומר" וז"ל: וכן נהגו במדינתנו והוא ע"פ האר"י ז"ל וכו', ע"כ.

וא"כ התמיה קיימת, למה גם אנחנו שמקפידים לומר תמיד "לעומר" ע"פ האר"י ז"ל, קוראים את יום ל"ג בעומר 'בעומר' בב', ולכאורה היה לנו לומר "ל"ג לעומר" בל'.

הרה"ג משה צוריאלי שליט"א השיב וז"ל: ההבדל בין מלת "לעומר" אל "בעומר". הראשון הוא שסופרים כמה ימים עברו מאז הקרבנו הקרבן ביום שני של פסח. לעומר ההוא, כך וכך ימים עברו. אבל במשך הזמן, האשכנזים כינו לכל התקופה של חמשים יום בשם "עומר" כמו שמצפים למתן תורה בעצרת. והם ששינו ואמרו "כך וכך ימים בעומר" בתוך תקופה זאת. אין ספק שנוסח הספרדים צודק. אבל כיון שהאשכנזים שליטים ברוב מוסדות מדינתנו, וגם ברכנות ומשרד הדתות הם השולטים וקובעים (לא מפני שהספרדים מסרו להם מרצונם את השלטון, אלא מפני שהשרים והפקידים הבכירים, ברוב מוסדות המדינה, הם

וז"ל: מה ששאלתם שיש הרבה שנוהגים לומר בספירה "לעומר", ולא "בעומר", ואם כן למה בל"ג בעומר, כולם אומרים ל"ג "בעומר". והנה בעבר חשבתי על כך, וצריך לחפש מה שכתבתי על זה בס"ד. וכעת חשבתי חידוש לדינא לכאורה, שאם נוהג לומר "לעומר", אם כן כשאומר לחבירו בליל ל"ג בעומר, היום ל"ג "בעומר", לכאורה יוכל לכל הדיעות לספור אחר כך בברכה, כי הרי בזה שאמר ל"ג "בעומר", גילה דעתו שאינו רוצה לצאת בספירה זה, שהרי דרכו לומר תמיד "לעומר", ולא "בעומר", וצ"ע.

הרה"ג אברהם יהודה הכהן רבינוביץ שליט"א השיב וז"ל: ואפשר דהנה ידוע דביום פטירת צדיק פסקינן הלכתא כוותיה, נוכחו שנוהגים בבעלזא דביום היארצייט של בעל הנודע ביהודה זצ"ל אין אומרים לשם יחוד בספירת העומר. וכיון שבל"ג בעומר יום היארצייט של הרמ"א זצ"ל והוא כתב לומר ל"ג בעומר לכך אפי' הנוהגים לומר ל"ג לעומר קוראים לזו היום ל"ג בעומר.

הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א השיב וז"ל: ראה צמח צדיק (להרה"ק מויז'ניץ), שכתב כך: לכאורה יש להבין למה קורין אותו ל"ג בעומר,

הא אנו מונין המספר קטן קודם שאנו סופרים היום שלשה ושלשים יום. ואפשר לומר על דרך זה, דהנה העיקר הוא בימי הספירה שיזכך החומריות שבו ויהיה בבחינת מה, כי כוונת הספירה בשם מ"ה כידוע (שעה"כ דרוש א' דפסח), ואז יזכה לבא ליום הנ' שהוא נגד שערי בינה, כמו שכתוב (ויקרא כג, טז) תספרו חמישים יום: ובזה פרשנו הגמרא (פ"ט דברכות נו ע"ב) הרואה קנים בחלום יצפה לבינה, כי אמרו (תענית כ.). לעולם יהיה אדם רך כקנה, וב' פעמים קנ"ה גימ' עמ"ר, ולכן הרואה קנים שהוא ב"פ קנ"ה שגימ' עמ"ר, יצפה לבינה, שעל ידי ספירת העומר זוכה לבינה שהוא נ' שערי בינה כנ"ל: ולכן אנו קורין ל"ג בעומר, כי האותיות שבין ל' לג' שהם מנסע"פ צ"ק רש"ת א"ב גימ' אלף שצ"ג, כמספר כת"ר שב"ת הוי"ה מ"ה, כי זה עיקר כוונת הספירה לזכות לכת"ר שב"ת בלתי לה' לבדו, על ידי שיהיה בבחינת מ"ה המרומוז בספירה. ואז זוכה לצירוף ג"ל, ר"ל אותיות שבין ג' לל' גימ' ס"ט כמנין חיי"ם עה"כ, שממשיך חיים מאילנא דחיי, וביחד אלף שצ"ג עם ס"ט הוא אלף תס"ב, כמנין ה' פעמים גבור"ה, שנמתק בה' פעמים חס"ד שגימ' אלף ת"מ, ונשאר כ"ב שרומז על כ"ב אתון דאורייתא, וזה

א. א"ה ריחמ"א: הנה בס"ד שאלתי זאת למורי ורבי הרה"ג אברהם הלוי ליפשיץ שליט"א אב"ד דק"ק כפר גדעון עמק יזרעאל, ואמר לי שנראה לו שאין לחילוק בין אם אומר 'ל"ג לעומר' לבין אם אומר 'ל"ג בעומר'.

ג"ל עיני ואביטה נפלאות מתורתך
(תהלים קיט, יח), עכ"ל הצ"צ.

הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
השיב וז"ל: המקור הראשון
אשר בו הוזכר ל"ג בעומר כיום שמחה,
הוא ספר המנהיג, לרבי אברהם בן נתן
הירחי, מצרפת, ושם הוא כותב, (הלכות
אירוסין ונישואין סימן ק"ו), ואך מנהג
בצרפת ופרובינצא לכנוס מל"ג בעומר
ואילך. גם המהרי"ל בהלכות דיני הימים
שבין פסח לשבועות, הזכיר את ל"ג
בעומר. וידוע כי הספרדים רגילים
לספור "היום כך וכך לעומר", ואילו
האשכנזים רגילים לספור "בעומר".
ומשום כך הוקבע יום זה כלשון ספירת
האשכנזים "ל"ג בעומר". הואיל ויצא
מפי קדשם של הראשונים האשכנזים,
ובלשונם נמשכו כל הפוסקים.

הרה"ג שאול גארדאן שליט"א השיב
וז"ל: י"ל שהוא לכבודו של
הרמ"א בעל ההילולא, שפסק לומר
בעומר (בסימן תפ"ט סעיף א') [ועיין
סימן תצ"ג - שהמחבר קורא ליום זה
ל"ג בעומר, והרמ"א קוראו ל"ג בעומר,
לטעמי הנ"ל]. (הובא בגליון 'דמשק'
אליעזר' מהרה"ג ר' אלכסנדר אליעזר
קנאפלער שליט"א פרשת בהר
תשע"ד).

הרה"ג משה וואלף ראזענבערג
שליט"א השיב וז"ל: זה עתה
ראיתי בגליון הנחמד נר ההפטורות,

שהביא (בסוף הגליון אות ז') בשם כ"ק
אדמו"ר מהר"י ט"ב מסאטמאר זי"ע,
טעם לזה, דאף שמנהגינו לספור היום...
לעומר (עם אות ל' עפ"י האריז"ל), אבל
ביומא דהילולא של הרמ"א נוהגין כבוד
ואומרים לפי שיטתו (או"ח סימן תפ"ט
סעיף ב') ל"ג 'בעומר' (עם אות ב'),
עכ"ד בגליון ה'. (שם).

הרה"ג מרדכי אלמקייס שליט"א מח"ס
'ויכתוב מרדכי' כתב וז"ל: הן
אמת שהנכון יותר לומר "ל"ג בעומר"
כי כך אנו סופרים בספירת העומר, אך
השתרש ככה בעם לומר "ל"ג בעומר",
אפשר שזה בא והשתרש מהאשכנזים
שהם היו עיקר העולים למירון בתקופות
קדמוניות יותר ומשם השתרש גם
לספרדים (כי האשכנזים מונים היום כך
וכך בעומר כידוע).

עוד אפשר בדרך רמז כי "ל"ג בעומר"
ר"ת ל"ב, רוצה לומר שביום זה
נכנסת קדושה והתלהבות לעבודת ה'
ללב האדם.

עו"ל כי ר"ת הנ"ל ירמוז על התורה,
כי תושב"כ מתחלת באות ב'
ומסתיימת באות ל' כידוע, וכאן ירמוז
כי יום ל"ג בעומר הוא כעין יום מתן
תורה של תורת הנסתר, ולכן אומרים
דווקא "ל"ג בעומר" לרמוז כנ"ל על
התורה המתחלת באות ב' ומסיימת
באות ל', וגם הכא הוי כיום מתן תורת
הנסתר.

הטעם שנקרא הזוהר הקדוש כן בצירוף מילת קדוש

מדוע נקרא ספר הזוהר בפי כולם הזוהר הקדוש, מה שלא נקראו כן ספרים אחרים, שקדמו לו.

ריחמ"א ס"ט השיב וז"ל: יתכן לומר מכיון שהלומד בו מתקדש לכן נקרא קדוש.

עוד נראה לומר בס"ד, שכל הלומד בו מרגיש את הקדושה שיוצאת מספר הזוהר הקדוש.

הרה"ג אליהו ממן שליט"א השיב וז"ל: גם האלשיך השל"ה ואורח חיים נקראו הקדוש וזכו לזה משום קדושתם המופלגת שנתקבל כך בכלל ישראל.

הרה"ג ישראל חיים בלומנטל שליט"א (ירושלים) השיב וז"ל: ייתכן שיש סיבה נוספת. הקורא בתורה ואינו מבין, אין זה נקרא לימוד. ואילו לגבי הזוה"ק, ההוראה המקובלת היא שאף מי שאינו מבין קיים מצוה, או שיש בידו מעלה גדולה ועליונה. לכן נקרא 'קדוש' שיש קדושה בעצם קריאתו.

הרה"ג אלון ארביב שליט"א השיב וז"ל: כל ספר הוא קודש, ואף הזוהר בין ספרי הקודש, אומרים תורתנו הקדושה.

הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א השיב וז"ל: הנה כבר נשאל בזה הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל, בספרו

אוצר המכתבים ח"ג (סימן אלף תרכ"ז), מדוע נקרא שם הספר "זוהר הקדוש", ולמה הוסיפו לציין בשמו "הקדוש", והשיב, הואיל וספר הזוהר יצאו עליו עוררים, משום כך כינהו בשם "זוהר הקדוש", להורות שהוא מקודש. יעוש"ב ותרווה נחת.

הרה"ג מרדכי אלמקייס שליט"א השיב וז"ל: הנה הלימוד בספר קדוש זה מטהר ומקדש הן את הלומד בו והן את העולם כולו כידוע. ולכן נקרא "הזוהר הקדוש". וזה כעין מה שתירץ כת"ר.

וידידי הרה"ג מרדכי שוקרון שליט"א תירץ בזה, כי ידוע עניין קדושה הוא רומז לברית, וזה בא לרמז כי רשב"י היה המיוחד בדורו בשמירת הברית ולכן ספרו נקרא קדוש. וכמו שמצינו מאותו טעם "אור החיים הקדוש", "השל"ה הקדוש" ועוד. עכת"ד.

ולי נראה להוסיף על דבריו כי בענין קדושת רשב"י בשמירת היסוד ראיתי בספר הקדוש "תקנת השבין" שכתב על דברי הזוה"ק הידועים גבי אדם שפגם בבריתו שאינו יכול לשוב בתשובה. וכבר נשתברו על זה קולמוסין. ורבינו צדוק הכהן זי"ע כתב שם כי הכוונה היא שלא יוכל להגיע למעלת רשב"י שלא פגם מעולם וכו' אך לשוב בתשובה שלימה ולהגיע למעלות נשגבות בוודאי יכול עכת"ד.

א"כ רואים אנו את מעלת קדושת רשב"י וממילא ראוי חיבורו להקרא קדוש.

האם יש ענין להיות שבת לפני הילולא בציון רשב"י

האם יש ענין להיות בשבת שקודמת להילולא של רשב"י אצל רשב"י כי רשב"י נקרא בחינת שבת.

הרה"ג אליהו ממן שליט"א השיב וז"ל: לאו דוקא.

הרה"ג אלון ארכיב שליט"א השיב וז"ל: לא שמענו. רשב"י נקרא בחינת שבת בכל שבת ולאו דווקא בערב ההילולא, שגם ליום המיוחס י"ח באייר לא בטוח שהוא יום פטירתו.

הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א השיב וז"ל: בקהילותינו נוהגים בכל ימות השנה לשורר את הפיוט "בר יוחאי", לפני הקידוש בלל שבת, וטעם לדבר שמעתי, מפני שהלכה כרבי שמעון בשבת. וסתם רבי שמעון רשב"י. ובס"ד אמרתי טעם נוסף, ע"פ המבואר בשבת (לג:), הואיל ורשב"י, ורבי אלעזר בנו, בצאתם מן המערה, פוגשים לפנות ערב בערב שבת סבא אחד שהיה אוזז בשתי חבילות הדסים ורץ בין השמשות. אמרו לו: למה לך אלו? אמר להם: לכבוד שבת. הסתפק לך באחד! אחד כנגד 'זכור' ואחד כנגד 'שמור'. אמר רבי שמעון לבנו: ראה כמה חביבות מצוות על ישראל. ולכך הואיל ורשב"י מלמד זכותם של ישראל על

שטורחים לכבוד שבת לכך אנו מזכירין את שמו עם התקדש היום. ובספר חבת ירושלים, הביא בשם במדרש תלפיות וז"ל: כתב החכם ר' יעקב פראגו, ששמע מר' יונתן גאלאנטי, ששמע מפי קדוש מדבר, איש מפי איש עד רשב"י, שאילן החורבין בכל ערב שבת היה נהפך לתמרים ע"ש "צדיק כתמר יפרח". עכ"ל. ואם כן גם לרשב"י היה נעשה נס לכבוד שבת, כדי שיוכל לענג את השבת.

הרה"ג מרדכי אלמקייס שליט"א השיב וז"ל: בענין להיות שבת קודם ההילולא אצל רשב"י, הנה כך מנהג ישראל שמי שיש לו יא"צ באותו שבוע עולה לס"ת בשבת הקודמת וכו'. ורשב"י הרי הוא אביהם של ישראל. ומנהג אנשי מעשה לשבות שם גם בשבת שקודם ההילולא ובפרט אם ההילולא חלה בסמוך לשבת ביום א' או ב'.

ואכתוב דבר א' ששמעתי ממורי ורבי שליט"א, כידוע אנו נוהגים לומר בשבת לאחר שלום עליכם ואשת חיל גם פיוט בר יוחאי. ואמר לי כי מנהגו בשבת שקודם ההילולא לומר גם פיוט "ואמרתם כה לחי" וכך אני נוהג בס"ד כבר כמה שנים.

**מדוע היה מחלוקת בין אנשי צפורי
לאנשי מירון היכן יקבר רשב"י**

בסוף האידרא זוטא מובא (רצ"ו ע"ב) וז"ל: אתו טריקין ומארי תריסין

דכפר צפורי, וטרדאן בהו והוו בני מרוניא צווחין בקטירין, דחשיבו דלא יתקבר תמן, עכ"ל.

ופירושו כפי שכתב במתוק מדבש וז"ל: באו גבורים ובעלי מלחמה מכפר צפורי למירון, לקחת את ארון האלהים של רבי שמעון בחזקה לקבור אותו אצלם בכפר ציפורי, ובני מירון היו דוחקים בבני ציפורי להחזירם לאחוריהם שלא יקחו מהם את ארון האלהים, והיו בני מירון צועקים יחד באגודה אחת על בני ציפורי, כי בני מירון חשבו עצות ותחבולות שלא יניחו לרבי שמעון להקבר שם בכפר ציפורי, אי נמי פירושו, שיראו בני מירון שמא לא יקבר רבי שמעון אצלם, עכ"ל.

ושאלתי היא: איזה צד היה לבני ציפורי שיקבר אצלם רבי שמעון והרי לכאורה היתה לו יותר שייכות עם מירון שהרי שם הוחבא במערה, ואם כן לכאורה הוא צריך להיקבר במירון ולא בציפורי.

ואני לעצמי חשבתי שבני ציפורי שהיו גיבורים ובעלי מלחמות כבר צפו את הילולא של רבי שמעון שתהיה ותכניס להם הרבה כסף מאלו שיבואו להילולא ועל כן רצו בחזקה להביאו לקבורה שם.

הרה"ג משה צוריאלי שליט"א השיב וז"ל: בענין מריבה בין בני ציפורי לבני מירון, כל אחד רצה שהקבר יהיה בקרבת מקומם, כי בעת

עצירת גשמים הולכים לשם כדי שהמתים יתפללו עלינו (לפי דיעה אחת בתענית טז ע"א. וכנראה כן דעת הוזהר, ויחי דף רכ"ה). ולא רצו לטרוח ללכת למרחקים עד למקום הקבר. זכות רשב"י תגן על כל בית ישראל, כדבריו בסוכה מה ע"ב

הרה"ג אליהו ממך שליט"א השיב וז"ל: אולי שילוב תושב"כ עם תושבע"פ ייחוד וכו' רבי יהודה הנשיא ורשב"י.

הרה"ג אלון ארביב שליט"א השיב וז"ל: רשב"י ובנו רבי אלעזר שהו במערה בפקיעין ולא במירון. כמופיע במדרש קהלת רבה (י, יא) "רשב"י ורבי אלעזר בריה הוון טמירין במערתא דפקע י"ג שנין בשמרא" (תרגום: רשב"י ובנו ר' אלעזר התחבאו במערת פקע שלש עשרה שנים בימי השמד).

הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א השיב וז"ל: הנה תחילה וראש, בספר ארץ הגליל (עמ' 451) הביא מחלוקת אם המערה בה התחבא רשב"י היתה במירון, או בפקיעין. והביא סימוכין לדיעה זו ולדיעה זו, ע"פ הוזהר"ק (האזינו דף רצ"ה ע"ב), או בהקדמת תיקוני הוזהר (עמוד א'). יעו"ש. ועל כן אין סברא זו מוחלטת.

והנראה שרשב"י קבע מושבו וישיבתו בתקוע שבגליל (שבת קמז:), הסמוכה למירון, וסמוכה גם לציפורי,

זצ"ל כתב על מה שהיה רשב"י בטל לה' יתברך, וז"ל:

בזוהר נאמר (ח"ב לח ע"א): "מאן פני האדון הוי"ה דא רבי שמעון בר יוחאי". מאמר זה תמוה ביותר, אין יתכן לומר מילים שכאלה?

יש אמרה המקובלת בין החסידים: המלך, בזמנים שאינו מופיע בקהל, מניח את כתרו על מתלה. לכאורה, מדוע לא יניח המלך את הכתר על ראשו של אחד מעבדיו הרבים? ההסבר הוא פשוט – אם המלך יניח את הכתר על ראשו של העבד, עלולה להתגבש אל ליבו של העבד איזושהי מחשבה זרה וטיפשית, מה שאין כן כאשר הכתר מונח על המתלה, המתלה אינו מהרהר מאומה....!

ואמרו החסידים, שאם יהיה עבד כזה שירגיש ויחוש שכל מציאותו אינה אלא כמתלה שעליו מניח המלך את הכתר, אזי יוכל המלך להניח את הכתר גם עליו. כאשר העבד מרגיש שאין לו שום מציאות לעצמו כלל ואינו אלא כאחד המתלים הקבועים בקיר העשויים לשמש את המלך, אפשר להניח את הכתר גם עליו. באופן זה, אין זה שמניחים עליו את הכתר כאדם, אלא הוא נחשב כמתלה בלבד.

אצל רבי שמעון בן יוחאי היה נרגש שאין לו שום מציאות משלו כלל, וכל כולו אינו אלא שעל ידו נשלם רצון הקב"ה. מלכתחילה לא נרגשת מציאותו

וכשבאו להוציאו ולקברו, אנשי ציפורי שהיו בעלי מריבה ותחרות (ירושלמי ברכות פ"ג סוף ה"ב), אמרו תקוע, היא בין ציפורי ובין מירון, ומדוע יקבר אצלכם, ואולי יקבר אצלנו. ומה עוד שעל פי המבואר בזוהר ח"ב (דף ע"ט ע"א), רשב"י ישב גם בציפורי בחלק מן הזמן, ובירושלמי (פרק כיצד מעברין הלכה א'), אף אמר, יכול אני לעשות שיהו מהלכין מטבריא לציפורי ע"י מערות ובורגנין. ומה עוד שרבים מחבריו כמו אבא חלפתא ורבי יוסי, היו גרים בציפורי. והיו אנשי ציפורי מחבבין את רשב"י, שעל אף שהיו בעלי מריבה ותחרות, רשב"י קרבן בעבותות אהבה. וכדמוכח ממדרשי חז"ל. ועל כן חפצו שיקבר אצלם. אך רשב"י רצה להיקבר דווקא במירון, וכמובא בסוף האידרא זוטא שם. והנלענ"ד בס"ד כתבתי.

הרה"ג מרדכי אלמקיים שליט"א השיב וז"ל: אפשר שבני ציפורי רצו שרשב"י יקבר בציפורי כי שם קבור רבינו הקדוש מחבר המשנה, ורצו לחבר יחדיו את מחבר המשנה למחבר הזוהר הקדוש, וחשבו כי כך רצוי הדבר, אך משמא בחרו לו מקום במירון אתרא קדישא. ויה"ר שזכות רשב"י הקדוש תגן בעדו ובעד משפחתו אלף המגן בכלל כל ישראל אמן.

רשב"י - עוצם ביטולו לה'

בספר 'שיעורים בתורת חב"ד' (ח"ב, עמ' ח-ט) להרה"צ יואל כהן

כאדם לעצמו. אצל אנשים רגילים, קודם כל מורגשת מציאותו האישית של האדם, אלא שבהמשך, כאשר מתעוררת השאלה: לשם מה נברא האדם? באה התשובה, שכל מציאות האדם נבראה בשביל לשמש את קונו. באופן זה, גם אם האדם יחדיר עמוק בנפשו את מטרת בריאתו ויחשוב על כך בכל עת ובכל רגע, הכרה זו תהיה כדבר נוסף על ישותו העצמית. קודם לכל מרגיש הוא את ה'אני' שלו, ורק אחר כך מתווספת ההכרה במטרת בריאתו; לעומת זאת, אם ננסה להתבונן כיצד 'מסתכל' הקב"ה על מציאות האדם, אזי אצלו מלכתחילה כל עניינו של הנברא אינו אלא לכבודו, לעבוד את ה'. והרגשה זו, כפי שהיא מצד 'למעלה', היא שהייתה נרגשת אצל רבי שמעון בן יוחאי. לכן שייך לומר "מאן פני האדון הוי"ה? דא רבי שמעון בן יוחאי" – מציאותו אינה משקפת את עצמו כלל, אלא אך ורק את "פני האדון הוי"ה".

טעם שעושים את יום י"ח באייר יום ל"ג בעומר ליו"ט

בספר מנחת יוסף (ח"ג) דרושים על התורה ומועדים מתורתו של רבי יוסף משאש זצוק"ל (פרשת אחרי מות – קדושים) כתב וז"ל:

מעתה נדבר על יום י"ח באייר, שעושים אותו יו"ט, וטעם הדבר מצאתי כתוב, כי המן ירד להם לישראל ביום ששה עשר באייר, כמ"ש

בשבת (פז ע"ב) וברש"י שם, וכן הוא בפרש"י ז"ל על התורה בפרשת בשלח פרשה (טז פסוק א), יעו"ש, ואותו היום לא אכלוהו בשמחה כי לא ידעו מה הוא, גם לא היו מרוצים ממשה ואהרן כי התלוננו עליהם, ואך ביום ב' שהוא י"ז באייר נתרצו מהם, וביום ג' שהוא י"ח עשאוהו יו"ט, על שער הפרנסה שנפתח להם, ועוד דקיימא לן בתלתא הוי חזקה, לכן לא עשו יו"ט רק עד שירד להם ג' ימים רצופים ט"ז, י"ז, י"ח, ויום י"ח עשאוהו יו"ט, עד כאן מצאתי כתוב וכן כתב באוצר ישראל אות ל' לג בעומר משם החת"ס יו"ד רל"ג יעו"ש. לכן לזכר עולם קבעהו יו"ט, כדי להודיע תמיד נפלאות הבורא ב"ה, ולהודיע עוד כי בהיות ישראל רצונו של מקום, פרנסתם מצויה בלי שום צער.

א"ה ריחמ"א: ועפ"י דברי קודשו יש לומר שבזכות רשב"י שיום זה הוא הילולא דיליה סגולה לבקש שתהיה פרנסתו מצויה בריוח ובנחת בזכות הצדיק רשב"י.

ושוב נוסף עוד, כי בו ביום פסקו תלמידי רבי עקיבא מלמות, והוסיפו עוד לחבבו ולכבדו.

ושוב נוסף עוד, כי בו ביום עלה למרום התנא הקדוש הרשב"י זיע"א, וקבעו אותו חבריו ותלמידיו לשמחה רבה, על כי בו ביום גילה להם הרבה תורה בנגלה ובנסתר, ועשו אותו כיום

הצדיקים, ומה נשתנה רבי שמעון בר יוחאי משאר הצדיקים. ויש שתירצו שזהו על שניצול מגזירת הקיסר הרשע אשר זמם להורגו, על ידי שנתחבא במערה הוא ורבי אלעזר בנו, ונפטר כדרך כל הארץ, ולאחר שזכה לגלות סתרי תורה. ולכך שמחים ביום פטירתו. ויש דוחים ואומרים שטעם השמחה ביום ל"ג לעומר לפי שרבי עקיבא התחיל לשנות לרבי שמעון בר יוחאי וחבריו ביום ל"ג לעומר, ויאור להם שחזרה עטרה ליושנה, והם הם שמילאו את כל הארץ תורה, ולכך עושים שמחה, עכ"ל.

שמחת תורה, ומזה נמשך בדור יתום זה לעשות הלולות לכמה צדיקים בכמה מקומות, ונמשכים מהם כמה קלקלות והפרץ מתרחב והולך, ועני אני דברתי הרבה בכתב [עיינ ספרי מים חיים סימן ר"ז] ובע"פ ואין שומע, כי בעון הרבה מתופשי התורה פתיים מוכים במחלת הדמיון מחזיקים בזה, ובכן אנו לבנות, והם לסתור, וישראל לא ידע עמי לא התבונן, ה' יתקנו בעצה טובה מלפניו, ויקרב קץ משיחיה בחיינו ובחיי כל ישראל, ואז תודע האמת, עם מי חותמת, בב"א, עכ"ל רבי יוסף משאש זיע"א.

הנהגת הבבא סאלי בימי הלולות רבי מאיר ורשב"י ואביו בימי העומר

בספר 'ישראל סבא' על סידנא 'בבא סאלי' רבי ישראל אביחצירא זצוק"ל וזיע"א (ממנהגיו אורחותיו והליכותיו בקודש) כתב בפרק (מב) על ימי ספירת העומר, וז"ל: רק בימים מסוימים נהג רבינו לצאת מן ההתבודדות לילעשות ימי משתה ושמחה. והם: ביום י"ב באייר שהוא יום הלולא של מו"ר אביו, סבא דמשפטים כמוהר"ר מסעוד אביחצירא

בספר 'משנת יוסף' (שיעורי מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל וזיע"א משנת תשס"ב, ח"ג, הלכה יא, עמ' קפא-קפב) כתב, וז"ל: והנה יש אומרים שנוהגים שמחה ביום ל"ג לעומר מפני שהוא יום פטירת רבי שמעון בר יוחאי ע"ה, והוא נקרא בסוף אדרא זוטא "יומא דהלולא דיליה", והיינו יום פטירתו. אולם האחרונים הקשו שאם יום פטירתו של רבי שמעון בר יוחאי הוא ביום ל"ג לעומר, לשמחה זו מה עושה, והרי בשו"ע (או"ח סימן תק"פ) מבואר שקבעו תעניות בימי פטירת

ב. א"ה ריחמ"א: חזק וברוך לידיד היקר רבי פנחס משיח הי"ו שזיכני בספר זה ויבורך על זאת בכל מיילי דמייטב אכ"ר.

ג. א"ה ריחמ"א: לעיל (שם פמ"ב), כתב שבימי העומר נהג רבינו להרבות בטבילות, בהתבודדות ובהסתגרות בחדרו.

זיע"א. וביום י"ד באייר – יום פסח שני, ימים אלה היו יוצאים מכלל ימי העומר, שבו נהגו לעשות את ההילולא של ר' ובהם היתה ניכרת הארה מיוחדת על מאיר בעל הנס זיע"א. וביום י"ח באייר פני רבינו. אך אחרי הילולות אלה, חזר – יום ל"ג לעומר הוא יום ההילולא של רבינו להסתגרותו, בהכירו את גודל רבי שמעון בר יוחאי זיע"א. שלושה מעלת ימים אלה שבין פסח לעצרת.

הגאון רבי מרדכי אלמקיים שליט"א
מח"ס ויכתוב מרדכי

אמר ל"ג בעומר האם יכול לספור בברכה

הגרע"י זצ"ל הכ"מ בחזון עובדיה יום
טוב עמ' רמ"ח.

וראיתי כעת בגליון הנפלא מרי"ח
ניחוח מס' 198 עמ' 21
תשובת ידידי הגאון רבי כפיר ברוך
מבורך דדון שליט"א שהשיב בזה
לכת"ר דלא מועיל. והנראה בכוונת
דבריו כי לא מועיל אם אמר המספר
המלא כגון היום כך וכך בעומר אז
בכה"ג שפיר יצא ידי"ח ולא יכול
לספור בברכה בערב אך לא בכה"ג
שאמר רק ל"ג בעומר. והוא כתב דבריו
בקיצור אך ברור לי שכך כוונתו דהא
באמר רק היום ל"ג בעומר בוודאי לא
יצא ידי"ח ויכול לספור בברכה בערב
וכמבואר.

ושוב הראתי הדברים לידידי הגאון
הנ"ל שליט"א והסכים שכך אכן
כוונתו.

סליחה על הקיצור.

בברכה נאמנה וידידות נצח
מרדכי אלמקיים

בס"ד ערש"ק במדבר, כ"ג אייר תשע"ד
לכב' ידיד נפשי המאוה"ג לממשלת התורה,
מוזכה הרבים, ענוותן ושפל ברך, הגאון הגדול
כמוהר"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א
בעמח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף
החדש" ועוד

אחדשה"ט כראוי,

הנני בזה בקצר אמיץ בענין שאלתו גבי
אדם הנוהג לומר בספירת העומר
היום כך וכך לעומר. אם בערב ל"ג
בעומר קודם הספירה אמר לחברו היום
ל"ג בעומר, לכאור' לכל הדעות יוכל
לספור בברכה שכיון שאמר "בעומר"
ולא "לעומר" גילה דעתו שאינו חפץ
לצאת בזה ידי"ח?

תשובה בס"ד: לא נצרכה להגיע לזה,
דהא גם לא ספר מנין
השבועות אלא רק הימים, וגם שלא
אמר המספר אלא רק בראשי תיבות, וגם
שאין כוונתו לספור כלל אלא לומר
שהוא יום חג הערב וכמו שכתב מרן

הגאון רבי אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א
דומ"צ דק"ק שומרי אמונים בית שמש וראש כולל דו"קוב ויוניץ
ומח"ס חינוך הבנים כהלכתו וש"ס

האיך היה לרשב"י יין לקידוש במערה ופת לסעודת היום והמסתעף מזה לכל מי שאין לו יין ופת לקידוש והבדלה

התפלה דהא התפלה הוא מתפלל של שבת ביום זה כמ"ש הפמ"ג, ויוצא בזה מדאורייתא אפילו אם היום הוא באמת שבת כמבואר לעיל בסימן רע"א במ"ב ע"ש, וגם יבדיל בתפלה שאומר אתה חוננתנו ויוצא בזה ע"פ הדחק מצות הבדלה.

והרי לנו כי אין מי שאין לו יין ופת לקידוש יוצא ידי חובת קידוש מן התורה בתפילה. – וראה להלן (אות י"ב) שכ"ה מסקנת הפר"ח והברכ"י והשע"ת להלכה כי מי שאין לו יין ופת יסמוך על קידוש שבתפילה.

ומעתה אם כנים הדברים שלא היה לרשב"י וראב"ש יין או פת לקדש וודאי קיימו מצות קידוש בתפילה.

האם צריך כוונה בתפילה על זה

ג. והנה מקור הדברים שאפשר לצאת יד"ח קידוש בתפילה הוא במג"א בר"ס רע"א, וכ"ה ברמ"ע מפאנו שהובא במג"א שם, ודעת כמה אחרונים שם שצריך בפירוש כוונה לצאת בזה ידי חובת קידוש, אבל לולי כן אינו יוצא

א. הנה ידועים דברי חז"ל (שבת דף ל"ג ע"ב) כי רשב"י ובנו רבי אלעזר היו במערה שלוש עשרה שנה, ונעשה להם נס ונברא להם עץ חרובים ומעיין של מים.

והקשה השפתי צדיק (ויקרא, ל"ג בעומר ס"ק ה') במה אמרו קידוש היום בכל השבתות שהיו שם. – ויש ליישב קושיא זו בכמה וכמה אופנים, וכפי שיתבאר.

[א] קיימו מצות קידוש בתפילה

א. כתב המשנ"ב בסימן רפ"ט (סק"י) וז"ל: ובלילה אם אין לו חתיכת פת ויין ושאר משקין לקדש עליו, ויש לו תבשיל ופירות וכיוצא בו י"א דאם מצפה שיביאו לו איזה דבר לקדש עליו ימתין איזה שעות, ועכ"פ א"צ להמתין יותר מחצות ואם הוא אדם חלש א"צ להמתין ויאכל מה שיש לו בלא קידוש ויסמוך על מה שהזכיר קדושת היום בתפלה, ולכשיביאו לו אח"כ בלילה פת או יין אומר עליו כל נוסח הקידוש ויסעוד כזית עכ"פ.

עוד כתב המשנ"ב בסימן שד"מ (סק"ג) וז"ל: ואם אין לו יקדש ע"י

אולי יסמוך על מה שצידדו המשנ"ב ועוד דסגי בהזכרת יצי"מ בק"ש סמוך לתפילה יעו"ש.

[ב] קיימו מצות קידוש בהזכרת שבת

ו. והנה בפשוטו היה נראה כונת המשנ"ב בשני המקומות הנ"ל דכיון דבלא"ה צריך להתפלל והרי שם אומרים ברכה שלימה וחותרת בה מקדש השבת לכן יכוין לצאת בזה יד"ח קידוש. אבל רשב"י שלא היה מתפלל וכפי שמבואר במסכת שבת (י"א ע"א) כי רשב"י וחבריו אין מפסיקים לתפילה, א"כ א"צ דוקא תפילה רק העיקר לקיים מצות קידוש מה"ת לכל חד כדאית ליה.

והיינו לדעת רעק"א סגי באומר שבתא טבא, ולשאר פוסקים סגי בהזכרת שבח של שבת וקדושתו, וכגון אמירת ויכולו או ושמרו וכדומה, וכן מבואר להדיא בשו"ת הרשב"א (ח"ד סימן צ"ה).

ואולם בפרי מגדים (מש"ז סק"א) כתב בזה"ל: בסימן רע"א (מש"ז סק"א) וז"ל: ומיהו כשמתפלל תפלת חול והזכיר שבת בלא ברכה, דיצא ידי תפלה כבסימן רס"ח סעיף ד', אפשר ידי קידוש לא יצא, דבעינן ברכה לקידוש היום שיאמר ברוך אתה ה' מקדש השבת, ומה שהזכיר ותתן לנו יום השבת אפשר ידי קידוש לא יצא אף מן התורה.

למ"ד מצות צריכות כונה, וכ"ה דעת התו"ש והמשנ"ב והבא"ח, וראה מש"כ בזה בכרם אליעזר על קידוש והבדלה סימן ב'.

ולפי"ד מי שהיה סבור שיהא לו יין או פת לקידוש ואחר תפילה נודע לו שאין לו, ובפרט לדעת החת"ס שם שכיון בהדיא שלא לצאת יד"ח, נראה דיכוין למחר בברכת מקדש השבת שבתפילת שחרית, אי נמי במוסף או במנחה ובזה יצא ידי חובתו.

האם גם בשביל קידוש היום יכוין בתפילה

ד. וגדולה מזו ראיתי בספר שש"כ (פרק נ"ב הערה קי"ד) שאף אם כבר קידש בלילה אם אין לו ביום יין או פת יכוין שוב בתפילה לצאת יד"ח, ואף שאומרים רק ברכת בפה"ג מ"מ שם קידוש עליו, ולכאורה זהו חידוש גדול דבפשוטו כל דין קידוש היום הוא רק כהקדמה לסעודה ומשום כבוד היום, וראה מש"כ לדון בזה בספר כרם אליעזר על קידוש והבדלה בסימן מ"ח (אות ב') ובסימן נ"א (אות י"ג).

להזכיר יצי"מ בתפילה

ה. ולדעת המנ"ח והבה"ל שם יהא צריך להזכיר גם יציאת מצרים בתפילה, ויש לברר אם למעשה ראוי לעשות כן ולהוסיף תיבות בתפילה כיון שמצינו כן בגירסת כמה ראשונים, ואף לסוברים שזהו חיוב דרבנן סו"ס צריך לאמרו, אך

ולדרכו לכאורה צריך תפילה ממש, דהרי חז"ל לא תקנו ברכה זו לאמרה בפני עצמה רק על היין, וכשאינו יכול לקדש על היין לא מצינו שיהא רשאי לברך ברכה זו בפנ"ע, ולפי"ז יוצא חידוש גדול שאף שרשב"י וראב"ש לא התפללו במערה, מ"מ בתפילת ליל שבת היו חייבים כדי לקיים מצות קידוש בתפילה.

ואם כנים אנו בזה אזי יתיישב קושית התוס' בשבת (ל"ג ע"ב) על הא דאיתא שם דבעידן צלוי היו לובשים בגדיהם ולהנ"ל ניחא כי בליל שבת היו מתפללים.^א

ואולם מדברי שאר כל הפוסקים מוכח שא"צ נוסח ברכה ממש, וכן נקטו הבה"ל והמשנ"ב דאם אמר כל נוסח ברכת הקידוש בלא פתיחה וחתימה ודאי יצא מה"ת.

והלום ראיתי בספר שש"כ (פנ"ב הערה צ"ח) שכתב כלפי אשה שאין לה על מה לקדש שהיא חייבת להתפלל כדי לקיים מצות קידוש בתפילה (עכ"ד), ולא ידעתי מנא ליה להחמיר בזה אף שבודאי זה עדיף טפי.

ולשיטתו יוצא גם כלפי המבואר בחת"ס ועו"פ דביוה"כ אנו מקיימים מצות קידוש בתפילה, שנשים חייבות להתפלל שמו"ע ביום הכפורים.

האם צריך להתפלל סמוך לאכילה

ז. והנה מסתימת הפוסקים משמע דמי שסומך בלית ברירה על קידוש שבתפילה אינו צריך להקפיד גם על קידוש במקום סעודה, דזה נאמר רק במקדש על היין או על הפת, אבל כשאנו מקיים הקידוש כהלכתו א"כ אין נפק"מ אם הוא סמוך לסעודה.

ואולם בחידושי רעק"א (הובא לעיל בסימן מ"א אות ד') משמע שיש מציאות להתפלל סמוך לסעודה וזה עדיף טפי יעו"ש.

אמירת ברכת הקידוש בלא יין ובלא

פת ובלא חמר מדינה

ח. והנה במשנ"ב הנ"ל מבואר בפשיטות דמי שאין לו על מה לקדש אינו רשאי לומר ברכת הקידוש לחוד כי חז"ל תקנו ברכה זו דוקא על הכוס או על פת, אבל לא שייך לומר נוסח הברכה לחוד.

ויש לברר האם זהו דין פשוט, או שמא יש חולקים בזה ולדעתם כשאין לו על מה לקדש יאמר ברכת הקידוש בפנ"ע.

אמירת ברכת ההבדלה בלא כוס

ט. והנה כלפי הבדלה מצינו בזה דברים מפורשים בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג

א. ואגב צ"ל כי היה העפר מוכן להם להשתמש בו ולכן לא היה משום מוקצה וכן היה עמר תיחוח ולא

היה בזה משום חופר גומא ובונה [אך אולי כל השבת היו בבגדיהם].

שבתפילה, בתשובת מהר"מ ד"ק כתב שיאמר המבדיל בלא כוס מי דהוי אברכת המזון, ועיין סס"י רצ"ט. – ומשמע ג"כ דלדעת המהר"ם אומרים ברכת הבדלה בלא כוס.

ובפמ"ג שם כתב כך: ובמהר"מ שיאמר המבדיל בלא כוס, לכאורה היינו בשם ומלכות, דבלא שם ומלכות בלאו הכי אומר לעשות מלאכה, כבסימן רצ"ט סעיף י'. ולדינא נראה דאין לברך בשם ומלכות (עכ"ל).

ובמשנ"ב שם בסימן רצ"ו (סק"ז) כתב: שמותר לו וכו' - ומ"מ צריך שיתפלל תחלה ויאמר הבדלה בחונן הדעת ואעפ"כ כשישיג למחר כוס חייב להבדיל כדין וכדלקמן בסימן רצ"ט, ויש שרוצים לומר שיאמר עתה ברכת המבדיל בלא כוס, ואין להורות כן.

והרי שיש בזה מחלוקת ולהלכה אין לברך בלא כוס. והלום ראיתי במשנה אחרונה שם שהביא מספר דברי שלום (או"ח ח"ג סימן ס"ה) שאף שלהלכה אין לברך בשו"מ מ"מ אין למחות ביד הנוהגים להבדיל בלא כוס שיש להם על מה שיסמוכו (עכ"ד). וצ"ע למעשה.²

י. והנה בדרכ"מ שם בסימן רצ"ו (סק"ב) כתב: ומשמע מדברי

(סימן ק') וז"ל: ומי שאין לו יין ולא שכר אלא פת, כתב רבינו שמחה זצ"ל דאפילו הכי מבדיל בלא כוס, דעל הכוס תקנוה אנשי כנסת הגדולה, והיכא דאין לו מכל מקום מבדיל בלא כוס, מידי דהוה אברכת המזון שטעונה כוס, והיכא שאין לו כוס אפילו הכי מברכין ברכת המזון.

והטור בסימן רצ"ו כתב וז"ל: ואם אין לו יין איתא בפירקי ר"א א"ר מונא כיצד אדם חייב להבדיל מקרב ידו לאור הנר ואומר בורא מאורי האש, וכיון שמרחיק ידו מן האש אומר בא"י אמ"ה המבדיל בין קודש לחול, ואם אין לו יין ואין לו שמן לנר פושט ידו לאור האש ומסתכל בצפרנים שהן לבנות מן הגוף ומברך בורא מאורי האש, ואם היה בדרך פושט את ידו לאור הכוכבים שהן מן האש ומברך בורא מאורי האש, ואם נתקדרו שמים בעבים תולש אבן מן האדמה ואומר המבדיל בין קודש לחול, וכתב רב עמרם ואנן לא ס"ל הכי אלא אין מבדילין אלא על היין ואפילו על הפת אין מבדילין (עכ"ל), ומשמע כי בזה נחלקו האם אפשר לומר ברכת הבדלה בלא יין.

והמג"א שם בסימן רצ"ו (סק"ז) כתב על דברי השו"ע שם 'אם אין לו יין ולא שכר ושאר משקין יש אומרים שמותר לו לאכול', וז"ל: וכתב הרא"ש פרק ע"פ דדי לו בהבדלה

ב. וע"ע במשנ"ב שם לעיל מזה (סק"י) שכתב: ועל קווא"ס ובארשט מוכח מט"ז בסימן קפ"ב וא"ר שם דאף בשעת הדחק אין מברכין דאף שהמונים שותין אותן מ"מ לא חשיבי וכמו מים הוא, ואף דעת

מדוע מקדימים ברכת היין לפני קידוש והבדלה

יא. ולכאורה לדעת המהר"ם [והאבודרהם] הנ"ל כלפי הבדלה, ה"ה כלפי קידוש נמי יש לומר ברכה אף בלא יין ופת.

אך מה נעשה כי לכאורה יש לנו גמרא מפורשת דאין אומרים ברכת הקידוש בלא כוס, דבמסכת ברכות (נ' ע"ב) וכן במסכת פסחים (קי"ד ע"א) מבואר דטעמייהו דב"ה דברכת הגפן קודם לקידוש היום מפני שהיין גורם לקידוש שתאמר והיינו דלולי היין [או הפת וכמש"כ רש"י ורשב"ם שם] א"א לקדש.

והנה גם בהבדלה מקדימים ברכת הגפן, ולכאורה גם שם זהו הטעם כי היין גורם להבדלה שתאמר וזה סותר לכאורה את הסוברים דברכת הבדלה נאמרת בלא כוס, ודוחק לומר דבהבדלה יש רק את הטעם השני של תדיר ושאינו תדיר, דא"כ כשהקשו שם בגמרא למה לי הך טעמא תיפו"ל מחמת טעם הראשון הנ"ל למימר דנפק"מ כלפי הבדלה, וי"ל – והנה בהמשך הגמרא שם בברכות (נ"א ע"א) מבואר דבהבדלה גם לב"ש ברכת היין קודם משום דאפוקי יומא מאחרינן ליה,

אבודרהם דטוב יותר להבדיל על כוס פגום של יין מלהבדיל על שכר עכ"ל. וכן פסק שם הרמ"א, וכתב שם המג"א (סק"ה) שם: צ"ע דבאבודרהם כתוב וטוב יותר להבדיל על כוס פגום מלהבדיל בלא יין עכ"ל, כונתו דאם אין לו יין כלל דאז צריך שיאמר המבדיל בלא יין כמ"ש סו"ס רצ"ט, אבל כשיש לו כוס פגום מוטב שיבדיל עליו כמ"ש סו"ס קפ"ב אבל שכר אפשר דמוטב מכוס פגום יין (עכ"ל).

ולכאורה גם שם כונת המג"א לפרש דעת האבודרהם שמבדילים בלא יין כלל והיינו ברכת הבדלה, ולפי"ז י"ל דהרמ"א דלא ס"ל כן לכן ביאר כוונתו להבדיל על חמר מדינה, אכן במחצית השקל שם כתב כך: ומזה יצא הגהת רמ"א, שהבין מה שכתוב בלא יין ר"ל אלא שכר, ומזה כתב דטוב להבדיל על כוס פגום ולא על השכר. וחלק המ"א דאין הפירוש כן באבודרהם, אלא כוונתו בלא יין והוא הדין שאין לו שכר, ואמר שטוב יותר להבדיל על כוס פגום מלהבדיל בלי יין, ר"ל שיבדיל בלי כוס כלל ויאמר המבדיל בין קודש לחול, כמו שכתוב סוף סימן רצ"ט. - והרי שגם למג"א אליבא דאבודרהם אין אומרים ברכה ממש והרמ"א הבין דהכונה לברכה ממש וע"כ על חמר מדינה, והבין.

המ"א שם דהעתיק דעת רש"ל להקל בשעת הדחק היינו דוקא גבי כוס בהמ"ז שאין בו חשש ברכה לבטלה וכדמוכח בתשובת רש"ל משא"כ בהבדלה. - ולפי המבואר אין זה ממש ברכה לבטלה רק ספק ברכה לבטלה.

בקדושה דתפלה שמברך מקדש השבת, שאינו מן התורה לקדש בתפלה ועל הכוס, כי אם בתפלה בלבד, ועל זה אמרינן (ברכות כ ב) דנשים חייבות בקדוש היום דבר תורה, אבל הקדוש שבסעודה הוא תקון חכמים, אפ"י שמצאתי כתוב בהלכות גדולות (עמ' צא) ואף על גב דמדכר בקדושה צריך לאדכורי בצלותא מ"ט זכור וזכרת תרי קראי כתיבי, ואתו מועדים ילפי משבת מה שבת בתפלה ועל הכוס אף י"ט בתפלה ועל הכוס. נ"ל שאין זה כתוב בשום מקום, אלא מלבו אמר הדברים הללו, לתת טעם לדברי חכמים שהצריכו לקדש בין בתפלה בין על הכוס, ועיקר קדושה דאורייתא אינו אלא מה שאנו מברכין בתפלה מקדש השבת, וזה שבסעודה מדרבנן הוא, עכ"ל. עין רואה הסכמת רבינו ישעיה כדברי הפר"ח ומגן אברהם הנז' בהדיא. ופשיטא ליה דמ"ש הגאון בה"ג, מפי עצמו אמרה - ועלה בידינו דאשר אין לו לחם ויין כגון שעומד במדבר אין לו שיאמר ברכת הקדוש, ודלא כהרב מהר"י מולכו שהבאתי לפני, דהגם דיש מן הראשונים דדעתו דצריך לקדש מדאורייתא אף שהתפלל, מ"מ כיון דרבינו ישעיה הראשון וסיעתו והאחרונים סברי איפכא, לא יברך ברכת הקדוש, ולא יכנס בספק ברכות לבטלה (עכ"ל), והובא בקיצור בשע"ת סימן ער"ב (סק"ז). - והרי לנו כי אכן יש לנו דיעה קדומה בראשונים שלעולם יש

ולפי"ז יתכן דאולי בהבדלה ליתא להך טעמא דהיין גורם לה שתאמר, ועיין.

דיעות הראשונים כלפי אמירת קידוש בלא כוס

יב. והלום ראיתי בברכי יוסף בסימן ער"ב (סק"ח) שכתב: מי שהיה במדבר בלא לחם ויין אף שהתפלל ערבית של שבת צריך לחזור ולומר ברכת הקדוש. הרב החסיד מהר"ר יעקב מולכו בתשובותיו כ"י סימן קי"ו. כך מצאתי בזכרונותי. וכעת אין גוף תשובת הרב ז"ל אתי לחזות בנועם ראיתו. וראיתי להרב פרי חדש סימן תרע"ח שכתב דאם אין לו פת או יין לא מצי לקדושי כדאמרינן ר"פ אלו דברים (ברכות נא ב) מברך על היין ואח"כ מברך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר. וכתב רש"י שאם אין יין אין מקדשין, והמקדש על הפת גם הוא במקום יין וברכת הפת קודמת, עכ"ל. הראת לדעת דפשיטא ליה להפר"ח הפך הרב הנז' וסמוכות שלו טובים ונכוחים. ושם העלה הרב פר"ח דבצלותא נפיק י"ח קדוש מדאורייתא, ע"ש. וכ"כ האחרונים.

ובשיורי ברכה שם הוסיף: ועתה ראיתי לרבינו ישע"י הראשון סימן ע"א שהאריך בענין זה בספר המכריע, וכתב בסוף וז"ל, היכא דליכא סעודה לא מחייב בקדוש ומשו"ה לא מקדשינן ביה"ך ואעפ"י שחל בשבת, וכו' והנכון בעיני לומר דנפיק אדם ידי חובה

בהיותו במערה כמה מצוות מעשיות כנ"ל אלא הכל ברוחניות למעלה מבחינת שמחה בבשר וכו'. (עכלה"ק). וראה להלן (אות כ"ו) שהבאתי כעין דברים אלו ממש בשם הרב פעלים.

[ד] מי שאוכל שאר מאכלים מלבד פת יכול לקדש עליהם.

י"ד. עוד יש ליישב עפ"י מש"כ בהגהות היעב"ץ (פסחים קי"ד ע"א) וז"ל: דאם אין לו פת ויש לו שאר מאכלים מקדש עליהם, שהסעודה קרויה לחם בכל מקום, וכל דבר שאדם סועד לחמו הוא היכא דלא אפשר ליה בפת וה"ה בהבדלה [נראה דר"ל להבדלה ממוצאי שבת ליו"ט, הוספת דפוס וילנא].

וכ"כ בספרו מור וקציעה (סימן רע"א) וז"ל: ונ"ל היכא דלית ליה [פת] ויש לו שאר מאכלים המשביעים, מקדש עליהם. וכן החולה שאינו יכול לאכול לחם, יקדש על מאכלו הנאות לו, כי לחמו הוא. שכל דבר הסועד קרוי לחם בכ"מ, וכ"פ [ויקרא כב, יא] ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו, גם חזה ושוק בכלל. אף על גב דכי אפשר בפת ודאי איהו קדים, דמוקדם לברכה הוא. מיהא בדלא אפשר, שאר מיני מאכל לגביה, בערך חמר מדינה נינהו, ושפיר דמי. כך דעתי נוטה.

ואולם בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סימן מ' סקכ"ה) כתב וז"ל: הנה ודאי הוא חדוש גדול דאף שסברתו נכונה לענין שכל מאכל נחשב סעודת

לומר ברכת קידוש, אבל להלכה הסכימו כל הפוסקים שאין לאומרו.

[ג] רשב"י קיים המצוה באופן רוחני

י"ג. בליקוטי תורה לבעל התניא (פרשת שמיני) כתב וז"ל: הענין כי ב' מיני צדיקים, האחד אותן שהם בסתר שעבודתם ברוחניות פירוש בכוונת הלב לייחד יחודים עליונים ובבחינת עליות, וכגון רשב"י כשהיה במערה י"ג שנה שבודאי לא היה יכול לקיים במעשה כמה מצוות מעשיות שהרי לא היו נזוונים רק מחרובא ועינא דמיא דאיברי להו, א"כ לא קיים אכילת מצה בפסח וקידוש על היין ואתרוג וסוכה וכו', וכן האר"י ז"ל היה ג"כ בבחינה זו וכו'.

והב' הם אותם צדיקים שהן בגילוי שעבודתם בגשמיות בקיום המצות המעשיות ושמחת בחגך שהוא ג"כ המשכת אורות עליונים מועדי ה' והשמחה היא הגלוי אור אין סוף ברוך הוא שנמשך ומתגלה, והמשכה זו היא ע"י המצוות בעובדא דוקא כמאמרם ז"ל שבזמן הבית אין שמחה אלא בבשר דהיינו מצוות שלמי שמחה שהיו מביאים בכל יו"ט כו' ועכשיו אין שמחה אלא ביין וכדלקמן. ועיקר ההמשכות בפסח ע"י מצה ובשבעות ע"י מתן תורה ובסוכות ע"י סוכה ולולב ומיניו ובלעדי זה אי אפשר להמשיך כלל, אבל רשב"י וכו' המשיך ההמשכות כשהיה במערה ע"י יחודים ועליות וכו' ולכן לא קיים רשב"י

לא כתב זה הריעב"ץ כמו כן מסתבר שכולו לא כתב זה, וצ"ע (עכ"ל).^ג

טו. והלום מצאתי דברים מפורשים שא"א לקדש על מאכל כזה ממש"כ בשו"ת רבי אברהם בן הרמב"ם (סימן פ"ד) כלפי מקום מסויים שלא היה אצלם יין ואף לא היו אוכלים פת כי אם העשוי מדוחן, ונשאל מה יעשו כלפי קידוש, וז"ל: ואולם הקדוש אינו מותר לא על הנביד ולא על המים ולא על לחם דוחן ולא לחם דראה, אלא על יין ענבים או צמוקים או לחם חטה, שהוא מחמשת מיני התבואה, - כללו של דבר, אם יקשה עליכם למצא יין ענבים, הרי לא יקשה להביא צמוקים ולעשות מהם יין, - ואם יקשה זה אין צריך לכת את זכר הקדוש באפן שיגדלו הילדים ויתרגלו האנשים לאכל בלא קדוש בשבת ויום טוב, אבל יאמר נוסח הקדוש על נבידכם או לחמכם הבא מן הדוחן או הדראה בלי הזכרת שם, כמו שרמזנו בברכת המזון אלא שיברכו לפני כן שהכל נהיה בדברו תקנה על הנביד או לחם הדוחן או הדראה, ואחר כך ברוך אשר בחר בנו ורצה בנו ושבת קדשו וכו' ברוך מקדש השבת וכמו כן בקדוש החג. באפן זה

שבת לענין ליאסר לאכול בלא קידוש כדאיתא בדף ק"ה דאמר רב כשם שהשבת קובעת למעשר כך שבת קובעת לקידוש, ופרש"י אלמא משחשיכה היא חשיבא סעודת שבת מאליה וקאי זה על כל דבר מאכל ושתייה, וכן הוא ברשב"ם, מ"מ לא מצינו לענין קידוש על זה, וכמדומני שרק בהגהות הריעב"ץ נמצא זה ולא בשום ספר מספרי רבותינו, וגם הריעב"ץ עצמו לא הזכיר זה למעשה בסדורו בהלכות קידוש, ולכן אין לעשות זה למעשה כשאם ח"ו אירע כזה בחולה שאסור לו לאכול פת והוא נמצא בביה"ח שאין שם מי שיעשה קדוש על יין או פת, ובאחד שהוא בבית האסורין ח"ו ולא הניחו להביא לשם יין ופת, אלא יאכל בלא קידוש דלא גזרו שיתענה בשבת כשליט לו על מה לקדש, ויותר משמע שהוא הוספה מאיזה תלמיד טועה כמו שתיבות וה"ה להבדלה הוא טעות שהרי אפילו על פת אין מבדילין, ומה שאחד כתב שרצה לומר בהבדלה ממוצאי שבת ליו"ט הרי לא מתורץ בזה דאם כשר לקידוש פשיטא דכשר גם להבדלה דמשבת ליו"ט כמו בפת, וא"כ הרי ודאי

ג. ויש לציין כי לאחרונה נתברר שבכתב יד הגירסא לחולה ולא להבדלה, וזהו ענין דבריו במו"ק שהתחיל במי שאין לו והשלים בחולה, ולפי"ז נחא בפשיטות.

ד. וראה במועדים וזמנים (ח"ז סימן קי"ז) מה שהעיר בזה מדוע לא חשש בזה להפסק בין ברכת שהכל לטעימה.

לא יבואו לידי ברכה לבטלה ולא ישכח הקדוש (עכ"ל).
היעב"ץ מסתברים, ואין הכרח ממה שלא הביא כן בסידורו (עכ"ד).

[ו] החרובים היו מזונו וקידש עליהם כשיטת ר"ע

יז. השפתי צדיק (שם) תירץ כיון שרשב"י היה מתלמידי רבי עקיבא, ורבי עקיבא סובר (ברכות דף מ"ד ע"א) אפילו אכל שלק (ירק), והוא מזונו, מברך עליו שלוש ברכות, שזהו סעודתו, על כן יש לומר, שרשאין לקדש על החרובין, כמו שמקדשין על הפת (עכ"ד).

[ז] בחרובין היה גם טעם יין דומיא דמן

יח. עוד כתב בספר שפתי צדיק (שם) וז"ל: ומסתם היה בחרובין שלהם כל טעמים כמו במן. ועל מה היו ישראל מקדשים בהיותם במדבר, מסתם על כוס מן, וכווננו שיהיה בו טעם יין, כי יין ממש לא היה להם, רק לצורך נסכים הביאו ממקום עין גדי כמבואר בתרגום שיר השירים על פסוק בכרמי עין גדי (א' י"ד).

ולכאורה כוונתו שמערב שבת כיוונו על מעט חרובין שיהפך ליין וכך היה להם יין לקידוש, ואולי גם שאר מאכלי שבת, אבל בשבת כבר דנו

[ה] כיון שחרובין היה מאכלו הקבוע לכן היה יכול לקדש עליו

טז. בקונטרס תורתו מגן לנו (סימן י"ב) הביא ליישב בשם הגר"ח"ק שגם הוא תירץ שרשב"י קידש על החרובים ואף שהחרובים אינם פת מ"מ כיון שלא היה להם מאכל אחר מלבד החרובים ממילא נחשב זה לפת.

ושוב הקשה לו מהשע"ת הנ"ל בסימן ער"ב דמשמע שלא שייך לקדש בלא פת ויין, ותירץ לו דיתכן דהתם מיירי כשאין זה מזונו תמיד ורק במקרה לא השיג אוכל, אבל כשזהו כל מאכלו באופן קבוע הרי זה דומה לפת ושפיר מקדש על זה וממילא גם רשב"י היה יכול לקדש על החרובים כיון שזה היה מאכלו. - ועכ"פ נראה שאין זה דומה לחידוש היעב"ץ, דהיעב"ץ ס"ל דגם במקרה אזלינן בתר סעודתו כעת, משא"כ הגר"ח"ק אמר כן על מאכל קבוע. - אכן בקונטרס הנ"ל הביא בהמשך דבריו דברי היעב"ץ והאגרות משה ושהגר"ח"ק אמר לו שדברי

ה. ויש לדון האם גם דברי המשנ"ב בסימן שד"מ מתיישבים באופן זה דהתם משמע שאין מצוי לו באופן קבוע פת ויין ובודאי הוא אוכל מאכלים אחרים.

האחרונים האם היו רשאים לכוין לטעם אחר.

[ח] אליהו הנביא הביא לו יין

כ. בקובץ האשל להגאון רבי שבתי איש ליפשיץ זצ"ל (מערכת ר' אות ט"ו), כתב בזה"ל: תמוה לי מה עשו בשבת שהיו צריכין יין לקידוש, ועכ"פ פת היו צריכין לקדש עליו, וכן בפסח היו צריכים מצות ויין, ואפשר אולי לומר דאליהו זכור לטוב הביא להם פת ויין בעת שהיו צריכין כיון דאליהו אתי לגבייהו ב' פעמים בכל יום כמו שאמרו ז"ל בתקונים [ראה זוהר חדש פרשת כי תבוא], וע"ע בספר גבעת פנחס פרשת יתרו (דף כ"ז ע"ב) (עכ"ל), [הובא בבטאון פנינים להג"ר מרדכי חיים שליט"א].

[ט] מלאכי השרת היו מביאים לו יין

כא. בהגדה של פסח 'צמח מנחם' הובא ליישב בשם הרה"ק רבי אהרן מנחם מנדל מרדזימין זצ"ל בזה"ל: הרי מהזוהר ומכתבי האר"י ז"ל עולה, כי רשב"י הגיע לדרגת אדם הראשון קודם החטא, עליו נאמר שהיו מלאכי השרת צולים לו בשר ומסננין לו יין (עכ"ל). [הובא בספר מאורות הדף היומי על מסכת שבת (גליון 314)]. - והכוונה בזה להא דאיתא בסנהדרין (נ"ט ע"ב) אדם הראשון מיסב בגן עדן היה, והיו מלאכי השרת צולים לו בשר, ומסננין לו יין.

ויל"ע אם יין כזה כשר לקידוש, ולכאורה זה תלוי במה שנחלקו האחרונים בגמרא (יומא ע"ה ע"א) לענין המן אם טעמו בו טעמו וממשו של כל הדברים, או רק טעמו ולא ממשו, ועכ"פ למ"ד שגם ממשו היה מתהפך יתכן שנעשה ממש כיון.

יט. ובזה יש ליישב גם הקושיא הידועה מדוע לא היה חשש ערלה בחרובים, ולפי הנ"ל יתכן לומר שהיתה להם אפשרות לכוין בו לטעם אחר, לא טעם של חרובין, וממילא אין בזה איסור ערלה שהרי נתהפך לדבר אחר, וכגון אם נתכוונו לטעום בו טעם בשר הרי זה כבשר וממילא אין בו דיני ערלה, והיינו לסוברים שהיה בזה טעמו וממשו של המאכל שחשב.

וכע"ז מבואר בחיד"א ועוד אחרונים שיש נפק"מ במחלוקת הנ"ל אם היה מותר להתכוין באכילת מן לטעם של דבר איסור דאם היה רק טעם ולא ממשות שרי אבל אם הוי רק ממשות אסור, ובנידון דידן הוא להיפך שאם היה רק טעם נמצא שלא נשתנה לגמרי וממילא יש בו איסור ערלה, אבל אם היה טעמו וממשו של שאר דברים א"כ יש אפשרות להפקיע ממנו איסור ערלה. [ואין זה דומה להא דקיי"ל אין מבטלין איסור לכתחילה, דהכא לא נתבטל ברוב רק נפקע לגמרי].

[י] המים נהפכו ליין כמו שהחרובין נהפכו לתמרים

האיך קיים רשב"י מצות שלש סעודות בשבת בהיותו במערה

כב. בספר מריח ניחוח הביא ליישב בשם חכ"א על פי מה שהובא במדרש תלפיות (ענף חרוב שבמערת רשב"י), וז"ל: כתב לי החכם השלם הרב רבי יעקב פאראג' נר"ו ששמע מהרב רבי יוסף ביואש שקבל ממורנו הרב רבי יהונתן גאלאנטי ז"ל, ששמע מפי קדוש מדבר מורנו הרב רבי משה גאלאנטי זצ"ל, שקיבל מהזקנים שקבלו איש מפי איש עד רבי שמעון בר יוחאי זל"ה, שאילן החרובין שהיה לרבי שמעון בר יוחאי במערה, בכל ערב שבת היה נהפך לאילן של תמרים. - אמר המאסף, מצאתי במגלת אסתר על פסוק "ממתים ירך ה'", רבי שמעון בר יוחאי ואלעזר בנו כשהיו במערה היו אוכלים חרובים ותמרים (עכ"ל).

ועפ"י זה י"ל שידוע שנברא רשב"י ולבנו עץ חרובים ומעיין של מים, וכמו שנהפך העץ חרובים כל ערב שבת לתמרים יש לומר שנהפך המעיין של המים בכל ערב שבת ליין ועל ידי כך יכלו לקדש על היין בשבת.

וראה עוד בשו"ת ויכתוב מרדכי (ח"א עמוד ל"ט ועמוד של"ו) ושם תירץ כן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהמים נהפכו ליין. [אכן בקונטרס תורתו מגן לנו שם הביא בשם הגר"ח ק שלא מצאנו מקור לזה שהמים נהפכו ליין].

כג. ומענין לענין יש לבאר גם האיך קיים רשב"י מצות אכילת סעודת שלש סעודות בשבת בהיותו במערה. - ובזה לבד יש ב' קושיות א' מצד מצות סעודת שבת, ב' דהרי קיי"ל אין קידוש אלא במקום סעודה, וא"כ כשאין סעודה א"א לקיים גם מצות קידוש בשלימות, אך כלפי קושיא זו י"ל דממנ"ם אם היה לו יין היה יכול לקיים בזה גם דין קידוש במקום סעודה וכמבואר בסימן רע"ג (ס"ה) ועכ"פ בשתיית כוס נוסף לשם סעודה יעו"ש. - ולאידך גיסא אם נמצא יישוב האיך היה לו פת לסעודת שבת, ממילא ניחא ג"כ שאולי קידש עליו וכדעת רוב הראשונים שמקדשים על הפת.

עדותו של רשב"י על עצמו

כד. ודע כי תמיהה הנ"ל תגדל לפי מה דאיתא בזה"ק (זוהר חלק ג' פרשת האזינו, אדרא זוטא דף רפ"ח ע"ב) שרשב"י אמר ביום פטירתו "אסהדנא עלי, לכל אלין דהכא, דהא מן יומאי לא בטילנא אלין ג' סעודתי" (פירוש: אני מעיד על עצמי, לפני כל הנמצאים כאן, שמיום עמדתי על דעתי, לא בטלתי שלוש סעודות אלו).

וכתב החיד"א (עבודת הקודש, מורה באצבע, סימן ד' ס"ק קמ"ה) ישתדל מאוד לקיים תדיר כל ימיו, שלש סעודות שבת קודש, אף אם הוא קצת

חולה, או דכאיב ליה כאיבא, לא יעבור בשם סעודה שלא לעשותה, כי הסעודות של שבת דברים עליונים בשמים, ורשב"י ביומא דהילולא לא נשתבח, אלא שקיים שלש סעודות, ולא ביטלם (עכ"ל).

והנה אם נאמר שרשב"י לא קיים סעודות שבת במערה, יש להבין איך אמר שהוא מעיד עליו שלא ביטל אף פעם שלוש סעודות. - ובשאלה זו כבר נשאל בשו"ת רב פעלים (ח"א יו"ד סימן נ"ה).

[א] כיון שהיה אנוס אין זה נחשב כביטול

כה. בשו"ת רב פעלים (שם) תירץ כך: באותם הימים שהיה נחבא במערה היה אנוס מסכנת מות מהקיסר, ואז הוא פטור משלשה סעודות, ומאכילת מצה ומרור בליל פסח, ומסוכה ולולב וכיוצא, וכל אותם המצות דלא היה אפשר לו לקיימם באותם הימים לא נחשב על זה ביטול, ולא יקרא עליהם שם ביטול, וכמ"ש שבת הותרה גבי חולה שיש בו סכנה דאין המלאכות שעושים לו נחשבים חלול, דאין כאן שם חלול כלל, אלא חשיב דבר המותר, ולכן אף על גב דאמר כל ימי לא בטילנא אין אותם הימים בכלל, מאחר שהוא פטור בהם מכל המצות, שא"א לו למצוא אותם שם, ודמו אותם הימים לימים שהיה עודנו קטן בן שנה ושנתיים ושלש או ארבע, דודאי לא היה מקיים

ג' סעודות, ואיך אומר כל ימי, אלא הכונה על ימים שהוא חייב בהם, [א"ה ראה חינוך הבנים כהלכתו פרק מ' (ס"ק קל"ז)], וכל אותם הימים שהיה במערה שאין מצוי לו פת ומצה וסוכה ולולב אין חייב בכל אלה, ולכן אין העדרם נחשב בכלל ביטול, ולא אמר כל ימי לא בטילנא אלא על זמן שהוא יושב בביתו, שחל עליו חיוב ג' סעודות, וזה פשוט (עכ"ל).

[ב] קיים בדרך רוחני

כו. עוד כתב שם הרב פעלים: ודע כי השואל היה לו להתקשות בזה הלשון דאמר כל ימי לא בטילנא, מהיכא דחל ערב פסח בשבת דא"א לקיים סעודה שלישית בפת, אך דבר זה מפורש יוצא בדברי הזוהר פ' אמור דף צ"ה ע"א, דאר"ש מיומאי אשתדלנא דלא בטילנא סעודתא דשבת אפילו אינון יומי דאשתכח ביה וכו', א"ר אבא הכי הוה עביד ר"ש בזמנא דאסתלק סעודתא דשבתא (הוא יום י"ד ניסן דחל בשבת וכמ"ש בדף צ"ד ע"ב) מסדר פתוריה ואשתדל במעשה מרכבה והוה אמר דא סעודתא דמלכא דייתי למיכל גבאי עכ"ל, וכתב במקדש מלך וז"ל דלא בטילנא סעודתא דשבת פירוש כדמפרש רבי אבא דסמוך, שהיה קורא מעשה מרכבה, ועולה במקום סעודת שבת וכו' ע"ש. ובספר אהבת ה' בביאור אד"ז כתב וז"ל, אר"ש העדות עלי לכל הצדיקים שבאו כאן מגן עדן, שכל ימי לא בטלתי ג' סעודות, והיינו שאפילו

אם יהיה ערב פסח בשבת אני מתעסק ביחודי האלקות ובדרושי מעשה מרכבה, ואני אומר זה במקום סעודה שלישית עכ"ל.

ובודאי בזמן שהיה במערה היה לומד סודות עליונים בעת שלשה סעודות לצאת בהם י"ח ג' סעודות, וכן בזמן חיוב אכילת מצה ולולב וכיוצא היה לומד סודות שלהם, והיה מקיים אותם ע"י מחשבתו הטובה ועלו בידו מצות אלו כמעשה ממש כיון דאנוס הוא (עכ"ל). ודבריו בזה הם כדברי הבעל התניא הנ"ל שהיה מקיים את המצות באופן רוחני בלבד, כיון שהיה אנוס מלקיימם בפועל ממש.

כן קיימו בחרובין או בתמרים, וברכו על זה ברכת המזון.

[ד] כיון שהיה זה מזונו הקבוע הרי זה נחשב לקידוש במקום סעודה

כת. ויש להוסיף כי אף אם נאמר שא"א לקדש עליו, מ"מ כלפי חיוב סעודת שבת ודאי יש לומר שכיון שהיה זה מאכלו הקבוע ממילא קיים בו מצוה זו, וכ"כ כמה מפוסקי זמנינו כלפי מי שיש לו צליאק ואינו אוכל חמשת מיני דגן שמאכלו הקבוע נחשב לו כמקום סעודה (ראה פרדס יוסף החדש אות רל"ח ואילך).

[ה] החרובים נהפכו לטעם פת

כת. עוד יש ליישב עפ"י הנ"ל (אות י"ח) כי החרובין היו בהם סגולת המן ונהפכו לכל הטעמים, וא"כ ניחא בפשיטות שהיה נהפך גם לטעם פת, וכן קיימו בני ישראל סעודות שבת במדבר.

[ו] מלאכי השרת או אליהו הנביא הביאו לו פת

ל. עוד יש ליישב עפ"י הנ"ל (אות כ' וכ"א) כי אליהו הנביא או מלאכי השרת היו מביאים לו יין וא"כ אולי הביאו לו גם פת לסעודות שבת.

[ג] רשב"י תלמיד ר"ע וסובר שגם על שלק אפשר לברך בהמ"ז

כו. בקונטרס כאור החמה מזהיר לאאמו"ר שליט"א כתב ליישב עפ"י דברי השפתי צדיק הנ"ל (אות י"ז) שכתב שרשב"י היה מתלמידי רבי עקיבא, ורבי עקיבא סובר (ברכות דף מ"ד ע"א) אפילו אכל שלק (ירק), והוא מזונו, מברך עליו שלוש ברכות, שזהו סעודתו, על כן יש לומר, שרשאין לקדש על החרובין, כמו שמקדשין על הפת (עכ"ד), ולפי"ז י"ל כי סעודת שבת גם

הגאון רבי חיים מלין שליט"א

מח"ס מנוחת חיים, שיה חיים, המדת חיים

**מאמר בענייני 'בל תשחית' מנהג שריפת הבגדים במדורת ל"ג
בעומר עם פסקים ותשובות ממוה"ז
מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א**

[מנהג שריפת הבגדים במדורת ל"ג בעומר * דעות הפוסקים לערער על מנהג שריפת הבגדים דיש בו משום 'בל תשחית' * איסור 'בל תשחית' מן התורה או מדרבנן * אם ילבש בגדי שבת כשע"ז יתקלקלו מהגשמים * אם מותר לקרוע כסף כדי להיגמל מעישון סיגריות * מפעל המשליך חלק מתוצרתו כדי ששער השוק לא יעלה * קלקל התבשיל כדי שלא יאכלו ממנו * מעשה נפלא על מרן הגר"ח זצ"ל ששמר על גרגרי מלח מועטין * מה קודם – 'כבוד ועונג שבת' או 'בל תשחית' * אם ישבור המכשיר הטמא או ימכרנו לגוי * הזורק בקבוק ריק לאשפה אם עובר בבל תשחית * נתנו לו לשרוף בגדים, אם מותר לקחתם לעצמו * רוצים לחלוק טלית של צדיק לשנים – אם יש בזה בל תשחית * לזרוק לחם של אתמול – כי הוא וילדיו מפונקים * אם מותר לבעל אולם לזרוק שיירי אוכל דהוצאות המיון גדולות משווי המאכל * בל תשחית בנתינת אוכל לבע"ח כשאין צורך * הרואה אור דולק אצל חבריו מצוה שיאמר לו * אם יועיל להפקיר הממון כדי שלא לעבור עליו בבל תשחית * אשה המשחררת שפחה שלא לצורך – עוברת ב'בל תשחית' * שרף בול נדיר ועי"ז הוכפל שווי הבול השני – אם עובר בבל תשחית]

מנהג הדלקת המדורות בל"ג בעומר ובחיד"א (טוב עין, סי' יח), ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' רלג), ונהגו להדליק נרות על קברו דרשב"י לעילוי נשמתו [עי' ערוך השולחן (סי' תצג ס"ז)], וגם נהגו בקהילות החסידים להדליק מדורת אש גדולה לכבוד רשב"י, ויעויין בספר 'טעמי המנהגים' (עניני פסח, אות תרז) ובספה"ק 'בני יששכר' (מאמרי חודש אייר, מאמר ג, אות ב, ג, ו, ז).

א הנה אנו עומדים לפני יום ל"ג בעומר, בו פסקו תלמידי ר"ע מלמות [עי' מאירי (יבמות סב, ב), ובפר"ח (סי' תצג סק"ב)], והוא יום פטירתו דרשב"י [וכמ"ש ביערות דבש (ח"ב, דרוש יא), ובברכי יוסף (או"ח סי' תצג סק"ד), ועוד], ונוהגים בתפוצות ישראל לשמוח ביום זה [עי' פר"ח שם, ומהרש"א (מו"ק כח, א),

ומנהג זה הובא כבר בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' רלג), רק שהוא יצא נגד זה, ושם כתב בתחילת דבריו: 'אמנם ידעתי כי שמעתי שעכשיו אכשר דרי וממרחק יבואו ידרשו את ה' בעה"ק צפת ביום ל"ג בעומר בהלולא דרשב"י ז"ל, ואם כי כל כוונתם לש"ש, שחרם רב בלי ספק ע"ד ודיגול"ו ודליק"ו נרות עלי אהבה, כמ"ש תוס' ר"פ אין מעמידין וכו'...' יעו"ש עוד.

מנהג שריפת הבגדים במדורת ל"ג בעומר

ב] והנה היה מנהג לזרוק בגדים לתוך האש של 'מדורת ל"ג בעומר', והגה"ק רבי ישראל יהושע מקוטנא זצוק"ל ב'ישועות מלכו' (ח"ב, ליקוטי תורה, עמ' 152. על הרמב"ם, דף עו, ב) שביאר הטעם דכמו שאדם וחוה קודם החטא היו ערומים בלי לבוש, ורק אחר החטא הלבישם השי"ת כתנות עור, כמו"כ ברשב"י שמצינו שישב במערה בלי לבוש והי' מדרגתו כמו באדה"ר קודם החטא, וזה מרמזים בשריפת הבגדים שהצדיק הזה לא היה צריך למלבוש.

ומובא על כמה וכמה גדולים שנהגו בזה, יעויין בספר 'מסע מירון' (עמ' קכ) שהביא כן על תלמיד האוה"ח הק', וכן הובא בספר 'בית ישראל' (ח"ח עמ' ריא) על הרה"ק רבי ברוך ממעז'יבוז' זיע"א שהיה נוהג לקנות בכל שנה סודר, ושלחו למירון להשליכו

למדורה. וכ"כ בספר 'שערי ירושלים' לרבי משה ריישר זצ"ל. וכן הבאנו להלן עדות שכן נהג האור החיים הקדוש זיע"א.

דעות הפוסקים לערער על מנהג שריפת הבגדים די'ש בו משום 'בל תשחית'

ג] ומאידך, ידוע שהרבה פוסקים ערערו על מנהג זה, וכמו שכתב בשו"ת חקרי לב (מהדו"ב, יו"ד סי' יא): 'איני מוצא בזה צד היתר, שנראה דאיכא בל תשחית, ואיני מאמין שהראשונים נהגו כן אם לא שנשתרבו המנהג מחדש, דאפי' בשמחת בית השואבה לא היו מדליקין כי אם מבלאי מכנסי כהנים וכו', ועם שידעתי גדולת רשב"י ז"ל בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, ומי אני לדבר בדבר הנוגע קצת לכבודו ז"ל, אך ידעתי כי לא לפניו חניף יבא ולבי אומר לי דאין רצונו בכך'.

וכמו כן בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא חמישאה, סי' לט) כתב: 'תמהתי, דהרי אדרבה במות צדיק וחכם יש להתענות, ואנו מתענין על מיתת צדיקים וכו', אבל באמת הרבה יש לדבר בזה על מה שנהגו לשרוף בגדים עליו בל"ג בעומר, והם עוברים על בל תשחית וכו', וגם הוא מדרכי האמורי וכו', ומה אעשה כי בעו"ה לא ישמעו בזה לקול המורים, ופשיטא שבימי האר"י ושאר קדושים אשר בארץ לא היו עושים רק לימוד על קברו ותפלות ותחנונים על

מותו, וביום זה יתעורר רחמים על ישראל, ופשיטא שהב"י וסייעתו לא היו מניחים לעשות כזאת. ואח"כ חשבו למנהג קדום ומתייראים שלא יענשו ח"ו, ואני ערב להם, שאם היו לוקחים אותו ממון והיו מפרנסים עניי א"י בזה, שיותר היה נוח לרשב"י, והנאה לו והנאה לעולם, עכ"ד.

דעות הפוסקים המתירים כן

[ד] אך הנה הבן איש חי בשו"ת תורה לשמה (סי' ת) כתב להתיר הדבר, דהנה שם נשאל בזה הלשון: 'שאלה. מי שקנה חתיכת משי מן השוק נאה הרבה, ונתן לאשתו שתעשנה בגד לעצמה, ועשאתו ולבשתו, אך היה זה קל מאוד ויש בו ציצים ופרחים נאים, וכל מלבוש התחתון דהיינו הכתונת וכיוצא נראין ממנו לחוץ לעיני הכל מחמת קלותו וזכותו, והבעל היה לבו נוקפו על זה משום שאין בבגד זה צניעות כלל, ובפרט כי רואה שהכל תולים עיניהם בבגד זה כאשר לובשתו מפני שהוא נאה ביותר, ומיחה באשתו שלא תלבשנו, אך מחמת שהוא ערב לה הרבה לובשתו לפעמים ואינה שומעת לו, אי שרי ליה לבעל לשרוף הבגד הזה בצינעא באופן שלא תרגיש אשתו שהוא שרף אותו ולא יבוא לידי מחלוקת וקטטה, או"ד יש לחוש על איסור כל תשחית. יורנו המורה לצדקה ושכמ"ה'.

והשיב ה'תורה לשמה' עפ"ד הגמ' בברכות (לא, א) דמר בריה דרבינא עבד הילולא לבריה (היינו סעודה לחתונת בנו), חזנהו לרבהן דהוּו קבדחי טובא (ראה שחכמים עליזים יותר מדי), אייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמייהו (הביא כוס זכוכית יקרה השווה ד' מאות זוזים ושברה לפנייהם), ואיעציבו. ועוד אמרינן שם, דרב אשי עבד הילולא לבריה, חזנהו לרבנן דהוּו קא בדחי טובא, אייתי כסא דזוגיתא חירותא (כוס העשויה מזכוכית לבנה, שהיא יקרה) ותבר קמייהו, ואיעציבו. וצ"ב איך הותר להם לשבור הני כוסות יקרים, ואיך לא חששו ל'כל תשחית'.

והוכיח מזה ה'תורה לשמה': 'נמצא כל כהאי גוונא שהוא מתכוין לשם מצוה', ליכא בזה משום כל תשחית, דהא ארבע מאה זוזי בימים הראשונים הוּו חשיבי טובא. וא"כ השתא ה"ה הכא, כיון שהוא שורף הבגד משום אפרושי מאיסורא, דהוא חושש משום צניעות, וכל זמן שהבגד קיים א"א שלא תלבשנו, ולכן הוא שורפו לעקרו לגמרי, הא ודאי דשרי, ורק יעשה בצנעה ובחכמה באופן שלא תרגיש אשתו שהוא עשה כדי שלא יבוא לידי קטטה ומריבה, וברוך יהיה, וכפי הנראה גם הוא חושש מזה שלא יהיה ביניהם קטטה, ולכן הוא אינו לוקח הבגד

א. וביאור המצוה, כתב במאירי שם שלא רצה שישמחו יותר מדי דאסור לאדם למלא פיו שחוק בעוה"ז, יעו"ש.

בצינעא וגו'ז אותו במקום אחר, מפני כי יודע שאשתו תרגיש ותדע שהוא לקחו, מאחר והיה מוחה בה שלא תלבשנו והיא לובשתו, ועל כן ירא לעשות כן בשביל שלא יהיה קטטה ומריבה ביניהם, ועושה המצאה שישרוף הבגד באיזה סיבה באופן שלא תרגיש אשתו שהוא עשה, ובודאי שגם זו החששה של קטטה ומריבה שלא יהיה בינו לבין אשתו היא חששה גדולה, וצריך לזהר ממנה כי מי יודע מה תוליד אח"כ ואיך יהיה סופה^ב.

ובסוף דבריו כתב ה'תורה לשמה': 'והנה בזה תדע כי מנהג ישראל שהולכים בליל ל"ג לעומר למירון ושם מדליקים חתיכות בגדים חשובים לכבוד הרשב"י זיע"א, אין לפקפק על זה, מאחר שהם מתכוונים לשם מצוה אין כאן חשש בל תשחית, ומנהג ישראל תורה הוא. ועוד תדע, שהרי נוהגים להדליק כמה נרות בבית הכנסת גם ביום, ואעפ"י שאין המקום מאיר באורם דשרגא בטיהרא מאי אהני, ובפרט מקום שאינו מקורה ואורו רב כיממא ואור השמש זורח בתוכו, ועכ"ז אין בזה חשש משום בל תשחית, מפני שהם מדליקים לכבוד בית הכנסת או לכבוד הצדיקים זיע"א ועושים לשם מצוה להכי שרי, וה"ה הכא'.

וסיים וכתב: 'ודע, כי מעיקרא אין כאן איסור בל תשחית מן התורה אלא הוא מדרבנן, דהכי איתא בהרמב"ם ז"ל ה' מלכים פ"ו דאיסור לאו בל תשחית מן התורה אינו אלא בהשחתת אילנות, ולא במשבר כלים וקורע בגדים ע"ש. והיה זה שלום וכו', עכ"ד הנפלאים.

רבה של צפת חיבר חיבור להתייר הדבר

ה] וידוע כי רבה של צפת, ה"ה הגאון רבי שמואל העליר זצ"ל הו"ל בשנת תרל"ד קונטרס מיוחד ובשמו יקרא 'כבוד מלכים' שבו יצא להגן על הנוהגין לשרוף, ומביא כמה וכמה ראיות להיתר, וכתב שם דאיסור 'בל תשחית' אינו אלא כשעושה דרך השחתה, אבל משום צורך או כבוד מותר. והוכיח כן מדברי התוס' במו"ק (כד, א ד"ה דכל) דבכל שעה שיכול להתחמם על מתו אפי' לזמן מרובה אחר מיתה קרוי שפיר בשעת חימום ולכן מותר לשרוף לכבודו.

וסיים שם וכתב: 'ידענו וראינו יש אשר יחמו לבכם ברשפי אש שלהבת י-ה, וחיל יאחזון, בזכור האדם קדושת אלוקי האדון הזה, מובטחים אנו כי בחיבורא דא יפקון מגלותא וכו', ובהתבונן כל אחד על נגעי עצמו, האיך

ב. וראה למוח"ז מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א בחשוקי חמד (ברכות שם, עמ' קצ) שהביא דברי התורה לשמה, והוסיף ע"ז דכל הדוגמאות אמורות כשאין זמן, אבל אם יוכל ליטול הבגד בלילה ולתפור עליו ביטנה ולמכרה לאחרים, בודאי שיש לעשות כן, יעו"ש.

חושך ואפלה כסתנו, וכבהמות נחשבנו, הלא גם לבנו ובשרנו ישרוף, אולי יכול לכלול לנגוע בקצה קדישא האדון האלקי הזה, וסיים שם דכל שעתא כשעת חימום דמי.

וגם כתב שם: 'ומעיד אני באמת כי בילדותי שמעתי פה מרבנן קשישאי הספרדים אשר אבותם ראו וספרו להם כי הרב הקדוש ר' חיים בן עטר זיע"א היה פעם אחת בהלולא פה בעיה"ק צפת ת"ו וכשעלה למירון וכו' ובעת ההלולא היה שמח שמחה גדולה והוא בעצמו שרף כמה בגדים יקרים לכבוד הרשב"י זיע"א, וגם הזקנים הספרדים פה ידעו ושמעו מזה, ע"כ לשונו.

וגם בשו"ת אוריין תליתאי להגאון רבי משה תאומים זצ"ל (סי' נב), כתב להגר"ש העליר זצ"ל: 'ומעכ"ת יצא לישע לקיים מנהגן של ישראל, שאין בזה שום פקפוק איסור, ואדרבה מצוה איכא, וכל דבריו אוהבים וברורים, וקראתי עליהם שפתים ישק משיב דברים נכוחים'.

וסיים שם: 'כעת בעוסקי בסידור התשובה לבית הדפוס, עלה במחשבה לפני שיש לישא וליתן בד"ז ממתני' דמדות (פ"א) איש הר הבית היה מחזר על כל משמר וכו' ניכר שהוא ישן וכו' רשות היה לו לשרוף את כסותו, וראיתי בתפארת ישראל על משניות שהעיר ע"ז שם דהא עובר משום בל

תשחית והאיך שרי לשרוף יעו"ש, ומזה מוכח דלא אסרה תורה רק בדרך השחתה לבד, הא כל ששרפו כסותו בכדי שיהיה זהיר וזריז על משמרת עבודת הקודש, ושמירה זו מצוה משום כבוד הבית שלא יהיה בלא שומרים, זה אינו דרך השחתה ושרי', עכ"ד. ועיין גם שד"ח (אס"ד מערכת א"י אות ו') שהאריך בזה.

איסור 'בל תשחית' מן התורה או מדרבנן

[ו] הנה קודם נקדים בקוצר אמרים, אם איסור 'בל תשחית' הוא מן התורה או מדרבנן, דהנה בספר 'יראים' מבואר (סי' שפב) דאיסור השחתה בשאר דברים הוא מדאורייתא, שכתב שם דילפינן מקידושין (לב, א) דרבה בר רב הונא קרע שיראי בפני בנו לבדוק אם יקפיד או לא, ומקשינן התם והא קעבר על בל תשחית – 'למדנו דלא תשחית את עצה לאו דוקא, דה"ה לכל דבר שהוא הפסד, והפסדו מרובה על שכרו', יעו"ש.

וכן מבואר ברבינו ירוחם (סוף נתיב לא) שכתב 'השופך מי בורו ואחרים צריכין לו, אסור, כך פשוט ביבמות. מסתברא דאי בעי למשפכינהו מעכבין עליה, בתר הכי משמתין ליה משום בל תשחית, ואי איתרו ביה למלקות מלקין לה', עכ"ד.

ובדעת הרמב"ם נחלקו הפוסקים, שכתב (פ"ו מהל' מלכים ה"י)

מוח"ז מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א
בענייני 'בל תשחית':

הנה בחשוקי חמד (מנחות פח, ב עמ' תקנג) נשאל מוח"ז שליט"א, באחד שגר ביישוב בו לא מתקיימים מנייני תפילה גם לא בשבתות וחגים, וביהכ"נ הקרוב הוא במרחק רב מביתו, ובשבתות החורף כשיורדים גשמי זלעפות, נסתפק האיש אם יצא בבגדי שבת היקרים כשיש חשש שיתקלקלו מרוב הגשמים שייספגו בהם, או דלמא ילך בבגדים פחות חשובים אותם לובש בימות החול.

וכתב מוח"ז שליט"א שהציע השאלה קמיה גיסו מרן הגר"ח זצ"ל, והשיבו דאם בגדי השבת יתקלקלו אין זה כבוד שבת, אלא מעשה השחתת ממון.

וכתב מוח"ז שליט"א שמצא להגה"ק רבי יצחק וייס זצ"ל הי"ד אב"ד ווערבו, בשו"ת שיח יצחק (סי' קלג) שנשאל בשאלה זו, וכתב שם בזה"ל: 'הוגד לי שדודי הגאון מהר"א פראגר זלה"ה אמר, שאף אם ביום השבת הגשם יורד, בכ"ז צריכים לילך בבגדי שבת דווקא, אף אם יתקלקלו ע"י הגשמים, משום כבוד שבת.

והנה היום מצאתי בספרו של הגאון הצדיק מהר"ש באנדי ז"ל ממגנצא, שכתב בספרו מזה, אמרתי אעתיק מדברותיו בענין, והוא בספרו 'תורה אור' (דף תכה, א): איש א' ירא

דלא האילנות בלבד אלא כל המשבר כלים, וקורע בגדים, והורס בנין, וסותם מעין, ומאבד מאכלות דרך השחתה, עובר בלא תשחית, ואינו לוקה אלא מכת מרדות מדבריהם. וכ"כ החינוך (מצוה תקכט).

בשו"ע הרב (חו"מ, הל' שמירת הגוה"נ, סי"ד) כתב דהמקלקל כל דבר הראוי ליהנות בו בנ"א עובר בלא תעשה, שנאמר 'לא תשחית את עצה', ואם הזהירה תורה על של נכרים שנלחמים עמהם, ק"ו לשל ישראל או אפי' משל הפקר. וכ"כ המנ"ח (שם סק"ב) שעוברים על הלאו, רק דאין לוקין כיון דבקרא מפורש רק אילן מאכל. וכ"כ בשו"ת חת"ס (חו"מ סי' כז), יעו"ש.

אכן בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סי' י) כתב שמדברי הרמב"ם שכתב שאינו לוקה אלא מכת מרדות מדבריהם, מוכח דשאר השחתות שאינן קציצת עץ מאכל, הוא רק מדבריהם באיסור בל תשחית. וכן פסק החיי אדם (כלל יא סעי' לב) – הו"ד להלן, דשאר השחתות חוץ מאילן מאכל הוא מדרבנן. ובשדי חמד (ח"א מערכת ב, אות יז) האריך בכ"ז, יעו"ש.

אם ילבש בגדי שבת כשעיי"ז יתקלקלו מהגשמים

[ז] ונביא בזה כעת, כמה פסקים ממרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, כפי שהביא

ה' ויודע ספר היה דר בכפר שאין בו מגין, והלך בכל שבת ויו"ט לכפר אחר סמוך בתוך התחום שהיה שם הבהכ"נ לבוש תמיד בגדים חשובים לכבוד שבת ויו"ט, והיה איש אדיר בנכסים, ואף שכו"כ פעמים נפלו גשמים כשהיה בדרך וקלקלו בגדיו החשובים, לא עכב אותו מללבוש בגדי שבת ויו"ט, והיו אצלו אדם א' שאמר לו שהוא עובר על לאו דבל תשחית, כי הוא משחית עי"ז בגדיו החשובים.

'ואמרת' לו: ח"ו שעובר על בל תשחית, כי פ"א אשר עושה המצוה ומהדר המצוה דיה, כי היה עושה הכל לכבוד הקדוש ברוך הוא. והבאתי לו ראיה, דהנה כהן גדול ביום הכפורים לובש בגדי לבן יקרים שעבד בהם העבודה לפני ולפנים כבמשנה יומא (פ"ג מ"ז), והיו של ק' מנים משל ציבור ויוכל להוסיף משלו כמה שירצה, ומצינו כה"ג שהיו עשירים והוסיפו על הסך הזה סך גדול, ואף שלא עבד בהם רק פעם א' ואח"כ אסורים בהנאה כדילפינן מוהניחם שם, ואפ"ה משום פ"א שהיה עובד בהם לפני ה' היה מהדר המצוה בכל אפשרי'.

'ועוד רא' מחנני' מישאל ועזרי' דהיו לובשים, כשנכודנצור זורק אותן לכבשן האש, בגדים חשובים שלהם בגדי מלכות, כרש"י דניאל (ג, כא), ומכאן למדו חכמים סנהדרין (צב, ב) שאפילו בשעת הסכנה לא ישנה אדם מן השררה שהוחזק בה.

'והנה באמת קשה קצת, הלא אין שלטון ביום המות, אבל ד"ת כפטיש יפוצץ סלע, ואומר אני שהיו לובשים הבגדים החשובים בגדי מלכות בגדי שבת ויו"ט, מפני שהיו מקיימים מצוה גדולה של קידוש השם בנפשותם ומקיימים המצוה של ואהבת וגו' בכל נפשך, ואעפ"י שהיו יודעים שהקב"ה לא יצילם, כדאיתא במדרש, והיו יודעים דבגדים חשובים ישרפו ולא חיישי לבל תשחית, והאריך בזה. מזה חזינן דוודאי כל ישראל חייבים להדר המצוה בכל מה שאפשר, עכ"ד.

וכתב מוח"ז שליט"א דלכא' יש לדון בראיותיו של ה'תורה אור', דאצל הכה"ג לבישת הבגדים החשובים הייתה 'מצוותו בכך', שכך היא צורת המצוה לקיימה בבגדים יקרים, והרי אין ציבור עני'. וכן י"ל מהא דהוכיח מחנניה מישאל ועזריה, ובפרט שנכנסו להיהרג עם הבגדים, כך שאין להם יותר צורך בבגדים אלו. משא"כ בנד"ד בבגדי שבת, אם הם יתקלקלו אין בכך 'כבוד שבת', ובפרט שלא יהא לו מה ללבוש בשבתות הבאות, ויצטרך ללבוש בגדי יום חול בלא"ה, וא"כ באופן זה י"ל דיש בזה משום 'בל תשחית', דמשחית את בגדי השבת שלו שאין להם תחליף, וזו סברת מרן הגר"ח זצ"ל.

וכתב שם, דיתכן שכל דברי ה'תורה אור' אמורים בעשיר גדול, וכמו שכתב שם שאותו יהודי הוא 'אדיר בנכסים', ולאחד כזה יהיו בגדים רבים

משום 'בל תשחית', וכמ"ש רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג, אות פב): 'לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן, הוזהרנו בזה שלא לכרות כל עץ מאכל וכו'... וכן הוזהרנו בזה שלא לפזר ממון לריק אפילו שוה פרוטה'.

והנה מאידך גם אסור להשחית את גופו, והמשחית את גופו עובר ג"כ בבל תשחית, וכדאיתא בב"ק (צא, ב) א"ר אלעזר שמעתי שהמקרה (בגדים) על המת יותר מדאי לוקה משום בל תשחית, וכל שכן גופו.

וכתב מוח"ז שליט"א שכבר ייסד חמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאין מתקנים איסור על ידי איסור אחר, ולכן כשרוצה לתקן את האיסור של בל תשחית דגופו אין לתקנו ע"י בל תשחית דממונו.

אך שוב הביא מש"כ מרן הגרצ"פ פרנק זצ"ל בשו"ת הר צבי (חומ"מ סי' קב) לדון אם מותר לעקור אילן לצורך מצוה, והוכיח שם דאין איסור 'בל תשחית' לצורך מצוה, יעו"ש, והביא שם בתו"ד מש"כ בספר חסידים (סי' תתעט): 'אם כתב אדם ספר יפה, וכתב דף שאינו כ"כ יפה כמו שאר הדפין אע"פ שאין בו טעות, אם חפץ יסיר הדף ויגנוז ויכתוב אחר יפה, ואין לומר עובר משום בל תשחית, לכך נאמר (שמות טו, ב) זה א-לי ואנוהו וכו'... ומוכח מזה דכל שעושה לצורך מצוה לא הוי השחתה כלל'.

להחלפה תחת הבגדים שיתקלקלו בגשמים, ובזה יש מקום לומר דאף שיורדין גשמים מ"מ יהדר לצאת עם בגדי השבת, עכ"ד מוח"ז שליט"א שם. וכ"כ בסוף ספר 'אבני חושן' למו"ח שליט"א (ח"ג עמ' תסט) בקצרה: 'ולענד"נ שהדברים אמורים באיש אדיר בנכסים ולא בעני שאם יתקלקלו בגדיו לא יהיו לו בגדים לשבת הבאה', עכ"ד. **והיוצא** מזה, דבאופן שיתקלקל לגמרי – דעת מרן הגר"ח זצ"ל דאין היתר, ועובר בבל תשחית.

אם מותר לקרוע כסף כדי להיגמל מעישון סיגריות

ח ועוד יעויין בקובץ 'ווי העמודים וחשוקיהם' (גליון לט עמ' כג) שנשאל מוח"ז שליט"א במי שהיה ממוכר לעישון סיגריות, וייעצו מומחה אחד שאחד הדרכים להיגמל מכך היא שמקבל ע"ע שכל פעם שיעשן יקרע ויאבד שטר כסף. ואמר לו המעשן שמוכן להפסיד כסף אבל לא לקורעו, אלא יתננו לצדקה. והשיבו המומחה דבזה לא יועיל לו, דירגיש שעשה מצוה, וצריך להשחית ולאבד הממון ואז ייחשב כ'קנס' ויתרגל אט אט להיגמל מהעישון. והציע השאלה קמיה מוח"ז שליט"א אם מותר לו לקרוע הכסף או דיש בזה משום 'בל תשחית'.

ומתחילה הביא שם מוח"ז שליט"א, דבאמת כל דבריו שהוא עדיין ראוי לאדם, ומשחיתו, עובר

ושוב הביא מוח"ז שליט"א דברי התורה לשמה הנ"ל, ומה שהוכיח מהא דברכות הנ"ל, ושוב הביא ראיה מהא דאיתא בתענית (כ, ב) דרב הונא ה"י שולח לקנות את כל הירקות שנשארו, דחשש שאם ישאר הרבה סחורה אצל הסוחרים יפסיקו להביא ירקות, ומה שקנה זרק לנהר. ומקשי' למה לא נתנם לעניים, ומשני בגמ' דחשש דאולי שבוע אחד לא ישאר, והעניים יסמכו עליו, ובאותה שבת לא יהא להם מה לאכול. הרי מוכח דרב הונא לא חשש לבל תשחית כשיש בזה תועלת.

ושוב כתב מוח"ז שליט"א, דיש מקום לדון דכ"ז כשה'בל תשחית' עצמו גורם ישירות לקיום המצוה, אבל בנד"ד כך החליט אותו מומחה שזו עיצה טובה, אך יתכן שיש עוד עיצות טובות, כגון שיקבל ע"ע שכל פעם שמעשן סיגריה יתענה יום שלם, וא"כ בכה"ג שיש עוד עיצות אולי אסור להשחית גם אם הוא לתועלת, ורק באופן שכל האפשרויות לא הועילו – אולי מותר להשחית ממון. ומסקנתו הייתה שם דבפרט שהשלטונות מקפידים שלא לקרוע שטרות אלו, שזה גורם לנזק, א"כ לכאו' אין ראוי לעשות כן ויחפש עצות טובות אחרות.

ושוב סיים שהציע השאלה קמיה גיסו מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, והשיבו שלדעתו לפעמים זה אכן יועיל

לקרוע שטר כסף, ולכן יש להתיר לו לקרוע, עכ"ד.

מפעל המשליך חלק מתוצרתו כדי ששער השוק לא יעלה

ט] והנה בעיקר דברי הגמ' בתענית שם, יעויין עוד בחשוקי חמד (ב"ק כ, ב עמ' קמא) שכתב מוח"ז שליט"א לגבי מפעל גדול של פירות, שנוהג להשחית פירות ולזורקם לאשפה, כדי ששער השוק לא ירד. וכתב די"ל דאין בזה איסור 'בל תשחית', מפני שעושים כן לתועלת, והביא דמות ראיה מהא דמצינו בתענית שם דרב הונא השליך אוכל לים, ולא חילקם לעניים, כדי שלא להכשילם לעתיד, יעו"ש.

וכן כתב בחשוקי חמד (זרעים, עמ' קפד) במי שקוצר תבואתו כדי להשליכה לים, משום שיש בשוק שפע תבואה, וכדי לשמור על רמת המחירים, זורק חלק גדול מהתבואה ואז אין כ"כ שפע בשוק והמחירים נשארים ולא מאבדים לגמרי את ערכם. וכתב דמשום בל תשחית אין חשש דעושה כן לתועלת, וכדחזינן בתענית שם.

קלקל התבשיל כדי שלא יאכלו ממנו

י] עוד הוראה ממרן הגר"ח זצ"ל, הביא מוח"ז שליט"א בחשוקי חמד (חולין ח"ב, דף קא, ב עמ' רלז), שנשאל שם באשה שבעלה הזהירה שלא תקח אוכל מאחרים, ופ"א הוצרכה בשעת

הגר"ח זצ"ל, וזה לשונו: 'מעשה שהיה, שגייסי מרן הגר"ח קניבסקי הלך לים לצורך בריאותו, והמלוה שלו הבחין שהוא מחזיק משהו זעיר בידו, ושאלו מה הוא מחזיק, והשיבו הגר"ח הוא מחזיק כמה גרגרים של מלח שנשארו בידו מהארוחה האחרונה. ושאלו המלוה ומדוע הוא שומר על גרגרים מועטים אלו ולא משליכם.

השיב מרן, שמבואר בחינוך (מצוה תקכט): 'שורש המצוה (דבל תשחית) ידוע, שהוא כדי ללמד נפשנו לאהוב הטוב והתועלת ולהדבק בו, ומתוך כך תדבק בנו הטובה ונרחיק מכל דבר רע ומכל דבר השחתה, וזהו דרך החסידים ואנשי מעשה, אוהבים שלום ושמחים בטוב הבריות ומקריבים אותן לתורה, ולא יאבדו אפילו גרגר של חרדל בעולם, ויצר עליהם בכל אבדון והשחתה שיראו, ואם יוכלו יצילו כל דבר מהשחית בכל כוחם. ולא כן הרשעים, אחיהם של מזיקין, שמחים בהשחתת עולם והמה משחיתים, במדה שאדם מודד בה מודדין לו, כלומר בה הוא נדבק לעולם, וכענין שכתוב (משלי יז, ה) שמח לאד לא ינקה רע, והחפץ בטוב ושמח בו נפשו בטוב תלין לעולם, וזה ידוע ומפורסם, עכ"ל החינוך.

סיים מרן זצ"ל ואמר: 'הרי שדרך החסידים הוא שלא לאבד אפילו גרגר של חרדל בעולם, והוא הדין

הדחק ולקחה סיר חמין [צ'ולנט] מאמה, וכשגילה כן בעלה כעס טובא, ותקפו טירוף הדעת, ולקח כוס חלב ושפך בשב"ק לתוך הסיר. ואשתו נזדעזעה ממנו, וברחה, באומרה שאינה רוצה לחיות עם בעל שחילל שבת, ובישל בשר וחלב, ועבר על כל תשחית.

ואחר שדן שם מוח"ז שליט"א להקל דאי"ז חילול שבת משום שקלקל את התבשיל, וגם באיסור תורה דבישול בשר בחלב לא עבר משום דרק כשמבשל לצורך אכילה, ולא כשמקלקל התבשיל. ושוב כתב לגבי איסור 'בל תשחית', ששמע מגיסו מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל דלא עבר הבעל באיסור בל תשחית, מפני שעשה כן משום שהוא חשב שבאמת אסור לאכול את המאכל [שחשש לכשרות האוכל של חמותו], וכיון שלדעתו אין דרך אחרת לגרום שלא יאכלו מהם, א"כ איב"ז בל תשחית, וכעין המבואר בגמ' (שבת קכט, א) דרבה הקיז דם ושרפו עבירו ספסל כדי לחממו, ושאלו אביי והא קעבר מר משום בל תשחית, והשיבו דבל תשחית דגופאי עדיף לי. וה"ה כאן, דסבר דאסור לאכול המאכלים, לא היה בזה איסור דבל תשחית כששפך לתוכו החלב.

מעשה נפלא על מרן הגר"ח זצ"ל
ששמר על גרגרי מלח מועטין

יא וסיים שם מוח"ז שליט"א במעשה נפלא, ואינו מפורסם, על גיסו מרן

לגרגר של מלח, ע"כ. ונפלא למתבונן.

מה קודם - 'כבוד ועונג שבת' או 'בל תשחית'

יב והנה אגב שהבאנו השאלה, אם ילבש בגדי שבת כשיגרום לקלקולם, נביא עוד מה שנשאל מוח"ז שליט"א בחשוקי חמד (נדריס סו, א עמ' תרצה) שאלה נפלאה, במעשה שהי' באחד שנשאר לו סלט משבוע שעבר, ואם לא יאכלנו כעת בשבת – יתקלקל הסלט עד יום ראשון, ומאידך יש לו לפניו סלט טרי, כיאה וכראוי לכבוד ולעונג שב"ק. ממה יאכל, האם מהסלט הטרי, אף שע"ז הסלט הישן יזרק לאשפה, או שראוי לחוס על השחתת האוכלין, אף שיש בכך קצת מיעוט בכבוד ועונג שבת.

והביא מוח"ז שליט"א דמצינו דהתירו קצת איסורים מפני עונג שבת, וכדאיתא ביבמות (צג, א): 'דרבי ינאי הוה ליה אריסא דהוה מייתי ליה כנתא דפירי כל מעלי שבתא [אריסו דרבי ינאי הי' מביא לו סל פירות כל ער"ש], ההוא יומא נגה ליה ולא אתא [ער"ש אחד

התעכב האריס ולא בא בזמן, וחשש ר"י שלא יבוא עד כניסת שבת], שקל, עשר מפירי דביתיה עליהו [נטל והפריש ר"י מעשר מפירות שהיו בביתו על הפירות שהאריס הלך להביא], אתא לקמיה דרבי חייא, אמר ליה שפיר עבדת, דתניא 'למען תלמד ליראה את ה' אלוקיך כל הימים' (דברים יד, כג) – אלו שבתות ויו"ט. ופירש"י: 'כל הימים אלו יו"ט ושבתות. הוי למד להזהר שלא יבטל עונג שבת בשביל תיקון הטבל'.

ואמרינן עלה: 'למאי הלכתא [על איזה דין מלמדנו הכתוב דמותר בהפרשת תרו"מ לצורך עונג שבת], אילימא לעשורי ומיכל [שבא הכתוב להתיר הפרשת מעשרות בשבת ויו"ט לצורך אכילת הפירות] – איצטריך קרא למישרי טלטול דרבנן [היינו, דודאי לא הוצרך הכתוב להתיר טלטול פירות בשבת לצורך הפרשת מעשרות, שכל איסורה בשבת רק דרבנן, הא הכתוב עצמו לא אסרו], אלא לאו כי האי גוונא. ופירש"י: 'דמותר לעשר על מה שלא בא לעולם ועתיד לבא לצורך עונג שבת'. ויעו"ש בתוס' (ד"ה אלא) דפי' דאתא קרא למישרי להפריש לכבוד

ג. ושמעתי מידידי הרה"ג רבי שמעון ויסברג שליט"א שבשנים קדמוניות כשהי' זוכה לסייע למרן זללה"ה בבדיקת חמץ, והנר של הבדיקה היה עומד להיגמר, היה אומר לו שחבל על השיירים של הנר ולא לזרוק לאשפה, אלא הביא נר חדש והדביק את סוף הנר הקודם לנר החדש – כדי שיגמר לגמרי, שלא יצטרכו לזרוק את שיירי הנר.

עוד שמעתי מידידי הרה"ג רבי משה חליוה שליט"א (בעמח"ס ענפי משה וש"ס), שכמדומה לו שכן היה מעשה עם מרן זללה"ה, שנשבק בקבוק זכוכית ואספו השברים לזרקם לאשפה, ועבר מרן ז"ל ואמר להוציא את פקק הבקבוק ולשמרו, דיש בזה משום 'בל תשחית', שכן הפקק ראוי לשימוש לסגור בו בקבוקים אחרים, ונפלא.

במי שקנה מכשיר פלאפון פסול וטמא, וכעת שב בתשובה, ומסתפק האם ישבור המכשיר או דיש בזה משום 'בל תשחית' וימכרנו לגוי.

וכתב שם מוח"ז שליט"א, דכיון דאחד מתיקוני התשובה הוא להשחית את הדבר שנתאוה לו, ועי"ז יתעב הדבר, וכמ"ש האוה"ח הק' (במדבר כה, יז) לבאר בזה הא דאיתא במדרש דלכן ציווה הקב"ה לשנוא את המדיינים שנאה מוחלטת ולהשחית עצה ולסתום מעייניה [אע"פ שבסתם מלחמה הזהירה התורה במפורש דכי תקרב אל עיר וגו'] לא תשחית את עיצה וגו', וביאר דבנ"י טעמו טעם הזנות ולכן אמר הקב"ה שיתעבו כל טוב הבא מהם, ועי"ז תהיה מתרחקת תאוות העבירה מהם, ומדה זו מידה סגולית היא לחפץ בחיים, ובזה יתכפר עוון הקודם, דזה אחד מתיקוני התשובה, יעו"ש בכל דברי קדשו.

וכיון שכן, הכ"נ ישחית המכשיר הטמא, ובזה תיגרם לו שנאה על אותו דבר, ואין כאן כל תשחית כלל, אלא מצוה גדולה להשחיתו, שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא, עכ"ד מוח"ז שליט"א.

הזורק בקבוק ריק לאשפה אם עובר בכל תשחית

[יד] הנה עוד נשאל מוח"ז שליט"א (ווי העמודים, גליון יז עמ' סד), בזמן הזה שהתקינו מתקנים להניח בהם בקבוקים ריקים שלוקחים אותם

שבת שלא מן המוקף, יעו"ש בכל דבריהם.

ועכ"פ מבואר דחכמים התירו איסורים [של הפרשה מדבר שלב"ל, או שלא מן המוקף] מפני עונג שבת, וכן מצינו בדמאי (פ"ד מ"א) דהלוקח פירות דמאי מעם הארץ ולא הספיק לעשר קודם שבת, שואל את הע"ה ואוכל על פיו, והתירו לסמוך ע"כ מפני כבוד שבת (בצירוף הא דאימת שבת על הע"ה).

וכתב מוח"ז שליט"א דבנד"ד לא מיירי שלא יהא לו עונג שבת כלל, דהא יהיה לו סלט אחר, ומאידך לא מיירי שעובר על איסור בידים, אלא שמניח הסלט הישן והוא מתקלקל מעצמו, וכיון דחזינן דחז"ל התירו איסורים מפני כבוד שבת, י"ל דמותר לו לכתחילה לאכול הסלט הטור יותר, אע"פ שהשני יתקלקל עי"ז ממילא.

[וציין] מוח"ז שליט"א עוד (הערה ח) דמצינו (ר"ה כ, א) דאם יום הכיפורים צריך לחול ביום ראשון, מעברין השנה משום ירקיא, היינו שיהיו ירקות טריים, שאם יצטרכו לקטוף הירקות יומיים לפני סוף הצום הם לא יהיו טובים בארצות החמות].

אם ישבור המכשיר הטמא או ימכרנו לגוי

[ג] והנה עוד שאלה מענין 'בל תשחית' נשאל מוח"ז שליט"א בקובץ 'ווי העמודים' וחשוקיהם' (גליון מו עמ' יז)

וממחזרים אותם, ועי"ז מפיקים חומר גלם לייצור מוצרים רבים, וגם עי"ז יש לעירייה פחות הוצאות פינוי אשפה, רק שפעמים המתקן רחוק מעט, ופח האשפה קרוב יותר, האם כשזורק לפח האשפה עובר ב'בל תשחית', דלכא' זורק לאשפה דבר שיש לאחרים ממנו תועלת.

והשיב שם מוח"ז שליט"א דאין בזה משום 'בל תשחית', כיון שלרוב העולם אין לזה שוויות כלל, אך כיון דאחז"ל (יבמות יא, ב) דלא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם, לכן כל דבר המביא תועלת לאנשים אחרים, ראוי שלא לזרוקם אלא להניחם במתקן.

אך היכא דיש טירחא עבדו, מבואר במשנ"ב (סי' טו סק"ג) בשם החיי אדם, לגבי מי שיש לו טלית ישנה ורוצה לזרוק, דיש מהאחרונים שכתבו שיזהר להתיר הקשרים והכריכות שלהם ולא לחותכן ולקרוע אותן כדי שלא יכלה אותן, וכבר אחז"ל דלא ישפוך

אדם מי בורו ואחרים צריכים להם. אך החיי אדם כתב דבמקום שקשה בעיניו הטירחא להתיר, מותר לנתקם ואיב"ז משום בל תשחית, כיון שאין עושה דרך השחתה.

וא"כ הכ"נ, הרי זה תלוי כל אחד לפי מה שהוא, דיש אנשים המתמידים בתורה וכל רגע של בטלה הוא חסרון שאין לו תשלומים, וכמו"כ יש אנשים שעבורם זו טירחא ליקח הבקבוקים למתקן. אך כל מי שאין זה טירחא עבדו, הרי הוא גומל חסד עם אנשים אלו ולמצוה יחשב לו, עכ"ד.

נתנו לו לשרוף בגדים, אם מותר לקחתם לעצמו

טו וראה עוד מה שנשאל מוח"ז שליט"א בחשוקי חמד (ב"ב קי, א עמ' תלו) במשפחה שנפטר להם האב, והם עמי הארץ וחושבים שיש מצוה לשרוף בגדים שהיו שייכים לאביהם שנפטר, ואין שום דרך לשכנע אותם

ד. ועוד נשאל שם מוח"ז שליט"א (עמ' סז), במי שמצא ברחוב בקבוק המוטל ברחוב, האם יש עליו מצוה או ענין להרים הבקבוק (או קרטון למחזור) ולהניחם במתקן המיועד לכך. וכתב שם דמצינו בכתובות (קיב, א) דרב חנינא מתקן תקליה, ופירש"י שהי' משה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ, שהיתה חביבה עליו ומחזור שלא יצא שם רע על הדרכים. וע"כ כשרואה בקבוק על הרצפה בא"י וזה מכער את א"י, יש מצוה לתקן הדרכים ולהרים הבקבוק. ואם אי"ז טירחא עבדו הרי שמקיים גם מצות חסד להניחם במתקן. אך אם יש בזה טירחא עבדו אינו חייב לטרוח עבור כך. והביא מעשה נורא על מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל, שפ"א בא אליו ילד אחד, וידע בו שהוא אוסף בולים, ואמר לו מרן זצ"ל 'הנה יש לי כאן בולים משומשים, ממכתבים עם שאלות מארצות חוץ לארץ ששלחו לי, והשארתי שם הבולים בשבילך...'. והוא נורא למתבונן, כיצד מרן זצ"ל שהי' שקוע כולו בתורה, גם היה מונח לו מקום בראשו כי במקום לזרוק הבול לאשפה, אפשר לעשות בזה חסד עם ילד יהודי ולרומם את רוחו, ונפלא [וע"ע שם (עמ' סח) שדן מוח"ז שליט"א אם מותר ע"פ דין להוציא בקבוק או קרטון מהמתקן, או דהחברה זכתה בזה כבר, יעו"ש].

שהדבר אסור, כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' שמח ס"א), ולכן בקשו מראובן שישרוף את בגדיו. האם מותר לראובן ליטול את הבגדים לעצמו.

[כשהאיש הי' הולך, היה יהונתן אוכל את הכל].

[וקאמר עוד בירושלמי, דפ"א בא אצלו אדם ריקני וגרוע, וא"ל יהונתן לעשות כנ"ל, ושאלו 'אם אין מועילה כלום, את מה עביד הכא', אמר ליה 'בגין חי' [לחיות אני צריך]. כיון שעמד דוד המלך, שלח והביאו, ואמר ליה את בן בנו של אותו צדיק, ואת עובד ע"ז. אמר ליה כך אני מקובל מבית אבי אבא, מכור עצמך לעבודה זרה ואל תצטרך לבריות, אמר ליה [דוד] חס ושלום, לא אמר כן אלא מכור עצמך לעבודה שהיא זרה לך [היינו עבודה בזויה] ואל תצטרך לבריות. כיון שראה דוד כך, שהוא אוהב ממון, מה עשה, העמידו קומוס על תיסבריות שלו [מינהו לגזבר על האוצרות שלו, שיתעסק עם כסף וזהב] וכו', וכ"ה בבלי בב"ב שם].

וכתב מוח"ז שליט"א דעכ"פ מוכח דמותר ליטול מאכלים שעכו"ם נתנו לע"ז, שהרי יהונתן נטלם לעצמו ואכלם, וכנראה שלכן אין בזה גזל משום שהעכו"ם נתנם לשריפה ובין כך הם אבודים מן העולם. וכך בעניננו הבגדים נתנו לשריפה, ואין כל דרך לשכנע את עמי הארץ אלו שהם טועים, ולכן אין איסור ליטלם לעצמו, ואדרבה מצוה קעביד, דמציל את עמי הארצות מחטא של בל תשחית, [כמבואר בטור (סימן שמח) שמצוה למנוע מהם את השריפה משום השחתה].

ודן שם עפ"ד הירושלמי בברכות (פ"ט ה"ב) שהובא ברשב"ם בב"ב (שם, ד"ה), גבי יהונתן בן גרשום בן מנשה – שמבואר בשופטים (יח, ב) שהוא ובניו היו כהנים לשבט הדני ולפסל של אותו שבט, וקאמר בירושלמי דהחברים שלו קמיה רבי שמואל בר נחמן, דאותו יהונתן היה כומר לע"ז, וכיצד האריך ימים.

והשיבם: על ידי שהיה עינו צרה בעבודה זרה שלו, כיצד היתה עינו רעה בע"ז שלו, הוה בר נש אתא למיקרבה תור או אימר או גדי לע"ז [היה אדם בא להקריב שור או שה או גדי לע"ז] ואמר ליה פייסיה עלי [הי' אותו אדם אומר לו עשה שעבודה זרה זו תכפר לי], והוא אמר ליה מה זו מועילה לך, לא רואה, ולא שומעת, לא אוכלת, ולא שותה, לא מטיבה, ולא מריעה, ולא מדברת. אמר ליה [אותו אדם ליהונתן] – חיך, ומה נעביד. ואמר ליה, עזיל עביד ואייתי לי חד פינך דסולת [לך והבא לי קערה עם סולת] ואתקין עלוי עשר ביעין ואתקון קומוי, והוא אכל מכל מה דאתי ואנא מפייס לה עליך [אעשה עליו עשר ביצים, ואכין לפניו, והוא יאכל מזה ואני אכפר לך], מכיון דאזיל ליה הוה אכיל לון

ויעוין בשו"ע (יו"ד סימן שמט ס"ג) שנאמר שם: היה אביו ואמו [של בנם הנפטר] מזרקים עליו כלים, מצוה לאחרים להצילן, וביאר הש"ך שיש בו משום השבת אבידה, דודאי יתחרטו אח"כ. ולפי זה בעניננו שודאי לא יתחרטו, כי הם בטוחים שיש בזה מצוה, משום כבוד המת, ואין זה הרגשה חולפת, נראה שיש לבגדים דין של אבידה מדעת והפקר, ומותר ליטלם.

רוצים לחלוק טלית של צדיק לשנים - אם יש בזה בל תשחית

טז] ועוד יעוין מה שנשאל מוח"ז שליט"א (חשוקי חמד ב"ב יא, א עמ' פז) בשני אחים שירשו טלית מאביהם הצדיק, וכל אחד רוצה לזכות בטלית, האם יש בגזיזת הטלית משום בל תשחית ואסור לגזוזו.

והביא מוח"ז שליט"א דבגמ' בב"ב (שם) איתא: 'בזמן ששניהם רוצים, אפילו פחות מכאן יחלוקו. וכתב רש"י משום דבעי למיתני בסיפא ובכתבי הקודש אף על פי ששניהם רוצים לא יחלוקו, תני רישא יחלוקו.

ובתפארת ישראל (אות נ) הוסיף דקמ"ל דאין כאן משום בל תשחית, עכ"ל.

אמנם יעוין בספר אמת ליעקב (לגר"י קמינצקי ב"ב דף ג ע"א) שהביא את דברי התפארת ישראל, והעיר על דבריו דזה דחוק דישמיענו כאן איסור והיתר, הן אמת דבכתבי הקודש לאו מדיני ממונות הוא, אבל זה הוא משום דהזכיר דחולקין והיה עולה על דעתנו להתיר האיסור, קמ"ל דאסור. אבל להשמיענו כשהוא עסוק בדיני ממונות ההיתר לא מסתבר. ומוסיף האמת ליעקב דבעיקר תירוצו מסתבר דנהי דבטלית וכה"ג שפיר י"ל דאיכא בל תשחית, אבל בחצר וגינה, הא הארץ לעולם עומדת, ואין כאן שום השחתה בגוף הדבר, אלא שהוא מפסיד לדידיה, וכי יעלה על הדעת שיהיה על אדם מצווה להתעשר? ! יעו"ש.

הרי לפנינו שלכאורה יש כאן מחלוקת בין תפארת ישראל לבין האמת ליעקב, אם יש איסור של בל תשחית בחלוקת טלית כשהוא יפסד. אכן יעוין ביד רמ"ה בדף יא ע"א (אות טז) שכתב להדיא שמותר לחלוק את הטלית ואין

ה. וכתב מוח"ז שליט"א דלא דמי למה דכתב בחשוקי חמד (ב"ב כ, א) לגבי פרה שאכלה ממשאית פירות שעמדו להשמדה. והובא שם שאע"פ שהפירות הולכות לאבדון אין לפירות דין הפקר, וכל זמן שלא השליכם הם ברשותו, והטעם מבואר בבית הלוי (ח"א סי' כד), מפני שכל דבר שיש לו רצון ותכלית באיבודו, לא נעשה הפקר, וקודם שנעשה רצונו, הם עדיין שלו. אמנם אין זה דומה לעניננו ששם מדובר שיש לבעל המפעל תכלית [המותו] באיבוד הפירות, שלא ירד השער, וכל זמן שלא אבדו, הם ברשותו. ומכיון שהוא מקפיד שלא יקחו מכאן פירות, מי שיקח פירות מהמשאית, ודאי שיתחייב לשלם לבעל המפעל. משא"כ בעניננו שהתכלית הרצויה למשפחה שהבגדים ישרפו, הוא איסור, בכה"ג יהיה מותר לקחת את הבגדים.

בזה משום כל תשחית, והוא כדברי התפארת ישראל.

עוד יעוין בתרומת הדשן (סימן שלו) שדן בדבר ראובן ושמעון שהיו שותפין בבית, ותובע ראובן את שמעון לחלוק עמו הבית כי יש בו דין חלוקה, ושמעון ממאן לחלוק באומרו שיתגרע הבית בחלקו ויפחתו דמיו הרבה, והעלה שאם אין ההפסד גדול יכול לכוף לחלוק, ואם ההפסד גדול אינו יכול לכוף, יעו"ש. ומשמע מדבריו שכל זה לענין לכוף את חבירו, אך אם שניהם רוצים, אפשר לחלוק אפילו שיש כאן הפסד גדול, ולא חוששים לבל תשחית, מפני שעושים כן לצורך. וכן משמע מדברי הרמ"א (חו"מ סימן קעא סוף סעיף ה) שאפילו אם יצטרכו לשבור בניינים ולהפסיד, אם זה מדעת שניהם עושין כמו שירצו.

אמנם יש לדון מצד ביזוי מצוה. והנה המשנה ברורה (סימן טו סק"א) כתב שמותר ליטול ציציות מטלית גדול לט"ק, שט"ג וטלית קטן שוים. אבל אין להתיר ציצית מטלית של גדול וליתנם בטלית של קטן דחיובו רק מדרבנן, יעו"ש. ועל פי זה כתבו בשו"ת בית יהודה (יו"ד סימן כט) ובלבושי מרדכי (ח"ג סימן יא) ובעוד אחרונים שמותר לחתוך טלית גדול ולעשות ממנו טלית קטן. אמנם יש לדון בענינו, שהרי כידוע אין קדושה בתשמישי מצוה, ומותר להשליכם, אך אסור לבזות תשמישי מצוה, והנה בתוס' בדף יד

ע"א (ד"ה שאם, וכן כתב בסמ"ע סימן קעג ס"א) דאע"פ שלחתוך כתבי קודש לצורך עצמו, מותר, ואין זה נחשב לבזיון, מכל מקום לחתוך כתבי קודש בשביל חלוקה יש בזה בזיון ואסור. ולפי זה לכאורה אין ראייה ממה שהבאנו לעיל, שמותר לחתוך טלית גדול לעשותו טלית קטן, דלצורך עצמו באמת אין זה בזיון, אך לצורך חלוקה לכאורה זה נחשב לבזיון, וממילא זה אסור אפילו בתשמישי מצוה. אך יתכן שאין זה בזיון גדול כל כך שנאסר אף בתשמישי מצוה, אלא רק בתשמישי קדושה. וכן משמע מדברי המשנה עצמה, שרק בכתבי הקודש אמרה המשנה שיש בזה בזיון, ולא בתשמישי מצוה, עכ"ד מוח"ז שליט"א.

לזרוק לחם של אתמול - כי הוא ילדיו מפונקים

יז ועוד נשאל מוח"ז שליט"א (חשוקי חמד סנהדרין ק, ב עמ' תקיח) באנשים הזורקים לחם שנקנה יום קודם, באמרם שהם אינם יכולים לאכול לחם ישן, וגם ילדיהם מפונקים, ורגילים לאכול רק לחם טרי, האם יש בזריקת לחם זה משום כל תשחית.

ומתחילה הביא שם מחלוקת הראשונים אם כל תשחית בשאר דברים איסורו מן התורה או מדרבנן, וכתב דיש אומרים שאפי' להפוסקים שהשחתת שאר דברים הוא דרבנן, מ"מ השחתת אוכלים הוא דאורייתא, וזאת על פי מה

דאיתא בספרי (סוף פרשת שופטים) רבי ישמעאל אומר מיכן חס המקום על פירות האילן, קל וחומר מאילן, ומה אילן שעושה פירות הזהירך הכתוב עליו, פירות עצמם על אחת כמה וכמה. אך מסתימת לשון הרמב"ם שלא חילק בין אוכלים לשאר דברים, משמע דסבירא ליה, דדינא שוה.

וכתב מוח"ז שליט"א דהנה טעם איסור השחתה, מבואר בספר 'החינוך' (מצוה תקכט) שהוא ללמד נפשנו לאהוב הטוב והתועלת ולהדבק בו, ונרחיק מכל דבר השחתה, וזהו דרך החסידים ואנשי מעשה אוהבים השלום, ושמחים בטוב הבריות, ולא יאבדו אפילו גרגיר של חרדל בעולם. ויצר עליהם בכל אבדן והשחתה שיראו, ואם יוכלו להציל, יצילו כל דבר מהשחתה בכל כחם, עכ"ד.

לאור זאת צדיקים לא יזרקו לחם שאינו טרי, ולא יחנכו ילדיהם לפינוק לאכול רק לחם טרי, אך אנשים שלא הגיעו לדרגה זו, אפשר ללמדם שלא יזרקו בידים את הלחם לאשפה, אלא יניחו אותו בנפרד עד שיתעפש, ואז לא יהיה ראוי לכלום, ובזה שאין אוכלים אותו, אין בזה השחתה, כמבואר

בחזו"א (על הרמב"ם פ"ו מהלכות מלכים ה"ח) שמניעת השקאת אילן, אין בזה משום לא תשחית, דאיסור לא תשחית, הוא רק במעשה ולא בשב ואל תעשה.

אם מותר לבעל אולם לזרוק שיירי אוכל דהוצאות המיון גדולות משווי המאכל

[יח] עוד נשאל שם מוח"ז שליט"א (חשוקי חמד סנהדרין ק, ב עמ' תקכ) באולמות חתונות, שלאחר החתונה אם נשאר אוכל, והמחותנים אינם לוקחים זאת, הם משליכים את כל האוכל לאשפה בטענה שלחתונה למחרת הוא צריך להכין אוכל חדש, והמחותנים אינם מסכימים שיתן להם את האוכל של אתמול, ולמיין חלק מהאוכל לא שוה לו, כי יצטרך להעסיק פועלים למיון האוכל וההוצאות יגדלו על שווי המזון, ויש בזה איבוד זמן וטרחה, האם זה מצדיק כל תשחית.

וכתב מוח"ז שליט"א דבשו"ת התעוררות תשובה (ח"ד חו"מ סי' לה) כתב לדון אם כשיש טרחא ואיבוד זמן צריך ליזהר שלא ישחית דבר מועט או דמותר לאבדו, וכתב שם

ו. ובדרך אגב, נביא בזה מה שהביא מוח"ז מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד, זרעים, עמ' קפה) ששמע בשם חמיו מרן הגר"י ש' אלישיב זצ"ל שנשאל כמה שנהוג כיום באולמות חתונות, שהמנות הנשארות על השולחנות לאחר סיום השמחה מושלכות לאשפה, האם מותר ליקח המנות הללו לעצמו, דהא בלא"ה הם מושלכות לאשפה, ואולי הוי הפקר. והשיב דכ"ז שהמנות נמצאות על השולחן, הרי הם שייכים לבעלים וא"א לקחתם ללא רשותו, ורק אחר שהושלכו לאשפה מותר ליטלם דהוי הפקר. וכן נדפס בספר 'קב ונקי' (ח"א סי' ס, עמ' פ).

מספר תורה ועיי"ש, עכ"ל. הרי דאם חס על זמנו, מותר לקרוע ציציות טובים. וה"ה בענינו.

וכתב מוח"ז שליט"א ששאל קמיה חמיו זצ"ל דלכאורה יש לחלק, דשאני התם דקורע ציצית כדי לקשור חוטים יפים יותר, וה"ה בהורדוס דהחריב אבנים, כדי לבנות במקומם שיש כחול, וכך בספר חסידים מתיר רק כשיכתוב יריעה יפה יותר, אך עדיין לא שמענו לגבי מלצר ובעלי אולמות המשליכים לפח דברי מאכל טובים, ויש כאן רק השחתה, בלא תוצאה טובה יותר.

והשיבו מרן הגרי"ש זצ"ל, דבין כך תמוהה לכאורה ראייתו של החיי אדם, דבבית המקדש אין עצה אחרת כי אם לסתור את הבית הישן, אבל בציצית הא אפשר לו להתיר החוטים. אלא ע"כ צ"ל דבנוגע לבל תשחית אין צריך החיי אדם לראיה כיון דפשיטא ליה דמותר לקרוע החוטים ולא חייב לבזבז זמנו, אלא ראייתו היתה שלא נחשב כמזלזל במצוות הציצית, ועל זה הוכיח מבית המקדש שאין בו זלזול כשסותר את האבנים על מנת לבנות בית מקדש יותר יפה, והכ"נ א"צ בעל האולם לבזבז מזמנו כדי שלא לעבור על בל תשחית!

מתחילה דאפילו אילן מאכל אם צריך למקומו מותר להשחיתו. אך יש קצת לחלק, דכשהוא צריך למקומו או שעצו חשוב יותר מפירותיו, התירה התורה, אבל כאן לא נחשבת טרחתו ואיבוד זמנו הנאה יותר, כי אדרבה הוא מטריח עצמו שלא לעשות איסור, ובזה עובר את הקדוש ברוך הוא, ולא מצינו בשום מקום דבל תשחית דזמנו עדיף מבל תשחית של חפציו, כי זה לא נחשב השחתת זמן, עכ"ד. לפי זה אין היתר לבעל האולם לזרוק מזון טוב בגלל ביטול זמן.

וכתב מוח"ז שליט"א שהציע השאלה קמיה חמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ואמר לו דאפשר לדון לכף זכות את בעלי האולמות, על סמך דברי החיי אדם בהלכות ציצית (כלל יא סעיף לב) וז"ל: '... הרוצה לעשות בו ציציות יותר יפים, מותר להתירן ולהשליכם, ונ"ל דלאו דוקא להתירן, אלא דאם קשה בעיניו הטרחה להתירן מותר לנתקם ואין בזה משום בל תשחית כיון שאינו עושה דרך השחתה. וראיה גמורה מבבא בתרא (ג, ב) דבבא בן בוטא יעץ להורדוס לסתור בית המקדש, לתירוצו בתרא משום דמלכותא לא הדרי, משמע אף על גב דסתירת אבן מבית המקדש הוא איסור דאורייתא. וכן מצאתי בספר חסידים (סימן תתעט) לענין יריעה

ז. וראה עוד מש"כ מוח"ז שליט"א בחשוךי חמד (פסחים צט, ב עמ' תקי) בשם הגה"צ רבי מנשה קליין זצ"ל בשו"ת משנה הלכות (חט"ו סי' סד), שנשאל מה שנהוג לזרוק מאכלים ראויים לאשפה הרי יש

והנה דבר פלא ראיתי בקובץ 'מה טובו אהליך יעקב' (גליון טז, עמ' ו, אות יח) שהובא על הגה"ק רבי דוד בהר"ן זצ"ל: 'היה דרכו להסתובב בשמחות אצל השולחנות ולבקש מהמשתתפים לגמור לאכול כל הפת, כדי שלא ישתיר ממנו ויהא נזרק' [ומקורו, הביאו שם (הע' יט) מס' ברכת ה' בשם הגר"מ שכטר שליט"א בשם אביו הגר"ד זצ"ל].

בל תשחית בנתינת אוכל לבע"ח כשאינ צורך

יט] והנה יעויין בחשוקי חמד (יבמות נט, ב עמ' תנז, הע' יג) שכתב מוח"ז שליט"א דיש תלמידי חכמים שהעיר למבקרים בגן החיות, הנותנים לשם סקרנות ותענוג ממאכלי אדם כפירות וירקות וכדו' לבעלי החיים,

שלא טוב הם עושים, דיש בכך איסור בל תשחית, והפסד ובזיון אוכלין (כמבואר בתענית כ, ב וברש"י שם, ובמ"ב סי' קעא סקי"א), שכן הבע"ח שם בלא"ה מקבלין מזונותיהם מהמונים על טיפולם. ורק יכולים ליתן שיירי מאכל שאין דעת בנ"א לאוכלם, עכ"ד.

ויש לדון בזה, דכיון שיש לנותן תועלת והנאה מזה, אולי לא חשיב 'בל תשחית', ובפרט אם נותן לילדו להאכיל הבע"ח דיש לילד הנאה מזה, וגם לא יס הנאה שילדו נהנה מכך, וצ"ע.

הרואה אור דולק אצל חברו מצוה שיאמר לו

כ] ועוד יעויין מה שנשאל מוח"ז שליט"א בחשוקי חמד (ב"מ לא, א עמ' קמה) במעשה שהיה, באחד שעבר

בזה משום בזיון אוכלים, כמבואר בשו"ע (או"ח סימן קעא), וגם משום בל תשחית. וכתב שם: 'פה הקשה, וכן מבואר במסכת שבת (דף קמז) ואין עושין אפיקטוזין בשבת... ר' נחמיה אומר אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין. ופירושו שהוא משיב יד לגרון ומקיא המאכל, שמתוך כך הוא רעב וחוזר ואוכל. וכתב הרא"ש ומסתברא דהא דאסור בחול הני מילי היכא דאין לו צער גדול, אבל היכא דאית ליה צער, וכשמקיא אוכלין שבמעיו מתרפא מותר. וכך כתוב בשו"ע (או"ח סימן שכח סל"ט), והרי אפילו להוציא מה שנבלע במעיו אסור, וכל שכן להשליך אוכלים ומשקים ממש, גדולה מזו אמרו במסכת שבת (דף קמ ע"ב) דמי שיכול לאכול נהמא דשערי ואוכל פת סולת, נמי בכלל בל תשחית'. וסיים המשנה הלכות: 'ולהלכה ודאי צריך ליזהר בכל האפשר ואין לנו לילך אחרי דרך המשחיתים, אשר לא חוששים על בל תשחית דגופם, וק"ו דעל חייו לא חס (יעוין פסחים דף מט ע"ב), איך יחוס על בל תשחית דאוכלים, לא כן בני תורה אפשר שלחנם אשר לפני ה' הכל במדה ובמשקל ובמשורה. והרחום וחנן יתן פרנסה בנקל ובהיתר ולא באיסור', עכ"ד.

[ויעו"ש עוד בדברי מוח"ז שליט"א דבפרט בימי הפסח יש ליזהר בזה, שיש בעלי מסעדות ומלונות העושים סעודות בחג הפסח, ויש המשאירים מצות בצלחת, והמלצרים זורקים אותם. ונראה דיש בזה זלזול במצוות, שהרי הגר"א סובר דמקיימים מצוה בכל ימות הפסח כשאוכל מצה, והמהרי"ל היה מנשק את המצות, ואין יזרקם ויזלזל בהם. ויעוין במשנ"ב (סי' תנה סקי"ח) שביאר דברי הרמ"א שכתב ואין לשפוך מים שלנו, דנראה כמזלזל במה שכתוב שומר מצוה לא ידע דבר רע, כך גם הזורק מצה נראה כמזלזל במצוה ואף בשאר הימים, כמו שכתוב בזוהר הקדוש דהמצה היא אוכלא דאסוותא].

בער"ש ליד חנות, ושמע המזגן דולק, ויודע כי זה ימשיך לדלוק כך כל השבת, האם יש מצוה לבדוק מי זה בעל החנות ולהודיע לו זאת.

והשיב שם דחייב להודיע לבעל החנות מדין השבת אבידה, כי השבת אבידה היא לא רק אם חבירו כבר איבד, אלא אף אם רואה שחבירו הולך לאבד ממון, מצוה להצילו, כדאמרינן בב"מ שם ראה מים ששוטפין ובאין, הרי זה גודר בפניהם, אך אם ממהר מאד ואבידתו גדולה משל חברו פטור. ואם רואה חשמל דלוק, ויודע שחבירו השאירו דלוק מתוך זלזול, אינו חייב להודיע לו זאת, כי זה אבידה מדעת.

וכתב שם מוח"ז שליט"א: "יש להעיר שיתכן שהמשאיר חשמל דלוק בחינם מתוך זלזול, עובר משום בל תשחית", עכ"ד. ויעוי' בהערה כאן שיש העושים כן בכוונה תחילה, להרגיש שהבית מואר ולא חשוך, ובכה"ג י"ל דיש להם תועלת, ואיב"ז חשש בל תשחית, וצ"ע.

וכן כתב שם עוד: 'הרואה את הכביסה של חבירו תלויה, ומתחיל לרדת גשם, והשכן אינו מבחין בכך, האם יש מצוה להודיעו זאת'. וכתב: 'מצוה להודיע דאעפ"י שאין בזה הפסד ממון,

שהרי הכביסה שתתרטב תתייבש, ולא ייגרם הפסד מערך הממון, אלא שממון חברו לא יהיה ראוי לשמוש כעת, ולכן מסתבר דכה"ג אין מצות השבת אבידה ממש, אך יש בזה מצות 'ואהבת לרעך כמוך', עכ"ד.

ובספרי 'חמדת חיים' (אות קנו, עמ' קכה) הבאתי מה ששאלתי למוח"ז שליט"א במי שרואה אור דולק במרפסת של בנין, אם חייב לעלות ולומר להם כדי שיכבו שלא ידלק כל הלילה. והשיב דא"צ דא"י"ז הפסד רב אלא כמה פרוטות, אך אם יאמר להם יהא חסיד".

אם יועיל להפקיר הממון כדי שלא לעבור עליו בבל תשחית

כא והנה בסוגיא זו ד'בל תשחית', יש להביא דברים נפלאים שכתב מוח"ז שליט"א בחשוקי חמד (סנהדרין ק, ב עמ' תקכא), במי שיש לו לחם טוב, אך ילדיו אינם רוצים לאכלו, או בעל אולם הזורק את האוכל, האם יועיל שיפקיר את האוכל, ואז לא יעבור על בל תשחית, או שגם המשחית דבר הפקר, עובר על בל תשחית.

וכתב מוח"ז שליט"א דמהר"י אסאד זצ"ל בשו"ת יהודה יעלה (ח"א

ח. ושם בהערות והוספות (אות קל) הבאתי דיש לדון עוד דהוי רק 'ספק אבידה', דיתכן ששכח ושמוח שיודיעוהו, אך יש גם צד שהשאיר בכוונה (דיש הרוצים שהאור ידלק), דמצד אחד ספק דאורייתא לחומרא, אך מצות השבת אבידה היא מצוה ממונית וא"כ בספק אולי אין חיוב. יעו"ש מש"כ בשם הגר"א שלזינגר שליט"א והגר"צ שפיץ שליט"א.

סי' קסד) נשאל בשאלה זו, וכתב שהיא מחלוקת הרמב"ם והרא"ש, שהנה תנן במדות (פ"א מ"ב) איש הר הבית היה מחזור על כל משמר ומשמר, ואבוקות דולקין לפניו, וכל משמר שאינו עומד אומר לו איש הר הבית שלום עליך, ניכר שהוא ישן חובטו במקלו, ורשות היה לו לשרוף את כסותו. וכתב הרא"ש ואין כאן משום בל תשחית, משום דהפקר ב"ד הפקר. הרי שבהפקר אין בל תשחיתיד.

אך כתב שמדקדוק לשון הרמב"ם (פ"ו מהלכות מלכים ה"י) משמע שאף בהפקר יש בל תשחית, שכתב המשבר כלים וקורע בגדים, ולא נקט כליו בגדיו או בגד חבירו, משמע בהדיא דעתו דאף בשל הפקר שאין לו בעלים כלל יש בל תשחית.

בשו"ת נודע ביהודה (תנינא יו"ד סימן י) כתב שגם בדבר הפקר, יש בו משום בל תשחית. וכן כתב בשו"ע הרב (חו"מ הלכות שמירת הגוף והנפש סעיף יד) אם הזהירה תורה בעל תשחית על של גוים שנלחמים עמהם, ק"ו לשל ישראל או אפילו משל הפקר.

ובשו"ת הר צבי (או"ח ח"ב סימן קב) כתב שלכאורה משמע בחולין (דף ז ע"ב) דבהפקר נמי שייך בל תשחית, דאיתא התם שרבי פנחס בן יאיר לא רצה לאכול אצל רבי, בגלל שהיו לו פרידות [והן מסוכנות], אמר מלאך המות בביתו, ואני אסעוד אצלו,

אמר ליה מזבנינא להו, אמר ליה 'ולפני עור לא תתן מכשול', מפקרנא להו, מפשת היזקא, עקרנא להו איכא צער בעלי חיים, קטילנא להו, איכא 'בל תשחית'. ולכאורה אם אין בל תשחית בהפקר, יפקירם ויהרגם, אלא ע"כ שגם בהפקר יש בל תשחית.

ולא קשה ממה שכתב הרא"ש שלכן מותר לשרוף בגדי הישן ואין בל תשחית משום הפקר ב"ד, שכוונת הרא"ש לומר שיש כאן מיגדר מילתא, כדי לעשות סייג, ובזה אין איסור בל תשחית, וזה כוונת הרא"ש הפקר ב"ד, היינו שאין ב"ד מפקירין אלא במקום שיש מיגדר מילתא, ולכן אין בזה גזילה, והוא הדין שאין בזה בל תשחית.

ושמעת בשם ספר משכנות ישראל שהגאון האדר"ת ז"ל הביא ראיה דבהפקר נמי שייך בל תשחית, דאמרינן בברכות (דף לו ע"ב) אין קוצצין אילנות בשביעית, והקשו התוס' (ד"ה אין) בלא שביעית נמי אסור משום בל תשחית. ולכאורה בשביעית האילן הוא הפקר, ואף על פי כן כתבו התוס' שאסור לקוצצו משום בל תשחית, וכתב ההר צבי, דיש לדון בראייתו, דהא האילן לאו הפקר הוא, ואולי יש לומר דכיון דעיקר הלאו הוא משום הפירות, ובלאו הפירות אין איסור בקציצת האילן, וכיון דהפירות הוי הפקר אם נאמר דבהפקר ליכא בל תשחית, הדין נותן דלא יעבור גם על קציצת האילן

כיון דפקע בל תשחית מהפירות, עכ"ד
ההר צבי.

ואפשר עדיין לדון בראיית האדר"ת
שאף שבשביעית הפירות
הפקר, מ"מ הרי מיד לאחר השביעית
פקע הפקרו, גם בלא זכיה, ואינו אלא
מחוסר זמן, ויתכן שאף אם בהפקר
לגמרי אמרינן שאין בזה איסור בל
תשחית, מ"מ בהפקר שלאחר מכן יחזור
להיות שלו, אסור כיון שהוא משחית
עצו שיחזור אליו לאחר זמן גם בלא
קנין.

אשה המשחררת שפחה שלא לצורך - עוברת ב'בל תשחית'

כב] ואגב אביא דבר נפלא שהביא
מו"ח הגאון רבי אברהם יעקב
זילברשטיין שליט"א בספרו 'אבני חן'
(ח"ב עמ' תצו), דהנה המנחת חינוך
(מצוה שמז' סק"ד) הקשה ע"ד החינוך
שם, לגבי מצות 'לעולם בהם תעבודו'
בעבד כנעני, שכתב דמצוה זו נוהגת
בכל מקום ובכל זמן, ובזכרים ובנקבות.
וכתב החינוך עוד, דאע"פ שהנקבות
אסור להן לקנות להן עבדים מפני
החשד, מ"מ אם קנו אותם – אסור להם
לשחררם אלא ימכרו אותם וכו', עכ"ד.

והק' המנ"ח מה הוקשה לחינוך איך
משכח"ל איסור זה בנקיבות, הא
משכח"ל בפשיטות באשה שקנתה
שפחה, ובזה לא שייך חשדא, ומ"מ
מצווית ב'לעולם בהם תעבודו'. ומו"ח

שליט"א כתב דכוונת החינוך רק לבאר
דאף בכה"ג שהי' איסור לקנות וא"כ
סד"א דמותר ואף מצוה לשחרר – מ"מ
קמ"ל דאסור לשחרר אף בכה"ג.

ושוב כתב בשם אביו מוח"ז מרן הגר"י
זילברשטיין שליט"א שכתב לו
לתרץ, דהחינוך לא כתב הית"י זו
שאשה עבריה קנתה שפחה כנענית וע"ז
באה התורה לומר דאסור לשחררה, דהא
פשיטא דאסור לשחרר שפחה כנענית
דיש בזה מעין 'בל תשחית' ולמה
לשחררה, דהא העבריה מאבדת ממון
לחנם. דבשלמא לשחרר עבד כנעני
שהי' מחוייב עד עתה במצוות כאשה
וכעת נכנס לעול מצוות, בזה הי' מקום
לומר דהדבר מותר [וכמ"ש החינוך
דמותר לשחרר עבד להשלים מנין, מב'
טעמים, והטעם הב' דהעבד מתרבה
גופו במצוות], וע"ז באה התורה לאסור.
אבל בשחרור שפחה שלא נתרבת גופה
בשום מצוה, דגם קודם השחרור חייבת
במצוות כאשה, בזה פשיטא דאסור
לשחררה דהוי 'בל תשחית', וא"צ
אזהרה מיוחדת לאסור את השחרור,
עכ"ד הנפלאים.

שרף בול נדיר ועי"ז הוכפל שווי הבול השני - אם עובר בבל תשחית

כג] והנה שמעתי הערה נפלאה מידידי
הרה"ג רבי אברהם חיים שציגל
שליט"א, דהנה ידוע מה שנסתפקו בבי
מדרשא [ודיבר מזה מוח"ז שליט"א

בחשוקי חמד (ב"ק ג, א עמ' מד) [[
בראובן שהי' לו שני בולים יקרים
ונדירים, ובא שמעון חברו ושרף לו בול
אחד, ועי"ז התייקר הבול הראשון
בכפליים, מי חייב לשלם לו, דאמנם
הזיק לו בכך ששרף את הבול, אך לא
חסרו ממון משום שע"ז מחיר הבול
השני התייקר [בכך שנהי' הבול היחיד
בעולם]. והעיר ידידי הנ"ל דלכאו' יש
לדון דהשורף עבר ג"כ ב'בל תשחית',
שהבול הי' ראוי לשימוש והשחיתו.

ויש מקום לומר דזה תלוי אם גדר
איסור בל תשחית הוא להפסיד
דבר הראוי לשימוש, וא"כ כאן הבול

ראוי לשימוש ושרפו וקעבר בבל
תשחית, או דלמא דגדר האיסור הוא
להפסיד ממון, וא"כ כאן לא הפסיד
ממון משום ששווי הבול עבר לבול
השני. ויש לצדד עוד, דגם א"נ דאסור
להפסיד דבר הראוי לשימוש – מ"מ
בנדר"ד שהבול לא מיועד להשתמש בו
לשלוח בו מכתב בדואר [דאז אמרי'
דקעבר בבל תשחית ששרף בול אחד,
ולא יועיל מה שנשאר הבול השני,
דסו"ס בכל בול אפשר לשלוח מכתב
בפנ"ע], אך כאן שהבול נשמר מחמת
שווי ונדירותו – א"כ י"ל דלא קעבר
בבל תשחית – משום ששווי עבר לבול
השני, וצ"ע בזה.

הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א
מח"ס אבני דרך

הדרכתו של רשב"י

שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים" (ברכות מג, ב). התבוננות זו נותנת למדורה ביום זה משנה תוקף. יש כאן אש אשר באה להזהיר אותנו, האם אנו ממשיכים במורשתו של רשב"י ולא שופכים את דמו של החבר. החפץ להתחמם מאש התורה עליו לדעת כי לעיתים בחיים מומלץ להיכוות ולהישרף, והעיקר שהחבר לא יבוש.

מתוך הרגישות לזולת כמה יאה ומתאים מי שמקפיד על אונאת דברים זהו רשב"י, כפי שנאמר בגמרא במסכת בבא מציעא (נח, ב) "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: גדול אונאת דברים מאונאת ממון, שזה נאמר בו (ויקרא כה) ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך. ורבי אלעזר אומר: זה בגופו וזה בממונו. רבי שמואל בר נחמני אמר: זה - ניתן להישבון, וזה - לא ניתן להישבון".

מקורות אלו שצינו אינם מקריים, שכן בזה רשב"י הקפיד בכל מאודו. ההתבוננות החיובית, הסיוע לזולת, וראית השני במרכז הם חלק מהותי מאישיותו, מתוך כך כמה מסתדר שרשב"י מנתח את החשש של משה

בתוך ימי הספירה נמצאים רגעי קדושה ורוממות. ימים בהם לוקחים חלק פעיל רבים מבני ישראל. באמצע ימי התענית, ימי האבל, על החורבן הגדול של מות תלמידי רבי עקיבא (יבמות סב), עוצרים אנו ושמחים, רוקדים ומחבקים את התורה חזק, אולי כהכנה ליום קבלת התורה.

אדם שבמהלך שנות חייו עלה ונתעלה והגיע לרזי תורה כבירים. ונאמר עליו בזוהר הקדוש (נשא קמה) שאלהו הנביא אמר עה"פ (ישעיה נח, יג): "לקדוש ה' מכובד", מאן הוא קדוש ה', דא רשב"י דאיברי מכובד בעלמא דין ובעלמא דאתי. אולם אין התורה נתנה למלאכי השרת ובוודאי חובה עלינו ללמוד מדרכיו ומהנהגותיו בכדי שאף אנו נזכה בכתר תורה, ונוכל לחוש ולומר "ינוחו לו לרבי שמעון ברכות על ראשו" (עבודה זרה ס, ב).

ראשית, בימים בהם אנו מתאבלים על חוסר הכבוד שנהגו התלמידים זה בזה, בא רשב"י ומלמד אותנו על היחס הנכון שצריך שיהיה בקרבנו כלפי הזולת. על האדם לדבר רק בשבח הזולת, ואם חלילה עלול הוא להכלימו, כבר זעק רשב"י ואמר "נוח לו לאדם

מאהרן אחיו באופן חיובי, ואף מכריז כי הנוהג בדרך זו יזכה לגדולה, וכך נאמר בשמות רבה: "ומה שאת סבור שיהא מיצר - לא כן, אלא: וראך ושמח בלבו (שמות ד). אמר רשב"י: הלב ששמח בגדולת אחיו ישמח ו'ילבש אורים ותומים', שנאמר: 'וראך ושמח בלבו' - 'והיו על לב אהרן' (שמות כח)".

בעשרות מקומות מתוארת דמותו של רשב"י כאחד אשר הרצון להיטיב עם הזולת ניכר ומתוך כך, האדם שוקל את צעדיו, כגון: בשעת כעס. אשר שנינו (ברכות ז, ב): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעס? שנאמר (שמות לג): פני ילכו והנחותי לך". ממבט זה אומר "רבי שמעון בן יוחי אומר עד איכן דקדקה התורה בגזל שצריכה לדון בין אדם לחבירו עד כדי הנפת מגל" (ירושלמי, מסכת מעשרות ב, ד). אולי מיותר לציין, אך נדגיש זאת, שהעזרה והסיוע אינם על חשבון כיבוד ההורים שעל כך "ר' שמעון בן יוחאי אומר גדול הוא כבוד אב ואם שהעדיפו המקום יותר מכבודו" (ילקוט שמעוני). מוסיף ומחדד רשב"י שהעזרה אינה דבר פרטי אלא חלק מעבודת ה', וזו לשונו: "אמר רשב"י כל העוזר את ישראל כאלו עוזר את השכינה" (מדרש תנחומא ויחי ה).

לפיכך חייב האדם לשים את השלום במרכז חייו. על כך התבטא רבות, כגון בסיפור יוסף (מדרש

תנחומא תולדות א): "אמר רשב"י גדול הוא השלום שדברה התורה דברי בדאי בשביל שלום ואי זה כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם" ולאור דברינו כמה יאה המשפט "אר"ש בן יוחאי גדול השלום שכל הברכות כלולות בו" (ויקרא רבה ט).

על אף ששנים היה צריך להתפלל ביחידות (במערה), זוכר הוא כל העת, כי יש מעלה בכלל על היחיד, ולכן אמר (ברכות ז): "אמר ר' יוחנן משום ר"ש בר יוחאי מאי דכתיב 'ואני תפילתי לך עת רצון' אימתי עת רצון? בשעה שהציבור מתפלל".

בכדי לראות את השני תמיד במרכז, עלינו לעבוד על הגאווה ולהשפיל את עצמנו. לא פלא ש"מכריז אליהו קמיה: פנו מקום לבר ליואי, פנו מקום לבר ליואי" שכן הסיבה היא ש"לא אחזיק טיבותא לנפשאי" (כתובות עז, ב). וכבר צווח רשב"י (סוטה ד, ב) שכל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודה זרה.

חמיו של רשב"י הוא התנא המפורסם רבי פנחס בן יאיר, אשר על דבריו מבוסס (הברייתא מובאת במסכת עבודה זרה כ, ב) הספר מסילת ישרים (לרמח"ל). רבי פנחס בן יאיר מלמד אותנו כיצד עולים בשלבי הקדושה, אשר בה מתחילים מזהירות ועוברים לזריזות, נקיות, פרישות, טהרה, חסידות, ענוה, יראת חטא, קדושה

והשיא רוח הקודש. נראה שרשב"י דבק בעצתו של חמיו וזכה להגיע לדרגה הגבוהה של רוח הקודש.

אם עד כה הסברנו את: 'ונמצא חן ושכל טוב בעיני האדם', הרי האלוקים איננו נשמט, אדם שדואג לזולת, וחי את התורה כ"תורת חסד", על כך מעיד קוב"ה ש"חביבה גמ"ח מזבחים ועולות שישראל עתידין להקריב לפני" (פרקי דרבי אליעזר יב). אולם נראה להוסיף שהאדם השלם והקדוש יודע שלדרגות אלו ניתן להגיע מתוך התורה, מתוך חיי תורה ואהבתה האין סופית. מסירותו של רשב"י לתורה היא ממש פלאית, ולא לחינם זכה לחבר את הזוהר (ועיין בדבריו במסכת ברכות ה, א שהתורה נקנית ע"י ייסורים).

מתוך מרכזיות התורה בחיים אומר רשב"י (קהלת רבה א, ד): "כתיב כי כימי העץ ימי עמי, ואין עץ אלא תורה, שנאמר: עץ חיים היא למחזיקים בה, וכי מי נברא בשביל מי, התורה בשביל ישראל או ישראל בשביל תורה, לא תורה בשביל ישראל, אלא תורה שנבראת בשביל ישראל הרי היא

קיימת לעולמי עולמים, ישראל שנבראו בזכותם עאכ"ו" ועיין בדברי הגמרא במסכת שבת (לג, ב) על שתלה רשב"י מחלות בעוון ביטל תורה.^א

הגמרא (ברכות לה) מאריכה בדברי רשב"י בזמן והחלוקה הנצרכים שיהיו בין תורה למלאכה. כלומר מספר השעות שראוי ללמוד תורה והזמן שיש להקדיש לפרנסה, ומבואר שם שהכל מתחיל ומסתיים במסירות נפש לתורה, ההתבטלות הגמורה וההרחקה מתאוות העולם. לא לחינם אמר רשב"י (נדרים מט, ב): "גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה". היינו, מי שרוצה לצמוח ולגדול בתורה עליו לעבוד לפרנסתו במקצוע שלא ישבית ממנו את כל הזמן מללמוד תורה.^ב

מסר לנו רשב"י ש"אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד, עמוד והתחזק בה, ואתה מקבל שכר כולם". התורה היא המספקת מזון לנשמה, מזון רוחני וגשמי: "'תני בשם רשב"י הככר והמקל ניתנו מכורכין מן השמים, אמר להם: אם

א. מדהים לראות בהקשר זה את דברי אבות דרבי נתן (מא): "מעשה ברשב"י, שהיה מבקר את החולים ומצא אדם אחד שתפוח ומוטל בחולי מעיים ואומר גידופין לפני הקב"ה, א"ל: ריקה, היה לך לבקש רחמים על עצמך ואתה אומר גידופין, א"ל: הקב"ה יסלקה ממני ויניחנו עליך, אמר (רשב"י): יפה עשה לי הקב"ה שהנחתי דברי תורה והייתי מתעסק בדברים בטלים". אותו אדם שלא מוכן לשמוע ומגדף, מבין רשב"י כי הקללה של האדם מגיע לו, כיוון שהוא ביטל תורה והתעסק עם אדם שלא מעוניין להקשיב כלל.

ב. אולי ניתן לומר כי עצה זו חשובה מאוד לאברכים. אברך שרוצה לצמוח בתורה יכול הוא להקדיש את כל השבוע ללימוד תורה, ולמחיתו אל לו להתבייש אם בימי שישי יטוץ בתיים וכדו'.

שמרתם את התורה הרי ככר לאכול, ואם לאו הרי מקל ללקות בו" (ויקרא רבה לה). חשיבות התורה בחייו ושילובה בעל עת, גרמו לרשב"י לומר כי שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים, ולהפך אם אמרו דברי תורה כאילו אכלו משולחנו של מקום (אבות ג, ג).

לאור דברים אלו מתחדדת לנו התפילה המיוחדת שאנו אומרים קודם לימוד התורה "שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי", אם אחרים ישמחו בכישלוני, אזי יש להם חיסרון בתורה, שכן כפי שראינו לעיל מרשב"י התורה הולכת עם החיבור וההתחשבות בזולת. מי שמצליח בזה זוכה לסיום התפילה "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" (תהלים קיט). יכול לזכות בתורה, כפי שראינו אצל רשב"י. כמה יפה לראות שזה מהות ל"ג בעומר, לראות את העומק, את הפנימיות (גל = לג). כולנו תפילה ובקשה לקוב"ה: "גלה עיני לבבי שאדע להביט ולראות הנפלאות שהם מתורתך, כמו החוקים שלא נגלה טעמם... " (רד"ק תהלים קיט).

מתוך הקפדה ושילוב של דרך ארץ עם תורה, מובן כיצד יכול רשב"י לומר: "ראיתי בני עלייה והן מועטין, אם אלף הן - אני ובני מהן, אם מאה הם - אני ובני מהן, אם שנים הן - אני ובני הן" (סוכה מה, ב) וכן מובן מדוע זכה להיות "מלומד בנסים" (מעילה יז, א).

על אף החשיבות שראה רשב"י בעיסוקו בתורה, הוא קם והכריז (אבות ד,

הגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א
מח"ס שערי יוסף וש"ס

בדיני עלייה לאתרא קדישא מירון בל"ג בעומר תשפ"ב

בס"ד, יום ג' ט"ז באייר תשפ"ב

לכבוד ידידי ורעי הרה"ג אהרן כהנא שליט"א בעמח"ס יענונו ביום קראנו, וש"ס, עפולה

לאחר עטירת השלו' והברכה, במה ששאל בזה"ל: מי שנוסע למירון ורוצה לחזור אחרי השעה היעודה, האם יש בו משו' גזל שהרי כרטסי נסיעה כ' שיכול לזו רק אחר ד' שעות, או"ד זה רק מחוקי המדינה ואי"ז קשור לענין דיני ממונות ששייכים לנסיעה באוטובוס עוד יש לעין לפפי מה שיודע שהבעה"ב על האוטובוסים זה המדינה דהיינו שהם מפספסים את האוטובוסים [ועוד יש לפלפל בדינא דמלכותא דינא ובא"י וכו'] עכ"ל.

הנה חדא יש לדון בגדר החיוב והמנהג והנסיעה לאתרא קדישא מירון בליל ל"ג בעומר. מקור הדין שמרבים שמחה בל"ג בעומר, כתב הרמ"א (או"ח סימן תצ"ג סע' ב') מרבים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון, ויש לעי' מדוע מרבים בו שמחה, ומדוע רק קצת שמחה.

א' הנה במאירי ביבמות (סב:) כתב כי קבלה בידו מהגאונים שבו ביום

פסקו למות תלמידי ר"ע, אחרי שרבים מהם נגיפו במגיפה, וכן מובא במנהגי מהרי"ל, [והנה אין זה ברור שזה היה בל"ג בעומר יש שסוברים שהיה בל"ד בעומר כמבואר בשו"ת תשב"ץ (ח"א סימן קעח) וכן הוא שיטת הבית יוסף (סימן תצג)] וזה מקור דברי הרמ"א.

וקשה הרי הרי כל תלמידו נפטרו, וא"כ היה ראוי לעשות יום אבל וכו', א' מבואר בדברי הרמ"ע מפאנו בספרו מעין גנים (ח"ג ספירת העומר) כתב להקשות דאי נימא שביום לג בעומר מתו האלף האחרונים א"כ פסקה המיתה, וכתב שאלא שאף על רבם נקנסה מיתה לכו ביום ופסקה בשבילו שבטלה הגזירה, ולכן דין הוא לשמוח בשביל הרב שניצל, וזה היה ר"ע שחזר ולימד את כל התורה כולה לרבי מאיר וחביריו ומהם פשטה התורה לכלל ישראל.

ב' וענה מרן הגר"ח קניבסקי והו"ד בדרך שיחה (ח"א פרשת בהר) שרובם מתו ונשארו מעט, וכעין מה שכתבו התוס' (בבא בתרא קכא בד"ה יום) שהיו שנשארו ולא מתו במתי מדבר, ובספר תורתו מגן לנו (עמ' קפט) הביא תשובת הגר"ח ק שהיו שקולים

כנגד כולם ולכן היה בזה שמחה גדולה ע"ש, ואין לטעון דנחשוש שגם הם לא היו מהגונים כי הרי היו בכלל ה'24 אלף תלמידים, דהנה איתא במדרש רבה (פרשה ס"א ג') "ר"ע אומר אם היו לך תלמידים בנערותיך עשה לך תלמידים בזקנותך שאין אתה יודע איזה מהם מתקיים לך זה או זה ואם שניהם כאחד טובים, י"ב אלף תלמידים היו לו לר"ע מעכו ועד אנטיפרס וכולם בפרק א' מתו למה שהיתה עיניהם צרה אלו באלו ובסוף העמיד שבעה ר"מ ור' יהודה ור"י ור"ש ור"א בן שמוע ור"י הסנדלר ור"א בן יעקב וכו' א"ל בני הראשונים לא מתו אלא שהיתה עיניהם צרה אלו לאלו תנו דעתכם שלא תעשו כמעשיהם עמדו ומלאו כל א"י תורה".

ג' ועי' בזה בגר"א שדימה את דין מתי מדבר שכשאר פסקו למות יש יו"ט, כמבואר במסכת תענית דף ל' ע"ב ע"ש. דהנה התוס' בב"ב דף קכ"א ע"א בד"ה "יום שכלו" כתבו וז"ל "ונראה לר"ת לפרש לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות אלא בשנה אחרונה בטל מהן הגזירה ונשארו מהן ט"ו אלף" וכו', וכמו דהתם השמחה היא משום שנשארו חלק ולא מתו ה"ה לענין תלמידי ר"ע לא מתו כולן, ומה שנקטה הגמ' הלשון "וכלן מתו מפסח ועד עצרת" י"ל משום שהגזירה היתה על כולן או משום שמתו רובן ורובן ככולן. והקשה הגרי"א ויינטרוב זצ"ל דהנה בגמ' ב"ב שם איתא "רב דימי בר יוסף

אמר רב נחמן יום שכלו בו מתי מדבר, דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דיבור עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם, וסמך ליה וידבר ה' אלי לאמר, אלי היה הדיבור. ופרשב"ם "ולכך עשו ימי משתה ושמחה על הדיבור שחזר למשה". ומעתה צ"ב מש"כ הגר"א דהשמחה הוא משום שפסקו מלמות, דהשמחה היא משום חזרת הדיבור. וכתבו ליישב דהא בהא תליא, דמה שחזר הדיבור הוא משום שפסקו מלמות. אך יש לבאר בזה ע"פ מש"כ הרמב"ם בפיהמ"ש (תענית פ"ד מ"ז) שכתב לבאר השמחה ביום ט"ו באב, בזה"ל: ובחרו יום חמשה עשר באב לפי שבו פסקה המגפה ממתי מדבר בשנה האחרונה מן הארבעים לפי שהיה המות מתרבה בהם כל תשעה באב, ובשנה האחרונה פסק ונשארו מצפים עד חצי החדש ואז בטח לבם והבינו 'שכבר בא הרצון ונגמר החרון ונסתלק מהם לכך עשו אותו מאז יום שמחה". וא"כ ה"ה כאן י"ל דשמחו דבא הרצון ונגמר החרון אף ה' בהם, אך לטעם זה יש לעי' מדוע שמחים בכל שנה, הרי אח"כ הקב"ה הראה לנו חרון אף, ואף זמן הקורונה אמר מרן הגר"מ אזורי שליט"א שהיא חמה שפוכה וכו'.

ד' הובא בספר תורתו מגן לנו שביאר בזה מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שמה שהיה שמחה שאפשר שהיו תלמידים שאכן נהגו כבוד זה בזה

ולא מתו, וזה היה השמחה. ועי"ש שהביא שהגר"ק הוכיח כן מהגמרא דף קיט ע"א שהיו עוד תלמידים לר"ע, עי"ש מש"כ לפלפל בזה.

ה' ובשור"ת שם אריה (סי"ד) כתב דלא מתו כולם באותה שנה אלא כל שנה בזמן הזה היו מתים, רק עד ל"ג בעומר וע"כ הוי יום שמחה דידעו שבאותה שנה לא ימותו והוא חידוש גדול עד למאוד.

ו' בס' נזר התורה (ח"ב סט"ז) כתב לבאר דהנה בגמ' ביבמות (סב, ב) משמע דזמן מיתתן הוא בין פסח לעצרת ומבואר דזהו הזמן דמחייב את מיתתן, וא"כ היו צריכים למות עד עצרת, ואז חרון אף יהיה עד עצרת והקב"ה זירזן ומתו עד ל"ג בעומר וע"ז איכא שמחה דתם חרון אף מעם ישראל.

ב' הנה כ"ז מובא במנהגי מהרי"ל שהוא כתבי תלמידיו אבל המהרי"ל עצמו כתב כי מגיפת תלמידי רבי עקיבא לא חדלה בל"ג בעומר, אלא היא הפילה מהם חללים מפסח ועד עצרת, כולל בל"ג בעומר, אולם הם נפטרו בימות החול בלבד לא בימי החג בשבתות ובראשי החודשים, וימי החול מונים שלושים ושנים ימים, הוי אומר שביום השלושים ושלש פסקה המגיפה לפיכך לאחר שלושים ושנים יום נוהגים שמחה.

ג' בפרי חדש (סימן תצג סק"ב) כתב לתמוה איך שמחים ביום שפסקו

למות, וע"כ ביאר שהרי בל"ג בעומר הסמיך רבי עקיבא את חמשת תלמידיו רבי מאיר רבי יהודה רבי יוסי רבי שמעון בנו ור"א בן שמוע, והם העמידו תורה באותה שנה, וע"כ יש לסמוך ביום זה, וא"כ לפי טעם זה יש לשמוח ביותר בלימוד התורה, בשמחה, ובפיקודי ה' ישרים משמחי לב. וכע"ז מבואר בדברי מרן החיד"א בספרו טוב עין (סימן יח אות פז) שהטעם שעושים שמחה בל"ג בעומר, אפשר שר"ע התחיל לשנות לרשב"י וחבריו ביום ל"ג בעומר, ויאור להם שחזרה עטרה ליושנה ולכך עושים שמחה, והיינו שביום ל"ג בעומר נפתחה הישיבה של ר"ע, ולכן עושים שמחה ביום זה עכ"ד.

ד' עוד הטעם הוא משום דהוא הילולא דרשב"י וכמו שכתב בספר פרי עץ חיים (שער כ"ב פ"ו) ובברכי יוסף (סימן תצ"ג סק"ד ובחיי אדם (כלל קלא דין יא) וכן בבני יששכר (ח"א מאמרי חודש אייר מאמר ג' אות ב' ו). ובערוה"ש (תצג ס"ז) כ' שיום זה רגילין לקרותו הילולא דרשב"י ובא"י מרבים בתפילה והדלקת נרות על קברו הקדוש ואומרים שנסתלק ביום זה וגם יצא מהמערה ביום זה, עכ"ד.

וכה"א שיטה שרשב"י זיע"א נלב"ע ביום ל"ג בעומר, כן כתב ביערות דבש (ח"ב דרוש יא) שפטירת רשב"י זיע"א הוא בל"ג בעומר ובזה פירש הפסוק בפיו ובשפתיו וכו' ע"ש וכן כתב השל"ה הקדוש שרשב"י נפטר

בלג בעומר, אבל יש חולקים ע"ז, וכמו שהשיג ע"ז בשו"ת חת"ס (יו"ד סימן רלג) שהרי אי נימא שרשב"י זיע"א נפטר בליל ל"ג בעומר לשמחה זו מה עושה, והרי בשו"ע (סימן תק"פ) שקבעו תעניות בימי פטירת הצדיקים ומה נשתנה משאר הצדיקים. וכן כתב להקשות בשו"ת שואל ומשיב.

ומצינו בזה כמה ביאורים: א' כי הרי ביום זה גילה רשב"י זיע"א את סודות התורה כמבואר באידרא זוטא, ולכן נוהגים לעשות הלולא ביום פטירתו, כן כתבו מרן החיד"א במורה אצבע (אות רכג) ובשדי חמד (מערכת ארץ ישראל אות ו'), וע"ע בשו"ת יחו"ד ח"ה עמ' קסו).

וכן כתב בס' שער יששכר (מאמר גל עיני כג, לא) דכיון דביום ל"ג בעומר מת בו רשב"י, ואיתא בזוה"ק באידרא זוטא דגילה הרבה סודות התורה ביום זה, ועל כן איכא שמחה.

והנה בזוה"ק (אידרא זוטא כרך ג פרשת האזינו דף רפז עמוד ב) איתא "א"ר אבא לא סיים בוצינא קדישא למימר חיים עד דאשתכחו מלוי ואנא כתבנא סברנא למכתב טפי ולא שמענא ולא זקיפנא רישא דנהורא הוה סגי ולא הוה יכולנא לאסתכלא אדהכי אזדעזענא שמענא קלא דקארי ואמר (משלי ג) ארך ימים ושנות חיים וגו', שמענא קלא אחרא (תהלים כא) חיים שאל ממך וגו', כל ההוא יומא לא אפסיק אשא מן ביתא

ולא הוה מאן דמטי לגביה דלא יכילו דנהורא ואשא הוה בסוחרניה, כל ההוא יומא נפילנא על ארעא וגעינא, בתר דאזיל אשא חמינא לבוצינא קדישא קדש הקדשים דאסתלק מן עלמא אתעטף שכיב על ימיניה ואנפוי חייכין ע"כ, וא"כ לכך זכר לזה עושים משאות ברבוי אורה". [ועי' בני יששכר בסוף מאמרו בענין ל"ג בעומר].

וראיתי לבאר דהנה הרמב"ם בפיהמש"נ בחגיגה (פ"ב מ"א) כתב וז"ל "ולא במעשה בראשית בשנים וכל שכן שלא יהו יותר, ואמרו כי שאל נא לימים ראשונים יחיד שואל ואין שנים שואלים, וכבר ביארנו טעם זה בהקדמתנו לחיבור זה, והוא שההמון אי אפשר להם להבין אותם הענינים ואינם נמסרין אלא מאחד לאחד, ונוהרים בהם כי מעט מאד יבין בהם ההמון, וכשישמעם הפתי תשתבש אמונתו ויחשוב שהם סותרים את האמת, והם האמת. אבל מעשה מרכבה אין דורשין בהם כלל אפילו ליחיד אלא אם כן היה כמו שאמר חכם ומבין מדעתו, והוא שמתעורר ומבין הענינים מעצמו ואינו צריך לבאר לו, אלא רומזים לו ברמז והוא לומד ודן על פיו מעצמו, וזהו ענין אמרם שונין לו ראשי הפרקים, לפי שיש שם ענינים הנחקקים בנפשות השלמים מבני אדם, וכשמסבירים אותם בלשון וממשלים אותם במשלים פג טעמן ויוצאין מענינן". ומבואר דבריו דמעשה מרכבה

א"א למסור אותו בדיבור לתלמידים, אלא כ"א צריך ללמוד מעצמו. והיינו כיון שביום ל"ג בעומר נתחדש מסירה מחודשת לסודות התורה, ע"כ יש שמחה יתירה ממש כמו נתינת התורה. וכן מובא מדברי הזוה"ק (כרך א בראשית - פרשת ויחי דף רטז עמוד ב) "תנא אמר ר' יוסי מן יומא דאסתליק ר"ש מן מערתא מלין (אלין) לא אתכסיין מן חבריא ורזין עלאין הוו מסתכלין ואתגליין מביניהו כאלו אתייהבו ההיא שעתא בטורא דסיני" ע"כ, והיינו דבלימוד רשב"י הוא חשיב כנתינת התורה, של סודות התורה.

ובתוס' חגיגה (ט, א) איתא "אמר לו ר"ע רבך לא כך דרש אלא טוב אחרית דבר שהוא טוב מראשיתו [ובין] הוה המעשה אבויה אבי הוה מגדולי ירושלים וביום שבא למהולי קרא לכל גדולי ירושלים והושיבן בבית אחד ולר"א ולר' יהושע במקום אחר מן דאכלין ושתין שרין מטפחין ומרקדים אמרי עד דאלין עסקין בדידהו נעסוק בדין ישבו ונתעסקו בדברי תורה ירדה אש מן השמים והקיפה אותן אמר לון אבויה אבא גברין מה באתם לשרוף ביתי אמרו לו ח"ו אלא יושבין היינו וחזורין דברי תורה מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני לא באש נתנו אמר הואיל וכך כחה של תורה אם יתקיים הבן הזה לתורה אני מפרישו ולפי שלא היתה כונתו לשמים לפיכך

לא נתקיימו בו". ומבואר כנ"ל דאם לומדים כנתינה איכא מעלה דאש כסיני, וא"כ גם אצל רשב"י היה גלוי האש כמו בסיני. וא"כ כיון דנתגלה כאן תורה מחדשת ומסירת תורה ע"כ היה אש סביבות רשב"י ולזכר זה אנו עושים משואות לאש הגדול אש התורה.

והנה בשו"ע (או"ח סי' תכ"ח) כתב דביום שיוצא פורים יוצא ל"ג בעומר, וסימנך פל"ג, ויתכן דהכונה בזה דכמו בפורים היה קבלת התורה מחודשת מאהבה, כך בל"ג בעומר היה קבלת התורה נוספת, ושמחת התורה. והנה בבני יששכר (בענין ל"ג בעומר) כתב דרב אבא כתב את כל ספר הזוה"ק בל"ג בעומר, ונמצא דקודם דרבי כתב את המשנה כבר נכתב הזוה"ק, וא"כ הוי יום זה גלוי של תורת הנסתר ע"י שנשתייר לדורו. עוד בענין זה ראה מה שציינתי בספר שערי יוסף בהל' נגיף הקורונה בדין האם בעינן התרת נדרים למי שהיה רגיל כל שנה לעלות לציון הרשב"י זיע"א.

עוד ראה מה שביאר המהרש"ם שהנה הרי חז"ל הביאו במסכת סוכה דף מו ע"ב, יכול אני לפטור את כל העולם מן הדין שהביאור הוא שכשהגוף מגיע למעלה הוא אומר שלא עשה חטאים והראיה היא שהרי בלי נשמה הוא כלום והוא מונח בעפר וכשהקב"ה בא לדון את הנשמה הנשמה אומרת שגם היא כלום והראיה שכשהיא יוצאת מהגוף לא יכולה לעשות כלום, ואז הקב"ה

מביא את הגוף ואת הנשמה ביחד וכך הוא דן שניהם ביחד, ולכאורה זה טענה הרי הרי זה אינו וזה אינו יכול והביאור בזה שרשב"י סובר שזה אינו יכול וזה אינו יכול פטור כמבואר בשבת דף צג ע"ב וממילא הוא יכול לפטור את כולם מן הדין, ולפי"ז ביום פטירת רשב"י מי שלומד מהצדיק ומי שמתחזק ממנו יש לו ג"כ את אותו דין וממילא זה מכפר לכולם.

ב' ראיתי שיש שתוצו שזהו משום על שניצול מגזירת הקיסר הרשע אשר זמם להרגו כמבואר בשבת דף לג ע"ב ונפטר כדרך כל הארץ ולאחר שזכה לגלות סתרי תורה.

ג' ובשדי חמד (מערכת ארץ ישראל סימן א') כתב להצדיק מנהג זה וכתב שיש מערערים על מה שעושים הילולת הרשב"י זיע"א בל"ג בעומר, וכתב שם בשם בעל התורת חסד מלובלין שנעלם מעיני החת"ס דברי רש"י במס' יבמות דף קכב ע"א שמצא בתשובת הגאונים כל הנך ריגלי דאמוראי היינו יום שמת בו אדם גדול קובעים אותו לכבודו ומידי שנה כשיגיע אותו היום מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם, להושיב ישיבה שם, אלא דאכתי קשה מ"ש דוקא רשב"י שעושים כן יעו"ש, וע"ע בשו"ת בדברי מלכיאל (ח"ג סימן כג) ובשער יששכר (חודש אייר אות כג) ובשו"ת מבשרת ציון (ח"ב סימן פד), ונראה לבאר דשאני

רשב"י מכל הטעמים שהבאנו ומכל הטעמים שנביא בהמשך דברינו, עוד יש לבאר דשאני רשב"י דנשמות כל ישראל נקשרות בו ולכן עושים לו שמחה גדולה, ומה"ט גם בהילולת משה רבינו בז' באדר עושים שמחה גדולה ובפרט בציון הרשב"י זיע"א [ובטעם בזה עי' במש"כ בזה במק"א] וכן עושים הילולא גדולה אצל הסידנא בבא סאלי זיע"א כי כל נשמות ישראל (החסידים) אשכנזים, ספרדים) נקשרו בו ודו"ק בכ"ז.

ה' בשער הכוונות כתב שלפי המקובל בידינו יום זה היה יום סמיכתו של רשב"י זיע"א, ע"י רבי עקיבא, וזה היה בל"ג בעומר, והביא את דבריו מרן החיד"א בספר טוב עין (סימן יח אות פז) ע"ש.

ו' ויש שכתבו שלפי שהתחיל לרדת מן ביום זה. כן כתב בשו"ת חת"ס (חיור"ד סי' רל"ג) דהנה שם דן אם ראוי להרבות בשמחה בל"ג בעומר, ובתו"ד כתב דאפשר דריבוי השמחה הוא עפ"י מה דאי' במדרש שמיום שכלה החררה שהוציאו ממצרים הלכו ג' ימים בלא לחם ואח"כ ירד המן ולפי"ז זמן הורדת המן הוא ביום י"ח באייר שהוא ל"ג בעומר עייש"ד, וכתב לתמוה בספר תורתו מגן לנו (שם) שהרי לא מצאנו מדרש זה, ושאלתי למו"ר מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל היכן נמצא מדרש זה, ואמר מרן שליט"א שיש במדרש שכלתה חררה אבל כזה מדרש שהלכו ג' ימים לא זכור לו ושאלתי

למרן שליט"א דגם ק"ק דהרי בגמ' שבת פ"ז ע"ב מבואר דהמן ירד בט"ז באייר (וכבר הרגיש בזה החת"ס שם), ואמר מרן שליט"א דזה לא קשה די"ל דהם מדרשים חלוקים, וע"ע בזה בס' דגן שמים סימן ד'. עכ"ד.

וציינו למש"כ בס' זכרו תורת משה (עמ' קל"ד) ב"י הגר"מ קופשיץ זצ"ל דהנה הרמב"ן (שמות ט"ז י"ב) הק' אמאי כתיב אחר פרשת המן "שמעתי את תלונות בני ישראל" וגו' והרי כבר קודם לכן כתיב דאמר הקב"ה שיירד מן, ובתי' השני כ' דתחילה חשבו בנ"י שהמן ירד יום או יומיים ולאחמ"כ הקב"ה יביאם למקום יישוב ויאכלו שם ומסיבה זו כתוב פרשה חדשה "שמעתי את תלונות" וגו' כיון שבזה נתבשרו שיזונו מן המן עד בואם אל ארץ נושבת, ולפי"ז יש לבאר דברי החת"ס שאע"פ שירידת המן התחילה בט"ז אייר מ"מ בל"ג בעומר נתבשרו שיזונו מן המן עד בואם אל ארץ נושבת וזהו הטעם לשמחה. וא"כ א"ש דאיכא שמחה בירידת המן.

ז' במהרש"א (מו"ק כח:) כתב לפי שעברו שני שליש מימי ספירת העומר, וז"ל: מת בחמשים זו מיתת כרת נ"ב כו'. וכתבו התוס' בירושלמי מאל תכריתו וגו' ועוד ימי שנתינו שבעים שנה וגו' דל כ' דלא מיענש עליהן נשתיירו נ' ותימה דהא בשמעתין נ' משנולד קאמר כו' עכ"ל ונראה ליישב דה"ק שבעים שנים דל עשרים

דלא מיענש כו' וכיון דמת בחמשים הרי נכרתו לו ימים ומשנים כ' שהם בשנות הנעורים והוא מבואר לפי שיש לאדם נ' שנים אחר עשרים שנים שהם ימי הנעורים ונ' שנים אלו הם כדמיון היובל שהם מ"ט שנים והם אחר כ' שני הנעורים הם ימי ספירה וחשבון של אדם על מעשיו ושנת הנ' שהוא שנת שביעית של אדם הוא תכליתו של אדם דמיון היובל שישוב אל אחוזתו ועד"ז אמר נ"ב זו מיתת שמואל הרמתי הוא למעלתו וע"פ מ"ש ביומא שאמרה חנה רגלי חסידיו ישמור כיון שעברו רוב שנותיו של אדם (בלא חטא) שוב אינו חוטא שניבאה כן על בנה שמואל שמת לנ"ב שנים שאז לו רוב שנותיו שאחר שני הנעורים שהם ב' חלקים ממ"ט שנים שאחר ימי הנעורים דב' חלקים ממ"ט הם ל"ב הרי נ"ב עם שני הנעורים שהם כ' שנים ובודאי גם אם היה חי שמואל יותר לא היה בא לידי חטא שהרי עברו לו רוב שנים של אדם שאחר ימי הנעורים.

ועד"ז יש לכוין הספירה מ"ט ימים יום לשנה. ויום הנ' הוא קודש חג השבועות כשתחשוב למ"ד בניסן נברא עולם היה תחילת הבריאה בכ"ה באדר הרי כ' יום עד יום ראשון של פסח שהן חשובין כימי שנות נעורים דלא איענש עלייהו שהיו ישראל עדיין במצרים ועד"ז אמר זכרתי לך חסד נעוריך וגו' ואח"כ מיום שיצאו ממצרים ימי הספירה מ"ט יום יום לשנה עד חג

אינה מתיישבת על מקומה הראוי עד לאחר ל"ג יום, ובזה ביאר טעם נוסף לשמחה בל"ג בעומר כיון שנמולו במצרים, ולא נתיישב בתוכם רוח הקודש עד שמצאה מנוח אחר ל"ב בעומר וביום ל"ג הוא כמה מ' לילדת שהוא גמר הטהרה, ע"ש.

ט' כי ביום ל"ג בעומר יצאו רשב"י ובנו מן המערה בה התחבאו י"ג שנה. [והנה במסכת שבת דף לג מופיע הפעם הלג רשב"י, מתחילת הש"ס כמו שמוכח בשם רבי שלום מקאמינקא זי"ע, [ובחשבון בזה ראה בקונטרס בר יוחאי יסוד עולם (עמ' מד) להריחמ"א שליט"א] וא"כ יש להוסיף דכיון שמה שהוא מוזכר בדף הלג ובפעם הל"ג לרמז שיצא ביום ל"ג בעומר, שהוא יום פטירתו כדלעיל ויום לידתו כמבואר בטעם הבא].

י' עי' בבני יששכר (שם) ובספר טעמי המנהגים (עמ' רעא) שהזכירו עוד טעם לשמחה משום שבאותו היום רשב"י זיע"א נולד.

עוד מצינו כמה טעמים ע"פ הקבלה, יא' הנה בשער הכוונות (דפ"ו ע"ד) כתב שביום שהוא במספר ל"ג מתגלה שם קודש הוא חילוף אותיות אלקים ומתקן כי אותיות כד"ט המתחלפות הן גימטריא ל"ג, והביאו בספר תורה בציון (עמ' קפד) עי"ש.

יב' בספר צרור המור (ויקרא פרשת אמור) כתב כי ביום זה מתבטל

השבועות שהוא ביום חמישים דמיון היובל וזכר לדבר שאנו מדקדקים לעשות י"ט קצת בל"ג בעומר לזכר שבו עברו רוב ימים שהן ב' חלקים ממ"ט ימי ספירה יום לשנה ששוב אין אדם חוטא שהם ל"ב שנים אחר כ' שנים של שני הנעורים כאמור שזו מיתת שמואל הרמתי ואותיות יובל רמז לזה י"ו מצד זה ול"ב מצד זה שהם ל"ב רוב שנותיו הראשונים ושנת י"ג אינו מן המנין כי א' לא יבא לחלוקה ולפי' כשיצאו ממצרים אותן שנמנו מבני כ' והיו רק בני עשרים אזי כשהיו סופרים מ"ט שנים מבאי ארץ שהם ימי חשבון מצות של אדם עד שהיו בני שבעים וקדשו שם החמשים שהוא בסוף שנים למות לשוב איש אל אחוזתו כמו ביובל עכ"ד.

וביתר ביאור כתב בסידור בית יעקב והביאו בשו"ת חת"ס (סימן רלג) שע"פ הסוד הרי יום ספירה הוא הוד שבהוד שהם הדינים התקיפים וידוע דיני הסנהדרין שאם כולם מחייבים הנידון זכאי ולכן קבעו שמחה זו, ע"ש, ולפי"ז מה שרשב"י זיע"א יכול לפטור את כל העולם כולו מן הדין כ"ז ביום פטירתו ויל"ע. ובביאור דברי המהרש"א עי' בספר אפיקי מים בעניני פסח ועצרת מש"כ לבאר בזה הגאון האדיר רבי משה שפירא זצ"ל.

ח' עוד כתב החת"ס עה"ת (פרשת תזריע) לבאר ע"פ דברי הזוה"ק שמיום המילה שמתחילה הנשמה הקדושה להכנס בתוך הגוף הישראלי

תוקף ימי הדין העומר. וכתב וסימנך "עד הג"ל ועדה המצבה" (בראשית לא נב), וכן נאמר (תהלים פט י) "אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשברם" כי העומר הוא ים סעוק וכמצולה והשם בכח הרחמים מושל בגאות הים וכשמתנשא הגל הוא משברו ומשקיטו, וזהו בשוא גליו אתה תשברם וזהו גליו שהוא ל"ג לעומר שהוא כח הדין עכ"ד.

יג' בספר תורה בציון (עמ' קפו) כתב בכלל שכל המנהג ללכת לציון הרשב"י זיע"א אינו משום לג בעומר אלא משום שהמנהג היה ללכת לקבר הרשב"י זיע"א בשבועות, שהנה מצינו בספר מצרף לחכמה (דף מו) מחכמי צפת, שתי פעמים בשנה חוק ולא יעבור הולכים כל חכמי סגולה הבקיאם חכמת האמת יותר מכל החכמים למירון ששם קבורים רשב"י ורבי אלעזר בנו והלל ושמאי ורבי יוחנן הסנדלר ויושבים שם בין קברי רשב"י ורבי אלעזר בנו עשרה ימים ועשרה לילות רצופים ועוסקים בספר הזוהר דהיינו לכם אחד מגיד והאחרים מקשיבים וזה הסדר הם עושים עשרה ימים קודם שבועות וגם עשרה ימים קודם ראש השנה עכ"ל.

וכן כתב בספר עמק המלך תלמיד רבינו האריז"ל (בהקדמה דף ו) להיות ששתי פעמים בשנה חוק ולא יעבור הולכים כל חכמי סגולה הבקיאם בחכמת האמת יותר מעשרים חכמים

למירון ששם קבורים רבי שמעון ורבי אלעזר ועוד עשרה ימים קודם שבועות ועשרה ימים קודם ראש השנה תמיד עכ"ל, וכן כתב בספר חרדים בהקדמה "אמר במחבר בהיות חברים מקשיבים אצל ציון רבי שמעון בר יוחאי עוסקים באמרותיו אמרות טהורות כדרכנו פעמיים בשנה מעת לעת ומפקידה לפקידה". וע"כ כתב הגר"צ מוצפי שליט"א להוכיח שמזה נראה שהמנהג היה ללכת לפני שבועות להכין את עצמם לקבלת התורה, ומכאן נשתרבב המנהג ללכת לל"ג בעומר, ועי"ש שהרי מנהג זה היה לפי החשבון עשר שנים לפני עתכ"ד, אבל לענ"ד דחוק לומר שהרי א"כ הרי הלכו רק עשרה ימים כמבואר להדיא, ועוד דהרי האריז"ל שכתב שיש ללכת בל"ג בעומר ובע"כ דהוא שני דינים, ומה שלא הזכירו ל"ג בעומר כי הוא יותר מדין שמחה, ולא בשביל לימוד בתורת האריז"ל הקדוש.

והנה מצינו בפוסקים יותר טוב ללמוד בתורת הצדיק מאשר להשתטח על קברו, בהקדמת ספר שפת אמת מבן הגאון ר' פייבוש מברעזאן זצ"ל כתב בשמו שטוב יותר לעיין בתורת הצדיק מלהשתטח על קברו, כי על ידי העיון בתורתו מתדבק יותר בחינתו וקדושתו והשפעת שורש נשמתו.

ובספר מאור עיניים (ישמח לב מס' שבת) כתב בזה"ל: "בדורות האחרונים, כשלומדים דברי שום תנא וחכם מדברי הקדמונים וכו' לכך אמרו

שפתותיו דובכות בקבר, שאפשר לומר, זה בחינת השתטחות על קברי הצדיקים. כי דיבורי הצדיק, שם הוא קבור וטמון. וזה הלומד, בהיכנסו עם החיות ומוחין שלו לתוך החיות ומוחין של הצדיק שטמן בדבריו, נקרא 'אתדבקות רוחא ברוחא' ושפתותיו דובכות בקבר כנודע זה מדברי הבעל שם טוב, נשמתו בגנוי מרומים. ונקרא בחינה זו השתטחות על קברי הצדיקים שהם דבריהם שלומד ומזכיר היום הלומד. וע"כ כתב האדמו"ר מבעלזא שליט"א "שכל אחד ואחד ילמד בעיצומו של יום ל"ג בעומר קטעים מתורתו של רשב"י, בספר הזוהר. על ידי כן תהיה אצלו בחינת התקשרות אל התנא האלוף. עם תום הלימוד המקשר אל התנא האלוף, יבקש הלומד את בקשותיו וישטח את משאלות לבבו. תפילות יתקבלו אפוא כמי שעומד על הציון הקדוש במירון ממש ומתפלל".

ואיתא בגמרא בבבא קמא דף ט"ז ע"ב "וכבוד עשו לו במותו מלמד שהושיבו לו ישיבה על קברו פליגי בה ר' נתן ורבנן חד אמר שלשה וחד אמר שבעה ואמרי לה שלושים". ובביאור המח' היינו כמה ימים, וברש"י בד"ה ישיבה כתב "תלמידים לעסוק בתורה". וע"ע במש"כ לדון בדברי רש"י בספר דברי יוסף עמ"ס בבא קמא סימן כה ע"ש.

והנה בתוס' כתבו "ולא על קברו ממש אלא ברוח ארבע אמות דליכא

לועג לרש". ומבואר דשייך הכא דינא דאיתא במס' בכורות דף יח ע"א התניא לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בזרועו וקורא ואם עושה כן עובר משום לועג לרש חוץ מעושהו ועי"ש עוד בגמ' ולפי"ז מדעת תוס' יצא דבעינן ריחוק של ד' אמות, וצ"ב הרי בכה"ג אי"ז ממש ישיבה על קברו וי"ל דאכתי כיון דהוא סמוך לקבר ליכא בעיה.

אבל בשיטמ"ק הביא בשם הר"י מגיאש וז"ל "בחכם שהייתה לו ישיבה בחייו ומתכוונים עכשיו בני ישיבתו לכבדו ולישב לפניו כדרך שהיו יושבין לפניו בחייו ולומר שמועות מפיו בדברי תורה שלמדו ממנו וכיון שהדבר ידוע שכבוד גדול יש לו בכך אי"ז בזה משום לועג לרש וכו' עי"ש, עוד לפי תירוצו לאוקמא הגמ' בברכות דיצא או דהתם מדובר בלא ת"ח או שעוסקים בתורה להנאת עצמן ולא לעשות כבוד או דוקא שיש הרבה ת"ח מרובים דאיזהו כבוד. ולמעשה העולם סומכים להקל בקברי צדיק ללמוד או להתפלל ולא נזכרים דוקא לומר ד"ת שלו, ובע"כ דאיכא טעמא אחרינא, וי"ל דעיקר הטעם כמ"ש בתוס' רבינו פרץ דכיון שהוא הרבה תורה א"כ ליכא בכה"ג לועג לרש, כיון שהוא היה צדיק וגדול בדורו, ולכן אין בעיה של לועג, ומ"מ צריך להזהר שלא יהיה ליד קברים אחרים ולכן אם יש קברים בתוך הד' אמות

יהיה אסור לומר תהילים ולהתפלל תחינות.

ובנימוק יי כתב בשם הרמ"ה לתרץ הסוגיא דברכות דהרי איכא לועג לרש, ותירץ דוקא דעביד לנפשיה כגון דקורא לעצמו אבל שעביד ליקרא דשכיבא כמו בני ישיבה לכבוד רבן ליכא בהא לועג לרש אבל עיקר ההגדרה דישיבה על קברו לא כשיטת הרמב"ם משום כבוד המלך אלא משום הד"ת, וא"כ שפיר אז חשיב ישיבה על קברו ובפרט לפי מה שכתב תלמיד ר"ת שמתי שנקבר מותר שיהא שפתיו דובבות בקבר, וכמו שמשמע מפירוש רש"י במס' ברכות דף ג ע"ב דבפניו מותר משום שהשפתים שלו עצמם דובבות, וא"כ אפילו דלא בקברו יש אותו מעלה, וא"כ שפיר חשיב שמשיב ישיבה על קברו דעכשיו הצדיק מדבר ד"ת, ולכן ליכא בזה איסורא, וע"ע בשער יוסף בהל' אלול וימים נוראים ע"ש. וזה י"ל דהוא בדוקא לרשב"י דהנה איתא בגמ' יבמות (דף צ"ז). אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר. והיינו דהוא בעל המימרא. וראה עוד מה שהארכתי בכ"ז בקונ' שערי יוסף בדיני לועג לרש, ובעזה"י יצא לאור בקרוב ממש.

ובעיון יעקב שם כתב כמה רמזים נפלא לחידושו של רבי שמעון בר יוחאי: מהא דאיתא בפסוק (קהלת ז'

י"ב) "החכמה תחיה את בעליה" הכוונה מי שמחדש חידושי תורה אפילו כשמת זה מחיה את הבעלים, וזה גם הכוונה בפסוק (משלי ד' כ"ב) "חיים הם למוציאם" שע"י כן אומרים שמועה מפיו ותחיה את בעליה, וכן בפסוק בתהלים (פרק מ' ס"ק י') "בשרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא" כלומר שעל ידי שאמרתי הדבר בקהל רב יאמרו דבר בשמי על כן שפתי לא אכלא שיהיו דובבות בקבר. ובשו"ת פנים מאירות בהקדמה כתב, רמז נפלא להאי מאמר מהפסוק בפרשת חוקת "זאת התורה אדם כי ימות באהל" פירש זאת התורה יש לה מעלה "אדם כי ימות" אף שמת, הוא באהל בית המדרש, דאומרים שמועה מפיו ושפתותיו דובבות בקבר, ודבר זה ביותר יש להמליץ על הרשב"י זיע"א שיש לו ישיבה על קברו ושם לומדים ומתפללים כל הזמן.

ובספר חסידים (סימן רכ"ד) כתב וכל האומר דבר שמועה מפיהם של הצדיקים הם מתפללים עליו שם ומליצים טובה עליו, ובהקדמה לספר חדושי בני יששכר כתב דלפי דברי הספר חסידים הנ"ל אפשר לפרש דזה כוונת רבי שמעון בר יוחאי, כל תלמיד חכם שאומרים שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בעולם הבא, היינו שמתפלל בעד זה האיש וממליץ טוב בעדו. ובגליון מעדני אשר (תשצ"ט) כתב לבאר לפי דברי הספר חסידים הנ"ל, מה שמזמרים "תורתו מגן לנו

היא מאירת עינינו" דהכוונה שהתורה שלו שאנו לומדים זה מגין עלינו והוא מתפלל עלינו, א"כ בפרט בזמן שאנו נמצאים עכשיו שאין אנו יכולים לעלות לציון הקדוש לפעול ישועות, אבל אנו יכולים לפעול ישועות ע"י הלימוד בתורתו של רבי שמעון.

עוד בענין לימודו של רשב"י זיע"א, בספר התניא באיגרת הקודש (אות כה) כתב בזה"ל: וגם באמת ע"כ עיקר עסקיהם במערה היה בתורת המשניות, ת"ר סדרי שהיה בימיהם עד רבינו הקדוש דאילו ספר הזוהר והתיקונים היה יכול לגמור בב' וג' חודשים כי בודאי לא אמר דבר אחד ב' פעמים, ע"כ, ובגמרא בשבת (דף לג ע"ב) איתא שיצא רשב"י מהמערה על כל קושיא של רפב"י הוה מפרק ליה עשרין וארבע פירוקי אבל לפני שנכנס למערה היה מפרק רק י"ב פירוקי. והנה הפייט אומר "שם קנית הודך והדרך" והמלבי"ם (תהילים ח') כתב שהוד זה פנימי הדר זה חיצוני, ובזה י"ל שבמערה קונים את הנסתרות.

והרי ל"ג בעומר הוא הוד שבהוד והנה איתא בגמ' בשבת (פח, א) איתא דהודך הוי תורה, ובבעל הטורים (במדבר כז, כ) כתב "מהודך. בגימטריא הסוד. לומר לך שמסר לו סוד המרכבה ומעשה בראשית (עיי' חגיגה יד. ורש"י שם יג. ד"ה סתרי)". וא"כ י"ל דהוד שבהוד הכונה תורה הסוד שהיא הוד

שבתוך התורה. כי ביום זה נתגלו סודות התורה.

והנה מקור הדין לעלות לציון הרשב"י זיע"א בל"ג בעומר, למדו כן מדברי הזוהר הקדוש (כרך ב שמות פרשת בא דף לב עמוד ב) כותב על הפסוק (שמות פרק לד פסוק כג) יראה כל זכורך את פני האדון מי הוא פני האדון ד', מי זה רבי שמעון בר יוחאי, שמי שהוא זכר מהזכרים, צריך להראות לפניו. ובפירוש מתוק מדבש שביאר אחרת את כוונת הזוהר שאין הכוונה לראות לפניו אלא צריך ללמוד ולשאוב מחכמתו ותורתו.

ובזוהר (אדרא זוטא פרשת האזינו דף רצו:) הפליגו במעלת היום שנסתלק רבי שמעון בר יוחאי מן העולם, שפמליה של מעלה היו שם, והשמש לא יכלה לשקוע. מיתתו עלתה באויר, אש ליהטה לפניה, ונשמע הקול "עולו ואתו ואתכנשו (בואו והגיעו והיכנסו) להילולא דרבי שמעון" יבוא שלום ינוחו על משכובתם (ישעיהו פרק נז פסוק ב).

ותלמיד האריז"ל רבי חיים ויטאל זיע"א בספר אבן השהם (הלכות פסח עמוד סג) כתב מנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג בעומר, על קבר רבי שמעון בר יוחאי, ורבי אלעזר בנו אשר קבורים בעיר מירון כנודע, ואוכלים ושותים ושמחים שם, כי זה יום שמחת הרשב"י. וכתב בעטרת

ונשמות הצדיקים. ובשעת ההילולא, היה שמח שמחה גדולה.

ולדינא בענין זה, הביא בגליון עומק הפשט (מס' 162) שהביא דעת

הרבה חכמי הוראה שליט"א, אין כאן שום שאלה, הנסיעה למירון זה ביטול תורה, ולא נדרי מצוה, ואין לנסוע על חשבון לימוד התורה וממילא אין צריך על כך התרת נדרים שהרי לא מוזכר בשו"ע ובפוסקים שצריך לעלות למירון בל"ג בעומר, ואף שיש בזה ענין חשוב אינו כלול בגדר 'מנהג של מצוה', ועדיין לא נכנס בכלל 'נדרי מצוה'. ומה שבספרים המדברים על המנהג הזה הוגדר הענין 'מצוה', אין הכוונה למצוה ממש בכל גדרי החיוב שלה, עד כדי שיחול עליה דין של 'נדרי מצוה'.

וביותר שהרי הרבה מראשי הישיבות הליטאיות לא עודדו נסיעה זו למירון וממילא קשה להגדיר מנהג זה כנדרי מצוה. [וע"ע במה שנתבאר בקובץ באר התורה מס' 40 האם חשיב נדרי מצוה].

ועוד שהרי ידוע דברי החתם סופר (יורה דעה סימן רלג) שקרא תגר

על המנהג לעשות הילולא במירון בל"ג בעומר, וסיים 'מ"מ לעשותו יום שמחה והדלקה ובמקום ידוע דוקא שיהי' תל תלפיות שהכל נפנים לשם, לא ידעתי אם רשאים לעשות כן'. וכן בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה ה' סימן לט ד"ה הנה) דהרי במיתת הצדיק צריך להתענות, ומה שהזוהר קרא יום זה הילולא דרשב"י היינו לו, שבודאי הוא

זקנים (על שו"ע או"ח סימן תצג) מנהג ארץ ישראל לילך על קבר רשב"י ובנו רבי אלעזר ביום ל"ג בעומר. וכן הזכירו זקני מרן החיד"א בספרו עבודת הקודש מורה באצבע (סימן ו' אות כג).

ובסידור תפילה משנת חסידים (שהיה מתלמידי האריז"ל, הופיע

באמשטרדם שנת תקכ"ד, שער חודש אייר פרק א סעיף ג-ז) כתוב, שמצוה לעלות לרשב"י במירון בל"ג בעומר. וכן כתב בסידור האריז"ל רבי שבת, (סוד ספירת העומר) איתא מצוה לילך על קבר של רשב"י ובנו רבי אלעזר והרב ז"ל [היינו האריז"ל]. הגיע במיוחד ממצרים למירון ושהה שם עם אשתו שלשה ימים.

והבן איש חי (עת שערי רצון עמוד קמד) כתב כך: מי שגר בארץ ישראל, מצוה לנסוע למירון להיות בשמחה הגדולה, של המלאך הקדוש רבי שמעון בר יוחאי, ובודאי יהיו לו ישועות, ויתמלאו כל משאלות ליבו לטובה, ועוד האריך הג"ר ישעיה אשר זליג מרגליות זצ"ל בספרו הילולא דרשב"י וכן הג"ר רבי שמואל העליר זצ"ל גאב"ד צפת, בספרו כבוד מלכים. שם מסופר עדות זקני הספרדים כי בעל האור החיים הקדוש, כשבא בל"ג בעומר למירון והגיע לתחתית ההר, ירד מהחמור וזחל על ידיו ורגליו, ובכה וצעק על שנכנס למקום שלהבת ששם נמצא הקב"ה, עם כל פמליה של מעלה,

שמחה לו שהלך למנוחה, אבל אותנו עזב לאנחה. ואף שהרבה פוסקים נחלקו עליהם, סוף סוף אין זה בכלל נדרי מצוה.

ובספר שדי חמד (חלק ו מערכת ארץ ישראל אות א) כתב בשם הגאון מלובלין בעל התורת חסד זצ"ל שנעלם מהחת"ס דברי רש"י (יבמות קכב.) בשם תשובות הגאונים, שביום שמת בו אדם גדול קובעים אותו לכבודו, ומתקבצים על קברו תלמידי חכמים, מידי שנה באותו יום, להושיב ישיבה שם. וכן בספר שערי המועדים (קיצור דיני ספירת העומר עמוד קא) להג"ר יוסף דוב ספטימוס שליט"א, הביא כמה יישובים למנהג העולם, שעושים שמחה על ציון הרשב"י בל"ג בעומר, שלא כתמיהת החת"ס והשואל ומשיב אם העולה הוא תלמיד חכם שמתבטל מלימודו, הרי כתב בשדי חמד (חלק ו מערכת ארץ ישראל אות א) בשם ספר שדה הארץ שהמצוה ללכת על קברים היינו דוקא כאשר אינו מתבטל מעבודת ה', אבל אם מתבטל ודאי שמצות ה' ועבודת בוראו קודמים, ובשדי חמד מחזק שם דבריו שלגבי תלמיד חכם הוא קרוב להפסד משכר, ואף אם נדר אין צריך לקיים נדרו, ואפילו אם אכן נחשב הדבר כנדר, אינו מוכרח שהחיוב לקיים את הנדר, הוא דוקא בל"ג בעומר ודוקא לקבר רשב"י, הרי יכול לקיים נדרו בקבר של צדיק אחר, או בקבר

הרשב"י בזמן אחר. ע"כ ממה שהביא שם בעל עומק הפשט.

ומנה עוד שיש להוסיף מה שידוע דעת מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בחומר המכשולות הגדולים למי שעולה למירון וכמו שהיה כמה מעשים, ודו"ק, וכן עורר ע"ז, הגר"מ מאזוז בגליונות בית נאמן כמה וכמה פעמים. וכן כתב בילקוט יוסף (ספה"ע תשע"ט) בזה"ל: יום ל"ג בעומר הוא יום שמחה וחדווה לכבוד התנא רשב"י ויש לזה סימוכין בפוסקים. ולכן נוהגים לערוך לימוד בליל ל"ג בעומר במניין. וללמוד שבחי רשב"י המפוזרים בש"ס ובזוהר הקדוש. ויש נוהגים ללכת על קבר רשב"י במירון, וההולכים למירון יתרחקו מקלות ראש וכדומה. ובמקום גילה שם תהא אעדה, ובזמננו טוב יותר לבקר אצל קבר רשב"י בזמן אחר לא בל"ג בעומר, בזמן אחר. כי בעונותינו המרובים בזמן האחרון אין הצניעות נשמרת במקום זה בל"ג בעומר. ומלבד כל זה יש נוהגים לשחוט שם בהמות ולאכול, מבלי לבדוק אם השוחט הוא בר סמכא. וגם רבו המכשולות בעניין הניקור מחלב דאורייתא שהוא איסור כרת ושומר נפשו ירחק משם ביום זה והנה פטירת שאר צדקים אינם כימי שמחת יום ל"ג בעומר, אלא הם ימי תענית וצער. עכ"ד, וע"ש עוד בהערות באריכות.

אולם בעיקר קושיה זו כן הקשה כבר ה"שואל ומשיב" שהרי אם יום

כותל המערבי, אמר רבינו מסתמא כותל עדיף על קברי צדיקים כיון שהוא מקום המקדש, סיפר רבינו כשהגרי"ז היה חולה בסוף ימיו ביקש מאבא ומרן הגראמ"מ שך זצ"ל וממני לנסוע למירון להתפלל שיהיה לו רפו"ש.

וכ"כ בספר ביתו נאווה קודש שהרה"ק מהר"א בעלזא זי"ע לא נתן רשות לילך לבחורים, ואמר קדושת רשב"י בכל מקום, וכעיי"ז השיב הרה"ק בעל בית ישראל מגור זצ"ל לבחורים הרי יש לך את הרשב"י בגמרא ע"כ.

ובשו"ת ארץ ישראל (עמ' קסא) כתב הגר"ר מרדכי ציון שענה לו הגר"א נבנצל שליט"א כך: יש שתי גישות שונות ועיין הסכמת הראשון לציון הגר"ר יצחק יוסף לספר "בית לחם אפרתה" שכתב שאביו הגר"ר עובדיה יוסף ביקר לראשונה בחייו במירון רק בהיותו למעלה מגיל ארבעים בהיותו טרוד בלימודו בשקידה רבה וגם אז לא הלך לשם, אלא אחר שהגר"י צדקה והגר"צ אבא שאול והגר"י עדס זצ"ל הבטיחו לו לברר ענינים בהלכה בנסיעתם למירון.

והביא שם עוד דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאמר דעת תורה היא ללמוד ולא ליסוע למירון, והו"ד באשרי האיש (ח"ג עמ' תלב), עוד כתב שם, פעם אחת אחד מנכדי הגרי"ש אלישיב שאלו האם סבו בעל הלשם היה במירון שכידוע בעלי קבלה היו נוסעים לשם

זה הוא יום פטירת רבי שמעון, לא היה לנו לשמוח כלל ביום זה, כי מה שמחה יש בפטירת הצדיקים, אבל בשו"ת שם אריה כתב שהטעם שעושים שמחה ביום זה, הוא מפני שנודע מה שאמרו בגמרא במסכת שבת (לג:): שגזרה מלכות הרשעה גזר דין מות על רבי שמעון בר יוחאי, ונעשה לו נס שנחבא במערה וניצל מחרב רעה של מלכות הרשעים, ועל כן יש לנו לעשות שמחה ביום בו יצא מן העולם כדרך כל הארץ, להודות לה' על הנס שנעשה לו.

וכן הובא בספר מנחת תודה בזה"ל: אחד שאל לרבינו בענין נסיעה למירון בל"ג בעומר והשיב עדיף לשבת וללמוד מלנסוע למירון זה בטוח, שוב שאלו לרבינו על אחד שאין לו ילדים כמה שנים אמר רבינו הוא ודאי לא צריך לנסוע למירון כי אין לו חלאקה לעשות שם, שוב נכנס אחד ושאל לרבינו שבחורים שואלים האם לנסוע למירון בל"ג בעומר השיב רבינו: יותר מצוה לשבת ללמוד, שאלתי לרבינו שאברכים שואלים אם יש ענין לנסוע למירון בל"ג בעומר, השיב רבינו, אני אף פעם לא נסעתי, והסביר רבינו שכוונתו שבתאריך ל"ג בעומר לא נסע אבל כן היה שם כמה פעמים, הוסיף רבינו חושבים שזה מצות עשה מדאורייתא ושוב הוסיף ג"כ מטעם ביטול תורה, אחד שאל לרבינו האם לנסוע למירון אמר רבינו ביטול תורה, ושוב שאל מה עדיף קברי צדיקים או

ולומדים תורת הרשב"י, וענה לו מי אומר שעפ"י קבלה יש איזה עניין בזה שבפעם אחרת אמר לי הגריש"א בשם הלשם שאנשים לא יודעים ללמוד זוהר ולא מבינים כלל אפילו פירוש המילות, ומה ששאלת על הלשם הוא לא היה אף פעם במירון ולכותל הלך פעם אחת, וזה היה מיד כשבא לירושלים ומיד עם בואו שמה בכה הרבה כנראה מרוב התרגשות ובכלל בכל תפילותיו כל ימי השנה היה רגיל לבכות עלון דברים הרבה.

עוד הביא שם: פעם אחרת אחד מנכדי הגריש"א אלישיב שאלו האם יש עניין כל כך גדול לנסוע למירון בל"ג בעומר, והשיב אני לא הייתי במירון מעולם ושאל בשלמא הסבא לומד וזה ביטול תורה אם יסע למירון אבל אחרים שבין כך לא לומדים בזמן הזה אולי כן צריכים לנסוע, וענה לו הרי זה יפריע ללימוד אחרי זה הנכד לא ויתר והוסיף לשאול אם כן מה לומר למי שלא לומד תורה אלא רוצה לנסוע רק על חשבון העבודה, וענה הרי העולם נוהג לנסוע וקשה לומר להם לא לנסוע והיה המשמעות שמי שרגיל לנסוע יכול ליסע אבל אין שום חיוב והיינו שקשה לומר להם שאין ענין אחד הנוכחים שהיה שם ניסה את כוחו ושאל הרי בעל הלשם אמר שכך כתב רבי אריה לויין בקונטרס תולדות שהוציא על הלשם ששמע מהלשם שאמר בשם הגר"א שבזמננו מקום השראת השכינה הוא מקום מנוחת הצדיקים דחה אותו

הגריש"א הרי יכול ללכת לקברים אחרים כגון להר הזיתים וידוע מה שמרגלא בפומיה דהגריש"א שהכותל המערבי יותר מקום ראוי לתפילה מכל שאר המקומות שבעולם עלון דברים הרבה.

עוד כתב שם שבס' השקדן (ח"ב) שכאשר שוחחו לפני הגריש"א אלישיב על העניין של הנסיעה לקברו של רשב"י במירון בל"ג בעומר הגיב מיד רבי שמעון הוא נמצא כאן [והחוה בידו על הגמרא כאומר בשביל להגיע לרבי שמעון ביומא דהילולא לא צריך לנסוע לקברו אדרבה יש ללמוד את תורתו ולא להתבטל].

וראוי לציין מה שהובא "באור פניך" (עניני ל"ג לעומר, עמ' צד) ממרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל בעת שכינה כראש ישיבה בכפר סבא, לנסוע למירון סיפר הרה"ג ר' שמריהו אלפא שהיה תלמיד ישיבה בכפר סבא, ובאחד השנים היה אחד אחראי במטבח בשם הרה"ג ר' דוד קליינפלץ שפתח שם בכפר סבא סניף של אגו"י. וארגנו אוטובוס לנסוע למירון בל"ג בעומר ואף אחד לא נסע, ובקשו מבחורים ש"ג בשיבה ליסוע עמהם בלי כסף, וזה היה מציאה ולנו היה נסיון גדול אבל כמובן לא זזנו בשביל לשאול אני התביישי לשאול את הרה"י הגראי"ל אחרים הלכו לשאול האם אפשר לשאול, ואז אמר לו הגראי"ל אמר להם בחריפות אם רבי שמעון היה קם ורואה מה קורה

סביבו היה מת בחזרה. ומ"מ אמר המקום הזה מקום קדוש וגם לאחר תחיית המתים יהיה המקום מקום קודש, כי הרי מכח התפילות של עם ישראל שהתפלל שם.

אולם בספר שערי הלכה ומנהג (ח"ב עמוד קס"ה) שנכון עשה במה שהרשו לתלמידים לנסוע למירון ביום ל"ג בעומר וכו' ועל כגון דא נאמר עת לעשות לה' וגו' עכ"ד.

האם מי שלא נוסע השנה לל"ג בעומר צריך התרת נדרים

ויש לדון האם מי שלא עולה השנה לל"ג בעומר במירון בגלל אסון מירון שהיה שנה שעברה, ושיש הרבה הגבלות, ולא כו"ע שהיו נוסעים כל פעם יכולים לנסוע לאתרא קדישא מירון, האם צריך התרת נדרים, או דלמא שי"ל שכיון שהוא מחמת אונס לא בעינן התרת נדרים.

הנה כהאי גוונא נשאלתי על ידי הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס, והודפס בספר גם אני אודך מתשובתי, חלק ב', סימן פ"ו. ושאל בזה הלשון: אדם שנוסע כל שנה לל"ג בעומר למירון, האם השנה בגלל הקורונה ה' ירחם שלא נוסעים, יצטרך התרת נדרים ? וכתב עוד הגר"ג רבינוביץ שליט"א להביא דבר נפלא ונשגב שאמר מרן הרב הקדוש בעל ה"חוקי חיים" משומרי אמונים זיע"א בליל ל"ג בעומר

תשכ"ז, שלא יכלו לנסוע לציון הרשב"י זיע"א ומתאים בדיוק לשנה שלא עולים לציון הרשב"י בגלל הקורונה. וז"ל: רבי שמעון בר יוחאי ירעיש עולמות כדאי רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק (ברכות ט' ע"א), הנה בכל שנה נוסעים למירון על ציון קדשו, והשנה שאי אפשר ללכת שם להתפלל, כדאי לסמוך עליו בשעת הדחק כזה, שהוא יתפלל עלינו. כעת הוא בבחינת 'ויעבור מרדכי', (אסתר ד' י"ז), שביטל מרדכי הצדיק היום טוב של פסח, והתענו אז ביום טוב, (מגילה ט"ו ע"א), והוא כדי להראות לעילא איזה פנים יש לכל העולמות כשבני ישראל אינם מקיימים הפסח, וכן היום, כי בכל שנה ושנה נוסעים רבבות לציון הרשב"י, והשנה שלא נוסעים למירון, מראים בזה איזה פנים יש לכל העולמות כשאינם נוסעים למירון, ובודאי הרשב"י ירעיש עולמות על זה, והוא יפטור אותנו מן הדין, כי אם בחייו אמר כן, כל שכן לאחר הסתלקותו, וזכותו יעמוד לנו להינצל מכל פגעים רעים אנחנו וכל בני ישראל אמן. (מתוך שיחת הקודש ליל ל"ג בעומר תשכ"ז ערב פרוץ מלחמת ששת הימים) יהא רעווא שזכות התנא האלוקי רשב"י, וזכות מרן בעל החוקי חיים, יגן עלינו ועל כל ישראל ונשמע ונבשר בשורות טובות אמן כן יהיה רצון, וע"ע בהמבשר התורני שהביאו שכן היו שעלו לציון הרשב"י זיע"א בל"ג בעומר בשנת תשכ"ז. עכ"ל.

והשבתיו להגאון מח"ס "גם אני אודך", בזה הלשון: לענין השאלה הראשונה. הנה כיון שהשנה הוא אנוס ואינו יכול להגיע למירון, א"כ הוא פטור מההנהגה הטובה הזאת, כיון שאינו יכול להגיע לאתרא קדישא במירון, ואף לא יצטרך התרת נדרים כי הוא אנוס, ודו"ק. ונרחיב בזה בס"ד.

והנה בשו"ע יור"ד (סימן ריד ס"א) כתב הרוצה לנהוג דברים המותרים לסייג ופרישות יאמר בתחילת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה ולא לעולם והקהילות יעקב בספרו קריינא דאגרתא (ח"ב תמד) כתב דלא ברירא מהו ענין הנהגה טובה שצריך התרה אם זהו דווקא בדבר שיש לו מקור בהלכה או אפילו בדבר של הידור וכתב דעדיף לומר תמיד בל"נ. אבל אולם יש לדון מה הדין אם לא אמר, מה דין הנהגה טובה, ומה דין אנוס, ומה גדר החיוב לעלות לקבר הרשב"י, ומה הדין בנדר"ד.

והנה שיטת הדגול מרבבה (יור"ד סימן ריד על הש"ך סק"ב) שאם אינו חוזר לגמרי ממנהגו אלא שרק עכשיו אינו יכול לקיימו אין צריך התרה, וכן הסכים עמו להכלה בעל השואל ומשיב בספרו ידות נדרים (סימן ריד יד שאול סק"א) וכן מבואר בערוך השולחן (יור"ד סימן ריד סק"ג) וכן בשו"ת לבושי מרדכי (ח"ד סימן רמג) ובשו"ת

מהר"ש ענגיל (ח"ז סימן נ') ובשו"ת חתן סופר (ס"ג) ובשו"ת חשב האפור (ח"ב סימן נא) ובשו"ת שרגא המאיר (ח"ג סימן סח), בשפת אמת (יו"ד ריד א) כתב שאם החמיר על עצמו חומרות שנפסק ע"ז בהלכה תע"ב והחמיר בזה כמה פעמים א"צ לחשוש לנדר אלא יכול לסמוך בזה על אמירת כל נדרי שכל הנדרים מתבטלים בליל יוה"כ שהרי בחומרות אלו לא היה דעתו לעשותם בתורת נדר וסגי כשאומר כל נדרי, ובשו"ת רבבות אפרים (ח"א סימן קעג) הביא בשם הגר"ז מלצר בעל אבן האזל דלענין מנהגים שנהג שלוש פעמים סגי במסירת המודעה בער"ה שמבטל כל הנדרים והנהגות שנהג.

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סימן רז) כתב שדברי הדגול מרבבה נתקבלו אצל בעלי הוראה, וכתב ומה עוד שהלוא בלאו הכי בערב ר"ה כל אחד מוסר מודעה שאפילו נוהג ג"פ באיזה דבר טוב אינו רוצה שתהא כנדר ומועיל מודעה זו גם מכאן ולהבא אלא דיש פוסקים הסוברים שמודעה זו שמוסר בערב ר"ה מועילה רק אם זוכר את הביטול בתוך כדי דיבור לנדר עיין במחבר סי' רי"א שלכתחילה חושש לדבריהם, וא"כ י"ל דהיינו דוקא בנדר דאורייתא אבל מכח מנהג טוב הנדר הוא רק מדרבנן בזה יכול לסמוך להקל על סמך מסירת המודעה בערב ר"ה וכן שמעתי שכתב כן הגאון וצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל בשו"ת שלמת חיים

להקל לסמוך על הביטול מעיקרא שמוסר בערב ר"ה לענין דרבנן כגון במנהג שנהגו מ"מ ע"ש שכ"ז רק לענין חומרא אבל לא בכה"ג דאיכא מחלוקת הפוסקים, שבזה חייב להחמיר מדינא, או להמשיך במנהגו מדין אל תיטוש תורת אמך.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סימן לא אות ב') נשאל מרב אחד בעל מחבר הספרים טהרת יו"ט שהוא נמצא בבית החולים ואין לו שום מקוה טהרה והוא רגיל מנעוריו לטבול בשבת בבוקר, ואצלו זה בגדר מצוה והנהגה טובה, והוא כמו נדר, והאריך להתיר אמירה לגוי בשבת מכח זה, אבל כתב שם שלפי מש"כ הדגול מרבבה שאם אירע לו מיחש אין צריך התרה, וכתב וכזה אנו מורים בכל יום, [וע"ש עוד שכתב לו שקשה מאוד להתיר אמירה לגוי בכה"ג ואף בלא מיחש קשה להתיר אמירה לגוי במלאכה גמורה בשביל טבילה שהיא רק לתוספת קדושה].

וע"ע בחוט שני (שבת ח"א עמ' רטז) לענין מי שרגיל להיות ער בחג השבועות ושנה אחת החליט שלא יכול שא"צ התרה אם בדעתו להמשיך במנהגו, כיון שזה רק מנהג הציבור. וע"ע במש"כ בשו"ת אבני דרך חי"ג סימן קנז בדבר אברך אחד אשר נסע לראש השנה להוריו וגילה ששכח את הקיטל בכיתו ושאל לפני ר"ה האם עליו לעשות התרת נדרים, ושם כתב לו

הגר"א פרינץ שכיון שהוא אנוס ועתה אין לו קיטל. ועי"ש שהביא בשם הגר"א בר שלום בשם הריטב"א שאם הוא אנוס ומתכוין להמשיך במנהג זה אי"צ לעשות באותו הפעם התרה. וע"ע ביו"ד (סימן רלב סעי' יב) שאפילו בנדר גמור הדרי אונסים רחמנא פטריה, וכן עי' בשו"ת חיי הלוי (ח"ד סימן ע' אות יא) שהאריך בביאור שיטת הדגול מרבבה, ע"ש.

אבל הש"ך (יו"ד סימן ריד סק"ב) כתב שאין חילוק אם הוא חוזר בו ממנהגו לגמרי או שהוא חוזר זו רק פעם אחת, וכן כתב במשנ"ב (סימן תקפ"א סקי"ט), ומ"מ הקל בשער הציון (סקל"ג) שאם אינו מוצא מי שיתרינו יש להקל במקום הדחק לסמוך על הדגול מרבבה. וע"ע בשו"ת ר"ש אייגר (סימן ג') מוכח מדבריו שדן לענין אמירת שיר היחוד וכו' שהנהגה טובה זה גם נדר של מצוה וע"ע בספר כל נדרי (פרק עג ה').

ומה שיש לדון בזה מה גדר החיוב והמצוה או הענין לעלות לקבר הרשב"י זיע"א בל"ג בעומר, ולעיל מבואר הגדר בזה.

ולדינא בענין זה, הביא בגליון עומק הפשט (מס' 162) מח' הפוסקים בענין זה: שדעת הג"ר משה ברנדסדופר שליט"א, אדם שנהג ג' פעמים לעלות למירון בל"ג בעומר והשנה אינו עולה, צריך התרת נדרים

עושים 'התרת נדרים'. ונדרי מצוה זה לא רק בדבר שמפורש חיובו בשו"ע, אלא מספיק שיש בזה ענין חשוב, הרי זה בכלל 'נדר של מצוה' ולכל הפחות 'מנהג טוב', ואין לומר שאין זה בכלל נדרי מצוה משום 'ביטול תורה', שגם צום ותענית כרוך ב'ביטול תורה' ומפורש במשנ"ב שיש בזה נדרי מצוה אפילו שלא חיוב מדינא דגמ' לצום בערב ראש השנה ובעשרת ימי תשובה. כי נדרי מצוה דנים מצד עצם הדבר, ולא בביטול דברים אחרים הנגרמים מחמתו. ועוד שכיון שהרבה תלמידי חכמים נהגו לעלות ולא חששו לביטול תורה, הרי לשיטתם יש כאן נדרי מצוה, ועוד שיכול ללמוד תורה בדרך, ולא להתבטל ולמרות שיש אומרים שאין זה יום פטירת רשב"י, סוף סוף נקבע יום זה להילולא דרשב"י, על ידי האריז"ל וגדולי המקובלים. ולמרות שיכול ללכת לציון אחר, או לציון הרשב"י בתאריך אחר, עדיין יש כאן נדר מצוה, להגיע למעמד נשגב של ל"ג בעומר במירון על ציון הרשב"י.

והגאון המקובל רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א סיפר, כי הרה"ק רבי דוד'ל בידרמן זיע"א, (סבו של האדמו"ר רבי משה מרדכי זיע"א, בן האדמו"ר רבי שמעון נתן נטע מלעלוב זיע"א) היה מקפיד בל"ג בעומר לנסוע למירון שנתיים כן, ושנה לא, כדי שלא יצא שנסע שלש פעמים ברצף, ויהיה הדבר בכלל 'נדרי מצוה'. (היה יכול

מעיקר הדין, ואין יכול לסמוך על גילוי מילתא של התרת נדרים בערב ראש השנה. שמא נזכר בביטולו, והמשיך לנהוג כן, והרי זה כאילו ביטל את התנאי, וכמו שפסק הגרשז"א בשו"ת מנחת שלמה (חלק א סימן צא) מהשו"ע (יו"ד סימן ריד סעיף א) שצריך להתנות על הנהגה טובה שיהא 'בלי נדר', ובלי תנאי נהפך ממילא לנדר. וקשה, הרי עשה תנאי בערב ראש השנה, שלא יתקיימו נדריו כל השנה ובהכרח שחוששים אולי נזכר בביטולו והמשיך לנהוג כן, והרי זה כאילו ביטל את התנאי אלא שדעת הגרשז"ז שם שכיון שבזמננו שמזכירים בפירוש בהתרת נדרים שבערב ר"ה מנהג של מצוה או איזה הנהגה טובה שנהגתי שלש פעמים, ומיד הוא גם מוסר מודעה על כל קבלה בלב, אפשר שפיר להקלן וכל זה אם רוצה להפסיק מלעלות למירון בל"ג בעומר, אכן אם יש לו אונס מיוחד בשנה מסוימת (חולי, שוהה בחו"ל) כלפי זה יכול לסמוך על הכרעת המשנ"ב (סימן תקפא ס"ק יט, שעה"צ ס"ק לג) לגבי המנהג להתענות בעשרת ימי תשובה, שאם הוא אנוס ואינו מוצא מי שיתירנו, יש להקל במקום הדוחק שאין צריך התרה, כדעת המגן אברהם שבקצת חולי אין צריך התרה. ונחלק על הש"ך (יו"ד סימן ריד ב) שהצריך התרה אפילו במקום חולי, ויש שנהגו כן למעשה, כאשר נמצאים בחו"ל ביום ל"ג בעומר, ולא יכולים לעלות למירון,

לעשות תנאי, אולם לרווחא דמילתא, שלא יהא מהלך של נדרי מצוה).

ועי"ש שהביא שדעת הג"ר יצחק אליהו שטסמן שליט"א מחבר הספר הנפלא כל נדרי, הנה כבר נחלקו הקדמונים, האם יש מצוה לעלות על קברי צדיקים, וממילא האם יש בזה דין נדרי מצוה (הובאו בהרחבה בספר כל נדרי פרק ח סעיף יג, ובנוסף, הובאו בסוף הערה לא, ציונים לפוסקי זמננו שהאריכו בזה ובהנהגה למעשה). לדעת המהר"ם מינץ (שו"ת סימן עט) והמהר"ם מרוטנבורג (שו"ת סימן קסד) בשם רבי חיים פלטיאל אין מצוה לעלות על קברי צדיקים, ואדרבה איסור יש בדבר משום "ודרש אל המתים" (דברים יח יא) וכלב בן יפונה התפלל על קברי אבות (סוטה לד) שתהיה תפילתו נשמעת, אולם בני אדם סתם שאין בקיאים ברזים וסודות, אין להם ללכת על הקברים.

והובאו דבריהם בדרישה (סימן רכח אות ד) ובב"ח (סוף סימן ריז) אמנם הב"ח (שם) והש"ך (יו"ד סימן קעט ס"ק טו) הצדיקו את מנהג ישראל להשתטח על הקברים, ויש סמך לזה בזהר. וכן מוזכר ברמ"א (אורח חיים סימן תקפא ד) המנהג להרבות בתפילה בערב ראש השנה על הקברים. ופירש המשנ"ב (ס"ק כז) שבית הקברות הוא מקום מנוחת הצדיקים והתפלה נתקבלה שם ביותר. גם בהלכות תענית מפורש בשו"ע (סימן תקסח סעיף י) שהליכה

על קברי צדיקים נחשב נדרי מצוה. וידוע מה שכתב הגר"א (בביאורו לספר תיקוני זהר תיקון שתיתאה דף כב, ב ד"ה בדרך דא, גליונות לשם שבו ואחלמה עמוד שיג) בזמן שאין צדיקים בדור ואין שכינה מוצאה מקום לנוח, השראת השכינה בקברן של צדיקים' ובשו"ת שדה הארץ למהר"א מיוחס זצ"ל (אבעה"ז סימן יא) דהשתטחות על קברי צדיקים נחשב מצוה, שבכך זכותם יגן עליו וימלא משאלותיו לטובה. כפי שהעיד האריז"ל שתפילה על הקבר גורמת, שיהא נשמת הצדיק עזר וסיוע גדול לאותו האיש.

והנה אפילו לפי דעת הסוברים שיש בכך מצוה וכמנהג העולם, וממילא כאשר נהג כך נחשב הדבר כמנהג מצוה, אבל הרי הדין הוא שבסתם מנהג טוב אפשר לסמוך בדיעבד על מסירת המודעא בהתרת נדרים של ערב ראש השנה, וגם בעליה לרשב"י אפשר להקל בדיעבד לסמוך על המודעא, וכפי שהאריך בזה בספר כל נדרי (פרק עג סעיף ח ועוד מקומות) בשם השלמת חיים (סימן רלא) דבמנהגי מצוה מסתבר דאפשר לסמוך על התנאי של ערב ראש השנה. וכתב הג"ר חיים קנייבסקי (דרך אמונה הלכות מתנות עניים פרק ז ס"ק כז, ציון הלכה נז) לגבי אדם שנהג לתת מעשר לעמלי תורה, ג' פעמים או אפילו פעם אחת וחשב לנהוג כן לעולם, הרי זה כנדר. אך יכול לסמוך על התרת נדרים של

ערב ראש השנה. וכן הובא בשם החזו"א זצ"ל (אעלה בתמר יו"ד אות מז) הג"ר יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל (שם) והג"ר איסר זלמן מלצר זצ"ל (רבבות אפרים חלק א סימן קעג) והגרי"ש אלישיב זצ"ל (הליכות חג בחג ימים נוראים פרק ד הערה 23) וכן נקט בתשובות והנהגות (חלק ד סימן רז), כולם סמכו בדיעבד על התרת נדרים ללא כל התרה נוספת.

והיינו, כיון שיש מקורות רבים, לעצם גודל הענין לעלות על קברי צדיקים, ובפרט לעליה לציון הרשב"י בל"ג בעומר, לכן מי שהיה רגיל לעשות כך שלש פעמים, או שעשה פעם אחת וחשב לנהוג כן לעולם, נחשב מנהג של מצוה, וצריך התרת נדרים. אכן, בדיעבד יכול לסמוך על 'התרת נדרים' של ערב ראש השנה, וכן על מסירת הגילוי דעת שמסר בערב ראש השנה, שמבטל את כל נדריו שידור השנה, אולם לכתחילה כן צריך התרת נדרים, עוד בדין עליה לקברים והמעלות בזה עי' מש"כ בקונטרס שער יוסף בדיני חודש אלול וימים נוראים. אבל עי"ש שהביא דעת הרבה חכמי הוראה שליט"א, אין כאן שום שאלה, הנסיעה למירון זה ביטול תורה, ולא נדרי מצוה, ואין לנסוע על חשבון לימוד התורה וממילא אין צריך על כך התרת נדרים, שהרי לא מוזכר בשו"ע ובפוסקים שצריך לעלות למירון בל"ג בעומר, ואף שיש בזה ענין חשוב אינו כלול בגדר 'מנהג של מצוה',

ועדיין לא נכנס בכלל 'נדרי מצוה'. ומה שבספרים המדברים על המנהג הזה הוגדר הענין 'מצוה', אין הכוונה למצוה ממש בכל גדרי החיוב שלה, עד כדי שיחול עליה דין של 'נדרי מצוה'. וביותר שהרי הרבה מראשי הישיבות הליטאיות לא עודדו נסיעה זו למירון וממילא קשה להגדיר מנהג זה כנדרי מצוה.

ועוד שהרי ידוע דברי החתם סופר (יורה דעה סימן רלג) שקרא תגר על המנהג לעשות הילולא במירון בל"ג בעומר, וסיים מ"מ לעשותו יום שמחה והדלקה ובמקום ידוע דוקא שיהי' תלפיות שהכל נפנים לשם, לא ידעתי אם רשאים לעשות כן. וכן בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה ה סימן לט ד"ה הנה) דהרי במיתת הצדיק צריך להתענות, ומה שהזהר קרא יום זה הילולא דרשב"י היינו לו, שבודאי הוא שמחה לו שהלך למנוחה, אבל אותנו עזב לאנחה. ואף שהרבה פוסקים נחלקו עליהם, סוף סוף אין זה בכלל נדרי מצוה. וראה עוד מה שנתבאר שם בספר גם אני אודך שלדינא נראה דאין צריך התרת נדרים, ונראה דה"ה בשנה זו שמי שלא עולה לציון הרשב"י זיע"א אין צריך התרת נדרים.

ובלא"ה בשנה זו, ראיתי להגר"מ מאזוז שליט"א בגליון בית נאמן מס' 308 אות ד' שאמר יש לזהר השנה במירון נלמד לקח מהשנה שעברה ללא לכת לעומר בזמן בדיוק אנשים נלחצים

ונדחקים ונחסמים מה שקרה בשנה שעברה עבר על דמיון, בעונותינו הרבים ארבעים וחמש הרוגים, וכו', לכן לא חייבים ללכת בל"ג בעומר אפשר ללכת שבוע לפני כן ושבוע לאחר מכן, וגם ההולכים בל"ג לעומר יזהרו לא לעבור את הארבע שעות וכו' יעו"ש עוד.

האם מותר להשאר בהר מירון יותר מארבע שעות

ועתה ניהדר לשאלת כת"ר שליט"א האם מותר להשאר בהר יותר מהוראות המשטרה, וכת"ר שליט"א כתב דיש לדון דתלי האם דינא דמלכותא דינא או לא, נראה דהכא אף אי נימא דאין דינא דמלכותא דינא, מ"מ מחמת האסון הנורא שקרה שנה שעברה שנהרגו מ"ה הקדושים, ורובם אנשים צעירים שעדיין לא הקימו בית, ובודאי שיש ליזהר.

וראה עוד מש"כ כיוצא בזה בקובץ באר התורה קטו עמ' 8 בחיוב של ונשמרתם בהפקת לקחים, והוא ע"פ מה דאיתא בגמ' בשבת דף ס' ע"א לא יצא איש בסנדל המסומר, ושאלה הגמ' סנדל המסומר מ"א וכו' ר"א בן אלעזר אומר במערה היו יושבין ושמעו קול מעל גבי המערה כסבורין היו שבאו עליהם אויבים דחקו זה בזה והרגו את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים באותה שעה אמרו אל יצא אדם בסנדל המסומר. ומבואר מזה דלמדו לתקן תקנות שלא יהיה עוד כאלה אסונות.

והכא נמי אחרי האסון הקשה באתרא קדישא מירון בל"ג בעומר דהאי שתא, שנהרגו בעונותינו הרבים ארבעים וחמשה אנשים, ועוד עשרות נפצעו, מחמת דוחס ההמון יש לתקן תקנה שלא יהיו יותר מידי אנשים במקום אחד, ושיהיה ריוח בן אחד לאחד, ושיהיו סדרנים, וכ"ז מחיוב ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, וכ"ש עתה מה שאירע שנפלו הפראענצס"ם בהיכל בית המדרש של קרלין סטולין בגבעת זאב בירושלים עיה"ק תובב"א,

וכן ראה עוד בגליון צבא הלוי מתורת הגאון רבי צבי אליהו הלוי שטיינברג שליט"א (גיליון מס' 115) שכתב שם, שמכאן יש לראות שמעבר לחיזוק הנדרש ופשוט המעשים מוטל על הרבים והיחידים לנהוג בשימת לב ולהישמר מן הסכנה ובכלל זה חובה על האחראים והעוסקים בצרכי ציבור לדאוג שלא תצא מכשלה מתחת ידם ולפקח על מקום נאות לפי ריבוי המשתתפים, וכן על כל יחדי שא להיות במקום הדחק ולמנוע את עצמו מדחיפת, וכמו שרואים מדברי הגמ' בשבת שעשו גם תקנה לדורות ולא הסתפקו רק בתפילה ובתשובה.

והנה בליל שב"ק פ' בהר בחוקתי שמעתי בשיעורו של מרן הגר"י זילברשטין שליט"א בעמח"ס חשוקי חמד ושא"ס, שדואג כבר שבוע שלם לגבי המדרגות של בית הכנסת שהם צרות וצפופות והרי יש בבית הכנסת

חילול השם וסכנה רוחניות וגשמית, וכו', וחתמו ע"ז הגר"ש בעדני שליט"א והגר"ד יוסף שליט"א והגר"ש גלאי שליט"א והגר"ש מחפוד שליט"א והגר"י רצאבי שיט"א והגר"מ שטרן שליט"א והגר"א דינר שליט"א והגר"ח רבי שליט"א והגר"ע פריד שליט"א ועוד רבנים וחכמים. וכמו שהבאנו לעיל מהגר"מ מאזוז שליט"א.

ולכן בודאי לדינא אסור להשאר באתרא קדישא מירון יותר מארבע שעות, וגם הרי יש בזה איסור גזל לאחרים שקנו כרטיסים ולא יוכלו להכנס להר בגלל זה, וגם יש כאן משום ואהבת לרעך כמוך ועוד מצוות, ולכן בודאי יש להשמע להוראות המשטרה בכל זה.

ויהי רצון שבקרוב נשווע ישועות עולמים, ונזכה לביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטכול

מח"ס שערי יוסף וש"ס

החונה פה עיר התורה בני ברק

מאות מתפללים ויכול להיות דוחק שאנשים יפלו אחד על השני, אבל מאידך הסתפק שהרי אם יצטרך להביא מהגדס הרי יצטרך להוריד כמה ארונות ספרים, ולא יודע מה לעשות, ושאל למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי (שליט"א) זצ"ל מה לעשות שהרי יצטרכו מחמת זה להוריד כמה ארונות ספרים, ואמר שצריך להתפלל, וזה היה תשובתו, אולם זה חידוש לומר כן, שהרי אנחנו רואים מדברי הגמ' בשבת דלא מהני רק תפילה, ואולם י"ל דשאני שיכולים לתקן שירדו קצת קצת ויכולים להזהר, משא"כ האסון בהר מירון שהיה ללא שליטה, ומ"מ ברור שלגבי אתרא קדישא מירון שיש לעשות תקנות שלא יהיו יותר מידי אנשים.

וכן ראיתי עתה קריאת קודש של ראב"ד בי"ד בני ברק הגאון רבי יהודה סילמן שליט"א שכתב שבוודאי יש להישמע להוראות ואלו הנוהגים לנסוע למירון בל"ג בעומר לא ישהו בהר יותר מארבע שעות וכפי שקבעו הממונים ואסור באיסור חמור להכניס לעימותים ודחיפות וכיוצא בזה שיש במעשים אלו

הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א
מח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש ועו"ס

האיך אכל רשב"י במערה מהחרובין הרי היה ערלה

של תמרים, ומקורו בשם החכם השלם הר"ר יעקב פאראג נר"ו, ששמע מהר' יוסף בואש שקיבל ממורה"ר יהונתן גאלנטי זצ"ל שקיבל מהזקנים שקיבלו איש מפי אשי עד רשב"י זל"ה, והביא ראיה לזה מהא דאיתא במדרש רבה (אסתר פרשה ג' סק"ז, קהלת פרשה ד' סק"ח) שרשב"י ובנו אכלו במערה חרובין ותמרים, ובירושלמי (שביעית פ"ט ה"א) איתא שאכלו חרובין דתרומה, ובהערות ותיקונים על פסיקתא דר"כ (פסקא י' ויהי בשלח פרעה ס"ק קנ"ד) כתב שהוא ט"ס וצ"ל חרובין ותמרים, וכ"ה הגירסא בפסיקתא דר"כ כת"י אקספארד (עכ"ד).

והנה לפי"ז אם נאמר ששיך בו דיני ערלה יוצא לכאורה שלעולם יהא אסור לאכול פירות אילן זה שהרי לעולם לא עוברים עליו שלש שנים שלימות שהרי כל שבוע היה מתהפך לתמרים וא"כ נעשה לכאורה לעץ חדש וצריך להתחיל ולמנות מחדש את השלש שנים.

וראה בחזו"א (ערלה סימן י"ב סק"ג) שכתב וז"ל: ונראה דגזע המתקיים שנתיים או שלש שנים ואח"כ הגזע כלה והשורש קיים ומוציא גזע

ידועה הקושיא האיך אכל רשב"י זיע"א במערה חרובין מהעץ בשלשה שנים הראשונות, הרי היה ערלה.

והנה אחי הגה"צ רבי אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס תורת הקטן – כרם אליעזר ושא"ס, כתב בזה כמה תירוצים חדשים, ואלו דבריו היקרים:

מבואר בגמרא (שבת ל"ג ע"ב) שכשנתחבאו רבי שמעון בר יוחאי ובנו רבי אלעזר במערה נעשה להם נס ונברא להם שם עץ של חרובין כדי שיוכלו לאכול מפירותיו, ומעיין לשתות מים, וכבר ידועה קושיית העולם – וכן מובא קושיא זו בשם המהרי"ד מבעלזא זצ"ל - האיך היה מותר להם לאכול תיכף מהעץ של החרובין והרי לכאורה יש בו איסור ערלה כל שלשת השנים הראשונות, ויש על זה הרבה תירוצים.

אילן שאינו מתקיים ג' שנים האם יש בו ערלה

ולענ"ד נראה ליישב ע"פ המובא במדרש תלפיות (ענף חרוב) וז"ל: אילן החרובין שהיה לרשב"י במערה בכל ערב שבת היה נהפך לאילן

אפשר דכיון דכל קיום אילן זה היה ע"י נס, ולאחר שיצא הרשב"י מהמערה אולי לא המשיך כלל ליתן פירות, וא"כ הוי כאילן שאינו מתקיים.

האם אזלינן בתר מין האילן או בתר כל אילן בפנ"ע

ועדיין יש להעיר בזה דאפשר דסברת החזו"א הוא רק כשאנו דנים על מין אילן מסויים אם הוא אילן או ירק בזה [וכגון לענין הבננות דאיירו בהו בחזו"א שם] אפשר לקבוע את המציאות על ידי סברא זו דלא יתכן שהתורה אסרה מין מסויים של פירות לאכלם לעולם מחמת איסור ערלה דהרי איסור ערלה הוא איסור שיש היתר לאיסורו לאחר שלש שנים, אבל באופן שברור לנו על מין מסויים שהוא אילן אז אף אירע שנטעוהו באיזה אופן שלא יחזיקו פירותיו ג' שנים אין זה מתיר איסור ערלה מפירות אלו, ולפי"ז ה"נ הרי עץ החרובין מחזיק שנים רבות ושייך בו דיני ערלה, וא"כ אף שהתם אצל רשב"י לא החזיק אילן זה יותר משהיה ימים עדיין אין זה מפקיע ממנו איסור ערלה כיון שביסודו הוא מין אילן.

וראיתי בספר דרך אמונה (הלכות מע"ש ונט"ר פ"י ה"ח בד"ה הנוטע) שהביא את דברי החזו"א, וכתב ע"ז וז"ל: ויש לעיין באותן שנוטעים אילנות רכים לתוך עצים שאינו יכול להתקיים בו ג' שנים, ודעתם להעבירם

אחר, או שגם השורש כלה וחוזר וצומח מזרע הנופל כל שאין מתקיים עד אחר ערלה ואחר רבעי ודאי לא אילן הוא, דאין סברא שיהא אילן שפירותיו לעולם אסורים (עכ"ל וחזר וכתב כן בקיצור דיני ערלה אות ל"ח) – ולמדנו מדבריו דאיסור ערלה אינו שייך רק בדבר המתקיים יותר משלש שנים שבזה אמרה תורה שלא יאכלו את הפירות רק לאחר ג' שנים, אבל אילן שאינו מתקיים יותר מג' שנים אין בו כלל איסור ערלה דלא אסרה תורה את הפירות לעולם וע"כ שאינו בגדר אילן, ולפי"ז א"ש גם בעץ החרובין שלא היה מתקיים יותר משבע ימים וכנ"ל, וממילא אין שייך בו דיני ערלה שא"כ לעולם יהיו פירותיו אסורים.

ולא מסתבר כלל לומר דאזלינן בתר עיקר האילן וכיון שעיקר האילן נשאר קיים כל הי"ב שנה אז אף שפירותיו משתנים נחשב כאילן אחד, דהרי כל עיקר האילן הוא הפירות וכיון שיש בו ב' מיני פירות הרי הוא כב' אילנות ואפשר עוד דגם עיקר האילן נשתנה ונתהפך לאילן של תמרים ולא רק הפירות.

ומיהו יש לפלפל בזה קצת דאפשר דסברת החזו"א הוי רק באילן שמצד עצמו אינו מתקיים יותר מג' שנים משא"כ הכי שמאיליו לא ישתנה האילן רק ע"י נס, והרי אחר שיצא הרשב"י מהמערה מסתמא לא נשתנה שוב לתמרים בבוא יום השבת, ומיהו

שלא אסרה התורה פירות אילן מסויים לעולם, ואולם בדרך אמונה (שם) לאחר שהביא את דברי החזו"א הנ"ל כותב בזה"ל: ומסתמא הטעם משום דכתיב שלש שנים וגו' ובשנה הרביעית וגו' וצריך שתהא ראויה לשנה רביעית וחמישית (עכ"ל) ולפי"ד אין זה סברא אלא דילפינן לה מקרא, שלא אסרה תורה ערלה רק באילן ששיך בו שנה רביעית וחמישית.

ולכאורה יש בזה נפק"מ טובא לדינא באילן המתקיים רק ארבעה שנים דלפי טעמו של הדרך אמונה אין דין ערלה רק במתקיים חמש שנים דבעינן שיהא ראוי לשנה החמישית, אבל לפי המבואר בחזו"א כל הטעם הוא רק משום דאין סברא שהתורה אסרה פירות לעולם, ולפי"ז כל המתקיים מעט יותר מג' שנים הרי אז יהיו פירותיו מותרים, ואף שבשנה הרביעית צריך לחלל את הפירות [או לאכלם בירושלים] עדיין אין בזה כ"כ סברא לומר שלא יתכן שהתורה תצריך לאכול פירות באופן זה, ודו"ק.

והנה כבר נתבאר לעיל דלדעת הדרך אמונה אזלינן בזה בתר כל אילן ואילן בפנ"ע אם הוא מתקיים ג' שנים, ויתכן דאזיל לשיטתו דילפינן מדין זה מקראי דבעינן שיהא ראוי לשנה רביעית וחמישית דלפי"ז יתכן דאזלינן באמת בתר אילן זה, אבל לפי המבואר בחזו"א גופיה שהטעם הוא משום דלא מסתברא שהתורה אסרה פירות אילן לעולם נראה

אח"כ כשיגדלו, כמו שדרך הרבה אנשים לעשות כן היום, האם נוהג בהן ערלה בעודן בעציץ כיון שאין מתקיימין שם ג' שנים – ודין זה נפק"מ לקולא ולחומרא אם נוהג ערלה בפירות שצמחו בהעציץ, וגם אם אח"כ כשמעבירין אותו אם צריך למנות שני ערלה מחדש, וצ"ע (עכ"ל), ומשמע דס"ל דחידושו של החזו"א שייך בכל אילן ואילן בפנ"ע דכל שהוא עצמו אינו מתקיים ג' שנים אף שמינו מתקיים ג' שנים אין בו דיני ערלה [אך גם לדידה לא ברירא דין זה ונשאר בצ"ע], ולענ"ד נראה יותר דאזלינן בזה בתר מין האילן וכל שמין אילן זה אינו מתקיים ג' שנים בזה אינו נוהג ערלה, אבל במין אילן שמצד טבעו הוא מתקיים ג' שנים אלא שהוא נטעו בעציץ ולכן אינו מתקיים ג' שנים בכה"ג מסתברא שנוהג דין ערלה.

ומיהו אכתי י"ל בנידו"ד לגבי עץ החרובין של רשב"י דאף דעץ חרובין מתקיים יותר מג' שנים מ"מ כיון שאילן זה הוא אילן מיוחד ביותר שהוא לפעמים חרובין ולפעמים תמרים ממילא הוי כמין אילן בפנ"ע ושוב אין בו דיני ערלה כיון שאין כל מין שבו מתקיים ג' שנים.

טעם הדבר שאין ערלה באילן שאינו מתקיים

והנה בטעמא דמילתא שאין איסור ערלה באילן שאינו מתקיים מבואר בדברי החזו"א דנקט כן מסברא

בעץ החרובין היו כל הטעמים

עוד נראה לענ"ד ליישב עפ"י מש"כ בספר שפתי צדיק להר"ק מפילץ זצ"ל (ל"ג בעומר סק"ה) דרשב"י ובנו טעמו בפרי החרובין את כל הטעמים שבעולם דומיא דמן, ולפי"ז יתכן לומר שהיתה להם אפשרות לכוין בו לטעם אחר לא טעם של חרובין וממילא אין בזה איסור ערלה שהרי נתהפך לדבר אחר, וכגון אם נתכוונו לטעום בו טעם בשר הרי זה כבשר וממילא אין בו דיני ערלה, ומיהו לכאורה זה תלוי במה שנחלקו האחרונים בגמרא (יומא ע"ה ע"א) לענין המן אם טעמו בו טעמו וממשו של כל הדברים או רק טעמן ולא ממשן, וכבר כתבו האחרונים שיש בזה נפק"מ לדינא אם היה מותר להתכוין באכילת מן לטעם של דבר איסור דאם היה רק טעם ולא ממשות שרי אבל אם הוי רק ממשות אסור, ובנידון דידן הוא להיפך שאם היה רק טעם נמצא שלא נשתנה לגמרי וממילא יש בו איסור ערלה, אבל אם היה טעמו וממשו של שאר דברים א"כ יש אפשרות להפקיע ממנו איסור ערלה. [ואין זה דומה להא דקיי"ל אין מבטלין איסור לכתחילה דהכא לא נתבטל ברוב רק נפקע לגמרי, וק"ל]. עכ"ל אחי הגר"א שליט"א.

יותר דאזלינן בתר מין האילן, וכל שמינו ראוי להתקיים ג' שנים שוב לא שייך בו סברא הנ"ל.

והנה מש"כ החזו"א דכל אילן שאינו מתקיים ג' שנים לא שייך בו ערלה דא"כ יהיו פירותיו אסורים לעולם, יש להעיר דמשכח"ל שיהא היתר לפירותיו באופן שנטעו לפני ט"ו באב ונמצא שעד ר"ה עברה שנה וא"כ לאחר שנתיים ומ"ה יום יעברו שני ערלה ידידה, ויתכן דאה"נ ומש"כ החזו"א ג' שנים הוא לאו דווקא וכוונתו שיהא שייך בו היתר לאחר שנות הערלה, ומיהו מלשון החזו"א (בדיני ערלה) לא משמע כן וצ"ע, ולפי דברי הדרך אמונה הנ"ל יתכן שזה תלוי בכל אילן ואילן בפנ"ע, ולפי"ז אילן המתקיים שנתיים ומחצה אם נטעו בתחילת השנה אין בו דיני ערלה שהרי א"כ לא יהא מותר לעולם, ואם נטעו סמוך לר"ה באופן שאפשר למנות שנות ערלה ויהא לו היתר אח"כ יהא נוהג בו דיני ערלה [ולפמשנ"ת דלדעת הדרך אמונה צריך שיתקיים גם בתחילת השנה החמישית א"כ משכח"ל הנפק"מ באילן המתקיים שלש ומחצה שנים].

הגאון רבי יקותיאל פיש שליט"א
מח"ס סוד החשמל

רבי שמעון בר יוחאי היה ניצוץ משה רבינו

הקשר בין ל"ג בעומר לגלי הים.
הקשר בין ל"ג בעומר לפרשה הל"ג בתורה. [בחוקת].
הקשר בין ל"ג בעומר לארץ הגליל.
הקשר בין ל"ג בעומר לתגלחת.
הקשר בין ל"ג בעומר לפסוק הל"ג בפרשת תזריע.
הקשר בין ל"ג בעומר ללג שמן של מצרע.
הקשר בין ל"ג בעומר לרגל.
הקשר בין ל"ג בעומר למן שהיה "עמר לגלגלת".
הקשר בין ל"ג בעומר לגל של עצמות.
הקשר בין ל"ג בעומר ליהושע בגלגל.
הקשר בין ל"ג בעומר לחטא העגל.
הקשר בין ל"ג בעומר לגאלה.
מדוע חכה בגימטריא ל"ג, ואניה בגימטריא ב' פעמים ל"ג.
מדוע לספרה 8 יש צורה של גלי ים, ושני הספרות 33 כמנין ל"ג יוצרות יחד את הספרה 8.

הקשר בין מרון למלאך מטטרו"ן ולמנורה. מובא בהקדמת ה'מתוק מדבש' לספרא דצניעותא בשם תלמיד האריז"ל שרשב"י היה ניצוץ משה רבינו, וכשם שמושה כתב חמשה חמשי תורה, כך רשב"י כתב חמשה פרקים של ספרא דצניעותא, שכוללים את כל יסודות תורת הקבלה. וכן מצינו כמה רמזים המקשרים בין רשב"י למשה. דיום ל"ג בעומר חל תמיד באותו יום שיחול בו האושפיזין של משה בחג הסכות. ויש אומרים שרשב"י נולד ביום חג השבועות. וכן מובא בספר 'גלגל החיים' בשם 'ספר הגלגולים' להאריז"ל שרשב"י הוא גלגול משה, ובנו רבי אלעזר הוא גלגול אליעזר בנו של משה. וכן מובא בספר 'ערכי הקדש' (אות ל) שרשב"י הוא בסוד המלאך מטטרו"ן, לכן ההלולא שלו היא בח"י באיר כמנין ט"ט שבמטטרו"ן, והאותיות מרון מרמזות על מקום ההלולא. ומש"ה הוא ר"ת מטטרו"ן שר הפנים. וכן על יד רשב"י במירון קבור רבי יוחנן הסנדלר המרמז על המלאך מטטרו"ן שהוא חנוך שהיה תופר מנעלים. וכן השתלשל בגשמיות שממירון יוצא נחל ששמו נחל עמוד, ומרמז על המלאך מטטרו"ן

שנקרא עמוד האמצע. וכן שמו של משה בשגם בא"ת ב"ש רשב"י. וכן מובא בספר 'יכהן פאר' בשם הרב חנוך הכהן לוין זצ"ל של"ג בעמר בגימטריא משה, ובגימטריא אהרן הכהן עם הכולל והאותיות. וכן מובא בספר 'נהורא דיוסף' שמרון בגימטריא "הר האלהים" מקום התגלות השכינה למשה.

והוסיף הרה"ג ר' יוסף סופר שליט"א שאותיות ר' שמעון בחלוף אותיות אח"ס בט"ע הוא אור משה. וכן הכתוב שמשא אמר (דברים א, יז) והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתי. ס"ת ה"ר מירון. ויש כאן רמז על כל הקשיים והצרות שממתיקים שם. וכן האותיות שקודם אותיות ל"ג בעמ"ר, הן אותיות סל"ק כא"ב. של"ג בעמר מסלק את הכאב שלפניו. וכן הוסיף בשם אחיו ר' אהרן סופר שליט"א שמרון נוטריקון מר רון, מי שבא מר יוצא רון.

וכן גאלת ישראל ששרשה מפנימיות התורה שבאה מרשב"י, קשורה למלאך מטטרו"ן כמובא ב'ספר הלקוטים' להאריז"ל (משפטים ע' קעב) שעבד עברי הוא בבחינת המלאך מטטרו"ן, דמטטרו"ן נקרא עבד. וכן משיח בגימטריא עבד עברי. וכן שמעתי מהרה"ג ר' צבי פנטון שליט"א שעבדי"ם ר"ת דוד בן ישי עבדך משיחך. וכן כתוב (ישעי נב, יג) "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד". ורואים שהמשיח הוא בחינת עבד. וכן

מצינו בזהר (פנחס רנה). שמטטרו"ן הוא מלשון מטה, והוא "מטה האלהים שנהפך לנחש", ומצינו במדרש (ב"ר פה, ט) "ומטך" זה מלך המשיח, "ויצא חטר מגזע ישי", "מטה עוזך ישלח ה' מצינו". וכן כתוב על המשיח (ישעי' יא, א) "והכה ארץ בשבט פיו". "שבט" הוא מקל. וכן משיח בגימטריא הכתוב (במדבר יז, כ) "מטהו יפרח". וכן מצינו בגמרא (סנהדרין צח:) שיסורי המשיח שסובל עוונותיהם של ישראל הם צרעת. וכן נע"ר המסמל את המלאך מטטרו"ן, כדבארנו במאמר 'חשמל ציצית', מרמז בכתוב (ויקרא יג, ט) "נגע צרעת" בדלוג שתי אותיות.

וביתר עמק נראה לבאר את הקשר בין רשב"י למשה, שהרי ידוע שספירת הבינה המסמלת את השמיני שמעל הטבע, כי היא השמינית מהסוף להתחלה, נמשלת למים עמקים, כמו שכתוב (משלי כ, ה) "מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה", ומים עמקים מרמזים על ים. וכן מובא בזמר 'אל מסתתר', רחובות הנהר נחלי אמונה. מים עמוקים ידלם איש תבונה. תוצאותיה חמשים שערי בינה. אמונים נוצר ה'. וכן מצינו בזהר (נח סב.) שהמים העליונים שנקראים ים החכמה העליונה הם בבחינת בינה. ומצינו בזהר (תיקונים מז.) שים החכמה למעלה הוא שער החמשים כמנין י"ם, והוא השמיני שבא לאחר המ"ט, שהם שבע כפול שבע. וכן מובא ב'שער הכוונות'

להאריז"ל (קבלת שבת ח"ב ע' נ) שיש ת"י נימין כמנין שמיני שנמשכים מים החכמה העליונה. וכן מובא בזהר (תיקונים מ:) שהשפעת הים נקראת "ורחבה מני ים", לרמז על השפעת יסוד דאמא שהוא רחב רחובות הנהר. וכן הכתוב (ירמי' נא, מב) "הים בהמון גליו" בגימטריא רז.

מובא בלק"ת (עקב יז.) שרש משה הוא מבחינת מקור החכמה, "כי מן המים משיתהו" בבחינת ים חכמה עליונה. רואים שמשך נמשך מהים שלמעלה. וכן מצינו בזהר (תצא רעח.) שמשך נקרא בעל תשובה, היינו שיש לו חבור לאמא עלאה שנקראת תשובה וכן מצינו ברש"י (שמות ב, י) "משיתהו" כתרגומו שחלתיה, הוא לשון הוצאה, כמשחל בניתא מחלבא שעה הנמשכת מהחלב, מרמזת על השפעת הים העליון שהוא בבחינת אמא שהשפעתה היא חלב. וכן השפעת התורה שמשך השפיע לעולם היא בבחינת חלב אם כמובא במדרש (ילקוט שיה"ש תתקצד) על הכתוב (משלי ה, יט) "דדיה ירוך בכל עת". וכן מצינו במדרש (תנחומא שמות יב) משה ואהרן שנאמר בהן "שני שדיך כשני עפרים תאומי צביה". וכן מובא בכתבי הרמ"ע מפאנו ('יונת אלם' ח"א פל"ט) שיוכבד היא בסוד בינה לכן היא הולידה את משה. וכן מובא ברמ"ע מפאנו ('גלגולי נשמות' אות א) שיוכבד הולידה את אלדד ומידד כשפרשה מעמרם,

והתחתנה עם אליצפן בן פרנץ. ומבאר לדברינו דאלדד ומידד הם בסוד דדי אשה, כמובא ב'שער הפסוקים' להאריז"ל (בהעלותך קע). וכן מובא בספר 'פרי חיים' שדד בגימטריא שמונה.

מובא ב'שער הכונות' להאריז"ל (ספירת העומר ח"ב קצ) ובבוא יום ל"ג לעמר אז נתגלה קטנות ב' של אמא שהוא שם אכדט"ם אשר באמא והנה הוא חלוף שם אלהים אשר הוא בחינת רחמים בסוד אלהים חיים. רואים שבל"ג בעמר יש השפעה מאמא להמתיק את הדינים. נראה דלכן נקבע יום ההלולא של רשב"י ביום ל"ג בעמר, דרשב"י היה בבחינת גל המתחבר לים החכמה העליונה "מן המים משיתהו", כמו משה. וכן מצינו בזהר (נשא קכד:) "והמשכילים יזהרו כזהר הרקיע" בהאי חבורא דילך דאיהו ספר הזהר מן זוהרא דאמא עלאה. רואים שספר הזהר הוא אור של השפעת אמא עלאה.

וכן מובא בספר 'דגל מחנה אפרים' (שמיני) בספרא דא ספר הזהר יפקון ישראל מן גלותא, וכמו שכתבתי בפרשת בשלח רמז מזה על התרגום "ובני ישראל נפקין ברי"ש גלי" ר"ת רבי שמעון בן יוחאי. ואיתא רבי שמעון בר יוחאי היה בחינת משה וגם כי בכל דור ודור יש בחינת משה, וזהו "דרש דרש משה" היינו כשיתגלה וידרש מה שדרש כבר משה היינו רבי שמעון בר יוחאי ספר הזהר, אז "והנה שרף" היינו

רשב"י, כי ים משפיע דרך גלים כפי שנבאר.

כתוב (תהילים צג, א ואילך) "הוי"ה מלך גאות לבש וגו' נכון כסאך מאז מעולם אתה: נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קולם ישאו נהרות דכים: מקלות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ה': עדתיך נאמנו מאד וגו'". וב'מצודת ציון' שם "משברי ים", הם גלי הים. וכן הכתוב "הוי"ה מלך גאות לבש" ר"ת גלי"ם. רואים שהשפעת התורה בבחינת עדות שמגלה את הנסתר שבתורה, היא בבחינת גלים. וכשם שהגלים יוצאים מן הים ואחר כך חוזרים לים, כך האדם שזוכה לגלי החכמה שלמעלה, צריך ללמד ולשלח תורתו חזרה לים שלמעלה, דלאחר האיתערותא דלעילא צריך איתערותא דלתתא להעלות את התורה חזרה למעלה. וכן מצינו בזהר (תיקונים מז.) "אדירים משברי ים", אלו טעמי התורה שנאמר בהם "כל משברייך וגלייך עלי עברו". וכן מובא בספר 'מחמדי ארץ' ש"משבריי" אותיות מרשב"י, ומבאר לדברינו דהשפעת הגלים מים החכמה העליונה בסוד א"ם ג"ל, היא השפעת רשב"י. וכן מובא ב'שער הכונות' להאריז"ל (קבלת שבת) שהכתוב "אדירים משברי ים ר"ת אמ"י. והוסיף הרה"ג ר' אברהם אגסי שליט"א שגל הוא מלשון עגול, ויש לו צורת עגול. וכן הספרה 8 מרכבת משני עגולים בצורת גלים. וכן ג"ל בגימטריא 33.

שיתבטלו כל הקלפות וממילא יהיה גאלה שלמה במהרה בימינו אמן נצח סלה ועד. ורואים שספר הזהר שבא מהאמא ובזכותו תבא הגאלה, נרמז בתרגום בתבות ברי"ש גלי, המרמזים על הקשר של רבי שמעון בר יוחאי לבחינת ג"ל. וכן רואים שרשב"י פועל דרך אש המסמלת את מדת הגבורה ששרשה מהאמא, וכפי שנבאר לקמן שיום ל"ג בעמר הוא יום המתקת הדינים שנמתקים בשרשם, כיון שזוכים לאור של אמא שהיא שרש הדינים. ולכן מרבים ביום זה בהדלקת אש של מצוה לכבוד רשב"י לרמז שביום זה לא מפחדים מהאש ומהגבורות, כיון שממתיקים אותם. והוסיף הרה"ג ר' יוסף סופר שליט"א ששמעון אלעזר ר"ת א"ש.

ומבאר ה'שער הכונות' שם את סוד המתקת האמא ביום זה, שהאותיות הפנימיות של שם אלהים, שהן האותיות לה"י מתחלפות לאותיות כד"ט. כ' לפני ל', וד' לפני ה', וט' לפני י', בגימטריא ל"ג, וביחד עם הא' והמ', זה א"ם ג"ל. ושמות אלו מתגלים בל"ג בעמר דרך האמא להמתיק את הדינים. והם בסוד הגל שהפריד בין יעקב ללבן. ומבאר לדברינו דנבאר לקמן שהגל שהפריד בין יעקב ללבן היה בסוד תורה. וכן מרמז הא"ם ג"ל על ספירת הבינה שנקראת א"ם שמשפיעה את השפעת התורה דרך בחינת ג"ל שהוא

ואם נחבר את שתי הספרות 3 שמהן מרכב המספר 33 נקבל שוב את הספרה 8. וכן ל"ג י"ח הן האותיות שקודם השם אכדט"ם, חוץ מהאות א' שאין אות לפניו, דאותיות ל"ג י"ח מרמזות על ל"ג בעמר שחל ב"ח באיר. וכן ל"ג י"ח הן אותיות יגלח המרמז על תגלחת השערות ביום זה.

מצינו בזהר (הקדמה א:) סוד זה לא נגלה, חוץ מיום אחד שהייתי על שפת הים, ובא אליהו ואמר לי רבי ידעת מה הוא "מי ברא אלה" וכו', אמר לי רבי דבר סתום היה לפני הקדוש ברוך הוא וגלה בישיבה עליונה וכו'. נראה דלכן שפת הים הוא מקום מסגל לגלוי סודות התורה דמקום הגלים הגשמיים מסגל להשיג את הגלים הרוחניים שמגלים את סודות התורה שבאים מים החכמה העליונה. ולכן אומר רבי שמעון שסוד זה נגלה לו רק על שפת הים, דסוד זה הוא על האמא שנקראת "מי" שהיא אותיות ים, שמשפיעה לתפארת היינו פרצוף ז"א שנקרא "אלה", ושניהם יחד הם אותיות אלהים, כפי שמבאר שם הזהר. וזה אותו סוד של שם א"ם ג"ל שהוא חלוף שם אלהים, כפי שהבאנו לעיל מהאריז"ל, ובארנו שהא"ם משפיעה את הגל. וכן "מי" מסמל את הים שהוא העולם השמיני שמשפיע את הגלים, "ברא אלה" מרמז על הגל, דגל עם האותיות והכולל בגימטריא אלה. ועל הסוד הזה מובאת שם בזהר הלשון:

אתא רבי אלעזר וכלהו חבריא ואשתתחו קמיה, בכו ואמרו אלמלא לא אתינא לעלמא אלא למשמע דא די. וכן מובא בספר 'מחמדי ארץ' ששם אלהים מסמל את השפעת אמא, דאותיות א"ם מסמלות את אמא, ואותיות לה"י ר"ת לדה הריון יניקה, המסמלים את השפעת אמא. וכן גל מרמז בתבת רגל המסמלת את השפעת אמא, שמשפיעה דרך הנה"י שלה שהן בבחינת רגלים. וכן מובא בספר 'הלקוטים' להאריז"ל (לך לך מד) שם אלהים בחלוף שהוא אכדט"ם, נרמז בר"ת של "כי טובים דודיך מיין". והוא רומז באימא, יין המשמר. ואפשר להוסיף שהפסוק רומז על השפעת היניקה של אמא. "טובים דודיך". והוסיף הרה"ג ר' יוסף סופר שליט"א שהאותיות הבאות אחרי שם אכדט"ם המסמל את השפעת אמא, הן ל"ב נה"י, המרמז על השפעת הל"ב נתיבות חכמה דרך הנה"י דאמא. וכן שם אכדט"ם בחלוף א"ט ב"ח הוא סוף סטרא, המרמז על סלוק הסטרא אחרא והמתקת הדינים.

וכן רואים במזמור 'למנצח בנגינות' שיש בו מ"ט תבות כנגד ימי העמר, יום ל"ג בעמר הוא כנגד תבת אלהים. והוסיף הרה"ג ר' שמואל אנגל שליט"א שבתבות "אנא בכח" יום ל"ג בעמר הוא כנגד תבת נהל שהיא בגימטריא אלהים. וכן החסדים וגבורות של יום זה שנדחים להוד שבהוד מרמזים על מדת הדין, דהוד הוא דין.

וכן מובא בספר 'מחמדי ארץ' שהוד מרמז על סודות התורה, כמובא ב'בעל הטורים' (במדבר כז, כ) "מהודך" בגימטריא הסוד. לומר לך שמסר לו סוד המרכבה ומעשה בראשית.

וכן מובא בספר 'נהורא דיוסף' (ח"ב ע' קנז) שימי הספירה מתחלקים לג' שלישים כנגד ג' שלישי ספירת התפארת של חג השבועות, וביום ל"ג בעמר לאחר שעברו שני שלישים מימי הספירה, מתחילים לתקן את השליש העליון, ושליש העליון ששם עמק הדין, נתקן דרך שם אכדט"ם שממתיק את הדינים, כמובא ב'לקוטי הש"ס' להאריז"ל (בבא מציעא). ורואים ששם אכדט"ם ול"ג בעמר מתקשרים עם השליש העליון של התפארת שמתחבר לאמא עלאה.

ביתר באור נראה לבאר מדוע השפעת הגלים מהאמא מתקשרת עם שם אלהים המסמל את מדת הדין, דאמא היא שרש קו הגבורה ומינה דינין מתעריין כמובא בזהר (אחרי סה.), לכן "מי ברא אלה" וא"ם ג"ל המסמלים את השפעת אמא מתקשרים עם שם אלהים. וכן התוכחה כתובה בתורה בפרשת בחקתי, ובפרשת כי תבא, שהן הפרשיות הל"ג והנ' שבתורה, דענין התוכחה והקללות בא מצד הגבורה.

מצינו במדרש (תהילים ב) הים הזה הגל שלו עולה ומתגבר כאלו מציף את העולם, וכיון שמגיע לשפת

הים הוא משתטח לפני החול. בארנו במאמר 'מעלת יסוד המים' שחול הוא סוג העפר היבש ביותר בלי שום לחלוחית של מים, כיון שהים שואב ממנו את כל הלחלוחית שבו, והוא בחינת דין גמור. נראה דהמדרש מרמז על הגלים שבאים מאמא עלאה שממנה יוצאים הדינים, ורוצים להציף את העולם, וכיון שרואים את החול שהוא בחינת הדין התחתון, היינו ההמשך של גלי הים, הם משתטחים לפניו ומעבירים לו את הכח שהוא יבצע את הדין למטה.

מצינו בגמרא (סוכה מה:) אמר רבי חזקיה, אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בר יוחאי, יכול אני לפטור את כל העולם כלו מן הדין מיום שנבראתי ועד עכשיו. ואלמלי אלעזר בני עמי, מיום שנברא העולם ועד עכשיו. ואלמלי יותם בן עזיהו עמנו, מיום שנברא העולם ועד סופו. ומבאר לדברינו כיון שיש לרשב"י חבור לאמא עלאה שממנה שרש הדינים, הוא יכול להמתיק את הדינים בשרשם, ששם הם רחמים גמורים. ומרמז בזמר 'ואמרתם כה לחי', צדיק יסוד העולם, גלה מדרש הנעלם, יכול לפטור העולם, אדוננו בר יוחאי. היינו כיון שרבי שמעון הוא יסוד שמתחבר לאמא לגלות מדרש הנעלם, לכן יכול לפטור העולם. וזה גם הסוד של ואמרתם כה לחי כמובא בזהר (וארא כג:) שבחינת כה המסמלת את השמיני מתקשרת עם בחינת חי המסמלת את היסוד.

וכן ל"ג בעמר חל בח"י באיר, ומספר ח"י מסמל את היסוד דקדשה, כדבארנו במאמר 'חשמל לולב'. וכן מובא בספר 'נהורא דיוסף' (מאמר פד) שיום הסתלקות האריז"ל בה' באב, הוא יום הח"י לימי בין המצרים. וכן חדש איר נקרא זיו, והשם אייר פרושו אור כמו זיו. וכן צרוף שם הוי"ה של החדש יוצא מהכתוב (ירמ' ט, כג) "יתהלל המתהלל השכל וידע אותי". ומרמז על אור התורה של רשב"י שמתגלה בחדש הזה. וכן מובא בלק"ת להאריז"ל (בא קלח) שחדש איר הוא בחינת און, ואון מסמלת את אמא עלאה שהיא בחינת בינה.

וכן מירון נמצאת בארץ הגליל, המרמז על בחינת גל. וכן מצינו בגמרא (ע"ז ה:) שבארץ הגליל היו מרבים בשמחה בערב יום הכפורים יותר משאר מקומות. ובארנו במאמר 'חוטי החשמל מתחברים לשמיני' שביום הכפורים מתקשרים לאמא עלאה, ורואים ששם הרגישו את הקשר באפן מיחד. וכן מצינו בזהר (וירא קיט.) שהמשיח יתגלה בארץ הגליל בחלקו של יוסף היסוד, וגלוי משיח בחלקו של יוסף פרושו גלוי סודות התורה דרך היסוד שבו סוד. וכן מובא בפרוש 'אור יקר' מהרמ"ק על הזהר יתגלי מלכתא משיחא בן דוד, בארעא דגליל, מפני שהוא רמז לה' עליונה, גליל עליון.

וכן רואים בגשמיות באזור מירון שמגדלים שם עצי זית רבים, ושמן מסמל חכמה. וכן אותיות מרו"ן נמצאות בתבת מנורה, שמסמלת את עמוד האמצע שנמשך מהשמן והשמיני. כדבארנו במאמר 'חוטי החשמל מתחברים לשמיני'. ובאפן אחר מנורה אותיות ה' מרון, היינו שמירון משפיע את השפעת המנורה לאות ה' אחרונה המסמלת את המלכות. וכן מירון בגימטריא המנורה. וכן מצינו בזהר (תיקונים קיט:) שהמלאך מטטרו"ן הוא בסוד המנורה, לכן יש בו אותיות מרו"ן שבתבת מנורה. ובארנו לעיל שמירון קשור למלאך מטטרו"ן. וכן שמעתי מהרה"ג ר' יוסף סופר שליט"א שהר מירון בגימטריא רשב"י.

נראה דשרש תבת תגלחת היא גל ח, היינו גל שבא מהאמא שהיא בחינת ח', לרמז שתגלחת מסירה את החיצונים משערות הראש, והאדם זוכה להתחבר דרך השערות לגלי החכמה מאמא, שבאים מ"השמן הטוב על הראש", ומתחברים לאדם דרך שערות ראשו, כפי שבארנו במאמר 'חשמל נדרים' ששער הוא מלשון שער ופתח לקבל את השפעות החכמה לאדם. וכפי שהבאנו שם מהרבנו בחיי (במדבר ו, ג), לגבי נזיר. ולכן יום ל"ג בעמר הוא יום תגלחת, דיום זה הוא יום מסגל להתחבר לגלי החכמה שבאים מהאמא. ולכן אותיות יגל"ח סמוכות לאותיות שם אכדט"ס, דשם זה מסמל את הגלים שבאים מאמא כדלעיל. וכן מובא בספר

'עטרת ישועה' (מועדים) שהפסוק הל"ג בפרשת תזריע הוא "והתגלח" עם ג' גדולה לרמז שבני ג' מתגלחים ביום הל"ג. ומבאר לפי דברינו במאמר 'חשמל נגעים' שהמצורע צריך להתגלח בגלל אחיזת החיצונים בשערות שלו, ולכן הוא נטהר ביום השמיני עם "לג שמן", לרמז שהוא חוזר להתחבר לאמא שהיא בבחינת שמן ושמיני כשנטהר דרך בחינת "לג" המרמז על הגל. וזה הסוד של תגלחת ל"ג בעמר. ונראה דזה גופא הטעם שראש נקרא גלגלת לרמז שהראש מקבל את השפעת הגלים העליונים.

מובא בכונת רצה והחליצנו שמכונים בשבת ב'סדור הרש"ש'. יכון שיחליצנו ה' מהנהגת ושליטת מטטרון [שהוא בסוד נעל], ושתהיה הנהגת העולם על ידי ז"א דאצילות. היינו שהנהגת המלאך מט"ט, היא הנהגת דין בסוד נעל המסמל את הדרגות הנמוכות ביותר שהם דינים, [מט"ט נקרא נער שהוא בגימטריא ה' פעמים דין]. מבקשים שבשבת ה' יעשה תקון לנשמות ישראל בסוד חליצה, ויחלץ את נעלו שהוא המלאך מט"ט, ויוציא ממנו את הנהגת העולם. ויזכו נשמות ישראל להנהגת הרחמים של ז"א דאצילות. וכן מצינו בזהר (תיקונים ס:) שלעתיד לבא תחלץ השכינה את הנעלים של קדשא בריך הוא, ויהיה מצב של "חלוץ הנעל". נראה דלכן המקום מרו"ן שהוא בסוד המלאך מטטרון מסגל לעשות

חלקה. דחלקה בגימטריא חליצה. שנחלצים מהדינים שבשערות כדי לחבר את הראש לדרגות העליונות שבאצילות, ומקום המלאך מטטרון הוא מקום החליצה כדלעיל.

בקינות לתשעה באב נאמר תורה תורה חגרי שק והתפלשי באפרים, על תופשי משוטיך ופורשי מכמורים, מלחך וחובליך במים אדירים. רואים שלומדי התורה הם בבחינת מלחים המנהיגים אניות, ובבחינת דיגים שפורשים מכמורות. נראה דכשם שהים משפיע השפעותיו דרך הגלים, כך הוא משפיע את הדגים הנמשכים מהשמיני. וכן מצינו בגמרא (ב"ק מא:) שחדושי תורה נמשלים לציד ששולה דגים מן הים. וכן מצינו ברש"י (ברכות ט:) שדגים נמצאים בדרך כלל על שפת הים, ולא בלב ים, וזה מרמז שתפקיד הדגים לחבר ים ליבשה. וכן חכה בגימטריא גל. וכן מצינו בזהר (בראשית מ:) שאניה מסמלת את השפעת הים. וכן מצינו בזהר (ויחי רמב.) שהכתוב "לחוף אנית" מרמז על השכר שיהיה בעולם הבא, שהוא השכר שבא מהבינה, נראה דלכן אניה בגימטריא ב' פעמים גל, דהשפעת הים, נעשית דרך בחינת גל. וכן אותיות א' נ' י"ה מסמלות את השמיני. וכן פסוקים אלו המרמזים על השפעת החכמה מים החכמה, הם ס"ת אני"ה. (איוב כח, כ) "והחכמה מאין תבוא ואי זה מקום בינה". (ישעי' ב, ג) "כי מציון תצא

תורה". וכן אני"ה מרמזת בכל מקום שכתוב "ארון ברית הוי"ה" בדלוג ג' אותיות, דארון מסמל את השמיני שמשפיע את התורה לישראל, כדבארנו במאמר 'חוטי החשמל מתחברים לשמיני'. וכן אני"ה מרמזת בכתוב המדבר על השפעת היובל שמסמל את השמיני (ויקרא כה, נד) "ויצא בשנת היבל הוא ובניו" בדלוג ג' אותיות.

מצינו בגמרא (יבמות קכא.) תניא אמר רבן גמליאל פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה ומנו רבי עקיבא, וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה, אמרתי לו בני מי העלך אמר לי דף של ספינה נזדמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי. הבאנו במאמר 'חשמל סלם' מה'שער מאמרי רשב"י' להאריז"ל (ע' שג) שר' עקיבא הוא משרש בינה. נראה דלכן הוא נצל על ידי דף של ספינה לרמז שיש לו חבור לים דרך בחינת הספינה המתחברת לים. וכן מובא בשם המהר"ם שפירא מלובלין שדף של ספינה מרמז על דפי הגמרא. ומבאר לדברינו דחבורו של ר' עקיבא לבינה היה דרך התורה. וכפי שהבאנו במאמר שם שר' עקיבא זכה לשער הנו"ן של הבינה בחייו, וזה שאמר ר' עקיבא שעל כל גל וגל נענע בראשו, דכל חייו היה קשור לגלים אלו דרך ראשו, לכן זכה לנצל. וכן רבי עקיבא בגימטריא פטיש, המסמל את החבור

לשמיני, בסוד פטיש יפוצץ סלע. וכן מובא בספר 'פרי חיים' (קאמרנא) שעקיב"א ר"ת עמודים קרשים יריעות בריחים אדנים. ואלו מסמלים את המקיפים של אמא שמקיפים את המשכן.

מובא בשו"ע (או"ח תכח) שתמיד יחול ל"ג בעמר ביום שיחול פורים. ומבאר לדברינו דל"ג בעמר מגלה את סודות התורה, דרך רשב"י שהוא בסוד משה, כמו בפורים שנכנס יין יצא סוד לגלות את סודות התורה, וזוה"כ לקבל את התורה מאהבה. וכן מובא בספר 'לקוטי הלכות' (ראש חודש ג) ל"ג בעמר היא יום השגת התורה של ימי הספירה כי הוא יום הלולא רבא דרבי שמעון בר יוחאי שהשיג אז מה שהשיג. ועל כן הוא חל ביום שחל פורים, וזה ל"ג בעמר בחינת "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

וכן מובא בספר 'בני יששכר' ובה תבין מנהג ישראל תורה להדליק נרות ומאורות ביום זה, לכבוד האור כי טוב שמתחיל להתנוצץ ביום זה היקר ל"ג בעמר, טו"ב ימים קודם מתן תורה, ולכבוד נשמת מאור התורה אשר נתגלה ביום זה, וביום הזה עלה לשמי מרומים, והוא יומא דהלולא דיליה, לכבוד ספרו הקדוש זהר המאיר ומבהיק מסוף העולם ועד סופו. רואים שמיום ל"ג בעמר מתחיל להאיר האור השמיני של אמא עלאה, שמאיר בחג השבועות. וכן מצינו בזהר (נשא קכח.

עם 'מתוק מדבש' כשפתח רבי שמעון לפרש סוד שבספר רזא דרזין, נודעזע המקום שישבו שם, כדמיון הר סיני שנאמר בו "ויחרד כל ההר מאד", והחברים נתחללו ונרעדו, כדמיון ישראל במתן תורה.

וכן רואים ב'סדור הרש"ש' שיום זה הוא כנגד שמלה דשמלה. ומובא ב'תורה אור' (בראשית ב.) התורה אף על פי שנקראת מזון, היא גם כן בבחינת לבוש, כמו שכתוב (תהילים קד, ב) "עטה אור כשלמה". רואים שלבוש התורה היא בבחינת "אור כשלמה". וכן מצינו במדרש (ילקוט יחזקאל שפב) שהאור כשלמה הוא בבחינת זיו, המרמז על האור של חדש איר שנקרא זיו. וכן שמלה אותיות למשה.

וכן מובא בספר 'קדשת לוי' (ויצא) מל"ג בעמר מתחיל ההארה של מעמד הר סיני שהיא קבלת התורה. וזהו "ויקרא לו יעקב גל עד", כלומר כיון שמגיע ג"ל שהוא מרמז על ל"ג בעמר אז מתחילין להאיר בחינות הארה קבלת התורה. וכן מובא ב'שער הכוונות' להאריז"ל (ספירת העומר) וזה סוד מה שאמר יעקב "ע"ד הג"ל הזה" רמז אל השם הנזכר שהוא בגי' ע"ד. ואמנם האותיות המתחלפות בו הם בגימטריא ג"ל והנה בהגלות נגלות השם הנזכר ביום ל"ג לעמר שהוא סוד אותיות המתחלפות שהוא יותר רחמים כנזכר אז פסקו מלמות. רואים שהאריז"ל

מקשר את הגל של יעקב לל"ג בעמר, ונבאר שהגל של יעקב היה סמל לתורה. וכן גל עד, מרמז על השפעת פנימיות התורה, גל הוא מלשון גלוי, ועדות מגלה את הנסתר לבית דין, והיא מסמלת את גלוי הנסתר. וכן נראה שיש רמז בכתוב שאמר יעקב ללבן (בראשית לא, לו) "כי דלקת אחריי", לרמז על האש של ל"ג בעמר.

וכן מובא ב'חתם סופר' (יו"ד רלג) שביום ל"ג בעמר התחיל המן לרדת לישראל, ומרמז בכתוב המדבר על המן (שמות טז, טז) "עמר לגלגלת". והמן היה ההכשר לקבלת התורה, והיה חלק מהתורה ממש כפי שהזהר (תיקונים מא:) קורא לו מנא דאורייתא, וכפי שבארנו במאמר 'מן בזכות משה'. [אף על פי שמצינו ברש"י (שמות טז, לה) שהמן התחיל לרדת בט"ז באיר, הרי לקח ג' ימים עד שהתעכל המזון הקודם במעים ונזונו רק מהמן].

מובא בזמר 'בר יוחאי' במערות צורים שעמדת, שם קנית הדרך והדרך. רואים שבזכות המערה זכה רשב"י לסודות התורה, כפי שהבאנו לעיל מ'בעל הטורים' שהודך מסמל את תורת הסוד. ומובא בספר 'באורי אגדות אפיקי ים' (ב"ב נח.) בשם הגר"א שכשם שהר מסמל את יסוד הזכר, כך מערה מסמלת את יסוד הנקבה, מערה מלשון ערוה. ומבאר לדברינו כיון שרשב"י קבל את סודות התורה מיסוד אמא, היה זה במערה המסמלת את יסוד אמא. וכן

מובא בספר 'נהורא דיוסף' שהמעין והחרוב שנבראו לרשב"י במערה, היו בסוד חסדים וגבורות של אמא עלאה, מעין הוא בסוד חסד, וחרוב בגימטריא גבורה. וכן מובא ב'ערוך השלחן' (תצ"ג, ז) שרשב"י יצא מהמערה ביום ל"ג בעמר. יוצא שביום הזה היה גלוי המערה ויציאת הסודות מיסוד אמא החוצה לעולם. וכן מובא בספר 'לבנת הספיר' מבנו של ר"י החסיד (פ' בראשית) שרשב"י הסתתר באותה מערה בה התגלה ה' למשה ולאליהו הנביא. וכן המלאך מטטרו"ן שהוא בחינת רשב"י ומשה כדלעיל, בגימטריא מערה. וכן מובא בספר 'מחמדי ארץ' שמערה ר"ת משה עקיבא רשב"י האר"י, דרכם השתלשלה תורת הסוד לעולם. וכן ס"ת מערה במלוי מ"מ עי"ן רי"ש ה"ה, אותיות נשמ"ה, המרמזת על נשמת התורה. וכן מובא בלק"ת להאריז"ל (שלח רטו) שסוד הקבורה בכלל ובמערה בפרט, מרמז על סוד המיתה שענינה ירידה לדרגה נמוכה יותר, וכלשון האריז"ל, סוד ההתעלמות במה שלמטה ממנו. ומבאר לדברינו שאור התורה ירד לדרגה נמוכה בעולם הזה דרך בחינת מערה. וכן מערה אותיות רעמה, שפרושה קבוצת שערות, המרמזות על חוטי האור אין סוף.

מצינו במשנה (ב"ב ק:) תוכה של מערה ד' אמות על שש, ופותח לתוכה שמונה כוכין. רבי שמעון אומר עושה תוכה של מערה שש אמות על

שמונה ופותח לתוכה שלשה עשר כוך. רואים שלפי כלם יש קשר בין המערה למספר שמונה, ולמספר שש שנמשך מהשמונה. ולרבי שמעון יש במערה גם מספר י"ג המסמל את הי"ג תקוני דיקנא שנמשכים מהשמיני. וכן מובא בספר 'נהורא דיוסף' שרשב"י היה במערה י"ג שנה, כמו שיוסף היה י"ג שנה בבור, מאז שהשלך על ידי האחים עד שיצא מבית הסהר.

וכן מעשה לוט עם בנותיו שממנו יצא מלך המשיח שמגלה את סודות התורה, היה במערה, כמו שכתוב (בראשית יט, ל) "ויעל לוט מצוער וישב בהר ושתי בנותיו עמו כי ירא לשבת בצוער וישב במערה הוא ושתי בנותיו". וכן במעשה בעז ורות שהיה המשך המעשה של לוט עם בנותיו להוליד את המשיח, מובא בספר 'גלגל החיים' מהרה"ג ר' יוסף הכהן שליט"א שהכתוב (רות ג, ז) "ויבא לשכב בקצה הערמה", אותיות המערה.

וכן סגית רשב"י במערה שבה זכה לגלוי סודות התורה היא המימרא הל"ג של רשב"י בש"ס, כמובא בשם ר' שלום מקאמינקא. וכן הסגיא נמצאת במסכת שבת, דף ל"ג, לרמז שבחינת שבת ובחינת גל מגלות את סודות התורה, וכן מצינו בזהר (נשא קמד:) רבי יהודה קארי ליה לר' שמעון שבת דכלהו שיתא יומי מינה מתברכין. ורואים שרשב"י הוא בחינת שבת. וכן יש מקומות שנוהגין לשיר זמר בר יוחאי

בן גרים בכח הגל הקשור עם שם אלהים כדלעיל. וכן מדיק הספר 'שבילי פנחס' מכתבי האריז"ל (פרע"ח קריאת התורה ה. שער מאמרי רז"ל שבת לד. שער רוח הקודש יחוד י') שרשב"י הרג את יהודה בן גרים בשם תכ"ה, שהוא השם המפרש בו הרג משה את המצרי.

וכן מובא בשם ה'שר שלום' מבעלזא זצוק"ל של"ג בעמר הוא בחינת יום הכפורים, ובארנו במאמר 'חוטי החשמל מתחברים לשמיני' שביום הכפורים מתקשרים עם אמא עלאה. וכן מובא בספר 'ים החכמה' (תש"ע) של"ב הימים הראשונים של העמר הם כנגד ל"ב נתיבות חכמה, ומיום ל"ג בעמר מתחילה הארת הני' שערי בינה מהאמא.

מובא בספר 'הלכות ארץ ישראל' שהתגלה בגניזה הקהירית מתקופת הגאונים, שיום פטירת יהושע בן נון הוא ל"ג בעמר. ורואים קשר בין יום ל"ג בעמר, ליהושע בן נון שהיה משפיע את התורה לישראל ממה שלמד ממשה רבנו. וכן מובא ב'מגלה עמקות' (ואתחנן יב) שיהושע זכה לגלוי שער הנו"ן של הבינה לכן הוא נקרא בן נון. ורואים קשר בין יהושע לבינה המסמלת את השמיני. וכן מצינו במדרש (ילקוט דניאל תתוס) "יהב חכמתא לחכימין" זה משה רבנו, "ומנדעא לידעי בינה" זה יהושע בן נון. וכן מצינו בגמרא (מכות יא.) שיהושע כתב את שמונה הפסוקים האחרונים בתורה, וכן יהושע בגימטריא שמן. וכן הכתוב (דברים א,

בכל שבת בבית הכנסת. וכן מובא בספר 'אמונת עתיך' (תש"ס ע' רמה) ששמעון בר יוחאי בגימטריא שבת. וכן רבי שמעון בר יוחאי בגימטריא רזא דשבת. ולכן הלכה כרשב"י בכל מסכת שבת, כמובא בגמרא (שבת קנז.). וכן מצינו בגמרא שם שכשיצאו מהמערה, כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף. ואש מסמלת את מדת הגבורה ששרשה מהאמא שהיא שרש הגבורה. ובסוף הסגיא במסכת שבת, דף ל"ג, מובא על רבי שמעון, חזייה ליהודה בן גרים, אמר, עדיין יש לזה בעולם, נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות. ושוב רואים איך רבי שמעון פעל בכח הגל.

מובא בספר 'גלגל החיים' מהרה"ג ר' יוסף הכהן שליט"א שמובא ב'סדר הדורות' שיהודה בן גרים היה גלגול המצרי שהרג משה, וכיון שרשב"י היה גלגול משה, הוא הרג את יהודה בן גרים, כמו שבגלגול הקודם הוא הרג את המצרי. ונראה להוסיף שלכן רשב"י אמר על יהודה בן גרים כשיצא מהמערה, עדיין יש לזה בעולם, כיון שבגלגול הקודם הוא קודם הרג את המצרי, ואחר כך ברח, כך היה צריך להיות כאן, קודם להרג את יהודה בן גרים שהלשין עליו למלכות, ואחר כך לברח, לכן הוא התפלא שעדיין הוא בעולם, דלפי הסדר יהודה בן גרים היה צריך למות קודם שברח רבי שמעון למערה. וכשם שמשה הרג את המצרי בשם המפרש, כך רשב"י הרג את יהודה

לח) "יהושע בן נון העמד" ר"ת בינ"ה. וכן מובא בספר 'פרי חיים' שנו"ן ר"ת נגלות ונסתרות.

וכן מצינו בגמרא (עירובין סג:) שיהושע לן בגלגל בעמקה של הלכה. ורואים שזכו לזה בגלגל המרמזת על בחינת ג"ל. וכן אומרים בסליחות טהר טמאתנו ולמאור תורתך עינינו גל. עננו כשענית ליהושע בגלגל. ורואים שגלגל מרמזת על גלוי סודות התורה מים החכמה העליונה בבחינת גל.

ולפי זה מובן מדוע זכה רשב"י מה שלא זכו שאר התנאים והאמוראים, ואפלו האבות הקדושים ומשה רבנו שאין מצינים את יום פטירתם כמו את יום פטירת רשב"י, ומדוע יוצאים לרחובה של עיר בימי ספירת העמר שהם ימי דין שצריך להיות (ישעי' כו, כ) "לך עמי בא בחדריך וסגר דלתך". דיום זה הוא יום חג מתן פנימיות תורתנו שמתעורר בכל שנה מחדש, ושמחת היום הזה היא לכבוד גלוי פנימיות התורה בו זכינו דרך רשב"י, ובפרט ביום הסתלקותו בו גלה את הרזין דרזין, ומתעורר הגלוי בכל שנה מחדש. תורה זו היא התנוצצות מתורת משיח שעליה נאמר במדרש (קה"ר יא, ח) תורה שאדם לומד בעולם הזה הבל היא לפני תורתו של משיח. ומרמזים שהתורה הזאת ממתיקה את כל הדינים ומורידה את האור למקומות הנמוכים ביותר עד

לרחובה של עיר. וכן גאלה היא מלשון גל, דלעתיד לבא בזמן הגאלה יזכו לחכמת התורה דרך בחינת גל. וכן מובא בספר 'פרי חיים' שהכתוב (ש"ב כב, נא) "מגדיל ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו" ר"ת מ"ם חו"ל. ומבאר לדברינו שהגאלה תבא דרך בחינת גל המחברת את המים לחול. והוסיף הרה"ג ר' משה לוינגר שליט"א שמרו"ן אותיות מ"ר ו"ן, מ"ר ר"ת משה רבינו, וגם מרמז על המשיח, שעליו נאמר אימתי קאתי מר, ובמירון יש את הו' שמתחבר לשער הנו"ן של משה, שמלמד את פנימיות התורה דרך המשיח. וכן ל"ג בעומר עם האותיות בגימטריא משיח. וכן מובא בספר 'נהורא דיוסף' שהכתוב (עובדיה א, כא) "ועלו מושעים בהר ציון", ס"ת מרו"ן. וכן צפ"ת הסמוכה למרו"ן ר"ת הכתוב (עובדיה א, יז) "ובהר ציון תהיה פליטה".

מובא בספר 'נהורא דיוסף' שהעליה למירון בל"ג בעמר מכפרת על חטא העגל. דבחטא העגל רקדו ושמחו ואכלו מסביב לאש. וכאן רוקדים ושמחים ואוכלים מסביב לאש. ומבאר שם שמובא ב'פרי עץ חיים' להאריז"ל (פסח פ"א) שביציאת מצרים עם ישראל יצא "בעדי עדיים", הכונה שזכו להארת שם אכדט"ם מהאמא. ובחטא העגל כתוב "ועתה הורד עדיך מעליך", שהפסידו את ההארה. לכן בל"ג בעמר שמאיר השם אכדט"ם עולים למירון

שהוא נשמתו אפלו נביא אינו יכול לראות. כמו שכתוב (ש"א טז, ז) "ויאמר ה' אל שמואל אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב". כך תורת הנגלה היא בחינת גוף של התורה, ואף שיש הארה קלושה של נשמת התורה שמתגלה דרך הגוף, אי אפשר לומר שרואים את התורה עצמה, וממילא אין זו אמת, דחכמה זו אינה חכמת התורה האמתית, רק הארה היוצאת מהחכמה האמתית, מה שאין כן הלומד סוד רואה את התורה עצמה ולומד את החכמה האמתית של התורה.

וכן יש ענינים בנגלה שאין בהם פשט רק על פי סוד, דהארת הנשמה סתומה במקום הגוף הזה, כמו שרואים בגוף הגשמי שיש חלקים שלא מתגלה בהם כמעט חיות הנשמה, וחיבים לדעת את הסוד, כדי להבין מהי הנשמה של אותם ענינים. וכן מצינו בזהר (תיקונים מו. צו כז:) שאם יש תיקון בש"ס זה אומר שהיסוד אינו מאיר במלכות בהלכה זו, והיא חסרה את האות ה' שתהפך את התיקון לתקון. וכפי שבארנו שהגוף אינו מקבל את הארת הנשמה. וכן מובא בספר 'נהורא דיוסף' שתיקון מופיע בש"ס ש"ך פעמים, ומרמז על הש"ך גבורות שמצמצמים את האור שלא יתגלה.

וכן רואים בספר הזהר ובכתבי האריז"ל שאין כמעט קושיות ותירוצים,

לתקן את חטא העגל. ומבאר לדברינו דמצינו בזהר (הקדמה ב.) שבחטא העגל פגמו והפרידו את ספירת התפארת מהבינה. לכן אמרו (שמות לב, ח) "אלה אלהיך ישראל", דספירת התפארת היא בבחינת אלה והפרידו אותה מהבינה הנקראת מי וכביכול עשו אותה לאלהות שיש לה כח עצמי חס ושלום. ול"ג בעמר מחבר מי לאלה כדלעיל, לכן הוא מתקן את חטא העגל. וכן מצינו במדרש (תנחומא חוקת ח) אמר רבי איבו משל למה הדבר דומה, לבן שפחה שטנף פלטרין של מלך, אמר המלך תבא אמו ותקנח את הצואה, כך אמר הקדוש ברוך הוא תבא פרה ותכפר על מעשה העגל. רואים שבחינת אמא מכפרת על העגל, ול"ג בעמר משפיע את האור של אמא. וכן בחינת גל נרמזת בעגל, דעגל הוא ולד של אמא שיונק מהגל, והשפעת הגל של ל"ג בעמר מתקנת את מה שפגמו בחטא העגל. וכן חטא העגל הוריד את עם ישראל מדרגת הלוחות הראשונות לדרגת הלוחות השניות, וירדו מדרגת פנימיות התורה, לחיצוניות התורה כידוע. לכן כשעולים למירון בל"ג בעמר להתקשר עם פנימיות התורה מתקנים את חטא העגל.

לכאורה קשה מדוע נקראת פנימיות התורה חכמת האמת, וכי תורת הנגלה אינה חכמת אמת, נראה לבאר כשם שהרואה אדם בעולם הזה, רואה רק הארה קלושה של הנשמה שיוצאת דרך הגוף, ואת עצם האדם

ומחלקות, הכל שריר וברור, כי רואים את האמת, והכל מסתדר בלי קושיות, מה שאין כן בנגלה שהאור קלוש וקשה להשיגו, ובאות קושיות מהקלפות שמעלימות את האור. וכן מצינו בזהר (בהעלתך קנג.) ועל ידי סודות התורה שנתגלו על ידך "וימתקו המים", כמו מלח שממתיק את הבשר, כך ימתקו על ידי סודות שנתגלו על ידך כל אותם קושיות ומחלקות של המים המרים של התורה שבעל פה ויחזרו להיות מים מתוקים.

וכן מצינו בחז"ל שיש אמת, ויש אמת לאמתו. ומבאר התוספות (מגילה טו:) שאמת לאמתו הוא לאחר שחקרו את העדים והולכים לדון את האמת. היינו שקודם צריך את הנתונים לדעת את האמת במה מדבר ואז אפשר ללמד ולדון. אותו דבר בנגלה ובנסתר, הנסתר הוא אמת לאמתו, כי רואים הכל ברור ויש את כל הנתונים לדעת מה התורה רוצה, ממילא אפשר להשיג את האמת שבתורה. מה שאין כן בלמוד הנגלה אף על פי שהוא מחפש את האמת, חסרים לו הנתונים להשיג את האמת לאמתו.

מובא בשם הגר"א (נתיבות יאיר' על רעיא מהימנא) שהכתוב (זכריה ט, ט) "עני ורכב על חמור", מרמז על ג' מסכתות ערובין נדה יבמות ר"ת ענ"י, שהן בחינת חמור, היינו חמרי הש"ס, והמשיח רוכב עליהן. נראה לבאר דחמרי הש"ס הן מסכתות שהאור שלהן מסתתר, וקשה להגיע לאמת,

ולהבין את הדברים כדבעי. וכיון שהמשיח מגלה את פנימיות התורה ששם הכל ברור, ממילא הוא מתעלה ורוכב על חמרי הש"ס ומבטל את הקשי שבהם. וכן מובא בספר 'פרי חיים' (קאמרנא) שמש"ח ר"ת מים שמן יין חלב, המסמלים פשט רמז דרוש סוד. וכן שמעתי בשם הרה"ג ר' יצחק גינזבורג שליט"א שפך שמן טהור המרמז על פנימיות התורה, והוא בגימטריא נסתר, ר"ת פש"ט, דפנימיות התורה היא פנימיות הפשט, ולא תורה אחרת חס ושלום, וכשמחברים את שניהם מתגלה האור. וכן מובא בפרוש הגר"א על הזהר (צו כח.) התורה החדשה שעתידה להתגלות לא תהיה חס ושלום תורה אחרת, אלא שעתידה להתפרש היטב, ותהיה חדשה לנו.

נראה דלכן דוד המלך נולד ונפטר בחג השבועות לרמז שמתן תורה האמתי יהיה לעתיד לבא דרך שרש דוד, כמובא במדרש שהבאנו לעיל (קה"ר יא, ח) תורה שאדם לומד בעולם הזה הבל היא לפני תורתו של משיח. וכמו שכתוב (ישעי' ב, ג) "כי מציון תצא תורה". וציון היא הצנור של שרש דוד, כדבארנו במאמר 'חשמל מטה'. וכן כתוב (שם נא, ד) "כי תורה מאתי תצא". ולכן קורין מגלת רות בחג השבועות לרמז שמשתוקקים לקבלת התורה האמתית דרך המשיח שבא מרות. וכן מצינו בזהר (ויחי רטו:) שהכתוב "וקול התור נשמע בארצנו"

מרמז על קול התורה. ומצינו בזהר (תיקונים עה:) שרות היא בחינת תורה והיא בחינת "קול התור" המזכר בכתוב. וכן מצינו בזהר חדש (רות צו:) ששמה של רות קדם שהתגירה היה גילית, וגילית מרמזת על גלוי סודות התורה לעתיד לבא, וכן מצינו בתרגום על הכתוב (שם ג, ז) "ותבא בלט" ועלת רות ברז. וכן רות היתה מזרע יתרו, כמובא בזהר (בלק קצו:) שבלק היה מבני בניו של יתרו. ויתרו מרמז בשמו על רות, ועל "קול התור", וכן יתרו היה גר שבא לקבל תורה כמו רות. וכן כתב בעל ה'טורים' (שמות יח, א) שיתרו מרמז על י' דברות ותרי"ו מצוות שקבל עליו מלבד ז' מצוות בני נח שכבר היו לו.

וחשוב להוסיף שכשם שקבלנו בסיני את הגוף של התורה, כך רשב"י גלה את הנשמה של התורה, אבל עדין הם כל אחד בפני עצמו, וחסר החבור ביניהם, היינו ללמד את תורת הנגלה על פי יסודות הקבלה שהתגלו על ידי רשב"י, וחבור שתי התורות יהיה לעתיד לבא על ידי מלך המשיח היוצא מרות כדלעיל, ואז הבנת התורה תהיה בשלמות. וכן מצינו בזהר חדש (רות קד:) שמגלת רות היא בסוד תורה שבכתב ותורה שבעל פה שמתחברים בבחינת זווג זכר ונקבה. וזה מרמז על חבור הנגלה והנסתר יחד שיוצא מזרעה של רות. וכן מובא בספר 'פרי חיים' (קאמרנא) שעל מגנו של דוד היתה

חקוקה צורת מנורה המרמזת על חכמת התורה. והוסיף הרה"ג ר' יוסף סופר שליט"א שתשב"י ר"ת תורת שמעון בן יוחאי.

מובא ב'דרשות חתם סופר' (דף תז) "כי תורה מאתי תצא", אמר הקדוש ברוך הוא חדוש תורה מאתי תצא. פרוש אותה תורה שחדש כל תלמיד חכם בדורות שעברו הנקראת תורה חדשה, התורה ההיא מאתי תצא לעין כל ישמעו מפי כי כל דברי חכמים קימים. ומבאר לדברינו כיון שיחברו את הנגלה לנסתר יגלו איך כל חדושי התורה של כל הדורות אמתיים, כיון שהם מתאימים לפנימיות התורה.

וכן מצינו בזהר (תרומה קעו:) שהלומדים את הסוד בפני עצמו אינם מרגישים תענוג, כמו האוכלים חטה לפני טחינתה ואפיתה וכו', והלומדים סוד ומבינים איך משם משתלשלת תורת הנגלה, וכל העולם הגשמי, זוכים לתענוג גדול בלמוד התורה. וכן מובא בשם הגר"א שבלמוד הנגלה בלי הסוד הטמון בה אין כמעט תענוג והנאה בהשגת התורה. וכן הכתוב (איוב כז, י) "אם על שדי יתענג" ס"ת גלי"ם. וכן הכתוב (ישעי' נח יד) "אז תתענג על ה'" ס"ת ג"ל.

נראה דכשם שרואים בפורים שזכו לקבל את התורה מאהבה עם תענוג, בזכות היין שמגלה את הסוד בתוך הפשט, כך בל"ג בעמר שהוא

(ויקרא כה, יב) "כי יובל הוא קדש תהיה". (שמות לא, יג) "ביני וביניכם לדרתיכם".

מצינו במדרש (תנחומא ויצא יג) "עד הגל הזה", זהו שאמר הכתוב "ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר", הגל הוא הקיר. וכן מובא שם (בלק ח) "גדר מזה וגדר מזה", אין אתה יכול לשלט בהם, שבידיהם "שני לחות אבנים כתובים מזה ומזה", משני עבריהם. רואים שהקיר שעצר את ביאת בלעם להזיק לישראל היה קיר אבנים שהוא בבחינת לוחות אבנים ובבחינת גל האבנים שמפריד בין יעקב ללבן. נראה דלכן יעקב עשה גל אבנים שיפריד בינו ובין לבן, דלכן מסמל את היצר הרע, ויעקב רמז על הגל שנקרא עדות שמגלה את סודות התורה. וגל זה הוא עד של תורה שיפריד בינו ובין לבן. ולכן יעקב "קרא לו גלעד" (שם מז), דחוטי הקדשה שמגלים את התורה נקראים בשם עדות. כמו שבארנו במאמר 'חשמל דם' שהכתוב (תהילים יט) "עדות ה' נאמנה מחכימת פתי", מרמז על היסוד שנקרא עדות שמגלה את סודות התורה דעות ענינה לגלות את מה שנסתר. וגל זה הוא עד, דעל ידי למוד התורה מתקשרים לחוטי הקדשה שהם בבחינת גל ועד. וכן גלעד הוא שם ששיך לשבט מנשה שבא מיוסף, כמו שכתוב (במדבר כז, א) "גלעד בן מכיר בן מנשה". וכן כתוב (במדבר לב, מ) "ויתן משה את הגלעד למכיר בן מנשה

בחינת פורים זוכים לתענוג בלמוד התורה בזכות הסוד. וכן מובא בספר 'ציון ועריה' להרב משה וואלפסון שליט"א, (ע' קמג) שפורים ל"ג בעמר בגימטריא שער הנו"ן. ורואים קשר בין ל"ג בעמר לשער הנו"ן, ומבאר לדברינו דהגל נמשך מהשמיני שהוא בבחינת נו"ן, ומגלה את סודות התורה. וכן מובא שם שהרשב"י ר"ת ישפע שפע רב בכל העולמות. וכן מובא בספר 'מחמדי ארץ' שהמשביר אותיות מהרשב"י.

מצינו בזהר (בא לח). דא רבי שמעון בר יוחאי דאיהו פתח תרעין דרזי דחכמתא, ואיהו אתקין דרגין עלאין, וכתוב "יראה כל זכורך את פני האדון הוי"ה", מאן "פני האדון הוי"ה", דא רבי שמעון בר יוחאי, דמאן דאיהו דכורא מן דכוריא בעי לאתחזאה קמיה. וכן מובא בספר 'נהורא דיוסף' שהכתוב (שמות כג, יז) "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך" בגימטריא ביום שלשה ושלשים יום בעמר. וכן רבי שמעון בן יוחאי בגימטריא אביכם שבשמים. וכן רבי שמעון בר יוחאי בגימטריא הכתובים (בראשית א, כ) "פני רקיע השמים". (שם כח, יב) "והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו והנה הוי"ה נצב". (שם מד, ב) "הכסף תשים". (יחזקאל כח, ד) "זהב וכסף באוצרתיך". (בראשית ט, א) "ויאמר להם פרו ורבו ומלאו". (תהילים ו, א) "על השמינית". (דברים א, ג) "אלהי אבותיכם יסף עליכם ככם".

קצא

וישב בה". ויוסף הוא הצדיק יסוד
עולם, שעליו נאמר בזהר (פנחס רל).
צדיק יסוד בו סוד. והוא מגלה את
סודות התורה. וכן מצינו בזהר (פקודי
רלד). "סוד הוי"ה ליראיו ובכריתו
להודיעם" מפני שהוא מקום שעומד
לגלות.

ובן שמעתי מהרה"ג ר' מתתיהו גלזרסון שליט"א שקבל"ה מרמזת בכתוב (בראשית לז, יח) "ויראו אתו מרחק ובטרם יקרב אליהם ויתנכלו אתו להמיתו". ומבאר לדברינו שהתקרבות יוסף לאחים, היא סוד הגלוי של תורת הסוד מהיסוד, לכן נרמזת כאן תורת

[illegible]

מצִינוּ בזהר (משפטים קטו. עם פירוש
'מתוך מדבש') שהפסוקים
"הקם תקים עמו", ו"עזב תעזב",
מרמזים על הגאלה העתידה. "תעזב"
אותיות ע"ב ז"ו, ומרמז על שם ע"ב,
שהוא בבחינת ז"ו. [ז"ו בגימטריא י"ג
כמנין האות וא"ו במלוי שהיא השרש
של כל הע"ב שמות.] ו"הקם תקים", יש
בהם ב' אותיות ק' המרמזות על מאתים

כאן רמז בזהר שראש הערב רב בזמן שיבא משיח יהיה שמו בנימין. וזה גם היה שמו של מיסד התנועה, ששמו היה בנימין זאב כלשון הפסוק ממש. וכן כתבו לי שנתניהו אותיות יהונתן, וכן להבחל"ח היה לו אח יהונתן ז"ל שנהרג על קדוש השם. ושני השמות 'בנימין נתניהו' הם בבחינת עטרת היסוד, שמסמלת את חבור המשיחים, ואת סוף תקופת משיח בן יוסף.

ובן מצינו בזהר (בראשית כח: נשא קכה. תיקונים צז.), שערב רב הם בסוד קלפת נגה שמערכת טוב ורע. ובשנת תשע"ב ישלמו 64 שנים לשלטון הערב רב בארץ ישראל כמנין נוגה, או כמנין הכתוב (יחזקאל א, ד) "ונגה לו סביב", ויש כאן רמז, שכשם שבתחלת המאה סימנו את הברורים בג' קלפות הטמאות, בשנת תשע"ב אנו מסיימים את התקון של קלפת נגה, בסוד מצות פריעה ועכשו הזמן לעבר לקדשה שבפנים. והוסיף הרה"ג ר' ד' לב שליט"א שבכ"ח אייר תשע"ב צפוי לעמד כוכב נגה מול השמש ולגרם ללקוי חמה למשך 60 ימים. ומרמז על החלשות קלפת נגה, והחלשות המלכות דקלפה בעולם. נוכתבו לי שגם בפעם הקודמת שכוכב נגה חצה את השמש בקיץ תשס"ד, היה משבר גדול בשלטון באותם ימים ממש, כשאשרו את ההתנתקות מגוש קטיף. ובאמת רואים בימים אלו ששלטון הערב רב יחד עם בתי המשפט מתיצבים רבם ככלם נגד

תקים" מלבד האותיות ק' הן בגימטריא 500 עם האותיות, לרמז על ה500 שנה הראשונות של האלף הששי. וכן מובא ברמ"ק ('אור החמה' שמות) על הזהר הזה חשבון שמגיע לשנת 5322 היינו ע"ב וב' פעמים ק', ועוד נ' כפי שמבאר שם שכל הקצים צריכים את הבינה שהיא בסוד נ'. והרמ"ק מוסיף שם שצריך להוסיף גם את אותיות ת' מ' י' של "הקם תקים", ולא את אותיות מ"ה כיון שמ"ה מרמז על שם הוי"ה במלוי מ"ה שהוא שם הגאולה. ואם נוסיף ת' מ' י' 5322 נקבל 5772.

מצינו בזהר (משפטים קכ.). "ואתם צאני צאן מרעיתי אדם אתם", דהוו נרדפים קדם ערב רב זאבים בישינ, הא "בנימין זאב יטרף" לגביהו, דטרף לון, ויתקים בההוא זמנא "בבקר יאכל עד", דהיינו "עד כי יבא שילה", ודא בקר דאברהם, "ולערב יחלק שלל", דא ערב דיצחק, דתמן תרין משיחין. רואים שהזהר מבאר את הפסוק "בנימין זאב יטרף" על הערב רב, שהם הלעמת זה של "בנימין זאב יטרף", והם זאבים רעים שאוכלים את השפע של לומדי התורה שנמשלים לצאן. וכל זה יהיה עד זמן הגאולה, "יאכל עד", דהיינו "עד כי יבא שילה", ומתי תהיה הגאולה ממשיך הפסוק "ולערב יחלק שלל", שבזמן הערב של תפלת מנחה שתקן יצחק, ה' יחלק את שלל הערב רב לשני המשיחין. והוסיף הרה"ג ר' יוסף שינברגר שליט"א שיש

גימטריא ד' קמצין שכל קמץ הוא י"ו כידוע, ובד' אותיות הוי"ה ברוך הוא יש ד' קמצין גימטריא ס"ד ובוה משליך הברזל על הנכרי והשונא להכניעו. וכן "בסד" ר"ת בסיעתא דשמיא, שנזכה לאתחלתא דגאלה. וכן "בסד רגלי", מרמז על הדחק של תלמידי חכמים בס"ד שנים, כי ממון נרמז ברגלים. כמובא בגמרא (סנהדרין קי). "ואת כל היקום אשר ברגליהם", אמר רבי אלעזר זה ממון של אדם שמעמידו על רגליו. והרגלים בסד מרמזות על הממון שאסור באזיקים בזמן זה.

מובא בפרוש הגר"א לספרא דצניעותא (פ"א תוכן דבריו בקצרה) בתחלה משיח בן אפרים שהוא עטרת [היסוד], ואחר כך משיח בן דוד, ואז יתבסמו ויתחיל התקון. והוא הכל על ידי חסד דאתגליא בפום אמה שהוא עטרת היסוד ועל ידי החסד נתקנו הכל, וזה סוד כריתת הערלה מן המילה, שאז יכרתו כל הסטרא אחרא "בלע המות לנצח". וכן פום אמה בגימטריא תשע"ב. אם מחשבים את המ"ם סופית גם במספר שש מאות, וגם במספר ארבעים, כפי שמחשב הספר 'כתנת תשבץ' על מדרש פליאה. וכן אמה היא שש טפחים, והעטרה היא המדה השביעית, שנרמזת בשנת תשע"ב, שהיא אמצע השעה השביעית של האלף. ונשאר רק לגלות את החסד כמנין ע"ב בעטרה. והוסיף הרה"ג ר' ד' כץ שליט"א שהכתוב (ויקרא יב, ג)

לומדי התורה, ומבקשים לגיס אותם לצבא, ואין שום ספק שבכך הם מאבדים את זכות השלטון שלהם. ה' ירחם ויחוס על עמו ישראל ויגאלנו ברחמים אכ"ר. וכן פרסם השבוע בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שאמר שאף על פי שתמיד השלטון רדף את בני התורה, אבל מצב כזה כמו שקורה בימים אלו לא זכור לו.

כתוב (איוב יג, כז) "ותשם בסד רגלי ותשמור כל ארחותי על שרשי רגלי תתחקה". ומבאר הרלב"ג "בסד", הוא כלי מכלי המאסר שאוסרין בו רגלי הנאסר בדרך שלא יוכל ללכת אנה ואנה. רואים שהכלי שבו קושרים תחתית הרגל בבית האסורים נקרא סד. וכן בעקבתא דמשיחא שהעקב של המשיח נמצא במאסר, ולא נותנים לו לבא, העקב נמצא "בסד", היינו ס"ד שנים. וכן מובא ברמ"ע מפאנו ('יונת אלם' צא) גורע משם ס"ה ונעשה ס"ד מלשון "ותשם בסד רגלי". רואים שבחינת ס"ד מרמזת על שכינתא בגלותא שאבדה את מספר ס"ה שהוא שם אדני". וירדה לבחינת ס"ד של הכתוב "ותשם בסד". וכן מובא בספר 'באר מים חיים' (ויגש) בברכת המינים שאנו מתפללין שכל עושי רשעה כרגע יאבדו, והוא בטול הקלפות והחיצונים, מנקד בכתבי האר"י ז"ל שם של הוי"ה בנקוד קמץ, כי הוא המכריח ומכניע ומשבר כל כחות החיצונים. וזה רמז בכתוב "ותשם בסד רגלי", כי ס"ד הוא

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" ר"ת ע"ב. שהוא בגימטריא חסד. ומרמז על התגלות החסד בפום אמה, בברית מילה.

מובא בספר 'צדיק יסוד עולם' לאריז"ל (מודפס בסוף שער היחודים הוצאת החיים והשלום) "ואם לא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי ה' שכבי עד הבקר" "חי" הוא בסוד יסוד, "ה'" הוא ת"ת. ויש בכאן רמז גדול שלא נתן לכתב באשר שנוגע אל זמן הגאלה. וכן "חי הוי"ה שכבי עד הבקר" עם האותיות בגימטריא תשע"ג. והוסיף הרמ"ז שליט"א שבקר בגימטריא שב. שהוא שבעת בארמית, היינו תשע"ב. וכן מצינו במדרש (רות רבה ז, א) שרות שכבה למרגלתיו של בעז, במשך שש שעות. ויש כאן רמז לדברינו שבעז רמז לרות על השש שעות של האלף הששי שאחריהם תבא הגאלה. לכן הוא אמר לה לשכב שש שעות עד שיאיר הבקר של הגאלה. וכן בספר 'סוד הגאלה' על שיר השירים שמבאר את כל המגלה, איך היא מרמזת על הגאלה העתידה, מבאר את הכתוב (רות ד, יד) "ברוך ה' אשר לא השבית לך גאל היום". אותיות התשבי.

ואל יהי קל בעיניך ענין השבע שהזכרנו שבו תלויה האתחלתא דגאלה. דמצינו בגמרא (פסחים קיח.) אמר רבי יוחנן קשין מזונותיו של אדם יותר מן

הגאלה, דאלו בגאלה כתיב "המלאך הגאל אותי מכל רע", מלאך בעלמא, ואלו במזונות כתיב "האלהים הרעה אתי". וכן מובא בספר 'שפת אמת' (ליקוטים לברית מילה) הסעדה שעושין במילה כי יוסף הוא המפרנס, כמו שכתוב "ויכלכל יוסף", וכתיב בברכת יוסף "האלקים הרעה אותי וכו' המלאך הגאל" דרשו חז"ל הקיש פרנסה לגאלה, ושניהם בכח יוסף. וכן מובא בספר 'פרי חיים' שגש"ם ר"ת גאלה שלמה מהרה. וכן מובא בספר 'ישמח משה' (בשלח) שיש גש"ם מצוות שחסרות לישראל בזמן הגלות, ותחזרנה בזמן הגאלה. וכן מצינו בגמרא (תענית ז.) אמר רב יהודה גדול יום הגשמים כיום שנתנה בו תורה, רבא אמר יותר מיום שנתנה בו תורה. דבשביל להוריד גשם גשמי, צריך הארה ממקום גבה, כדי שיוכל לרדת למטה בגשמיות, ולהפך לגשם גשמי. ולרבא זה מקום כל כך גבה שהוא למעלה מן האור שהיה ביום שנתנה בו התורה, ולרב יהודה זה באותה דרגה כמו האור שהיה במתן תורה. וכן מובא בספר 'זרע קדש' שמט"ר ר"ת מראה טעם ריח. לרמז שמטר מביא אתו את כל ההשפעות. ובאמת ראינו בשנת ה'תשע"ב שהיתה מברכת בגשמים, ומיד כשהתחילו לומר מוריד הגשם, ירדו גשמים בארץ ישראל בחדסי ה'.

הבה"ח מנחם מנדל הכהן רבינוביץ נ"ו
ישיבת אהבת תורה – ירושלים

בירור שיטת רבי שמעון כלפי שמן ורד בשבת

כאן שסך לתענוג ולא לרפואה ולת"ק
אסיר על מכותיהן אפ' בלתענוג דזימנין
עבדינן זאת לרפואה ור"ש מתיר בגלל
שאין מתכוין לרפואה.

והפליאה עצמה דפשטות המשנה
דאיירינן שסך על המכה
לרפואה דבגמ' דייקא מהלשון ע"ג
מכותיהן מכלל דמסי.

ועוד קשה דמצד הסברא מובן היטב
שיטת רש"י דכיון דבני מלכים לא
מוכח דמתכוין לרפואה וממילא מותר
אפילו במתכוין לכך לר"ש דלא שייך
בזה גזירת סממנין כיון דלא ניכר
לרפואה.

והקושיא השלישית דלתוס' למה צריך
לר"ש לסברא דכל ישראל בני
מלכים, ותיפו"ל משום דבר שאין
מתכוין דמותר כיון דאיירינן בסך
לתענוג.

ולגבי קושיא א' יש ליישב ד"ע"ג
מכותיהן" גם לתוס' הכונה
לרפואה דהא בני מלכים עצמן שסכים
בזה כל השנה גם לתוס' מותר אפ'
בדעבדינהו לרפואה, דבעצם הסברא
מודה תוס' לרש"י דמותר כשאין ניכר
ממנו לרפואה כיון שדרכו כל השנה

במסכת שבת בסו"פ שמונה שרצים
(ק"א עמוד א') במשנה:
החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ,
אבל סך הוא את השמן, ולא שמן וורד,
בני מלכים סכין שמן ורד על מכותיהן,
שכן דרכן לסוך בחול, רבי שמעון אומר
כל ישראל בני מלכים הם.

ובגמרא שם: אמר רבי אבא בר זבדא
אמר רב הלכה כרבי שמעון.
למימרא דרב כרבי שמעון סבירא ליה,
והאמר רב שימי בר חייא משמיה דרב,
האי מסוכרייא דנזייתא אסור להדוקיה
ביומא טבא - והאמר רב חייא בר אשי
אמר רב הלכה כרבי יהודה, ורב חנן בר
אמי אמר שמואל הלכה כרבי שמעון,
ורב חייא בר אבין מתני לה בלא גברי,
רב אמר הלכה כרבי יהודה, ושמואל
אמר הלכה כרבי שמעון, אלא אמר רבא
אני וארי שבחבורה תרגימנא, ומנו רבי
חייא בר אבין, הלכה כרבי שמעון ולא
מטעמיה וכו'.

והנה בעיקר קושיית הגמ' שהקשו מרב
דכאן פוסק כר"ש ובדבר שאין
מתכוין לא ס"ל כוותיה, יש בזה
מחלוקת הראשונים, דלרש"י זה ב'
ענינים שאין להם שייכות, ובתוס' הקשו
דלפרוך ממוקצה וכו', ותירצו דאיירינן

ומיושב קושיא ב', ורק בכל ישראל
התירו רק לתענוג.

ראיה לכך מהרשב"א שהקשה על ר"ת
דכיון דת"ק איירי ע"ג מכותיהן
ר"ש דמתיר מתיר לרפואה, וחזינן
מהרשב"א דזה ברור שת"ק איירי
לרפואה.

ולגבי קושיא ג' מבאר הרשב"א דאכן
ר"ש שאומר כל ישראל בני
מלכים לא מצד מעלתם קאמר אלא
דינן כבני מלכים, ואכן הטעם הוא רק
משום דבר שאין מתכוין ואמנם
במתכוין לרפואה אסור ולא שייך סברת
רש"י דבלא מוכחא לרפואה מותר דהא
בשאר אנשים כיון שאין דרכן בכך
פשיטא דמוכחא לרפואה (וכ"ש
להרשב"א דלא הוזכר כאן שום מעלה
שישראל הם בני מלכים).

ואדנהתינן להכא נבאר שיטת רש"י,
דבגמ' כתב רש"י דסברת
ר"ש היא דאין לך דמותר לזה ואסור
לזה, וקשה דהא הטעם הוא משום כל
ישראל בני מלכים, והנראה בזה דהגם
דמצד מעלתם של ישראל ראויים לשמן
ורד מ"מ לא שייך כאן הסברא דכל
הראוי לבילה וכו' דהא למעשה אין
סכין בזה כל השנה ומוכחא מילתא
דלרפואה עבדי, ולכן צריך לסברא דאין
לך דמותר לזה ואסור לזה וזה לבד לא
סגי דאם ישראל אינם בני מלכים נוכל
לומר שמותר רק בבני מלכים, אך כיון

שהם גם בני מלכים אף דאין דרכן
בשמן ורד א"א לחלק בבני מלכים עצמן
דאין לך מותר לזה ואסור לזה בבני
מלכים עצמן.

ובריטב"א איתא מהלך חדש בדברי
תוס', ולפיו צריך כן ב'
הסברות גם דהם בני מלכים וגם בדבר
שאין מתכוין דכשסכין ע"ג מכותיהן,
מחדש הריטב"א שאנשים יאמרו שזה
לתענוג דבגלל שכואב לו המכה סך על
המכה לתענוג ולא בשביל לרפואת
המכה והבל מטעם שהם בני מלכים
ויכולין לסוך לתענוג (דאל"ה היו תולין
שזה לרפואה), אלא דכיון שבמציאות
זה גם מרפא אף דכוונתו לתענוג היה
אסור דכשסך לתענוג לא ע"ג מכה, אכן
אין שום בעיה, אך ע"ג מכה צריך
לסברא דדבר שאין מתכוין מותר ולכן
אין לנו שום בעיה שזה במציאות מרפא
דהא אין מתכוין לכך [וטעם זה לחוד
לא מהני דאף דאין מתכוין כיון
שמוכחא שמרפא בזה ע"ג מכה היה
אסור ורק משום בני מלכים שראוי לסוך
לתענוג משום המכה ממילא שפיר מותר
וכנ"ל].

ונוכל להוסיף דרש"י אין יכול ללמוד
כתוס' דבתוס' לעיל בפרק כירה
(דף מא:) מובא מרש"י ביומא דבצירוף
שהוא דרבנן מודה ר"י דדבר שאין
מתכוין מותר, והכא כל הגזירה דשחיקת
סממנין הוא גם כן רק מדרבנן וממילא
אם איירינן כאן לתענוג ואין מתכוין

לרפואה מ"ט דת"ק דאסור הא ר"י משא"כ תוס' לשיטתו שם חולק על
מודה לר"ש בדרבנן, ולכן הוצרך רש"י רש"י ולדעתם ר"י ור"ש פליגי בכל
ללמוד דאיירינן במתכוין לרפואה, ענין.

הקובץ יצא לאור מנחת תודה

לבורא כל עולמים על רחמיו העצומים

לכבוד שמחת החלאקה

של נכדי היקר ה"ה פִּינְחָס מֶשֶׁה נִי"ו

בן בני אהובי

הגאון רבי שלמה הכהן רבינוביץ שליט"א

יהיה רצון שיגדל לגאון ולתפארת

ויעלה מעלה מעלה בתורה ויראת שמים

ויעליח בכל מכל כל ברוחניות וגשמיות,

ונזכה תמיד לקדש שם שמים בעולם

בבריאות שלימה לאורך ימים ושנים טובות

ונשמע ונבשר תמיד רק בשורות טובות

אמן כן יהיה רצון

בברכת כהנים באהבה כעתירת

גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.